

HARSÁNYI ZSOLT
HAJNALI CIGARETTA
ELBESZÉLÉSEK

ÚJ IDŐK IRODALMI INTÉZET RT.
(SINGER ÉS WOLFNER) KIADÁSA,
BUDAPEST

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-028-0 (online)
MEK-14253

TARTALOM

A HŐS
A LEGNAGYOBB
NYOLCEZER HOLD
VÁRNI
BOSSZÚ
FÉRJES ASSZONY
MI ERŐSEBB?
UTITÁRSÁK
A PILLANTÁS
RÓZSASZIROM
A SZERÉNYEK
FIZETŐ VENDÉGEK
EGY TÖRTÉNET HÁROMSZOR
EGY LÍRA
A CSILLAGJÓS
ALISZ HAJVISELETE
AZ ARCKÉP
1938
FLÓRA
HÚSÉG
KALAP A FÖLDÖN
KERTES HÁZ
KÉT NŐ
A NÉV
AZ ŐRNAGY VIZSGÁJA
AZ ŐSANYA
A PINCÉR
REGÉNYVÁZLAT
TELEFON
AZ ÚJ EZÓPUS
A VADÁSZFEGYVER
A VAK
VÉGZETES VÉBER
NYÉKYÉK DEBRECENBEN
LE A ZSARNOKSÁGGAL!
A FIATALODÓ EMBER
ELŐJEGYZÉSI NAPTÁR.
AZ ELŐRENÉZŐK
EDIT ÉS A HÚSÉG
A CSODÁLATOS UDVAR
A CSALÁDFŐ

CSALÓDÁS
BOLDOGSÁG
ÉJJEL A HÍDON
A FEKETE BIKÁ
A FÉRFIAK GAZSÁGA
FIRTOS TRAGÉDIÁJA
A KÁRTYÁS
A KÖNTÖS
A KÖZÉLETI FÉRFIÚ
LÉLEKTAN.
MYLADY ÉS ÖCSÉMURAM
A MÚZSA
ÖRÖKRE
ŐRNAGY ÉS KÖZLEGÉNY
A ROZSÁLYI REJTÉLY
A SZÍNÉSZNŐ
SZILVESZTERI CSODA
SZÜRKE ÉS SZINES
A TARKA BIKÁ
A VÉRTANU
VÁLÁS
A SZÉLHÁMOS
VIRÁG
MILI
MINDENT EL KELL TENNI
TAXI
A KÜLFÖLDI
A KERESZTNÉV
A FIATALEMBER
A CIGARETTA
BOMBA
BÉKE
BABONA
ESIK
ÉLETTÁRSÁK
FÉLTÉKENYSÉG
HAJNALI CIGARETTA
JULI TITKA
A JÓSLAT
KARÁCSONY
MALACVÁSÁR

A HŐS

Bodnár úr és felesége, valamint Kincz úr egy szép napon elhatározták, hogy másnap elmennek a moziba. Önagysága másnap egész délután azzal foglalkozott, hogy milyen frizurát válasszon estére. Mikor végre megállapodott és a féyes, fekete kis loknikon semmi igazítanivalót nem talált, kacér pózban odaállott a barnakeretű falitükör elé és magára mosolygott. A tükör azonban foltos volt és ez némileg elkedvetlenítette. De azután fürge madárlépésekkel odament a kombinált szekrényhez, kicsit kutató, aztán kivette, amit keresett. Megfogta két végén az akasztóját, messze eltartotta magától és nagy, fekete szeméből csak úgy sugárzott a boldogság, amint meleg tekintettel símogatta végig. Ez volt a Ruha! Komolyan mondom, nagy betűvel gondolta a kis Bodnárné. Ezt veszi fel estére, ma először, mert a próbálásokon kívül még nem volt rajta. Az ura egy végkiárusításon vette a ciklámenszínű anyagot és az asszony megcsináltatta olyanra - mondta - amilyent egy nagyon elegáns hölgyön látott nemrég a Váci-utcában.

Hét óra elmúlt. Ideje öltözni. Odament az ajtóhoz és ráfordította a kulcsot. Aztán levetkőzött és festeni kezdte magát a tükör előtt. Közben kacér, lemondó, büszke és szerelmes mosolyokat próbálgatott. Erről a játékról eszébe jutottak a színésznők. Egy pillanatra megállt a keze és gondolkozva nézett maga elé. És a színésznők udvarlóiról rátévedtek gondolatai Kincz úrra.

Kincz úr egy hivatalban dolgozott az urával és igen elegáns volt. Mindig kesztyűt hordott és nyírott bajusza volt. És milyen szépen tudott beszélni. Színházról, moziról, politikáról. Alig két hete mutatkozott be az asszonynak, mikor eljött az urához valami hivatalos ügyben. Azóta aztán többször is eljött.

Vajjon hoz-e fehér szegfűt? Megmondta Kincz úrnak, hogy ez a kedves virága. Ha hozna, eltenné az imakönyvbe.

Hazajött az ura, hatalmas, alacsonyhomlokú, fekete ember. Apró szeméből ragyog a becsületesség. Csak annyit szólt az asszonyhoz: na?

- Mindjárt, Laci. Mindjárt. Már csak cipő kell, harisnya, meg fel kell húznom a ruhámat.

- Vacsora?

- Még van disznósajt. Marad is belőle.

Az asszony kiment a konyhába, hozott asztalkendőt, sótartót, tányért. Bodnár szó nélkül neki látott. Az asszony tovább öltözködött, közben lopva nézegette az urát. És amíg nézte a nagy fekete ember csillogó szemét, hatalmas kezét és darabos, félszeg mozdulatait, - valami keserűség markolt a lelkébe. Ebben a pillanatban határozottan gyűlölte. Annyira gyűlölte, hogy eszébe jutott a finom Kincz úr.

Kincz úr lassacskán megérkezett. Már az ajtóban meghajtotta magát; először az asszonynak köszönt, így: „Csókolom a kezeit, kisztihand, jóestét”, - aztán olyan nyájas leereszkedéssel, mint a grófok, kezét fogott Bodnárral: „Szervusz, kedves barátom.” Bodnár rámorogta, hogy szervusz és evett tovább.

Beszélt azonban Kincz úr helyette is. Lábát egymásra rakta, úgyhogy selyemharisnyája kilátszott és beszédközben hanyagul játszott kesztyűjével. Egy operáról beszélt, amelyben görögtűz is volt.

Beszélgetés közben Bodnár kiment, hogy rendbeszedje magát. Kincz úr ekkor elővett egy szál fehér szegfűt és átnyújtotta. Bodnárné először elpirult, aztán megköszönte és gyorsan bele dobta egy fiókba, mert az ura lépéseit hallotta.

Elindultak. Beültek egy közeli moziba. A szünetben kimentek cigarettázni. Bodnár mindjárt felfedezte egy régi ismerősét és odament hozzá néhány szóra. Kincz úr a háborús híradóról beszélt az asszonynak. Hogy milyen szörnyű volt, mikor egy katona éppen a kép sarkában elejtette a puskáját és arcra bukott.

- Nagy bátorság kell ahhoz, hogy harcoljon valaki, - felelte az asszony.

Kincz úr elnézően mosolygott:

- Higyje el, Mancika, a mi életünkhöz is kell bátorság. De nekünk inkább szellemi bátorságra van szükségünk. Tudja, sokszor elnézem a maga urát is a hivatalban. Mindent megcsinál pontosan, de a főnök szórszálhasogató ember és olykor úgy leszidja, hogy még én is dühbe gurulok. A maga ura viszont lehorgaszítja a fejét és csak hallgat nagy alázatossággal. Mert nem bátor. Nem mer. Nem mer szembeszállni.

- Hát maga? Maga mer?

Kincz úr fölényesen legyintett:

- Persze hogy merek. Én akár a miniszterelnöknek is megmondanám a véleményemet. Pedig, megvallom, testileg nem vagyok éppen erős ember. A maga urában őserő van - mégsem mer.

- Igaz, - szólt halkán az asszony és mert Kincz úr szavait roppant okosaknak érezte, megállapította magában, hogy szívéből gyűlöli az őserőt.

Közben csöngettek, visszaültek a helyükre. Az előadás után Kincz úr még kávéházba akart menni, de Bodnár nem állt kötélnek. Hogy neki korán kell lefeküdni. A főnök lármázik, ha reggel elkésnek. Az asszonyon halálos szomorúság vett erőt. Eszébe jutott az iménti beszélgetés és azon tűnődött, hogy milyen érzés volna Kincz úrhoz tartozni...

Mentek hazafelé. Mikor egy kocsmá előtt haladtak el, kifordult az ajtón egy emberke. Meglátta az asszonyt és a részegek buta vigyorgásával szólt hozzá:

- Hallja csak, drágaság! Vagyok olyan legény, mint ez a kettő együtt!

Hallatlanná akarták tenni a dolgot, de a részeg nem tágitott. Végül Bodnár megállt, hátrafordult és szembe nézett vele. A támoalgó kis részeg elszánt szemtelenséggel nézett fel rá és hetykén kérdezte:

- Na? Kell valami?

Bodnár erre kétszer pofonvágtá. A részeg fejéről leesett a kalap. Felvette, porolgatta és panaszos, csukló hangon kiabált:

- Megállj, gazember! Ezt megkeserülöd!

És zökkenő botlásokkal tántorgott odább. Bodnár rá se hederített. Fújt egy nagyot, helyre-rántotta kabátja ujját, mentek hazafelé. Egyszer futólépések dobogása hallatszott a hátuk megett és valaki úgy ütötte hátba, hogy beletántorodott. Megfordult. Vagy nyolc-tíz kétes alak állt vele szemben, dühösen szitkozódva. Köztük lehangosabban kiabált a részeg kis ember. Bodnár karonfogta feleségét és hátrált vele. A tömeg, tudja Isten honnan előkerülő embe-ekkel, egyre szaporodott. Lassan mégis a házuk kapujához érték és az asszony rémülten nyomta a csengőt. De nem jött ki senki. Zűrzavaros szitkozódás, káromkodások.

Egy hosszú siheder, talán véletlenül, meglökte a kétségbeesett, síró asszonyt. Bodnár szemét elfutotta a vér: egy hadonászó ember kezéből kikapott valami botot és nekiment a tömegnek. De mingyárt látta, hogy pusztá kézzel jobban boldogul, a botot hát odavágta egy ordító kamaszhoz, aztán felgyűrte kabátja ujját és öklözött jobbra-balra, összevissza. Ütései sűrűn

puffogtak. Jajgatások, nyögő sóhajtások hallatszottak. Akadt egy, aki megpróbálta visszaütni. Azt úgy mellbevágta, hogy hanyatt esett.

Egyszerre kitisztult a csatatér. Bodnár beletörölte verejtékes homlokát a kabátja ujjába. Az asszony a kinyitott kapuban zokogott, mellette síránkozva mentegetőzött a házmesterné, hogy az ura elment hazulról, ő meg nagyon mélyen elaludt.

Bementek. Az asszony szepegve megállt. Bodnár végignézett magán, megcsóválta fejét és mosdóvizet kért. Mikor rendbehozta magát, keresett egy darab angoltapaszt és leragasztott egy hasítást a kezefején. Aztán így szólt:

- Hozd azt a maradék disznósajtot. Alaposan megéheztem ettől a kis csépléstől.

Az asszony vörös szemmel tette elébe a tányért, aztán hirtelen odaborult az ura mellére. Kacagott is, sírt is egyszerre. Bodnár nagyot csókolt az arcára, felemelte, mint a pelyhet és letette egy székre:

- Na. Elég. Aludni is kell. Ez a csőcselék elvette egy félórát. De hol van Kincz?

Az ám. Kincz úr eltűnt. Nem volt sehol.

Az asszony elfordult, mert sötét pirosság öntötte el az arcát. És míg az ura evett, keresgélt valamit a fiókokban. Megtalálta a fehér szegfűt, - beledobta a szappanhabos, piszkos mosdóvízbe. És szégyelte is magát egy kicsit.

A LEGNAGYOBB

Az öreg festő sokat szenvedett. Kőszvény kínozza, féllába olyan fájdalmakat okozott neki, hogy fogát csikorgatta tőle. Naphosszat üldögélt a karosszékben és onnan vezényelte gazdag háza napi életét, mint hajófedélzeten a sebesült tengernagy. A rendelkezést nem volt lelke másra bízni, mert úgy született, hogy mindig vezessen, szervezzen, intézkedjék. Nagyobbik fia embernyi ember volt már, mégsem adta át neki a rendelkező akaratot. Ez a fiú néhány napnyi különbséggel ugyanolyan idős volt, mint a második feleség. Mostohaanya és mostoha-fiú, az egyidősek, nem nagyon kedvelték egymást. Folyton éber parancsnokló tapintat kellett hozzá, hogy a ház hétköznapi élete rázkódtatás nélkül menjen tovább. S ő a karosszékhez szegezve vezetett mindent; hol a rézmetszőt, hol a nagy festőműhely valamely inasát, hol a fiatal asszonyt idézte maga elé, hogy kiadja utasításait. Dolgozni nem tudott, mert nemcsak hogy lábára nem állhatott, hanem már ujjai is gémberegni, görcsösödni kezdtek a kőszvénytől.

Senyvedett tehát a karosszékben, vastagra pólyázott féllábát vízszintesen nyugtatva az odatolt széken. Leveleket diktált, felolvastatott magának, vagy valami jó ismerőst hivatott vitatkozni. Olykor külföldi látogató is akadt: a műhely külön nevezetessége volt Antwerpennek, az oda-vetődő német herceg, vagy angol diplomata épp úgy nem mulaszthatta el ezt a látogatást, mint a Kölnbe került utas a dómot. És mégis sok idő maradt üresen: a zabolátlanul tevékeny ember gyötrelmesen tétlen órái. Kivált éjszaka, mikor fájdalmai miatt nem tudott aludni. Hallgatta felesége, a híres szép Helén egészséges, egyenletes lélegzését és maga némán bámult a sötétbe.

Kettőről gondolkozott ilyenkor. Feleségéről és pályájáról. Feleségéről, akibe vén fejjel halálosan szerelmes volt. Harminchat évi korkülönbség, hánytorgatta magában a testi fájdalom gyötrelmei közepette. Az asszony nagyon szép és nagyon fiatal. Akkor is fiatal lesz még, mikor özvegyen marad. Vajjon mi lesz vele? Bizonyára férjhezmegy. Szeretni is fogja második urát. Az a férfi érte nyúl majd a gazdátlan boldogságért. S már nem is okoz nagy szenvedést ez a gondolat, mint eleinte, mikor kezdett leszámolni a halállal. Az ember halandó, a holtat követik az újak, azok is fognak élni. Joguk van hozzá. „Omnia omnibus” - ez a jelmondat áll családi címerében. Mindenkinek mindent.

Aztán pályáján tünődött. Végigélte apródi éveit a Lalaing grófnő udvarában, a mantuai hercegi palotát, ahol udvari festő volt, a római éveket, antwerpeni műhelye alapítását, feledhetetlenül boldog első házasságát, bekapcsolódását a diplomáciába s mindazt, ami hírnév és vagyon alakjában ömlött rá sorsa bőségszarujából. Többszörös milliomos most és neve ismert az egész világon. De feltette magának a kérdést:

- Ki a legnagyobb?

Erre mindenáron becsületesen akart felelni. Saját önzésének sebe árán is, ha kell. Gondos szigorral bírálta hírneves pályatársait. Mindet el tudta vetni, mint önmagánál kétségtelenül kisebbet. Csak három név maradt a végén: Van Dyck, Velazquez és ő maga.

Van Dyck, a kedves Anton, a szeszélyes, nőies természetű, élvezethajhászó szép fiú, leghíresebb tanítványa, vitán felül nagy festőnek számított. De hosszú mérlegelés után nem legnagyobbak. Egyetlen vékony vonalnyi fokkal alatta maradt Velazqueznek is, neki magának is. De Velazquezt már nem tudta így legyűrni vetélkedő gondolataiban. Velazquez óriási tehetség volt. Legalább akkora, mint ő. Ha nem nagyobb.

Pontosan maga elé tudta idézni a fiatal spanyol festő alakját. Félszeg modorát, csetlő-botló járását, akadozó beszédmódját, feltűnően magas homlokát. Az a fej majdnem vízfejhez

hasonlít, de a koponyacsont mögött lángelme lakik. A festésnek egyik legnagyobb lángelméje, mióta a világ áll. Visszaemlékezett azokra a hosszú hónapokra, melyeket együtt töltöttek Madridban, Fülöp király palotájában. Visszaemlékezett megdöbbenő képeire, boszorkányos festési módjára és nagy vitákra a művészet céljáról és értelméről. Festők voltak mind a ketten, mégis úgy tűnt fel vitáikban, mintha két teljesen különböző mesterséget folytatnának. Különösen akkor volt egy soha el nem felejthető vitájuk, mikor egyszer lóháton együtt rándultak ki az Escorialba. S a vita végén tisztázták is mindkettejük művészetének lényegét.

- Én a szépséget hirdetem az embereknek, - mondta ő -, az életben csak a szépség a fontos.

- Én az igazságot hirdetem, - mondta Velazquez -, az életben csak az igazság a fontos.

Kinek van igaza? Nincsen ember, aki erre felelni tudjon. Ime, a két legnagyobb sem tud meg-egyezni. S ki a nagyobbik közülük? A beteg, öreg festő kutatóan nézett a sötétbe, mintha ott a választ keresné. Nem tudott dönten. Becsülete erősebb volt, mint művészi hiúsága. Életében minden elérhetőt elért: spanyol nemességet kapott, angol knight-rangot, díszdoktora volt a cambridgei egyetemnek, udvari ember és diplomata. De mit ért mindez ahhoz képest, ha elmondhatta volna, hogy ő ma a világ legnagyobb festője? S igazságérzete nem engedte ezt kimondania.

Egy napon magához hivatta nagyobbik fiát.

- Te, Albrecht, gyakran hallottam mostanság egy új festőt emlegetni. Németalföldi. A neve Rembrandt. Annyit tudok róla, hogy molnár volt az apja, körülbelül harmincéves és Amsterdamban dolgozik. Soha egy képét sem láttam. Járd végig a műkereskedőket, hátha akad kép tőle, vagy legalább rézkarc. Tudni akarom, ki ez.

A fiú nyakába vette Antwerpent. Két rézkarcot talált, azt is nehezen. Képet egyet sem. Hollandia és Flandria között javában dúlt a háború, a határon még kép is nehezen jöhetett át. A sínylődő beteg mohón nyúlt a karcok után és szemügyre vette őket.

A lángelmét azonnal meglátta. Megérezte a tehetség titkos ösztönével, amely rögtön megérzi a maga fajtáját. Kiküldött maga mellől mindenkit. Egyedül akart maradni a karcokkal. Hosszú ideig vizsgálta őket. Fejét csóválta. Próbálta egymás mellé rakni a három nevet, vajjon az új harmadik elbírja-e a másik kettőt? Rubens, Velazquez, Rembrandt. Elbírta. Sokáig gondolkozott, majd megint a karcokat nézte. Végül csengettett fiáért.

- Tedd el ezeket a karcokat, fiam.

- Milyen művész ez, apám? Érdekes volt érdeklődnöd iránta?

- Tartok tőle, fiam, hogy mindnyájunk közt ez a legnagyobb. Ahogy a karcokra rápillantottam, rögtön tudtam, hogy ennek az embernek valami titka van. És hosszas töprengés után rá is jöttem a titokra. Én világéletemben azt hirdetem, hogy az életben a szépség a fontos. Velazquez azt hirdeti, hogy az életben az igazság a fontos. Most jön ez a hollandi és azt hirdeti, hogy az életben az élet a fontos.

Elgondolkozott s még egyszer kimondta a rejtelmes szót:

- Az élet...

S már nem mondta, hogy a fiát ne keserítse, csak gondolta:

- Az élet, amelyet nemsokára itt hagyok. De nem baj, jön, aki átveszi kezemből a fáklyát és még magasabbra tartja. Nem a művészet halhatatlan, hanem az élet.

NYOLCEZER HOLD

I.

A fiatal Dersffy gróf sápadtan meredt apjára. Eddig félénken és alázatosan érvelt, most azonban felcsattant.

- Bocsáss meg, apám, a menyasszonyom atyja törvényszéki bíró volt, a nagyapja képviselő. Ezt a családot bugris-népnek nevezni talán túlzás. Így nem fogjuk egymást megérteni.

Az öreg gróf reszketett az indulattól. Felállott.

- Mi nem értjük meg egymást soha. És most végeztünk.

Felállt a fiú is.

- Tehát? - mondta elszántan és kihívóan.

- Tehát elmúltál huszonnégy éves, nem tudlak megakadályozni. Ha azt a leányt elveszed, ide nem teszed be többé a lábadat. Pénzt nem kapsz, tartsd el, akit elveszel, úgy, ahogy tudod. Ha nem tetszik, eredj az árvaszékhez, vagy a hitbizományi bírósághoz, vagy mit tudom én, hova. Most végeztünk.

II.

Gróf Dersffy Kálmán elvette a leányt. Hazahozta a birtokra. Az öreg gróf az úgynevezett kis kastélyt jelölte ki lakásul, amelyet csak jóindulattal lehetett kastélynak nevezni. Zsindelyes, földszintes, oszlopos kis kúria volt. Valaha egy oldalági szegény rokon tengett benne kegyelemkenyéren öreg feleségével. De ezek kihaltak belőle. Ide költözött az új pár, penészes bútorok közé, erős doh-illatba.

Az apa szavának állott, menyével nem volt hajlandó találkozni. A fiatal asszony megkisérelte a békét, de az öreg kiüzente, hogy nincs otthon. A látogató ránézett az izenethozó inas kaján képére, sírva fakadt és elment.

A kis kastélyban nem volt villany. Telefon sem volt. De negyedórai gyaloglással el lehetett jutni az intézői lakhoz, ott volt telefon. A fiatalok elhatározták, hogy belenyugszanak az öregember konok gyűlöletébe és próbálnak éldegélni, ahogy lehet. Néhány hét multán elkezdtek vizitelni. Ez elég kínosan ment, mert az öreg megtagadta tőlük a kocsitartást. De sikerült megállapodniok a letinczei körjegyzővel, aki hajlandó volt bérbe adni a fogatát. Méregdrága árat kért ugyan egy fuvarért, de a pénzt nem követelte rögtön.

A fiatalok végigjárták a szomszéd kastélyokat. Itt csikókat néztek, amott épülő hembárt. Mindenütt panasz a terhek miatt, de mindenütt ezüsttálcán ürmös, jó cigaretta, csinosan tartott inasok, rádió, új beszélőgéplemezek, a gyerekek mellett svájci kisasszony. A birtokosok mind igen kedvesen fogadták őket. De mikor aztán kezdték a látogatásokat visszaadni, jöttek a keserű órák. Szégyenkezniök kellett a korhadt bútorokért, a dohos, sötét szobákért, a füstölő petróleum-lámpákért, a rossz cigarettáért.

Hosszú beszélgetéseik voltak az éjszaka nyomasztó csendjében. Az asszony sírt.

- Ez így nem élet, - mondta a fiatal gróf is, - valahonnan pénzt kell szerezni. Vállalnék szívesen valami állást, de apám úgy neveltetett, hogy nem értek semmihez.

Már-már ott tartottak, hogy kieresztik szájukon a válás gondolatát. Talán hajlandók is lettek volna válni, de az öreg zsarnok ellen érzett felháborodásuk nem engedte őket.

III.

Ekkor egyik háznál Trauttnerrel találkoztak. Ez a Trauttner egy budai pallér fia volt, s már egy kis tanyán született, amelyet a tollasodó pallér a törökbálinti határban vásárolt magának. A fiú itt kedvet kapott a gazdálkodáshoz. Mikor a maga embere lett, kis birtokot vásárolt a Dersffy-szomszédságban. Kitűnően gazdálkodott, takarékos volt és szorgalmas Felesége, csontos, szőke, nagydarab fiatalasszony, pompásan illett hozzá. A fiatal grófné elkezdett panaszkodni Trauttnerének. Kiöntötte a szívét.

Egy hét múlva Trauttnerék látogatást tettek a kis kastélyban. A férfiak félrevonultak csevegni. A csevegés jó két órát tartott.

- Lesz pénzünk, - mondta este a fiatal gróf boldogan, mikor egyedül maradtak.

- Honnan? - kapott a szón mohón az asszony.

- Eladok földet Trauttnernek. Két holdat mindössze, az semmi. A birtok nyolcezerötvenkét hold. Ebből háromezer hitbizomány, ahhoz nem lehet nyulni. De a többihez lehet.

- És apád?

- Apámnak ezt nem kötöm az orrára. Az adásvételi szerződést közjegyző nélkül csinálom és klauzulával írom alá: a tulajdonjogot akkor fogjuk átíratni, mikor az örökség élvezetébe lépek.

- És milyen árat fizet Trauttner?

- Az igazi érték harmadrészét fizeti. Tudja ő jól, hogy mit csinál.

A fiatal gróf kellemetlenül, kesernyésen nevetett a megjegyzéshez. Az asszony nem szólt semmit.

IV.

A történet nincs is tovább. Most folyik. A kis kastélynak ma sincs villanya, telefonja és fogata. De rádió már van. A vendégek pezsgőt kapnak és jó cigarettát. Az ifjú grófné jól öltözködik, egyébként kétségkívül a legszebb asszony a környéken.

Trauttner gyakran meglátogatja és meghívja őket. De az ő házában nincs pezsgő, nincs bridge és nem szoktak táncolni.

Az öreg gróf gyakran jár fenn a Kaszinóban. Egyik öreg barátja bizalmasan megkérdezte tőle, hogy milyen lábon van a fiatalokkal.

- Semmilyen lábon, - felelte -, a kölyköt rövid kötélre fogtam. Addig éheztetem, míg el nem válik.

De a fiatalok igen vidáman élnek, válni eszök ágában sincs. Sőt most már gyerekről gondolkoznak. Ideje, mert ötéves házasság. Trauttner eddig négyszázötven holdat vásárolt meg kéz alatt. De ez rohamosan nőni fog, mert a fiatal Dersffy gróf rákapott a kártyára. Veszettül játszik és nevetve veszít.

VÁRNI

I.

Pár napi ismeretség után már tudták, hogy egymásért születtek a világra. Sokszor megtörtént, hogy ugyanabban a pillanatban ugyanazzal a szóval szólaltak meg: pontosan ugyanazt gondolták és akarták mondani. Ilyenkor a megkezdett szót abbahagyták és egymás szemébe mosolyogtak. Fölösleges volt folytatni, s már nem is csodálkoztak, hogy ennyire egyek.

A leány huszonöt éves volt s eddig gögösen visszautasította azt a gondolatot, hogy valakit közel engedjen magához. Ismerte a maga színvonalát s meglátta a silányságot azokban, akik eddig útjába akadtak.

- Mire vársz? - kérdezte egyszer az anyja.

- Arra, hogy emberemre akadjak. Akire fel tudok nézni. Én csak olyat szerethetek, aki legalább annyi mint én. Ha nincs ilyen a világon, akkor így halok meg, de nem alkuszom.

Az anya hallgatott. Soha sem birt a leány határtalan elbizakodottságával. Olykor megfordult a fejében az az ijesztő gyanu, hogy ez a leány elmebajos. Rendesen egyéb véleménye volt, mint akárki másnak, de vitába nem ment bele soha. Ha ellentmondtak neki, sértően legyintett és elfordult. Különben feltűnően szép volt, négy nyelvet beszélt igen jól, úgy zongorázott, hogy akár fel is léphetett volna vele és erős érzéke volt képzőművészethez. Apja teljesen vagyontalan, előkelő állami hivatalnok volt, s a leány fejedelmi göggel hordta szegénysége sorsát.

Ekkor vetette útjába a sors a férfit. Ez remek emberpéldány volt maga is és nem lehetett elhinni, hogy Zajcseknek hívják. Anyja után hívták így, de mindenki tudta, hogy az öreg Illésházy gróf fia. Apjánál is lakott, a híres kastélyban nyáron, a fővárosban télen. És nem csinált semmit. Ő is csak nyelveket beszélt, képekhez, muzsikához és irodalomhoz értett. A hitbizományt nem örökölhette, de a kötetlen birtokrész, amely rá nézett, még mindig nagy vagyont jelentett. Harmincötéves volt s a semmittevéstől kissé fáradt.

Egy hét múlva mindketten tudták, hogy könnyűszerrel nem lehetnek egymáséi. Az öreg államhivatalnok majdnem agyszélhűdést kapott arra a gondolatra, hogy egyetlen leánya törvénytelen származású emberhez menjen. Különben is az előkelő, de szegény hétszilvafások előítéletével gyűlölte a mágnes-sarjakat. Illésházy gróf pedig, aki természetes fiát sohasem fogadta örökbe, hogy jobban a kezében tarthassa, más leányt nézett ki a fiának és minden segítség megvonásával fenyegetődzött.

Mindezt elmondták egymásnak. Megállapodtak abban, hogy várnak. Ameddig kell. Akármeddig.

- Nem gyönyörű ez, - kérdezte a leány -, hogy nem fogadkozunk, nem esküdözünk, mégis sziklaszilárdan tudjuk mind a ketten egymásról, hogy akármeddig várunk?

- Gyönyörű, - felelte komolyan a férfi.

II.

Vártak. Nem mult el nap, hogy ne találkoztak volna, vagy ha a férfi nem volt a fővárosban, legalább telefonon ne beszéltek volna. Hosszú leveleket írtak, s mind a kettő vallásos áhítattal gyűjtötte a másik leveleit.

A leányt kétszer érte nagy kísértés. Először a világhírű hegedűművész kérte meg a kezét, aki Budapesten járt hangversenyezni. A leány már első találkozáskor rendkívüli hatással volt rá. Három napig foglalkozott vele, aztán elutazott, de egy hónap múlva visszatért: ingyen vállalt egy jótékony célú fellépést, csak hogy Budapestre jöhessen. Akkor megkérte a leányt, elmondta neki érdekes életét, a városokat, a nagy utazásokat, a zenében való, csodálatos elmerülését, Firenze melletti kastélyát és társért sóvárgó árvaságát. A leány szívenütve hallgatta. És nemet mondott. A másik férfi, aki felmerült életében, tenniszbajnok volt, folyton jókedvű, vigyorgó, bőszítően egészséges, kedves és buta. A leány érezte, hogy ez a férfi megrázó hatással van rá. Ugy vonzotta, mint megállapodott, mintaszerű nyárspolgárokat az a kis táncosnő, akiért megbolondulnak és felkavarják egész életüket. De legyőzte magában ezt is. Bár még évek múlva is vad haragot érzett önmaga iránt, mert testén remegés futott végig, ha ez az ember eszébe jutott.

A férfi egyszer Párisban találkozott egy amerikai hölgygel. Ez vele egyidős volt, nagyon szép és dúsgazdag. Amellett eszes és mulatságos. Ő érezte, hogy lelke mélyén már hűtelen örök jegyeséhez. Egy álmatlan éjszaka után hirtelen felkelt, becsomagolt, nem hagyott búcsúlevelet és elutazott. De az eset sajnó nyomot hagyott benne. Évekig tartott, amíg kiheverte.

Igy vártak egymásra húsz álló esztendeig. Akkor ugyanazon a héten meghalt az öreg Illésházy gróf és a leány apja. Még vártak egy illő félesztendőt, aztán a legnagyobb csendben összekeltek. A leány negyvenöt éves volt, a férfi ötvenöt.

III.

Világháború volt, külföldre nem tudtak utazni máshová, mint a Tátrába. Beültek a kassai gyorsvonat egy elsőosztályú fülkéjébe, férj és feleség. Behúzták a bérelt szakasz függönyét, ujságokat rakosgattak, kölnvizet és kis párnát szedtek elő az útításkából. Kerülték egymás pillantását.

Mikor elindult a vonat, mégis egymásra néztek. Most következett volna az a fuldokló, szabad, érzéki csók, amelyre több mint húsz esztendeig váraoztak. De mind a kettő ott maradt a sarokülésen az ablak tövében, mozdulatlanul. Az elszaladt életre gondoltak, az előttük álló reménytelen öregségre. Lelkük fáradt volt, kiábrándult és keserű.

- Maga is arra gondol, amire én? - kérdezte a férfi.

A leány bólintott.

- Arra. El kellene válni.

Megadóan, mélán elmosolyodtak, mind a ketten. A férfi feltette pápaszemét és ujságot vett elő.

BOSSZÚ

I.

Tilly győztes seregei készülődtek elhagyni Wimpfent. Már napok óta szó volt róla, hogy a zsoldosok minden pillanatban indulhatnak. Egy keddi napon csakugyan kiadták a parancsot, hogy másnap délben indulás Höchst felé!

Az a zsoldos, Gottfried nevezetű, aki az aranyművesnél vett magának erőszakos szállást, egész nap leste már, mikor beszélhet az aranyművesnével. De sehogysem jutott hozzá. A házaspárnak valami főbenjáró beszélgetése lehetett. Bezárkóztak belső szobájukba s még ott is csak fojtott hangon beszéltek. Az asszony olykor kijött egy-két percre, hogy utánanézzon a konyhának. Arca sápadt volt és kezén meg lehetett figyelni, hogy remeg.

Igy telt el az egész nap. Este aludni tértek, anélkül, hogy az asszonnyal beszélhetett volna. Mély csend borult a házra és az egész megszállott városra, ma nem hallatszott a mulatozó katonák kurjongatása, mert Tilly az utolsó estére minden csapszéket bezáratott. De hiába volt csend, a zsoldos nem tudott aludni. Bár tudta, hogy képtelenség, amit remél, mégis remélte, hogy beszélhet még az asszonnyal utoljára. Halkan kilopódzott az udvarra és nesztelen léptekkel a lugashoz osont. Aznap, mikor elfoglalták Wimpfent és beköltözött az ötvös házába, ebben a lugasban beszélgetett először a házaspárral.

És ime, mikor a sötétben tapogatódzva kereste a lócát, lélegzetet hallott.

- Ki az? - kérdezte riadtan az asszony hangja.

- Én vagyok, Gottfried, - súgta a zsoldos -, mit csinálsz te itt?

- Semmit. Gondolkodom. De már megyek is vissza.

- Nem engedlek. Naphosszat az alkalmat lestem, hogy szóljak veled. Holnap indulnom kell. És holnapután talán már nem élek. Berta, légy az enyém.

- Hagyj engem, uram. Menj csak utadon. Majd imádkozom érted.

- Ne imádkozzál, a csóкод jobb varázsszer volna. De miért nem akarsz az enyém lenni! A férjedet nem szereted. Gonosz és kegyetlen ember, amellet nagyon csúnya. Elnézem, milyen kegyetlenül bánik veled. Könyörgök neked, szeress engem.

- Hagyj, kérlek. Most már nagyon fázom, be kell mennem.

Az asszony felkelt a sötétben és indulni akart, de a zsoldos találomra a sötétbe nyult, megtalálta karját és visszarántotta.

- Nem mégy. Istenemre mondom, nem mégy. Hát egy cseppet sem szeretsz, mondd?

- Eressz el engem, mert kiáltok. Nem szeretlek egy cseppet sem.

- Ez az utolsó szavad?

- Ez az utolsó szavam. Most engedj.

- Mingyárt mehetsz, de még mondanom kell valamit. Tudod, úgy-e, milyen büntetés vár a kémre? Azonnal kivégzik és házát felperzselik. Hát én tudom, ki itt a baden-durlachi örgróf kémje. A férjed. Be is tudom bizonyítani. Meglestem tegnap, amikor titokban levelet küldött egy kisgyerekkel. A gyereknek utána mentem, a községen túl utólrtem, ökölcspást adtam

neki és elvettem a levelet. A levél nálam van és mindent elárul. Ha nem leszel az enyém, holnap reggel feljelentelek benneteket. S mire elmegyek, égni fog a háza. Válassz!

Az asszony jó darabig nem felelt. Akkor végre megszólalt:

- Hagyj engem, kérlek. Tégy, amit akarsz.

Kirántotta magát a zsoldos kezéből és eltűnt. Még lépteit sem lehetett hallani.

II.

A zsoldos nem tudott elaludni, csak mikor már pirkadt. Ezért tovább is aludt, mint szokta. Nagy kiabálásra riadt fel. Az ötvös kiabált odakint. Ő magára kapkodta holmiját.

- Mi történt? - kérdezte, mikor kilépett.

- A feleségem eltűnt, - mondta az aljastekintetű férfi dühöngve -, nincs sehol. Korábban feküdtem le, mint ő. Ágya érintetlen.

- Kerested a házban mindenütt?

- Kerestem. Nincs sehol. Elszökött tőlem. Ha előtalálom, megfojtom. De hol lehet?

A zsoldos nem felelt, csak vigyorgott magában. És azt gondolta, hogy ő nagyon jól tudja, hová mehetett az asszony. De hiába ment, őt nem tudja megelőzni. Magára öltötte fegyvereit és elsietett. Az aranyműves dühöngve járta körül a kertet, háza még egyszer.

III.

Tíz órakor az ötvös sorsa beteljesedett. Minden különösebb eljárás nélkül végeztek vele. Nyilvános és elrettentő kivégzéssel már nem akarták az időt tölteni. Három katona lépett be udvarára, vége volt. Holttestét ott hagyták. Aztán felgyújtották a háza. A két szomszédban jajveszékelve kapkodtak, siettek vizet cipelni házuk tetejére, hogy a tűz át ne csapjon. Az ötvös háza nem volt szabad oltani, arra katonák ügyeltek, hogy egészen leégjen. Gottfried volt ezek közül az egyik. Szétvetett lábakkal állt a ház előtt és nézte a lángokat kaján örömmel. Csak az zavarta, hogy vajjon mi történt az asszonnyal. Mást nem lehetett gondolni, minthogy elbujdosott. Gottfried aztán az utcánépek ment, amely odagyúlt az égő ház elé és dárdája nyelével biztatta hátrább a bámészkodókat.

Ekkor meghökkenve látta Bertát közeledni. Az asszony nem volt egyedül. Igen csinos fiatalember jött vele kézenfogva.

- Hát te itt vagy? - kérdezte a zsoldos ámulva.

- Téged kereslek, zsoldos. Meg kell köszönnöm neked életemet.

- Nem értem. Hiszen tönkretettelek. És örömmel tettem.

- Valamit nem tudsz, kérlek. Én régóta szeretem ezt az ifjút, akit mellettem látsz és aki szeret engem. Jóságos, délceg és gazdag. A férjem rájött, hogy nem őt szeretem, hanem ezt az ifjút. De én állhatatosan tagadtam. Tegnap egész nap veszekedett. Késő este, mikor bementem a lugasból, felébredt. Ismét elkezdett veszekedni. Addig kínozta, amíg megvallottam, hogy kedvesem van, akibe szerelmes vagyok. Erre ő rettenetes esküt esküdött, hogy ma délután, mielőtt kivonultok, meg fog engem ölni. Meg is tette volna. De te megelőztél őt, uram.

Feljelentetted és kivégeztetted. Tehát megmentetted életemet és boldogságomat. Megérdemelnéd, hogy térdenállva csókoljak kezet neked. Isten vezéreljen.

Gottfried megragadta lándzsáját. Vad haragjában szeretne volna ledöfni mind a kettőt. De erőt vett magán. Tilly az erőszakoskodást rögtön halállal büntette. Lenyelte dühét és gyűlölettel nézett a szerelmesek után, akik egymás derekát átkarolva mentek tovább. Ugyanekkor megharsant az utca vége felől a sorakozó kürtjele. Gottfried otthagya társaival az égő házat és a kürtszó irányába sietett.

Tizenkét órákor Tilly serege elindult braunschweigi Krisztián csapatai ellen Höchst felé.

FÉRJES ASSZONY

Az asszony megállt a szoba közepén. Lehúnyta szemét. Tenyerét végighúzta arcán. Mélyet, hosszút sóhajtott. Ami már napok óta kísértette képzeletét, ami folyton nyugtalanította, kínoztta és gyönyörködtette, ami váltakozó erővel támadta meg gondolatait, most különösen erős hullámmal öntötte el. Szinte megtántorodott tőle. Mintha nem is tépelődés lett volna az, ami így le akarja venni a lábáról, hanem valami árvíz. Kinyitotta szemét, széket keresett. Leült az asztal mellé, odakönyökölt. Megállapította - most már századszor három nap óta - hogy nincs semmi kétség: szerelmes. Ugy állapította ezt meg, mint a betegségre gyanakodó ember, aki folytonosan önmagát vizsgálja és újra meg újra, elhűlve fedezi fel a valóságot, mintha mindannyiszor legelső ízben jelentené ki magának. Igen, szerelmes. Nem tud másra gondolni, mint arra az emberre. Mosolyát látja maga előtt, kedves hangját hallja és összerázkódik tőle. Aztán a zongora elé képzele, hogy arcéle bukkanjon fel, s a képet a muzsika öntse el, az az átkozott és imádott muzsika, amelytől nem lehet szabadulni, amelynek bűbajos varázslata gonoszul fészkel be magát a tehetetlen idegekbe.

- Mi lesz velem? - rebegte magának hangtalanul, de mozgó ajakkal.

Sajátmagát is odaképzelte a zongora mellé, odarajzolta önmaga vékony alakját, amint az aranyhímzésű fehér ruhában a fekete zongorára támaszkodik. És ez a támaszkodó asszony most teljesen idegennek tűnt fel neki, valaki teljesen másnak, aki elröppent a szonáta foszlányaival együtt. Aki itt töpreng az asztal mellett, az egészen más, az a teveszörkabátot hordja, amelyet gyűlöl, de fel kellett venni, mert a fűtéssel megint baj van, pedig már leüzentek a házmasternek. Hideg van, didergő délelőtt, házimunka, a fürdőszobában szerelők dolgoznak, az ebédrel kell törődni.

Megint sóhajtott. Felkelt. Ment a fürdőszobába, mint az álomjáró. Ismét eltévedt ábrándjaiban, a férfi arca felmerült a hangok ringató hullámain. S ezek a hullámok őt is elragadással fenyegették. Most egyszerre könnyes lett a szeme arra a gondolatra, hogy milyen csodálatos öröm lenne engednie ezeknek a hullámoknak. Hiszen mi rossz lenne abban, ha ennek a szerelemnek csak így gondolatban átengedné magát. Nem tesz vele rosszat senkinek. Nem tudhatja senki. Még ő sem, akit szeret. Akinek erről az érzésről sejtelve sincsen. Tamási Tamás, ez a neve. Jólesik mondogatni a nevet, dédelgetni, gondolattal cirógatni. Tamási Tamás...

- Nagyságos asszony, ide teljesen új csap kell. Ezt hiába csináljuk meg, egy hét múlva megint csepeg.

- Szent Isten, megint kiadás. Várjon csak, felhívom a házgondnokot.

Ment a telefonhoz, tárcsázott. Beszélt, vitatkozott, alkudott. A szerelőnek adta át a kagylót. Közben kisietett a konyhára, az ebédnek utána nézni. Visszajött. Átvette a kagylót. De csak eszméletének negyedrésszel. Háromnegyedrésszel a kísértő képben élt, a zongora mellett s a mindenséget elárasztotta a név lebegése: Tamási Tamás. Kezét közben szívére szorította. Hat éve élt nyugalmas, eseménytelen, derék házasságban. Amiről menyasszonysága alatt azt hitte, hogy szerelem, az esküvő után hamar elrepült. De a házasság nem volt rossz, eléldégteltek egymás mellett, az udvarlási szándékokat mindig már csírájukban elhárította magától, az urát nem csalta meg soha. Jó volt így az élet, langyos és megnyugtató. És most jött ez az érzés, mint a földrengés. Hogyan is keletkezett? Nem lehet megmondani. Talán a muzsika tette. Egyszer csak azon vette észre magát, hogy éjjel-nappal szüntelen az az ember jár az eszében. Borzasztó az egész. Borzasztó a rabság, a tisztesség, a kötelesség, a belénevelt tartózkodás, a másik oldalon pedig ez az elemi erővel ébredt szerelem, amely úgy rázza egész lényét, mint a vihar a falevelet. Hogyan kapaszkodják élete kis ágába, hogy le ne hulljon?

Most, most kellene a férje. Hogy gyengéd legyen, figyelmes és megnyugtató. Hogy lehessen menekülni hozzá.

Mintha hívta volna, most lépett be.

- Ilyen korán hazajöttél?

- Korábban végeztünk és rémesen fáj a fejem. Ebéd előtt le akarok dőlni.

- Port vettél?

- Már kettőt. Ha lefekszem, ebédig el fog múlni, remélem. Van valami ujság?

Elmondta a szerelők dolgát, a fürdőkád csapját s a házgondnokot. Férje bosszankodva dobálta le cipőit, hogy papucsot vegyen.

- Még ezt a csekélységet sem tudod elintézni? Semmit sem lehet rádbízni, fiam.

Az asszony nem felelt. Ilyenkor nem szabad felelni. Akinek fáj a feje, ideges és igazságtalan. Meg kell érteni. Sietett a takaróért. A férj ledobta magát a diványra, amely nagyot reccsent a korán hízásnak indult test alatt. Betakarta, a takaró szélét gondosan megigazította. Aztán széket húzott a divány mellé. Férje úgy szerette, ha ilyenkor ott ül mellette valaki. De szólani nem volt szabad hozzá. Ott ült tehát csendesen. A férfi nehezen szuszogott. Ma nem borotválkozott, mert reggel nagyon sietett. Az asszonynak ismét eszébe villant az a síma, finom fej, amely a zongora fölé hajlik.

- Este van valami? - szólalt meg a férj.

- Nincs beírva semmi. Itthon vagyunk. Szűnik már?

- Szűnik. Elég ennek egy-két perc pihenés, ez a por nagyon jó. Van marhahús ebédre?

- Sajnálom, drágám, nem kaptunk. Meg kell elégedned sonkával.

A férfi nem felelt, csak némán sóhajtott. De sóhajában benne volt a háztartás felett érzett elégedetlenség. Türelem, türelem, mondta magában az asszony, hivatalból jön, fáradt és ideges.

- Kellene hívni valakit vacsora után feketére, - mondta a férfi.

- Ahogy akarod, drágám. Kit hívjunk?

- Lehetne ezt a Tamásit. Az sokat járt Amerikában. Szeretném Amerikáról kikérdezni.

Az asszony érezte, hogy elsápad és hogy a szíve tűrhetetlenül, kellemetlenül kalapál. Felkelt, az ablakig ment. Nyelt egyet, mert mikor meg akart szólalni, torka nem engedelmeskedett. Végül mégis csak tudott beszélni.

- Drágám, jobban szeretnék nem hívni senkit. Neked is jobb, ha korán fekszel.

Ugyanekkor belépett a szobalány jelenteni, hogy tálalva van. A férfi bosszus nyögéssel fel-tápázkodott.

- Jaj, de unalmas vagy, fiam, - mondta idegesen -, nem könnyű veled, mondhatom.

- Ne haragudj, - felelte csendesen az asszony -, nekem is fáj a fejem.

A férj csak legyintett. Mentek ebédelni. S az asszony véresen, fájdalmasan mondogatta magában: nem, nem, nem szabad, Tamási Tamás, Isten veled örökre.

- Az a kép megint ferdén lóg, - mondta a férj menetközben -, nektek is mindent százszor kell mondani.

MI ERŐSEBB?

I.

A klubház dunaparti tornácán ilyenkor már el szokták oltani a világítást, de ezen az éjszakán olyan erősen tündöklött a hold, hogy Bede, mikor kilépett a levegőre és megállt, pontosan látta a két arcot. A férfi Helént nézte, egészen hozzáhajolva, kifejezésében csak úgy lüktetett a forró érdeklődés. Helén mozdulatlan arccal nézte a víz tükkrét a korlátra támaszkodva, de erre a mozdulatlanságra rá volt írva, hogy mély benyomást tesz rá, amit a férfi duruzsol neki. Ekkor megnyikordult a palló s azok rátekintettek.

- Nem látta az öcsémet, Helén? - kérdezte ő könnyedén.

- Tíz perce jöttem ide, - felelte a leány -, azóta nem volt itt.

Bede Miklós fejbólintással köszönte meg a felvilágosítást és visszament a társalgóba. Egyenesen öccséhez. Félrehívta a sarokba.

- Mondd csak, ki az, aki úgy ostromolja Helént odakint?

- Az Rácz Leó, a külügyből. Az elnöki osztályon dolgozik. Jó család. Gazdag. Ha akar, most kimehet Brüsszelbe követségi titkárnak, de ha akar, itthon is maradhat. Most kell választania.

A két fivér értette egymást. Többet erről nem beszéltek. Bede elhatározta, hogy másnap komolyan beszél Helénnel és udvariasan, minden nagyobb jelenet nélkül visszaadja neki a jegygyűrűt. Amit odakint a leány arcán látott, az nem lehetett tévedés. Ha egy leányt szíven üt egy férfi egyénisége, az holdnál és napnál világosabban meglátszik az ilyen mély, töprengő, a víztükörrre szegzett tekintetből.

Odament leendő anyósához, aki éppen kimaradt a bridgeből, mint ötödik és bocsánatot kért tőle, hogy nem kísérheti őket haza, mert nagyon fáj a feje. Az öregasszony helyeselt: csak menjen nyugodtan, ő majd kiment. Bede kocsiba vágta magát, otthon hajnali fél háromig hánykolódott álmatlanul, akkor brómot vett. Másnap tizenkettőkor beállított menyasszonyához. És ugyanezt a Rácz Leót találta nála. Beszélgettek a nappaliban.

- Isten hozta, angyalom, - mondta a leány elfogulatlanul és nagyon melegen -, valahogy megéreztem, hogy jön. Attól tartok, nagyon unalmas társaság is voltam a Rácz számára, mert beszélgetés közben folyton magára gondoltam.

Bede elpirult a boldogságtól. Hát még sincsen semmi baj. Leült.

- Nincs magánál édesebb leány a világon. Miről beszélgettek?

- Igyekeztem meggyőzni Ráczot, hogy a brüsszeli lehetőséget meg kell ragadnia. Inkább ma utazzék, mint holnap.

A vendég felállott. Kitűnő megjelenésű férfi volt és nagyon érdekes. Udvariasan mosolygott.

- Már meg is győzött. Nem ugyan ma, de még a héten utazom. Kezeit csókolom. Isten veled.

A vőlegény lelkéből úgy eltűnt a szakítási szándék, mintha elfújták volna. Megróttta magát, hogy képes volt ennyire képzelődni. A vendég elment, ők kedvesen és vidáman beszélgetni kezdtek. Hat hónap múlva, ahogyan tervezték, megesküdtek. A férfi lelkében olykor felbukkant még annak az arckifejezésnek riasztó emléke. De boldog volt és vállat vont.

II.

Mikor hatéves házasságok voltak és már két pompásan sikerült kisfiút neveltek, Bede Miklós egy napon nagy újsággal jött haza. Részletesen számolt be róla, mialatt mind a ketten az estére készülődtek, mert meghívást kaptak volt vacsorára. Az volt a nagy újság, hogy a bank előléptetést kínált neki. Konstantinápolyban új és komoly érdekeltséget vállalt a pénzintézet, ott külön céget alapítottak. Ennek vezetését ajánlották fel, jóval nagyobb fizetéssel.

- Tőled teszem függővé, angyalom. Nekem körülbelül mindegy. Az a kérdés, mihez van kedved. Itthon is egészen jól megvagyunk. Kimenni viszont kényelmetlen ugyan, de nagy haladást jelent.

- Őszintén szólva, nincs kedvem elmenni, drágám.

- Akkor ne is beszéljünk róla. Gyere, kösd meg a nyakkendőmet.

Felkészültek, megcsókolták az alvó gyerekeket és elmentek. A vacsorát egy pénzügyminiszteri tanácsos adta. Csupa régi ismerős volt jelen. De váratlanul betoppant még valaki. Rácz Leó. És igen nyájasan kezelt a Bede házaspárral. Elmondta, hogy a legutóbb Rióban szolgált, de most visszarendelték a minisztériumba és most már itthon is marad.

Az ültetésnél Rácz lett az asszony egyik szomszédja. És Bede szívét, amikor az asztal másik oldaláról vacsora közben feléjük pillantott, heves ütés érte. Rácz élénk, forró arckifejezéssel magyarázott valamit Helénnek. Ez pedig mereven, mozdulatlanul nézett a tányérjára. Csak a vak nem láthatta, hogy a férfi jelenléte igen erős hatást vált ki belőle.

Bede meghökkenve figyelte őket. Helén tökéletes élettárs. Olyan becsületes lény, amilyen kevés van. Nyolc évi házasság. Két gyerek. És most úgy fel van forgatva a belseje, hogy a szíve dobogását majdnem ide hallani. Mi van ezek között?

III.

Vacsora után csoportokra oszolva feketéztek. Rácz ahhoz az asztalhoz ült, ahol Helén helyezkedett el. Bede a szomszéd asztalhoz került, háttal a feleségének. Minden szót hallott a társalgásból. Valaki felvetette a társaság nagy eseményét: Lilla, a híres szépség, otthagya férjét és három nagyocská gyereket, mert beleszeretett valami olaszba. Ezt tárgyalták nagyban. Volt, aki súlyosan elítélte Lillát, de olyan is volt, aki sajnálatra méltónak találta és védelmezte. Helén hallgatott.

- A dolog szomorú, - mondotta Rácz -, de ez már így van. A szerelem erősebb az embernél. Nem gondolja?

A diplomata nyilván Helénhez intézte a kérdést. Mert Helén hangja válaszolt rá:

- Nem, nem gondolom. Az ember erősebb a szerelemnél.

- Még az igaz, mély, életre szóló szerelemnél is?

- Annál is. A szerelem kormányozható.

Zajos ellentmondások hallatszottak. Négyen is beszéltek egyszerre. Mind rámentek Helénre, hogy ezt a képtelenséget magyarázza meg.

- Megmagyarázom. Az csakugyan megtörténhetik akárkivel, aki nem független, hogy megismer valakit, akit kellemesnek és érdekesnek talál. Az embernek sok kedves ismerőse akad az életben. Megeshetik már most, akár jóval később, hogy az ember ráébred egy veszedelmes

pillanatra: észreveszi, hogy ebből még baj is lehet. Két perc alatt nem lehet beleszeretni valakibe, ez nem igaz. Okvetlenül van olyan pillanat, amikor az ember még nem szerelmes, de a másik igen erősen hat rá. Az ember meghallja a szívében a vészcsengőt: vigyázz, mert ha nem vigyázol, ebbe menthetetlenül bele fogsz szeretni. Ilyenkor mit csinál az ember? Egyszerűen és becsületesen elküldi a másikat. S mivel még nem szerelmes, nincs is nehéz dolga. Az ügy elalszik. Csak rajtunk múlik az egész. Igen is, a szerelem kormányozható. Aki azon panaszkodik, hogy az érzés erősebb volt nála, hiába küzdött ő tehetetlenül ellene, az nem őszinte. Mert nem volt elég tisztességes ereje, hogy akkor intézkedjék, mikor még nem lett volna késő.

Pillanatnyi szünet következett. Bede dobogó szívvel cigarettázott. Eszébe jutott, hogy valaha Helén küldte ezt az embert külföldi szolgálatba. Feszülten figyelt tovább.

- És ha később megint felbukkan az a másik? - kérdezte Rác.

- Akkor két eset van, - felelte Helén nyugodtan -, lehet, hogy az a másik már teljesen közömbösnek bizonyul. De lehet, hogy az emberben megint elemi erővel feltör a veszedelem lehetősége. Akkor az ember megint összeszedi a tisztességét, józanságát, erejét s az úgynevezett másikat megint elküldi.

- S ha az nem megy?

- Akkor az ember szépen kitér előle. Máriám, engem melyik bridge-asztalhoz osztottál be?

Székek zörögtek, Bede mögött feloszlott a társalgás.

IV.

Hazamenet a kocsiban Helén megszólalt:

- Öregem, én egész este nem figyeltem sem a társalgásra, sem a kártyára. Folyton erre a Konstantinápolyra gondoltam. És arra a végeredményre jutottam, hogy mégis csak jó volna odamenni. Most már igen nagy kedvem van hozzá. Mikor lehetne azt az állást elfoglalni?

- Akár rögtön. De jól meggondoltad? Nem lesz nagy nyűg neked két gyerekkel idegenben?

- Dehogyan lesz. Két gyerek nem sok. Én szeretnék még kettőt.

Hangosan nevetett. Bede is udvariasan nevetett hozzá és kezét csókolt az asszonynak. Pedig belülről kegyetlenül marta a féltékenység. S otthon nem tudott elaludni. Mialatt keservesen hánykolódott, hallotta Helén nyugodt, szabályos lélegzését. Szégyenkező lelkiismerettel gondolt arra, hogy ez az asszony milyen úri módon becsületes, ő pedig jó férj ugyan, de olykor, ritkán és lopva, megkockáztat egy-egy futó kalandot.

Mialatt a brómért nyult, irígyen gondolta magában:

- Az igazak álmát alussza.

UTITÁRSÁK

I.

Hárman utaztak a gyorsvonaton.

Legelőször egy öreg úr érkezett a fülkébe. Bár rekkenő volt a hőség, felöltöt hordott a karján. Mögötte vadászruhás inasa lépkedett, az könyveket és fényes mappákba takargatott kézirat-kötegeket szorongatott a hóna alatt. A vasúti kocsi meredek lépcsőjénél az öregúr visszautasította az inas segítő szándékát, eldobta cigarettáját, maga ragadta meg a kapaszkodó fémlécet és nehézkes, pohos testét bosszankodva nyomta felfelé. A folyosón - még lihegve - rágyújtott megint. Hordárja feltaszította a csomagokat a hálóba; ez jó holmi volt valamennyi, a táskákon amerikai, spanyol, finn, olasz, svéd, német szállók sűrű cédulái tarkállottak. Az inas is lerakta a könyveket és mappákat, aztán elbúcsúzott. Az öregúr odahúzódott az ablak sarkába, hátradőlt és igen fáradtan lehúnyta két szemét.

De hamar kinyitotta, mert belépett a szakaszba egy középkorú férfi. Magas, borotvált arcú ember. Illedelmesen köszönt. Az öregúr kifogástalan udvariassággal fogadta a köszöntést, de arcán meglátszott a csalódás, hogy nem egyedül fog utazni. A középkorú úr leült szemközt vele, azonnal angol regényt vett elő és olvasni kezdett. Szorgalmasan cigarettázott ő is. De valahányszor a fülke előtt elhaladt valaki, nyomban kíváncsian odanézett. Aztán olvasott tovább.

Abban a pillanatban, amikor a vonat megindult, még egy harmadik utas rontott be a szakaszba. Hevesen lihegett; látnivaló volt, hogy lóhalálában futott. Vékony kis bőrtáskája volt. Ezt nem nagy erőfeszítésébe került feldobni maga fölé a hálóba. Sokáig zihált még az erőltetett szaladástól. De végül visszakapta szabályos lélegzetét. A vonat kattogva csörömpölt Kelenföld táján. Az öregúr behúnyt szemmel üldögélt, de látszott rajta, hogy nem alszik. A férfi olvasott és ügyet sem vetett a tájra. A fiatalember minden percben helyet változtatott, kiment a folyosóablakhoz, két perc múltán elunta, visszaült újságot lapozgatni, azt is nyomban megelégette, megint a folyosóra lépett ki. És ez az ideges, fészkelődő jövés-menés a két másik utast láthatóan zavarta.

II.

Bejött a kalauz. Az öregúr teljes árú vasúti jegyet mutatott fel, a középkorú férfi féljegyet igazolvánnyal, a fiatalember szabadjeggyel utazott. Mikor a kalauz tisztelgett és kifelé indult, az öregúr megszólalt, idegesen és fáradtan:

- Kalauz úr, szerezzen nekem egy félfülkét.

- Igenis, megpróbálom, - felelte a kalauz.

De nem jött vissza. Nyilván nem talált félfülkét. Az utasok hosszú ideig nem szóltak egymáshoz. Győr után a középkorú letette az angol regényt. Nyújtózkodott egyet. Aztán feltűnés nélkül szemlélni kezdte utitársait. Először az öreget vette szemügyre. Találgatta, hogy miféle szerzet lehet. De nem tudott kiokosodni belőle. Azt mindenesetre ellenszenvesnek találta, hogy ez az öreg ember rideg és tartózkodó kifejezéssel ül vele szemközt. „Kell a kutyának a társaságod - gondolta magában válaszul -, miért utasítod vissza közeledésemet, mikor én egyáltalán nem kínálom?” Képzeltben legyintett egyet s a fiatalemberre fordította tekintetét. Ez

nyúlánk és sovány ifjú volt, nyughatatlan, izgő-mozgó, idegesítő. És éppen látszott rajta, hogy kérdezni akar valamit, csak nehezen szólal meg a bizonytalan fellépésű, gyakorlatlan fiatalok módján. Végül mégis megembereli magát. S miután zavartan megköszörülte torkát, szerényen az utitársak felé fordult:

- Bocsánat, nem tetszik tudni, van ezen a vonaton étkezőkocsi?

- Sajnálom, - felelte a középkorú -, nem tudom.

Az öregúr semmit sem felelt. Behúnyta szemét, mint aki semmit sem akar látni az egész világból. A fiatalember szégyenkezve és sértetten elpirult.

A három ember határozottan ki nem állhatta egymást.

III.

Székesfehérvár táján a szakasz előtt, a folyosó ablakánál megjelent egy hölgy. Csinos volt, karcsú és szőke. Megjelenésére mind a hárman más-más viselkedéssel feleltek. Az öregúr rápillantott, tudomásul vette, hogy szép, aztán unott sóhajjal kibámészkodott az ablakon. A fiatalember egyszerre még nyugtalanabb lett. Mereven bámulta a nőt. Hol egyik, hol a másik lábát vetette keresztbe. Mivel az ajtó mellett ülven nem jól láthatta az asszonyt, naiv és kényszeredett módokon igyekezett igazolni, hogy előrehajolhasson. Természetellenesen térdére könyökölt. Majd az ülés legkülső szélére húzódott ki, hogy már attól lehetett tartani: lecsúszik a földre. Hol sápadó, hol piruló ábrázatán megjelent a tehetetlen és izgága kamaszvágy. A középkorú úr azonban nem sokat kukoricázott. Letette a könyvet az ülésre, elfogulatlan lépésekkel kiment a folyosóra és odaállt a nő mellé az ablakhoz. Egy perc múlva már folyékonyan és élénken társalogtak. Öt perc múlva már halkítottak és nevettek. Felsőkarjuk láthatóan érintkezett.

A kalauz megint elment ekkor a fülke előtt. A fiatalember megköszörülte a torkát és megkérdezte tőle is, van-e a vonaton étkezőkocsi. Megtudván, hogy van, elindult a jelzett irányban. A szőke nőt sértett gögijében egyetlen pillantásra sem méltatta. Átnyomta magát három kocsi folyosó-közönségén, helyet foglalt az étkezőben, hideg sört rendelt, az első poharat egy hajtásra kiitta. És ezt gondolta magában:

- Gyűlöletes két ember. Az a vén számár nem felelt a kérdésemre. A másik pedig szemtelenül leszólít egy úrinőt. Pedig talán ez a nő lehetett volna az életem nagy kalandja. Vajjon lesz-e boldog valaha?

A középkorú úr ezt duruzsolta a szőke hölgynek:

- Maga igazán a megváltást jelentette számomra. Az a vén salabakter olyan savanyú, hogy ha ránézne egy pohár borra, az ecetté válnék azonnal. Az a tacsó pedig, aki annyit izgett-mozgott, a kősziklát is idegessé tenné. Kiállhatatlan két alak.

Az öregúr behúnyta a szemét és megint így merengett:

- Az egyik a fajdkakas, mikor durrog. A másik maga a pubertás. Milyen fontosak önmaguknak, milyen hiábavalók és nevetségesek. A legnagyobb dolog a világon szeretni embertársainkat. De ez csak messziről megy. Közelről nagyon nehéz.

IV.

Ez persze sohasem történt meg így. A vonat csak képzeletemen robog keresztül, ahogy most tünődésemmel játszom, mint építőkockával a gyerek. Azt játszottam most, hogy megszoroztam enmagamat hárommal. Az öregúr én leszek hatvanéves koromban. A középkorú úr én voltam negyvenéves koromban. A fiatalember én voltam húszéves koromban.

Mindhárom koromnak igaza van. De egyik korom sem értheti egymást.

A PILLANTÁS

I.

A férfi naplója:

„Május 18. Most jöttem haza, és már elég későre jár. Le kellene feküdnöm, mert holnap korán kelek. De úgysem tudnék elaludni. Túlágosan tele van a szívem. Talán ha kiírom magamból ezt a boldog izgalmat, megnyugszom valamennyire. Altatót nem akarok bevenni, mert félek, hogy megszokom. Emlékszem még azokra a gyötrelmes napokra, mikor tele voltam kétséggel, idegességgel, féltékenységgel, minden áldott este altatóval aludtam el, másnap zúgó és zsibbadó fejjel keltem fel, alig tudtam a fürdőszobában lelket verni magamba, egész nap ingerült voltam, kínoztam Klárát is, magamat is, és legjobban szerettem volna meghalni. Ha erre az időre visszagondolok, ma igazán el kell csodálkoznom, hogy Klára kibírta velem. Tűrhetetlen voltam. Igazán az ő lelki nagysága, emelkedettsége kellett ahhoz, hogy az én örökös kínzásaimat, faggatásaimat, gyötréseimet türelemmel elviselje. Gondolatban megcsókolom most a kezét, azt a kezét, amelyre nem tudok meghatottság nélkül gondolni.

Neki lett igaza. Ez a tél elmúlt, itt a tavasz és tavasszal megjött az én lelki nyugalmam is. Nincs gyönyörűbb és csodálatosabb dolog, mint bízni valakiben, mint hinni valakinek. Aki el nem jutott a feltétlen bizalomnak erre az áldott csúcsára, az szerintem nem is szerethet igazán.

Ma este Györgyéknél kártyáztunk, és ott volt ez a Gessner nevű német követségi ember is. Velünk játszott egy asztalnál. Klára tréfálkozott vele. Szent Isten, mi lett volna, ha ez három hónappal ezelőtt történik? Féltékenységekben egész biztosan botrányt csináltam volna. Úgy nézett Klárára az az ember, mintha azonnal el akarná nyelni. Klára pedig elragadó módon ugratta. Úgy tett, mintha elfogadná a ki nem mondott hódolatot. A német ettől még nagyobb lendületbe lobbant. Elkezdte kelletni magát. Nyakkendőjét igazgatta, mellét öntelten kifeszítette az úgynevezett szépember módján. Útálatos volt, nevetséges volt. Ez az émelyítő fickó akar egy olyan remek asszonynak tetszeni, mint Klára? Komikus.

Játék közben egyszer Klára a szemembe nézett. Ezt a pillantást még most is érzem, még most is itt bizsereg ennek a pillantásnak kimondhatatlan édessége a csontom velejében is. Hosszan mélyedtünk egymás szemébe. Csodálatos tud lenni egy ilyen nézés. Nem is a szemek mélyednek ilyenkor egymásba, hanem a lelkek. A mai estének ebben a pillanatában mi tökéletesen egyek voltunk. Talán közhelynek hangzik, de mégis így van: lelkeink egyesültek.

Most van egy esztendeje, hogy Klára mellé szegeztem le az életemet. Úgy érzem mégis, hogy csak most kezdtünk közel jutni egymáshoz. Mikor egy szerelem elkezdődik, az ember balgán azt hiszi, hogy ha elérte az imádott nő csókját, akkor mindent elért. De a szív mélyén a legvadabb mámor után is ott sajog a kielégületlenségnek valami fájó érzése, melynek az ember nem tud nevet adni. Mert hogy ketten egymáséi, az csak látszólagos dolog. Tulajdonképpen végtelenül messze vannak egymástól, és még soká, soká kell egymást kínozni, figyelni, gyötörni, amíg száz meg száz bajon, félreértésen, kibékülésen, idegességen, örömon, bajon keresztül a két lélek közelebb juthat egymáshoz. És most túlradó boldogsággal mondhatom el magamnak, hogy végre elérkeztem ide. Teljesen egynek érzem magam vele, a lelkem feltétlenül egy az ő lelkével, és sziklaszilárdan hiszem, vagy inkább sziklaszilárdan tudom, hogy ő is pontosan ugyanezt érzi magában, ha most a szívébe néz.

Mikor a bridgenek vége volt, és a társaság szétoszlott, lent a kapuban búcsúztam Klárától. Ő mindent elkövetett, hogy velem kerüljön egy kocsiba, de feltűnés nélkül nem lehetett volna

megoldani a dolgot. Nagy boldogság lett volna hazakísérnem, hogy a kocsiban megcsókoljam, de nyugalmat és okosságot parancsoltam magamra. Klára kénytelen volt beszállni a német követségi ember kocsijába. (Komikus, hogy ez az ember hogyan pöffeszkedik a saját kocsijával.) Én György szüleit vittem haza. A két öreg már nagyon álmos volt, nekem pedig nem akaródzott beszélgetni. Klárára gondoltam folyton, mint ahogy mindig minden gondolatomban az övé. És a mai este után, annak a két gyönyörű fekete szemnek kimondhatatlan mélységű pillantása után százszorosán az övének érzem minden gondolatomat.

Az a pillantás, az most is felforral, átjár, boldoggá tesz. Ha melódiákra lehet szöveget írni, ennek a pillantásnak is volt szövege. Ilyen szövege: csak mi ketten létezőnk, Miklós, te meg én, rajtunk kívül az egész világ nem létezik. De nem, nem, ezt nem is lehet szavakba foglalni. Az életben nagyon ritkák az ilyen pillanatok, mikor az ember a saját boldogságában, a másikkal való tartozásában, megdöbbenve eszmél rá a végtelenségre.

Most itt van előttem a telefon. Még bizonyára nem alszik. Felhívhatnám, hogy csak annyit mondjak neki: szeretlek. Aztán le is tenném a kagylót. De most már tudok parancsolni magamnak. Ha éjszaka telefonálok, azt nem szereti, mert esetleg felverem a személyzetet.

Nem baj, semmi sem baj. Azzal a tudattal megyek most lefeküdni, hogy én vagyok a világ legbüszkébb embere, mert az én szerelmemnél szebb és mélyebb az egész világon senkié sem lehet.

Isten veled, szerelmem, jóéjszakát.”

II.

Az asszony naplója:

„Május 18. Bridge Gyuriéknál. Egész nap Gessner. Reggel virágot küldött, délelőtt felhívott, délután bejött a Zserbóba, délután felhívott, este ott volt Gyuriéknál. Búcsúzásakor kicsináltam, hogy az ő kocsijába kerüljek - mesés kocsija van - és titokban leültünk egy kávéházban beszélgetni. Roppant kedélyes volt, bár közben drukkoltam, hogy Miklós felhív telefonon. Igaz, hogy az éjszakai telefonokról már leszoktattam. Általában megneveltem egy kicsit, de viszont unalmas is lett. Most már nem kutató, nem faggató, nem csinál jeleneteket. Kiderült, hogy így teljesen érdektelen ember. Amíg öngyilkossággal fenyegetődött és reggel fél négyig járkált az ablakom alatt, addig tulajdonképpen sokkal kedvesebb volt. Sajnos, szívemből kezdem unni.

Gessner furcsa ember. Rendkívül csinos, elbizakodott, a dolgában nagyon biztos. Félek, hogy joggal.

A bridge rosszul ment. Miklóssal elvesztettünk egy rekonstrált bellben. Nem az én licitált színnel indult. Rá is néztem alaposan. De ő csak bámult rám hosszasan, mint egy borjú, nézett értelmetlenül a szemembe. Fogalma sem volt, hogy miről van szó. Nagyon kedves, derék fiú, de a bridgeről halvány sejtelve sincs.

Gessner holnap el akar vinni kocsizni a Hárs-hegyre. Ő maga vezet. Menjek? Ne menjek? Első dolga lesz csókolódzni. Illetve folytatni, mert ma éjjel már elkezdte.

Azt hiszem, el fogok menni.”

RÓZSASZIROM

Sietnie kellett volna, de a hídon mégis megállt. Az őszi este kísértette és fájó szíve is. Gyalog jött a Délivasúttól, a külföldi asszony most utazott el. A taxiban, mikor kikísérte, még utójára megcsókolták egymást.

- Tündéri két hónap volt, - mondta az asszony -, sohasem fogom elfelejteni. Köszönöm.

- Ó nem, felelt a férfi -, én vagyok a hálás. Csak én. És most utójára kérem: muszáj, hogy vége legyen?

- Muszáj, - mondta az asszony -, ez a sorsunk. Viseljük békecsókkal. Mosolyogjunk, legyünk könnyedek.

Valóban mosolygott is. A rózsabokrétából, amelyet a férfi búcsúzóul hozott, kiszedett egyetlen virágot és oldaltfordulva beletűzte az átmeneti kabát gomblyukába.

- Csak addig gondoljon rám most már, amíg ez a rózsza tart. Felejtse el. Én is el fogom felejteni, megígérem. Most ne válaszoljon többet, megérkeztünk.

A hálókocsi ablakából még visszanézett. A férfi most felidézte magában ezt az arcot: a kissé ferde metszésű szempárt, az elragadóan elrajzolt orrot, a gyönyörű száját. Odatámaszkodott a híd korlátjához és átnézett a pesti oldal piros neonfényeire. Sóhajtott. Aztán lenézett a sötét vízre és megint sóhajtott. Nyirkos, kedvetlen idő volt és szeles. A szél belekapaszkodott a rózsába és leszakított róla egy piros szirmot. Egyetlenegy. A szirm elrepült a Duna sötét árja felé.

- Máris foszlik, - gondolta magában a férfi.

Utána nézett a szirmnak, de már nem látta többé. Aztán harmadszor is sóhajtott, nagyon mélyet. És elindult a pesti oldal felé, szaporázva lépteit, hogy most már mennél gyorsabban kocsit kapjon.

A szirm ekkor már jó darabon úszott lefelé. Olyan volt, mint akármelyik más rózsaszirm. Szívalakú, bársonyos, gömbölydeden horpadt, töve felé fehéredő erekkel, tövén már zöldesbe játszó fehér színnel. De duzzadtabb, mint a többi, és nagyon egészséges.

Úszott a vizen és ázott. Nem látta senki, saját életét élte most már. A hullámok ringatták és vitték, mint a végtelenség. Elhaladt a két part között és nemsokára elhagyta a várost. Éjfélre kiderült az idő, a víz színén himbálódzó és sziporkázó csillagok jelentek meg mellette. A szirm némán úszott az őszi éjszakában. Később reggel lett, a sötétből lapos, füzes folyópart ütközött ki mindkét oldalon. Gőzhajó is jött szemközt, ez nagy hullámokat vert a Dunán, a rózsaszirm egyszerre nagyot hintázott. De úszott tovább a magányos őszben.

Órákig úszott és napokig. Sok kalandja volt. Uszályhajók, felbukkanó halak, örvények. Utaztában egyre a part felé sodródott, mert mindig egy irányból jött a szél. És hosszú út után egészen a parthoz került, valamivel a Vaskapu előtt. Ármota, vastag fűzgyökér állott ki ottan a partból, a gyökér korhadó vége vissza is kanyarodott kissé. Ebbe a fogóba került a szirm, nem lehetett továbbmennie. Itt rekedt a köréje verődött társaságban: szalmaszálak, száradt füvek, valami félig olvadt papírfoszlány és faháncsmorzsa voltak a társai.

Itt, a fűzgyökér karéjának fogságában töltötte az ősz hátralévő részét. Ha olykor megdagadt is a folyó, vagy heves vihar pacskolta a vizet, nem szabadult el a fogságból. Eljött a tél és ő odafagyott a partmenti jégbe. Ott aludta át az egész telet. Mire felébredt, bőrtöne már olvadt. Aztán egyre melegebben sütött a nap.

Hónapok teltek már el, mióta a Lánchídról a Dunába fújta a szél. Javában állt a nyár. A parton egy napon két vándorlegény jelent meg. Levetkeztek és begázoltak a vízbe. Az egyik belekapaszkodott a fűzfagyökérbe s a korhadt gyökér a kezében maradt. A rózsaszirm egyszerre megszabadult többhónapos fogságából. Azonnal úszni kezdett lefelé. Az elmúlt hónapok eléggé megviselték, szélei már rozsdásan mállani kezdtek, itt-ott le is foszlott belőle egy-egy csipetnyi. Színe teljesen elfakult. Mellette úszott az egész társaság: a szalmaszálak, a száradt fűvek, a most már teljesen olvadó papírfoszlány részei és a faháncs-morzsa.

Ada-Kaleh sziget hajóállomásán megint megakadt. A víz a hajóhid cölöpéhez verte és ő odaragadt. Testét kiálló szálka fogta meg, a további hullámok már nem mosták le.

Egy forró nyári napon ezen a hajóhídon megjelent a férfi. Nászúton volt fiatal feleségével. Megálltak a korlátnál, mert még nem indult a hajó. A kétnapos asszony lenézett a vízre, a férfi az asszony arcát nézte. A kissé ferde metszésű szempárt, az elragadóan elrajzolt orrot, a gyönyörű száját.

- Nézd, - szólt az asszony -, rózsalevél tapadt oda a cölöphöz.

A férfi lenézett és soká nem szólt.

- Most mire gondolsz? - kérdezte az asszony.

- Az jutott eszembe, hogy mennyi mindent hoz Pestről ez a víz. Tavaly ősszel, mikor még nem ismertelek, egyszer állottam a Lánchídon. Rózsa volt a kabátom gomblyukában. A szél elkapott belőle egy szirmot.

- Ki volt akkor az életedben?

- Hiszen tudod. Elmondtam. Mindent elmondtam. Az a külföldi asszony.

- Aki úgy hasonlít rám?

- Az.

- És nem tőle kaptad véletlenül a virágot?

- Furcsa, de véletlenül tőle kaptam.

- Talán ez a szirm éppen abból a virágból való.

A férfi nagyot nevetett.

- Ugyan, te csacsi. Az lehetetlen. Hol van már az a szirm. Rég elmállott a Fekete-tengerben.

Az asszony kissé elkomolyodva hallgatott. Aztán rátette kezét a férje kezére. Egymás szemébe néztek.

- Szerelmes voltál abba az asszonyba?

- Nem. Csak voltak pillanatok, mikor azt hittem, hogy szeretem. De igazán szerelmes most vagyok először életemben.

Egymásra mosolyogtak. Teljes pillantással. Aztán elindultak a fedélzetre. A hajó nemsokára elment. A rongyos virágdarab ottmaradt a cölöp oldalán. Csak ő tudta, hogy ő ugyanaz a szirm. S csak ő tudta, hogy ez a szerelem ugyanaz a szerelem.

A SZERÉNYEK

I.

A férfi így gondolkozott magában:

- Most egyedül maradt ott a sarokban. Roppantul szeretnék odamenni, de ehhez túlságosan zavart vagyok. Úgy teszek most; mintha nem venném észre, hogy magára hagyták. Figyelmesen nézegetem a könyveket, neki félig háttal.

- Pedig milyen jó lenne odamenni. Milyen jó lenne kedves mosolyt kapni tőle s talán a mondatok között valami rejtett biztatást, amit hazavihetnék, hogy otthon, mikor már a lámpát eloltottam, még sokáig örüljek neki és mosolyogjak a sötétben. Ó, ez nagyon kedves lenne. És milyen nagy szükségem van rá éppen most. Olyan árva vagyok, mint egy kivert kutya. Igazi barátom nincs. Azt az úgynevezett viszonyomat halálosan unom és - mondjuk meg őszintén - az is engem. Nagyon valószínű, hogy megcsal és nevetségessé tesz. De miért tűnődöm ezen? Akkor érzem jól magam, ha nem gondolok rá. Egyedül vagyok, elhagyott vagyok. Kimondhatatlanul vágyom valakire, akinek a kezét meg lehetne fogni. Szerelemre vágyom? Nem, nem is szerelemre. Valami emberi közösségre inkább, ami megváltana ebből a sivár magányosságból. Mennyire tudnék ragaszkodni valakihez, milyen hálás volnék, hogy megmentett. Talán mégis összeszedem magamat és odamegyek ehhez az asszonyhoz. Most hátrafordulok, úgy teszek, mintha át akarnék menni a táncolókhoz, meglepetve meglátom és feléje tartok: „Nini, nem is láttam a méltóságos asszonyt, egyedül van?”

- Nem, mégsem fordulok vissza. Megvillanna valami kedvetlenség az arcán s azt én nem tudnám elviselni. Betegesen érzékeny vagyok a kicsinylésre, jól ismerem magamat. És miért is örülne, hogy foglalkozni kívánok vele. Neki én kevés vagyok. Méltóságos asszony. A férje miniszteri tanácsos volt. Ridegen tisztességes híre van, ennél a nőnél csak házasságról lehetne szó. Az asszonyok roppant szeretik a rangot. Ha hozzám jönne, elvesztené a méltóságos rangját. Azt én nem érem meg neki. És túlságosan szép is. Nem kell hátranéznem, ha behúnyom a szememet, pontosan magam előtt látom. Éppen az a típus, amely annyira tetszik nekem. Karcsú és mégis telt. Kissé, nagyon kissé, hervadó, az a bizonyos „fanée” szépség, amely mindig annyira hatott rám. Talán azért, mert anyámat sohasem ismertem és ez az úgynevezett komplexum a lelkem kulcsává lett egész életemre. Aztán a hangjában is van valami, ami különösen hat rám. A hallásom nagyon kényes, ritka női hang az, amely nem tesz idegessé. Ezt a hangot nagyon szeretem. Milyen kedves volna, ha most rám szólna. Vagy ha legalább felállna és erre jönne, hogy úgy tehessek, mintha a lépések zaja meglepne...

- De micsoda vérmes gondolatok ezek. Kevés vagyok én ennek az asszonynak. Előkelő miniszteriális özvegy. Vad gondolat, hogy feleségül menjen egy színházi rendezőhöz. Ezeknek a nagy hölgyeknek a színházi ember afféle cigánynépség. Kíváncsian megnézik, mint az állatkertben a zebrát, aztán továbbmennek.

- És biztosan kevesli azt az életmódot is, amelyet nyújtani tudnék neki. Én magam kényelmesen és gond nélkül megélek. De az ilyen elkényeztetett hölgy számára ez a szegénységet jelentené.

- De a legnagyobb baj a korom, meg a külsőm. Elmúltam negyvenöt. Öreg vagyok. Hamis fogaim vannak. Táncolni nem szoktam, sőt nem is tudok. A társalgásom gyakorlatlan. Csak a mesterségemről tudok beszélni, az pedig aligha érdekli az ilyen nagyvilági dámát. Ha érdekelné, már igyekezett volna színházi dolgokról beszélgetni velem. Hiszen évek óta ismerjük

egymást így felületesen, anélkül, hogy valaha is többet váltottunk volna három mondatnál... Nem, nem, ezt ki kell vernem a fejemből, az ilyen elérhetetlen ábrándoknak nincs semmi értelme. Az embernek józanul és tárgyilagosan tudnia kell a saját társadalmi értékét. A varga maradjon a kaptafánál. Most úgy teszek, mintha valaki átintett volna a szomszédos teremből és sietve átmegyek innen...

- Vagy mégis megkockáztassam? Hátha mégis... Hiszen már olyat is hallottunk, hogy egy hercegnő hozzáment egy cigányprímáshoz. Én meg elvégre rendes úriember vagyok. Csodák is történnek az életben. Mégis odamegyek.

- Nem, már nem lehet. Ki is ez, aki most bejött? Ja igen, ez a fiatal báró. Már el is kezdtek beszélgetni. Milyen nyájas az asszony hangja. Persze. Ha valaki báró, attól az asszonyok mingyárt megbolondulnak. Nincs utálatosabb, mint a sznobság. Ezt az asszonyt azért magamban többre tartottam volna... Na, sóhajtsunk egyet és szálljunk le a fellegekből. Ezt az asszonyt ezentúl okosabb lesz messze elkerülni. Gyerünk a másik terembe.

II.

Ugyanez idő alatt az asszony így gondolkozott:

- Most úgy teszek, mintha ebben az albumban valami felkeltette volna a figyelmemet. Lapozgatom. Talán a lapozgatás neszét meghallja, hátranéz és idejön hozzám.

- Nem tagadhatom magam előtt, hogy kissé izgatott vagyok. Érzem, hogy a szívem gyorsabban ver. Ha megmérném az érlökésemet, több volna, mint máskor. Ma olyan különös hangulat vett erőt rajtam. A vacsoránál megittam másfél pohár pezsgőt. Utána ez a muzsika... Régen éreztem így magam, ma bolondságokra volnék képes. Tegyük fel, hogy idejönne, leülne, elkezdenénk beszélgetni, aztán bizonyos idő múlva azt mondanám, hogy jó lenne hazamenni. Talán felajánlaná, hogy elvisz taxival. És beszállnánk. És behúynám a szememet. Talán megcsókolna. Nem nagyon védekezném. Csak éppen az illendőség kedvéért, egész gyengén. Jaj, de jó volna. Kimondhatatlanul édes volna érezni, hogy kellek valakinek, hogy nem vagyok ilyen rettenetesen egyedül ezen a világon.

- De miért kellenék neki? Ilyen színházi ember dúskál a nőkben. Minden ujjára akad, ha kedve tartja. Nemcsak a színházi világban. Híres ember, az egész ország ismeri a nevét. A híres embernek társaságban is nagy a keletje. Válogathat. A mai asszonyok nem olyan nehézkesek, mint én vagyok. A fiatalabb nemzedékben bőven akadnak, akik nem sokat teketóriáznak. Ó, Istenem, milyen fájdalmas azt a szót kimondani, hogy „fiatalabb”... A szívem mindig elfacsarodik, ha arra a szörnyű számra gondolok, hogy negyven. Tavasszal volt az a borzasztó nap, mikor átléptem a negyvenet. Mindenkinék harmincnyolcat mondok, de két év múlva már a hazugság szerint is negyven leszek. Öregszem. Testesedem. A tavalyi ruháimat igazítani kell. És hervadok. Ez az ember, azt hiszem, negyvenöt lehet. Ebben a korban a férfiak már az ifjúság iránt érdeklődnek. Az egészen fiatal nő kezdi őket vonzani. Felébred bennök az úgynevezett apai komplexum. Miért tetszeném én neki a szemem sarkában már jól látható ráncaimmal, erős csípőmmel, fonnyadó kezemmel? Még kalandra sem engem választana ki...

- És nem is kaland forog a fejemben igazában véve. Nem tudom hova tenni az életemet. Elmondhatatlanul sivár dolog ilyen egyedül lenni. Senkim a világon. Hevesen érzem a vágyat, hogy élettárs kellene. Jó volna férjhez menni. És ez az ember igazán kitűnő jelölt volna. Tetszik nekem. Gondosan öltözködik és nagyon ápolt. A kora pontosan megfelelne. De mindenekfelett a mestersége. Imádom a színházat. Komolyan foglalkoztam is vele. Sokat olvas-

tam hozzá és színházban mindig nagyon figyelek. Külföldön sok érdekes színházi emberrel jöttem össze, azok csodálkozva dícsérték az érzékemet és látszott, hogy nem üres bók, amit mondanak. Ennek az embernek hasznos és megértő társa tudnék lenni.

- Az otthonában is. A fizetését nagyszerűen be tudnám osztani, hiszen olyan jól tudok pénzzel bánni, mint senki más. Igénytelen is vagyok, a nagy társasélet fáraszt. A táncot unom, a bridget unom. A csendes, nyugalmas otthont nem unnám. Gyönyörű volna.

- Megszólítsam? Nem merem. Teljes életemben félénk és tartózkodó voltam. Félek is, hogy udvariasan hideg és közömbös lesz. De hátha mégis? Hiába kényeztetik el a nők, hiába olyan híres ember, történt már olyan is, hogy igazi főherceg szeretett bele polgári nőbe, nem is egészen fiatalba. Én mégis megszólítom...

- Szent Isten, ki jön itt be? A báró. Akit szívemből unok. De most nagyon kedvesnek kell lennem hozzá, mert a multkor akaratlanul megbántottam. Egyenesen felém jön. Milyen kár. Mondjunk le a lehetetlen ábrándokról. Vége.

III.

Mikor ezek ketten beszélgetni kezdtek, belépett a háziasszony. Szenvedélyes háziasszony, vendégeit nyugodni nem hagyó, erőszakos szervező.

- Hát maga mit bámulja itt a könyveket. Egy-kettő, fel az emeletre. Egy asztalhoz éppen negyediket keresnek. Nem erős játékosok, éppen magának való parti, mert magának, édesem, fogalma sincs a játékról, siessen.

Aztán amazokhoz fordult.

- Mozgás, mozgás. Ne lustálkodjék, báró, táncoltassa meg ezt a szép asszonyt, gyerünk.

Férfi és nő elhaladtak egymás mellett. Alig észrevehetően megbiccentette fejét mind a kettő.

FIZETŐ VENDÉGEK

I.

Az özvegy tábornokné elégedetten tekintett körül: mindenki nevetett az asztalnál, minden arcra rá volt írva az otthonosság kellemes érzése, és az étkezőasztal felett az a meghatározhatatlan villamosság rezgett; amelyet a véletlenül kitűnően összeakadt emberek társasága szokott kiváltani. Az idén nagyon jól sikerült a fizető vendéglátás: csupa jobbfejű ember jött ide a kis olasz tóhoz. A háziasszonnyal együtt nyolcan voltak összesen, ezek közül három olyan, aki egymagában véve is el tudta volna mulattatni az egész társaságot. Elsősorban az orosz asszony, Nyinocska, aki egy közös francia ismerős közvetítésével került ide, pompásan beszélt nyelveket, csapongó vidámsággal viselte emigráns sorsának gondjait, jókedve állandóan bugyborékol. Aztán itt volt a bajor grófné, Schellenstein Alice, aki szívesen benne volt minden tréfában és remekül zongorázott. A társaság harmadik gyöngyszeme a magyar birtokos volt, sokat utazott ember, aki rövid ideig a diplomáciánál is teljesített szolgálatot s akinek a nevét senki sem tudta megtanulni, mert Csezmiczeynek hívták. A társaság egyéb tagjai ellen sem lehetett kifogást tenni: a skót gimnáziumi tanár és felesége finomak voltak és udvariasak, a két olasz fiatalember is kellemesen viselkedett, egyébként az Eccellenza rokonai. De a dolog savát-borsát azok hárman adták meg, szüntelenül a mókán járt az eszük, gondolataik villámgyorsan szikráztak, a mondatokat játéklabda gyanánt meglepő gyorsasággal fogadták és verték vissza. Ők vitték a szót, az asztal többi résztvevőjének csak az a dolga volt, hogy gyönyörködjék és nevéssen.

Most például Nyinocska váratlanul ezzel a kérdéssel fordult a magyarhoz:

- Drága mester, nem mondana nekünk valamit a képeiről? Ha már abban a ritka szerencsében részesültünk, hogy egy ilyen ultramodern lángelmével ülünk együtt, a művészetéről is szeretnénk valamit hallani.

Carlo - mert kimondhatatlan családneve miatt mindenki így szólította - egy szempillantás alatt benne volt a tréfában. Lángelméjű arcot vágott, szemöldökét magasra vonta. És noha ecset soha sem volt a kezében, elkezdett nyilatkozni művészetéről.

- Szívesen, asszonyom, bár igen nehéz megértetnem magamat. Én ugyanis hadat üzentem az eddigi festészeti elveknek. Eddig azt mondták, hogy a természetet kell festeni. Ez túlhaladott álláspont. A fényképezés nem művészet. Az Van Goghnak, vagy Gauguinnek, vagy ilyen elavult vaskalaposoknak való. Én a jelenségek rám gyakorolt motorikus idegrendszeri hatásának belső vetületét festem. Nem tudom, elég érthetően mondtam-e...

Nyinocska közben feltette a feketekeretű pápaszemet, amelyet valahonnan kerített. Kitűnő kékharisnya-arccal lelkesedett:

- Ó, hogyne, drága mester, hiszen ez teljesen világos. A belső vetületét és nem a külsőt. Milyen zseniális.

Alice grófné is csatlakozott. Behúnyta szemét és rajongva suttozta:

- Mennyire értem önt...

A többiek nevettek jobbról-balról. Ők komolyak maradtak és tovább játszottak egész vacsora alatt. Mikor felkeltek, Carlo ezt magyarázta:

- Egy barátom különben éppen most ír egy kétkötetes nagy munkát képeimről. „A szintetikus világprincipium orgyilkosai”, ez a címe. Szeretném, ha megrendelnék a könyvet és támogatnák szegény barátomat, aki teljesen vak.

Mindenki nevetett. Aztán bridge alakult, mások a rádiót nyaggatták. Carlo pedig elment a tóhoz sétálni a grófnéval.

II.

Másnap délben Carlo késetten érkezett. Körülnézett és bocsánatot kért.

- Nagyon sajnálom, hogy elkéstem, de Juliska miatt nem jöhettem. Szegény gyöngélkedik, nem is jöhet étkezni, ágyban marad.

Juliska nevű vendége nem volt a háznak. A többség értelmetlenül hallgatta a bejelentést! De Nyinocska és Alice azonnal segítettek a tréfának.

- Gyengélkedik? Mi baja szegénynek?

- Talán meghűlt tegnap a tóban. Jódot vett be, holnapra jobban lesz.

- Ó istenem, - sajnálkozott Nyinocska -, majd viszek neki olvasnivalót.

- Én virágot, - csatlakozott Alice.

Aztán élénken folytatták a társalgást a nem létező Juliskáról. Beszélgetés közben tisztázódott, hogy Juliska fiatal magyar hölgy, nagyon csinos, Carlo társaságában érkezett. Az egyemeletes villa nemlétező második emeletén lakik. Fogatkozása, hogy a bokája kissé vastagabb a kelleténél, azonkívül gyengén beszél nyelveket. Juliska egyszerre élő alak lett. Mindenki tudott róla valamit, haját dicsérték, egyik a tónál találkozott vele, a másikkal ki akart rándulni Firenzébe.

Carlo és a bajor grófné akkor is róla beszéltek, mikor a tóparton leültek a hosszú gyalogséta után.

- Juliska rettentő féltékeny magára, - mondta Carlo.

- Ne mondja. Hát majd felvilágosítom, hogy erre nincs oka. Nem olyan lelkiállapotban vagyok, hogy bárkivel is kikezdenék.

- Mi az a lelkiállapot? - kérdezte Carlo elkomolyodva -, Mondja el. Minden érdekel, ami magával összefügg.

Alice eleinte begombolkozott. Vállát vont és hallgatott. De Carlo unszolta, hogy legyen hozzá bizalommal. És Alice nagynehezen beszélni kezdett. S miután már elkezdte, egyszerre dőlt belőle a szó. Látszott rajta, hogy jól esik végre kiöntenie lelkét valaki előtt. Története a rendes történet volt: beleszeretett egy válófélben levő emberbe, Oertzen hercegbe. Kölcsönös szerelem volt, életre szóló nagy érzés. Csak a válás formaságai voltak hátra, hogy összeesküdjenek. De a hercegné tudomást szerzett a dologról és visszakozott. Egyszerre nem akart válni, óriási pénzüsszeget követelt. A szerelmesek így kínlódtak tizenegy álló esztendeig. A férfi végre elfáradt. A tavasszal visszaköltözött feleségéhez. Alice megmérgezte magát, de megmentették. Most felejteti utazott ide.

Carlo figyelmesen hallgatta az elbeszélést. Közben az asszonyt nézte. Szépnek, vonzónak, kedvesnek találta.

- Mély részvétet érzek maga iránt, - mondta a történet végén -, tartok tőle, hogy Juliska féltékenysége nem alaptalan.

Alice elnevette magát.

- Köszönöm, hogy mindig tréfál. Nem tudja, hogy ez most milyen áldás nekem.

III.

A magyar álmatlanul bámult ki a tóra éjfél után két órakor. Nem tudott aludni. Most nem Carlo volt, hanem Csezmiczey. Egymaga, hazúlról hozott agglegénységével, magányával, a nagy érzés után való vágyával. Azon tűnődött, hogy talán ez az Alice lesz az, akibe bele tud szeretni. Milyen jó volna. A boldogság reménye integetett feléje. S arcán mosollyal aludt el négy felé.

Ebédnél megint ő kezdte a mókát. Főhercegnek adta ki magát.

- Más nem is tudja, milyen sivár az élete a magamfajta szegény főhercegnek. Mindent átéltem, mindent megkóstoltam, az idegeim már mindenből kiábrándultak. Majd meghalok néha egy kis idegborzoló élményért, de ez reménytelen. Nincs hatása rám semminek.

- Én értem fenségedet, - szólt Alice -, ez a jóllakottság világfájdalma. Lord Byron. Nagyon súlyos betegség.

- Nagyon.

- De ez talán csak ötleten múlik, fenség, - szólt Nyinocska -, elmehetne Csikágóba gengszternek, nem? Vagy amputáltathatná mind a két karját, ez merőben új érzés volna...

- Nem, nem, ezt mind unom. Most van valami reményem: egy oroszánvadász barátom tárgyal egy afrikai köztársasággal, hogy ott hajtóvadászatot rendezzünk bennszülöttekre. Az talán érdekes lesz. Megjegyzem, csak a felnőtteket célozzuk, a gyerekeket nem. A fiatal vadat kímélni kell...

A társaság szörnyűködve nevetett. De az angol tanárné meg is botránkozott.

- Oh please, inkább beszéljenek másról. Az embernek a háború jut az eszébe.

- Ez igaz, - mondta Nyinocska -, mi van Juliskával?

- Juliska rettenetes lelkiállapotban van. Nagy jelenetem volt vele. Esztelenül féltékeny. A tóba akarja ölni magát.

Alice vidáman felkacagott.

- Nem volna kár érte. Kiállhatatlan perszóna ez a maga Juliskája. Néha azt hiszem, hogy csakugyan van. És ki nem állhatom.

Carlo szeme megvillant. Ez a célzás felért egy kis vallomással. S mikor magára maradt, soká eltűnődött. Ebbe az asszonyba igen könnyű beleszeretni. Eddig kevésszer jutott el életében. Csak egyszer-kétszer hökkent rá ilyen boldogan: talán ez az igazi. De akikről ezt hitte, az utolsó pillanatban mind elkövettek valami kiábrándító hibát. Milyen jó volna, ha ez nem hibázna semmit. Ha hozzá lehetne kötni egy társra vágyó fáradt életet...

IV.

- Kitűnően játszotta a főherceget, - mondta Alice a tóparton.
- Nem nagy eset. Az ilyen szerep nagyon könnyű.
- Nem mondhatnám. Ha színpadon látok főherceget, néha a falnak szeretnék menni. De maga majdnem olyan előkelő volt játék közben, mint egy főherceg.

Csezmiczey megütődve nézett fel.

- Majdnem? Hogyan majdnem?

- Furcsák maguk, magyarok, - nevetett a szép asszony megbocsátóan -, ahányat ismertem, mind ilyen volt. Most maga is mingyárt le fogja vezetni a származását és be fogja bizonyítani, hogy van olyan előkelő, mint akármelyik dinasztia, csak azért, mert magyar. Furcsák, de kedvesek. Maga is nagyon furcsa.

Megint nevetett. Könnyedén. De volt valami a levegőben, amit ez a nevetés nem tudott feloldani. A férfi hallgatott. Kényelmetlenül nézett maga elé. Alice igyekezett menteni a hangulatot. Tréfára fordította:

- Juliska milyen származású?
- Juliska semmilyen származású. Fiatal elvált asszony, mint maga. Hölgy. Honfitársnőm. Semmi kifogás nem lehet ellene, éppen úgy, mint maga ellen.
- Hallja, kissé ideges hangon védi nekem. Szerelmes maga ebbe a Juliskába?

A férfi egyszerre felderült.

- Nem. Attól tartok, hogy ez a veszedelem más irányból fenyeget.

Erősen egymás szemébe néztek. Aztán később a férfi többször maga elé idézte ezt a mély pillantást, hogy valami nem kellemes mellékíz elűzzön vele. De hiába volt a pillantás emléke szívdobogtató, a zavaró mellékíz nem múlt el teljesen.

V.

Mikor megint étkezéshez gyűlt a társaság, a férfi ezzel köszöntött az asztalhoz:

- Juliska bocsánatot kér, de szobájában eszik. Sír.
- Mi baja? - kérdezte Nyinocska mély részvétellel.
- Azt állítja, hogy inzultus érte. Felajánlotta Alice grófnénak a tegeződést, de a grófné ridegen visszautasította.

Alice nem nevetett, csak a többiek. Alice komoly arccal megkérdezte:

- Valóban visszautasítottam. Semmi értelme. Hiszen nem vagyunk barátnők. Miért tegezném? Nálunk ez nem szokás.

A férfi sem nevetett, ő is felületesnek látszó, de komoly arccal válaszolt:

- Nézze, ez az én kis honfitársnőm kevés világot látott. Más országok szokásait nem ismeri. Ő a magyar szokásokból indul ki. Nálunk társaságban a tegezés úgyszólván kötelező. Lehet, hogy ez rossz szokás, de így van. Ha én azt mondom, hogy ő kifogástalan hölgy, akkor maga tegezheti.

Erre egyszerre többen is megszólaltak! Általános vita kerekedett az országok és nemzetek különböző szokásairól. Nyinocska elmagyarázta, hogyan ment ez a cári Oroszországban, mikor ő még egészen kicsi volt. Aztán elmondta, hogyan van Lengyelországban és mi a francia szokás. A skót tanár elmagyarázta az ódon angol tegezést, amely már kihalt, s elmondta a bibliából olvasható tegezőformákat. Az olasz tábornokné is beleszólt, és rokonai is. A magyar fizetővendég mindet végighallgatta és a társalgás fonalát csökönyösen mindig visszavezette Juliskához.

Az étkezés nem jó hangulatban végződött. Mindenki arról vitatkozott, hogy helyesen járt-e el a grófné, mikor Juliska tegezését visszautasította. Voltak, akik neki adtak igazat. Voltak, akik helytelenítették merevségét. A skót tanár úgy vélte, hogy a grófnénak és Juliskának angolul kell érintkezniük, akkor a bökkenő elvész. Hangosan beszéltek, egymás szavába vágtak.

- De kérem, - igyekezett túlbeszélni a lármát a tábornokné -, mit vitatkoznak ilyen hevesen valakiről, aki nem is létezik?

Senki sem hallgatott rá. Hevesen érveltek tovább.

VI.

Mikor szokatlanul későn mégis csak aludni kellett menni, a férfi megállt a folyosón és szembefordult a grófnéval. Ideges volt, hangja remegett.

- Utoljára kérdezem, hajlandó-e tegezni Juliskát?

- Nem vagyok hajlandó. Útálom Juliskát, ha maga ennyire védi.

- Ezzel boldoggá tesz, de nem erről van szó. Hanem az elvi kérdésről. Rólam teljesen feledkezzék el egy pillanatig. Hajlandó, vagy nem?

Az asszony várt egy pillanatig. Aztán keményen felelt:

- Nem.

A férfi meghajtotta magát búcsú gyanánt és szobája felé indult. Másnap csak az ebédnél tűnt ki, hogy kora reggel elutazott. Nyinocska vállat vont.

- Kár érte. És Juliskáért is kár. A végén már egészen megszerettem.

EGY TÖRTÉNET HÁROMSZOR

I.

- És volt valami érdekes kalandod, Béla?

- Azt elhiszem. Nyugodtan elmondhatom, hiszen nevet nem említék. Kérlek, a dolog úgy kezdődött, hogy megjelentem abban a kis penzióban és szentül feltettem magamban már a vonaton, hogy semmiféle ismeretségbe nem megyek bele. Annyi dolgom van emberekkel itthon, hogy az idegeimnek egy kis magánnal tartozom. Vittem jó sok könyvet, horgászó szerszámot és összevásároltam egész csomó magyar és német rejtvényűságot. Mikor az első étkezésnél kijelölték az asztalomat, jóformán körül sem néztem. De már másnap délben észrevettem, hogy egy hölgy nagyon néz. Eleinte szándékosan nem vettem tudomásul a dolgot, gondoltam: pihenni jöttem ide, minek nekem bonyodalom. De aztán mégis szemügyre vettem, mikor nem látta. Hát, barátom, valami tündöklő egy remek szépség ült a terem másik végén. Középtermetű, szőke, de nem az a festett haj, barátom, hanem az az igazi, természetes világosszőke. És pompás termete hozzá. Tyű, a kutyafáját, mondtam magamban, ez aztán valami. És láttad volna azt a viselkedést, milyen dáma volt, milyen előkelő, milyen finom. Senkisémmel vehette észre, hogy érdeklődik, csak én. De még mindig haboztam: nem megyek én bele ebbe a dologba, minek nekem izgalommal elrontani ezt a három hetemet. Harmadnap, barátom, átrendezték az asztalokat az ebédlőben. Két kis asztalhoz kerültünk közvetlenül egymással szemközt. Akkor már tudtam is, hogy kicsoda. Egy grófné. Rendes, igazi grófné. Válogatott. Jól ismeresz engem, tudod, hogy nekem a címek és a rangok nem imponálnak. De ez a nő, barátom, ez valami olyan hallatlan finom volt és vonzó, gondoltam magamban, ha már a sors így rendelte, miért ne ismerkedném meg vele? Elhatároztam, hogy szólok a penziós-nénak: mutasson be. Elvégre egy ilyen mágnásasszonyt mégsem lehet csak úgy leszólítani. De a véletlen úgy adta, hogy még aznap délután, sétaközben megláttam az erdőn, a ruhája beleakadt valami tövisbe és ő maga szólított meg, hogy segítsék neki. Olyan egyszerűen, olyan közvetlenül, barátom, hiába, ezeknek az arisztokrata asszonyoknak van valami különleges modoruk, amit más nem tanulhat meg. Engedelmet kértem, hogy bemutatkozzam, és ő megengedte. Elkezdtünk beszélgetni. Hát, barátom, micsoda egy intelligencia. Minden színdarabot ismert, zenéhez értett, művészethez, mindenhez. És nyelvtudás, barátom! Hallottad volna, hogyan beszél franciául. Folyton együtt sétáltunk reggeltől estig. Egy hét múlva, nem tagadom, már kissé megégettem magam. Meg is mondtam neki. És ő is azt mondta, hogy én sem vagyok neki közömbös. Az első csók, barátom, annak az emléke feledhetetlen. A csónakházban csókoltuk meg egymást, egy este. Micsoda csókolódzások következtek. De hagyjuk, úriember nem beszél az ilyesmiről. Mondhatom, életem legcsodálatosabb két hete volt. És egy reggel, barátom, cédulát hozott be a szobalány, hogy a grófné küldte. „Jobb, ha így válunk el, soha nem lát többet, gyönyörű volt, köszönöm, Baba.” Éjjel elutazott. A cédulát most is itt hordom magamnál. Micsoda hihetetlen finomság, erre is csak ilyen mágnásasszony képes. Sajnos, én azután otrombaságra ragadtattam magam. Maradt utána valami számla, valami nevetséges apróság, amit szórakozottságában elfelejtett. Én azt kifizettem. Nem lett volna szabad. Képzeld el, milyen arcot vágott, mikor később írt a számla miatt és azt felelték neki, hogy ki van fizetve. Csalódott bennem. Most utólag ordenáré fráternek tart. Biztosan azt mondja magában, hogy úgy kell neki, mit kezd ki egy jöttment biztosítási tisztviselővel. Ez a gondolat most fáj nekem. De hagyjuk. Így is legszebb emléke életemnek. Olyan szép nőt életemben nem láttál. Na, szervusz.

II.

- Volt valami odalent?

- Remek volt. Azt sem tudták, hogy mit csináljanak velem. Egyszerűen ünnepeltek. Grófné ide, grófné oda. Ez már együtt jár az ember rangjával. Eleinte rossz kedvem volt, mert rettentő fel voltam háborodva a férjem ügyvédjére, hogy egy vas nélkül hagy nyárára, csak hogy kiéheztessen, na de hát jóval kezdenek, csak azért sem adok válást, majd én nekik megmutatom. Szóval nagyon rossz kedvem volt, de akkor jött egy férfi. Bankigazgató, a legnagyobb biztosítási izének a legfőbbje, szóval dúsgazdag ember. Azt vettem észre, hogy folyton néz. Persze én diszkréten viselkedtem, a férjem ügyvédjétől kitelik, hogy figyeltet. Erre, kérlek, az az ember megvesztegette az egész penziót és átrendeztette az éttermet. Azon vettem magam észre, hogy egymás mellett ülünk. Én még mindig nem reagáltam. Pedig már nagyon tetszett. Tudod, az az érettebb, aki a halántékán őszül. Elegáns, borotvált. Igazi mozi-alak. Kérlek, ez belémőrült, nem hagyott élni. Reggeltől estig a nyomomban. Nézett, a sétáimon utánam jött, nem is tudom neked leírni, mit művelt a férfi. Végre megsajnáltam és megismerkedtem vele. Nem bántam meg, mert kitűnően lehetett vele beszélgetni, roppant okos és művelt. Csak még Bukarestben ismertem egy ilyen okos bankárt, azt már meséltem neked, aki francia nyelvtanárnőt járatott hozzám. Kérlek, egy hét múlva ez az ember megkérte a kezemet. Mondtam, hogy nem vagyok elválva, erre azt mondta, hogy ő vár akármeddig. A lábamhoz akarta rakni az egész világot. A penzióban nem hagyott fizetni semmit. Jaj, fiam, micsoda egy ember volt az. Az egész penziót megvette volna, ha akarom. És miért? Semmiért. Egyetlenegyszer megszókolt a csónakházban. Vannak még ilyen csodák. De nagyon kérlek, ne mondd ezt tovább, tudod már, az ügyvéd miatt..

III.

- Hogy ment az idén a penziód, drágám?

- Köszönöm, valamivel jobb volt, mint tavaly. Tudod, szegre akasztottam az elveimet, beláttam, hogy nem nagyon lehet válogatni. Vendég, az vendég. Na, volt egy lokálnőből lett grófné, olyat még nem láttál. Kanárisárgára festett haj, piros körmök. Hangos, nevetlen, ordenáré. A személyzettel előkelőségből megpróbált franciául beszélni, de az egyik szobalányom jó francia, erre megijedt és abbahagyta. Olyan madárijesztőt még nem láttál. Csúnya? Mi az, hogy csúnya. Fertelmes. Nekem már az elején nem tetszett és csakugyan baj volt a végén a számlával. De kinézett magának egy szerencsétlen alakot, egy csúnya, kopasz, kövér öreget, azzal kifizettette az egész hátralékot. De ennél meg nem volt elég pénz, felkínálta az óráját zálogba. Nem fogadtam el, gondoltam, üsse kő azt a hatvan pengőt. Megérte a mulatság. Az egész penzió három hétig a hasát fogta, annyit nevettünk ezen a két lehetetlen alakon. Nagy állatkertje van a jó Istennek, én mondom neked.

EGY LÍRA

(Az előkelő államférfi társaságában vacsoráztam.)

Ez után a mondat után azonnal félbeszakítom magamat, mert túl igényesen hangzik. Megmondom őszintén: nem úgy adódott, mintha kettesben étkeztünk volna, hogy az ország dolgát megbeszéljük. Voltunk legalább harmincan. Az államférfi a háziasszony jobbján ült, én pedig a másik oldalon, a házigazdától negyediknek. Aztán nem is vacsoráztunk, hanem „ebédeltünk”. Ezt mindig hibásan fejezem ki, mert gyerekkoromban megszoktam, hogy a déli étkezést nevezzem ebédnek, az esti étkezést pedig vacsorának. Viszont a nagyurak a déli étkezést második reggelinek, vagy villásreggelinek tisztelik, az esti étkezést ebédnek. De szüleim nem voltak grófok, ezért elnézést kérek a nyelvbotlásért. És azért is, hogy csak fecsegek és nem térek a tárgyra. Szóval ott tartunk, hogy a minap este az előkelő államférfi társaságában étkeztem, sőt étkezés után - egyikünknek sem lévén kedve kártyázni - személyesen is találkoztunk ama kis asztal mellett, amelyen, a whisky, a szódásüveg és a jegestányér állott. Négyen kerültünk itt össze, mind férfiak. Jómagam szerényen hallgattam, míg a két úr az előkelő államférfit magasztalással halmozta el. Ez neki nem nagyon tetszett. Van része az ilyesmiben máskor is, őszintén és láthatóan únta. Némán hallgatta azokat a feléje címzett történeteket, amelyek közgazdasági lángelméjét igazolták. Láttam az arcán, mennyire szenved. Ezért megessett rajta a szívem és az ötödik ilyen történet után a következő kérdéssel fordultam hozzá:

- Sohasem történt, hogy közgazdaságilag túljártak nagyméltóságod eszén?

Az előkelő államférfi hálásan és csodálkozva kapta felém a fejét. Hálásan azért, mert a társalgás végre emberi hangot kapott. Csodálkozva azért, mert most találkoztunk először és fogalma sem volt róla, hogy ki vagyok. De ezért felszabadultan és derűsen kezdett mesélni.

- De igen. Egyetlenegyszer történt velem. Egy olasz csónakos túljárt az eszemen.

(Mindenki érezte, hogy történet következik. Mint ilyenkor szokás, mindenki ok nélkül megigazította maga alatt a széket.)

- Régen történt, - kezdte az államférfi -, még a régi Olaszországban, Mussolini előtt. Ma ez elképzelhetetlen, mert a Duce valósággal megváltoztatta az olasz lazzarone jellemét. De abban az időben az olasz kikötővárosok különböző koldusai az idegen utas életét úgyszólván elviselhetetlenné tették. Én ezt jól tudtam, mint sokat utazó ember. Ezért mikor olasz utamra elindultam, már eleve kialakultam mindent és az utazási irodában az előre kifizetett összegekről részletes nyugtatványt adtam magamnak. Ez a nyugta a zsebemben volt, mikor a hajóval Genuából Nápolyba érkeztünk. Akkor még nem volt meg a mai remek nápolyi kikötő. A hajó künt a tengeren állott meg. A parttól elég messze. S a hajó oldalát egy szempillantás alatt egész sereg csónak lepte el.

- Due lire, due lire, - kiabálták a csónakokban ülő nápolyi evezősök.

A pénzügyi szellem azonnal felébredt bennem. Az utazási irodában a közlekedés minden költségét a legkisebb részletekig előre kialakultam és megfizettem. Joggalanságnak éreztem, hogy külön két lírába kerüljön a partraszállás. Mindenki tudja, hogy bármilyen konok és nehéz ember vagyok közgazdasági kérdésekben, a magánéletben elég könnyű kézzel szórom a pénzt. A két líra nekem nem jelentett volna semmit. De pénzügyi érzékemet sértette, hogy pontos és szabatos alkú után előre nem látott pénzt követelnek tőlem. Azonnal szóltam a kapitánynak. A kapitány előzékeny és nyájas ember volt. Leizent a csónakosoknak, hogy amennyiben követeléseiket nem mérséklék, ő a hajóval egyenesen odaáll a móló mellé, az utasok leugrállhatnak s a csónakosok nem kapnak semmit. Erre a csónakosok összebújtak odalent tanácskozni és úgy döntöttek, hogy az utasokat nem két, hanem egy líráért fejenként

kiviszik a partra. Ez nem ment ilyen rövid ideig, ahogy elmondom, de nem akarom hosszadalmassá tenni a történetet.

Érzelmeim e pillanatban vegyesek voltak. Mert egy líra erejéig becsapottnak éreztem ugyan magamat, de a másik líra erejéig győztem. Tehát győzelmi és legyőzöttségi érzéseim egyensúlyban állottak. Beszálltam az egyik csónakba poggyászzal együtt. Az evezős, jóképű és fiatal nápolyi, majd hogy a lelkét ki nem tette a nagy igyekezettől, olyan lelkesen evezett, amellet szélsebes beszélőképességgel magyarázta Nápoly reám várakozó szépségeit. Udvariasan bólogattam minderre. Az evezős odaadó imádatl nézett rám. Tekintetében az olyan munkás lelkes öntudata lebegett, aki nemcsak hogy meg szolgálja kialkudott bérét, de munkáját még kedvességgel és szeretettel is tetézi. Ezért én is megkülönböztetett nyájassággal nyomtam kezébe az egylírás pénzdarabot, amelyet erszényemből gondosan kikerestem. Kiszálltam a csónakból és intettem a parton, sóváran várakozó hordárok egyikének.

Éppen indulni akartam az egylovas bérkocsi felé, amelyre a hordár felrakta holmimat, mikor megjelent előttem a csónak evezőse. Arcán a mélyen megbántott ember csalódásával, kezében valami furcsa tárggyal.

- Signore, - mondta alázatosan, de fejét csóválva -, miért csinálja ezt velem, szegény emberrel? Ezt adja nekem a kialkudott líra helyett?

És felém nyújtotta tenyerét, amelyről a tárgyat csodálkozva vettem el. Kerek, lapos fadarabka volt ez, amelyet staniol-lemezbe csavart valaki. Ugyanolyan nagyságú, mint az akkori egylírás pénzdarab.

- Signore, - folytatta az evezős mély, de szemrehányó alázattal -, miért akar engem, szegény, dolgozó embert megkárosítani? Hiszen ez nem líra, hanem ezüstpapírba csavart fadarab.

Ránéztem a fickó arcára. Azon az arcon az őszinte megütődés és illendő tisztelet remek színészetét láttam. Akkor már többen megálltak mellettem, kíváncsiak.

- Ne tessék haragudni, - mondta alázatosan az evezős -, de ez rossz tréfa. A viteldíj felét már úgyis elengedtük. Teljesen kisemmizni ilyen bolondságokkal mégsem hagyhatjuk magunkat, elvégre mi is emberek vagyunk és ingyen nem dolgozhatunk.

Ott álltam, mint a hülye, kezemben a staniolba csavart falemezkével. Körülöttem többen kárörvendő arccal vigyorogtak. Mintha a rajtakapott zsebtolvajt látták volna bennem. Gyorsan felmértem a helyzetet és láttam, hogy el vagyok veszve. Fogcsikorgatva odanyomtam a fickó kezébe egy lírát. A naív hamisítványt pedig bedobtam a tengerbe. Ahelyett, hogy megtartottam volna súlyos közgazdasági vereségem figyelmeztető jele gyanánt. És a csúfondárosan vigyorgó szemlélők közül gyorsan beugrottam a kocsiába. Félszeggel még láttam, hogy a csónakos neheztelő sértődéssel csóválja a fejét. Szerettem volna torkon ragadni és megfojtani, de nem tettem. Eddig van a történet.

A történet általános tetszést aratott. Az urak egyike sietett elragadtatásának kifejezést adni.

- Nagyszerű eset, kegyelmes uram. Szóval ezért a sérelemért sohasem kaptál elégtételt?

- Na, azt nem mondhatnám, - felelt az államférfi hanyagul -, mert pár évvel ezelőtt részt vettem egyik európai állammal kötött kompenzációs szerződésünk tárgyalásain. Önérzetemet is kompenzáltam: úgy becsaptam őket, mint a pinty. Pedig az olasz evezősért nem voltak felelősek, de én ellenállhatatlan lélektani kényszernek engedve, csúnyán becsaptam őket.

Kissé hallgatott, kedvtelten, aztán felállott, hogy más társasághoz üljön. És visszaszólt:

- Ezt egyszer egy írónak is elmondom, talán hasznát veheti.

(Tudniillik mint már mondtam, az öregúrnak fogalma sem volt kilétemről.)

A CSILLAGJÓS

I.

A nagyherceg érdeklődve előrehajolt, úgy várta a jelentést. Szemében mohón villámlott a féltékenységnak az az emésztő vágya, amely többre becsüli a megcsalattatás borzasztó bizonyosságát, mint az olyan bizonytalanságot, amely reményt ad a nő hibátlansága dolgában.

- Nos? Volt valaki a nagyhercegnőnél?

- Volt, uram. A csillagjós. Közvetlenül vacsora után lépett be a nagyhercegnő magánlakosztályába, tehát háromnegyed nyolckor és negyed tizenkettőkor jött ki onnan. Giuseppe testőr látta.

- Helyes. Erről nem szólsz senkinek. Szólj odakint, hogy azt az embert azonnal vezessék elém.

Az udvaronc mély bókkal távozott, a nagyherceg pedig kinyitotta a hátamögötti szőnyegajtót. Udvariasan betessékelő mozdulatot tett. Belépett a nagyhercegnő. Szép volt és tündöklő, brokátruhájának kivágása fehéren világított, velencei módra csigázott vörös hajában gyöngyök ékeskedtek.

- Asszonyom, - szólt a nagyherceg -, mindent tudok. Te azt mondtad nekem, hogy magányosan töltötted a tegnapi estét. Ez hazugság, mert Magnus csillagjós három és fél órát töltött nálad. Miért hazudtál?

Az asszony nyugodt maradt. Vállat vont.

- Kerülni akartam a fölösleges vitát, uram, miután te megtiltottad, hogy Magnust egyedül fogadjam. És mivel a találkozás teljesen ártatlan volt, nem találtam lelkiismeretemmel ellenkezőnek, hogy eltagadjam.

- Jól van, asszonyom. Veled nem csinállok semmit. De Magnus meg fog halni.

A nagyhercegnő felsikoltott.

- Nem! Nem! Az lehetetlen!

- Fáj, úgy-e? Éppen ezt akarom. Szenvedj miatta, ha én is szenvedek.

Mialatt az asszony sírni kezdett, nyílt az ajtó. Az alabárdosok beeresztették Magnust és ő megállt az ajtón belül. A nagyherceg ádáz gyűlölettel pillantott a fiatalemberre, aki ott állott előtte, kúpalakú fekete süveggel a fején, tógáján az állatöv babonás jeleivel.

- Azért hivattalak, - mondta a nagyherceg -, hogy röviden közöljem veled: meg fogsz halni. Az ítéletet, amelyet rögtön le fogok diktálni, nem indokolom. Még ma éjjel le fognak fejezni.

Itt megállt és várt. Várta a fiatalember kétségbeesett, rimáncodó térdreborulását. De az csak állott nyugodtan és nem szólt semmit.

- Nos? Egy szavad sincs? Nem kérdezed, hogy miért?

- Azt mondtad, uram, hogy nincs indokolás. Ezt parancsnak tekintettem.

- Szóval csak ilyen egyszerűen belenyugszol, hogy meghalsz?

- Mindenkinek meg kell egyszer halnia. Mindenesetre őszintén sajnálom az államot és a dinasztíát. Tudnod kell ugyanis valamit, uram, amit eddig nem mondtam neked, noha naponként megcsináltam horoszkópodat. El kell ismerned, uram, hogy az pontosan be is vált. Én a

tudományomban nem tévedhetek. Ugyanezzel a bizonyossággal közölhetem, ami minden kétséget kizáróan meg van írva a csillagokban: mi ketten ugyanazon percben fogunk meghalni. Ha tehát lefejeztetsz, az rámnézve nemcsak magam miatt szomorú, hanem az állam és a dinasztia miatt is, mert ugyanakkor te is meghalsz. Ez kétségtelenül bizonyos.

A nagyherceg meghökkenve meredt a csillagjósra. Jó darabig nem tudott mit mondani. Aztán intett az öröknek:

- Csak vigyétek. A hóhér készüljön. Később intézkedem a kivégzés időpontja dolgában. Addig tegyétek lakat alá.

Az alabárdosok kivitték a fiatalembert. A nagyherceg háromszor fel s alá ment a teremben. Akkor hirtelen megállt az asszony előtt.

- Nem is könnyörögsz az életéért?

A nagyhercegnő már nem sírt. Vállat vont.

- Nem. Csak ölesd meg, ha akarod.

- De ha én is vele halok, azzal nem törődöl?

- Hiába mondanám, úgysem hinnéd.

- Nézz a szemem közé. De nem, nem, az még rosszabb. Menj ki, egyedül akarok maradni.

Az asszony kiment. A nagyherceg leült az íróasztalához és sokáig töprengett. Akkor behívott egy kancellistát és lediktálta neki az ítéletet. Magnus csillagjóst életfogytiglani fogságra ítélte. A várbörtönbe kell szállítani, életfogytig csak kenyeret és vizet kap.

II.

Két hét múlva a porkoláb kihallgatásra jelentkezett.

- Uram, - mondta -, Magnus fogoly az éjjel felakasztotta magát. Az utolsó pillanatban vettem észre és még idejekorán levágtam, mert nem tudtam bizonyosan, hogy mi a szándékod vele. Ha úgy parancsolod, a következő alkalommal veszni hagyom. Mert az öngyilkosságot kétségtelenül megint meg fogja kísérelni.

- Nem, - kiáltotta a nagyherceg -, nem szabad, hogy meghaljon! Miért akarta megölni magát?

- Azt mondja, hogy kenyéren és vizen neki túrhetetlen a fogság. Inkább meghal.

A nagyherceg gondolkozott.

- Mától kezdve rendes élelmet és bort adass neki a nagyhercegi konyháról. Azonban kést és efélét nem szabad kezébe adni. Gondosan vigyázz rá, hogy semmi szerszáma ne legyen, amellyel kárt tehetne magában. Életéért a fejeddel felelsz. Elmehetsz.

III.

Ujabb két hét múltán ismét jelentkezett a porkoláb. Jelentette, hogy Magnus fogoly nem eszik. Már negyedik napja egyetlen falatot sem vett magához és egyetlen korty italt sem ivott. Hihetetlen lelki erővel nézi az elébe rakott holmit, nem nyúl semmihez. Éhen akar halni.

- Uram, - mondta a porkoláb - azt mondtad, hogy a fejemmel felelek érte. A helyzetem kétségbeejtő. Ott ül, sőt inkább hever, mert már az üléshez is alig van ereje. Haldoklik. És ez az én haldoklásomat is jelenti.

A nagyherceg az asztalra ütött tehetetlen haragjában. Mert ez az ő haldoklását is jelentette.

- De hát mit akar? Nem beszéltél vele?

- Beszéltem. Azt mondja, hogy ha ő nem szolgálhat téged tudományával, akkor ő inkább meghal.

- Jól van. Elmehetsz. Még ma megkapod parancsaimat.

Még aznap rendeletet adott ki a nagyherceg: Magnus börtönbüntetését palotafogságra változtatta és engedelmet adott, hogy a csillagjós tovább foglalkozhassék tudományával.

IV.

Magnus szabadon járt-kelt a palotában és mindennap elkészítette a horoszkópot. Új horoszkópjai a régiekkel ellentétben, igen homályos és általánoskodó szöveggel készültek. Alig lehetett hasznukat venni. De tévedésen sem lehetett rajtakapni.

Ekkor a nagyherceg nagyot gondolt: száműzte Magnust. Kiadta a parancsot, hogy huszonnégy órán belül hagyja el az ország területét és menjen amerre lát. Magnus tudomásul vette a száműzetést. Összecsomagolta holmiját és elhagyta a palotát. Ezt a nagyhercegnek pontosan jelentették.

- És mit mondott, hova megy?

- Azt mondta, hogy életét akarja áldozni a dinasztiaért és beáll a törökök ellen holnap induló seregbe.

A nagyherceg izgatottan felugrott.

- Azonnal lovasok rohanjanak utána és hozzák vissza. Élve, vagy halva! Nem, nem! Csakis élve!

V.

Magnus visszakerült. Csinálta hasznavehetetlen horoszkópjait és folyton a nagyhercegnő magánlakosztálya körül lebzelt. Az egész udvar erről beszélt. A nagyherceg majd megőrült tehetetlen féltékenységében, feleségével egész éjszakákat veszekedett keresztül.

Idegei lassan felőrlődtek. Árnyéka lett önmagának. Már tízszer volt azon a ponton, hogy mégis csak kivégezteti a csillagjóst, hadd haljon meg ő maga is. De mindig visszaretent.

És egy napon, mikor már nem bírta tovább, ördögi gondolata támadt. Maga elé hívatta feleségét és Magnust.

- Idenézzetek. Ebben a gyűrűben mérge volt, amelyet anyai ágon a Borgiáktól örököltem. Ez a mérge tíz perc alatt öl. Öt perccel előbb vettem be. Most meg fogok halni, de végignézem a te halálotat is, Magnus és végignézem szenvedésedet, asszonyom.

Kaján gyönyörűséggel nézett rájuk. De azok nem rendültek meg.

- A dolog úgy áll, - mondta Magnus -, hogy újabb számításokat eszközöltem és kitűnt, hogy eddig a Szaturnusznál valamit nem vettem figyelembe. Az új eredmény az, hogy ugyanabban az órában fogunk ugyan meghalni, de huszonöt esztendő különbséggel.

A nagyherceg rámeredt és felugrott, hogy megfojtsa. De ehhez már nem volt elegendő ereje. Utolsó pillantásával még látta, hogy azok ketten csakugyan élni fognak és boldogok lesznek.

ALISZ HAJVISELETE

Évekig nem láttam angyali barátnőmet, Aliszt. Messzi országban lakik, ő is rossz levélíró, én is. Vannak olyan barátságok, amelyek az érintkezés híján nem csökkennek, de testetlenné válnak, s bár nem multak el, de az emlékekhez lesznek hasonlókká.

Alisz finn állampolgár, de alig kotyog valamit finnül. Származására nézve orosz-finn-svéd keverék. Moszkvában született, családjának a forradalmak idején menekülnie kellett. De nem a szegény, hánykódó emigránsok módján. Alisz jó módban és kényelemben nőtt fel. Egy német barátom vette el feleségül, majd özvegy sorba jutott. Ekkor találkozott élete igazi nagy érzésével: ez Nils volt, a finnországi svéd gyáros. Nils a legszebb férfi, akit életemben láttam, dúsgazdag ember és még csak nem is buta. Alisz boldog asszony, fent él a botti öböl partján, sokat olvas, sokat kertészkedik.

Mikor most évek múltán megint találkoztunk, mind a ketten nagyot kiáltottunk örömünkben.

- Ó, mennyit gondoltam magára, - mondta -, míg legutolsó könyvét olvastam. Örülök, hogy megköszönhetem nem is annyira a könyvet, mint ifjúságom emlékét. Mert ahogy maga azt a fiatal lányt leírja, folyton a magam csitri-kora jutott eszembe. Végigéltem azokat a furcsa, kedves, zöld éveket, amelyekre olyan meghatottan kedves dolog visszagondolni. Elhatároztam, hogy ha találkozunk, elmondom a kadétot magának.

El is mondta. Ez az a történet, amelyet most tovább akarok adni az olvasónak.

Alisz akkor még Moszkvában lakott és tizennégy éves volt. Aligha sejthette volna valaki, hogy ha felnövekszik, nagyon szép nő lesz belőle. Suta kamasz volt Alisz, nyurga és szeplős, túlnagy kezével-lábával nem tudott mit csinálni. És még hozzá, hogy még nagyobb zavarban legyen, szerelmes lett. Beleszeretett Ivanowski Viktoriev Báriszba, a kadétba. Tudniillik meg kell mellékesen jegyezni, hogy az oroszok a Borisz nevet Bárisznak mondják. Ha mi azt mondjuk, hogy Potemkin, akkor ők nevetnek, mert Patyómkín a név helyes ejtése, erős hangsúllyal a második szótagon. És nem Kornilov, hanem Karnyíílov.

De most nem az orosz kiejtésről van szó, hanem Bárisz és Alisz szerelméről. A szerelem a tizennégy éves vakarcs és a kadét között óriási lelki hullámokat vetett. Karácsonyi vakáció alkalmával úgy elmérgesedett a dolog, hogy mikor Bárisznak vissza kellett utaznia a kadétiskolába, négy szemközti búcsúzáskor nem tudott magán uralkodni és példátlan vakmerőségre vetemedett: forrón kezét csókolt Alisznak, aztán elrohant.

Alisz alig tudta elhinni a hihetlent. Lehetséges az, hogy kezét csókolt neki egy fiatalember? Csak nézte kezefejét elámult gyönyörűséggel. Aztán hanyatthomlok rohant megkeresni legjobb barátnőjét, aki tizenhárom éves volt.

- Képzeld, - mondta az izgalomtól lihegve -, nekem kezét csókoltak.

- Nem igaz. Kicsoda?

- Bárisz, a kadét. Esküszöm mindenre, ami szent, hogy igaz. Kezét csókolt.

És mutatta a helyet a kezefején. De a barátnő nem volt hajlandó elhinni. A másik barátnő sem. A többiek sem. Hetekig nem volt szó másról, mint erről a kézcsókról.

- Jól van, - mondta Alisz dacosan és gögösen -, majd elhiszitek, ha látjátok. Bárisz húsvétkor megint jön szabadságra. Elöttetek fog nekem kezét csókolni. Akkor majd megpukkadhattok.

Várták tehát mindnyájan a húsvéti ünnepeket. Kevéssel húsvét előtt megjött Bárisz levele, természetesen titkos írással, hogy kedden a délutáni vonattal érkezik és azonnal tiszteletét teszi.

Alisz rendkívüli izgalomba keveredett. Mindenekelőtt kimódolta, hogy kedden délután néhány barátnőjét meghívassa uzsonnára. Hogy húsvétra új ruhát kaphasson, azt már előbb kikönyörögte. Lelkendezve rajzolta maga elé a képet: Bárisz belép, ő fejedelmi tartással csókra nyújtja kezét, a barátnők pedig mindezt sápadtan és szédülten szemlélik.

Csak a hajával nem volt megelégedve. Haja szabadon lógott a válláig, már pedig a nagyobacska lányok között akkoriban tört ki a divat, hogy lenyírják a hajukat. Alisz hallatlanul vakmerő gondolatra vetemedett: lenyíratja a haját ilyen diáklányosra. Összeszedte minden erejét és odaállt apja elé.

- Papa, engedd meg, hogy lenyirassam a hajamat.

Csoda történt. A szigorú családfő egyszerűen bólintott a kérésre.

- Mennél kurtábbra.

Ez hétfőn történt. Alisz szaladt a mamájához bejelenteni az apai engedelmet és máris kapkodta kabátját, sapkáját, hogy a fodrászhoz rohanjon. A kisasszony alig győzött lépést tartani vele. A fodrász megcsinálta az új hajviseletet. Diáklányos kurta hajat szabott neki, a haj alján még fel is göndörítette. Alisz majd megbolondult az örömtől, mikor a tükörbe nézett. Érdekesnek, regényesnek és démoninak látta magát. Bárisz egyszerűen odalesz.

Otthon apja rápillantott.

- Mi ez, - mondta -, én nem így gondoltam. Abba nem megyek bele, hogy pudlikutyát csináljanak belőled. Gyere csak vissza ahhoz a fodrászhoz.

Kézen fogta leányát és maga vitte vissza. Alisz dermedten várta, hogy mi fog következni. Az apa ráförmedt a fodrászra.

- Komédiát csinál nekem ebből a gyerekből? Azonnal nyírja le nullás géppel.

Alisz felsikoltott. Könyörögni akart, de a zord apa letorkolta.

- Egy szót se halljak. Az így lesz egészséges. Úgyis olyan seszínű, ritkás hajad van, most majd jobban megnő.

És a borzasztóság megtörtént. A regényes hajviseletet nullás géppel leszedték a fejéről, sőt hogy még rettenetesebb legyen a dolog, utána behabozták és leborotválták.

- Jól húzd a fejedre a sapkát, mert meghűlsz.

Alisz hazament, visszavonult szobájába és öngyilkos akart lenni. A tükörből szeplős biliárdgolyó tekintett feléje. Koponyája jóval fehérebb lett, mint az arca. Éjfélig habozott méreg és kötél között, de akkor erőt vett rajta a remény: Bárisz igazán szereti őt és az igaz szerelem nem retten vissza még egy leborotvált fejtől sem. Bárisz kezét fog csókolni és minden jó lesz.

Másnap délután pontosan beállított a kadét. A jelenlévő leányokkal hanyagul és futólag kezét fogott. Nem is nézett rájuk kézfogás közben. Sőt Aliszra sem nézett, elpillantott a kopasz fej felett. Aztán így szólt:

- Hol van Alisz?

Nem ismerte meg. Mikor mindenki Aliszra mutatott, előbb nagyot nézett, aztán harsogó kacagásba tört ki. A kaján barátnők vele kacagtak. Így végződött Alisz első szerelme.

- Sokat sírt? - kérdeztem most Alisztól.

- Képzelteri. Folyton sírtam, amig a hajam megint meg nem nőtt. De akkor megvigasztalódtam, mert a hajam sokkal szebb lett.

- És mi lett a kadéttal?

- Kitört a háború, az ő hajója egy ütközetben felrobbant. Ottmaradt. Még sírja sincs szegény Bárisznak. Mit gondol, lesz háború?

Vállat vontam. Mint ahogy most milliók és milliók szerte az egész világon ugyanígy vonnak vállat ugyanezre a kérdésre.

AZ ARCKÉP

I.

A férfi felállott a bridge-asztalnál. Ötösben játszottak, ő lett a kimaradó. Körülnézett, hogy a következő robber üres negyedóráját vagy félóráját hol töltse el unalmas várakozásban, míg megint rákerül a sor. A szalónnak használt nagy télikert pálmafája alól két nagy kék szem lobbant feléje. Ott ült Fábry Boriska, a fiatal özvegy, a háziasszonnyal.

- Maga maradt ki, Pista? - kérdezte mohón a háziasszony.

A férfi csak bólintott.

- Akkor rögtön jöjjön ide és mulattasson bennünket.

A kékszemű özvegy nem szólt semmit, de némaságában több volt a meghívás, mint a háziasszony felszólításában. A férfi odament hozzájuk. Kis széket húzott a pálma alatt fehérítő fakeret mellé és leült. Abban a pillanatban a háziasszony felállott. Nyilván alig várta, hogy egyéb teendői miatt otthagyhassa barátnőjét. Elsuhant más bridge-asztalok felé. Ők ketten maradtak.

- Maga nem játszik? - kérdezte a férfi.

- Tudja, hogy nem játszom, fölösleges kérdeznie. Ez minden, amit kérdezni tud, mikor ketten maradtunk?

- Kérem, - bólintott beleegyezően a férfi -, térjünk a tárgyra. Maga úrinő. Tehát azt várja tőlem, úriembertől, hogy miután négy nappal ezelőtt a taxiban, hazakísérés közben, viharosan szerelmes dolgokat mondtam magának, most ezt a témát tovább folytassam és tovább ostromoljam.

- Nem, - szólt az asszony -, nem ezt várom. Négy nappal ezelőtt nagyon erős volt a cocktail, és vacsora után sok volt a pezsgő. Maga nem csípett be, azt nem mondom, mert jól bírja az italt. De fejezzük ki úgy, hogy hangulatba jött. Ezért beszélt nekem olyan vakmerő dolgokat a taxiban, amikre semmivel sem jogosítottam fel. Én tehát nem azt várom, hogy amit mondott, folytassa. Én azt várom, hogy néhány heves és túlbizalmas szóért bocsánatot kérjen, aztán felejtsek el az egészet és legyünk nagyon-nagyon jó barátok. Beszéljünk egészen őszintén: annak a vallomásnak semmi értékét nem látom. A barátsága azonban nagyon értékes lenne nekem.

A férfi tünődve nézett a kék szempárba és mosolygott. Kis szünet után válaszolt:

- A nők akkor kezdenek föllenteni igazán, mikor úgy kezdik a mondatot, hogy: „beszéljünk egészen őszintén”. Maga most nem mondott igazat. Maga nem barátságot vár tőlem, ezt mind a ketten jól tudjuk. Maga a folytatást várja tőlem. Vagy ne folytassam?

Az asszony elpirult. Idegesen válaszolta:

- Nincs undokabb, mint egy elbizakodott férfi. De rajtam nem tesz túl. Én még elbizakodottabb, még határozottabb, még öntudatosabb vagyok. Igen, a folytatást várom. Tudom a szépségemet. Tudom az eszemet. Tudom a társadalmi helyzetemet. Ha a társaságában körülnéz, nálam különbet nem talál. Tehát várom a folytatását annak, amit a taxiban mondott. De nem alázas aggodalommal várom, mint maga képzelem, hanem azzal a göggel, ahogy királynő várja a neki járó adót. Tessék, folytassa.

A férfi végignézett ellenfelén. Szép asszony volt, remek termetű. Ahogy lábát egymásra rakta, vonalai bősztően érvényesültek. Felvetett kék szemében öntudatos várakozás. Szája körül az elkényeztetett büszkeség mosolya. Ennél a kevély, szép, okos teremtnél csakugyan nem ismert társaságban különbet. Ez fellázította.

- Eszem ágában sincs adót fizetni. Szabad állampolgár vagyok. Sajnálattal közlöm, hogy teljesen félreismertem magát eddig, és hogy a taxiban be voltam csípve. Amit mondtam, felejtse el. Most társalogjunk és beszéljünk másról. Vagy akár maradjunk a tárgynál, hogy goromba lehessen: nekem eszem ágában sincs szeretni magát. Magát én nem szerethetem, mert öntelt, hiu, igényes, amellet nagyon józan és nagyon okos. Tudom, hogy huszonkilenc éves. De csak papíron. Lelkében ötvenkilenc. Maga álrühában jár: külseje feltűnően szép fiatalasszony, belseje hiu, öreg, erőszakos, zsarnokoskodó diplomata. Na hát. Most szívesen odakísérem valamelyik más asztalhoz, hogy ne hagyjam egyedül; a magam részéről befejeztem a társalgást és megyek vissza az asztalomhoz kibicelni.

Az asszony elsápadt a haragtól és felállt.

- Fölösleges, hogy elkísérjen. Menjen vissza az asztalához. De előbb adja ide a táskámat.

A táskáért viszont olyan ideges mozdulattal nyult, hogy elejtette. Rúzs, aprópénztárca, kulcs, miegyéb szanaszét gurult a szőnyegen. A férfi gúnyos szorgalommal szedegette fel a holmit, az asszony fenhéjazó mozdulatlansággal fogadta el. Aztán gőgös, délceg járásával elviharzott. A férfi ottmaradt. A káröröm csak úgy lángolt benne. Valóban vissza akart menni asztalához kibicelni, indult is, de utolsó pillanatban megakadt valamin a szeme. A kerevet alatt papírfélét pillantott meg. Az nyilván odahullott a leesett táskából. Felvette.

Arckép volt ez, kisleányt ábrázolt. A hátán ceruzával odavetett felírás, öregasszonyos, reszketeg betűkkel: „Boriska 9 éves korában, 1909.”

II.

A férfi nem ment vissza a bridge-asztalhoz. Leült a kerevetre. Jobban megnézte a képet. Kilencéves kisleányt ábrázolt a felvétel. Erős kíváncsiságot érzett, hogy ezt a képet jól szemügyre vegye. Nyugodtan, háborítatlanul akarta nézni, itt pedig bárki hozzáülhetett beszélgetni. Zsebredugta a képet és közömbösséget tettetve, átment a termen. Fel a félemeleti karzatra vezető lépcsőn. Ott leült a fehér kőkorlát sarkában úgy, hogy ő leláthasson a különböző kis asztaloknál zsivajgó társaságra, de őt ne láthassa senki. És kivette a képet.

A kisleány, akit ez a kép ábrázolt, feltűnően szép gyerek volt, szőke haja leeresztve hullott két vállára. Arcában két nagy gyerekszeme volt a legfontosabb. A homályos, régi képről is meg lehetett állapítani, hogy ennek a gyermeki szempárnak a színe kék. Tiszta homloka fölött fényesen símult felfelé a mama-kefélte gyerekhaj, fejbúbján az egésztest fekete szalag koronázta. Elmosódó vonalú orrocskája, ártatlan mosolyra húzódó szája a szemlélőt valami nagyon távoli ismerősről emlékeztették. Ki ez a távoli ismerős? Ó, persze, hiszen ez a szépasszony maga, aki húsz évet nőtt azóta.

Kissé oldalt fordult a székén és kutatóan körülnézett. Szemügyre vette a félemeletnyi mélységben morajló társaságot, mígnem Fábry Boriskát megtalálta. Az ott helyezkedett el három pletykázó asszony kis asztalánál. Egymásra vetette a lábát, szemmeláthatóan ideges volt, fújta cigarettájából a füstöt és heves mozdulattal nyult a pezsgőspohár után. Az arca éppen odalátszott. Állólámpa alatt ült.

A férfi felváltva nézte hol a képet, hol a lámpafény alól idevilágító arcot. Elkezdte a kettőt részletesen összehasonlítani. Először a ruhát. A régi kisleány hímettszélű, világos ruhát hordott, nyakában csinos mértani mintákat mutatott a fodor. Milyen színű lehetett? Talán fehér ruha piros hímettszel és piros szegéssel. A mai Boriska is fehér estélyi ruhát hordott, de mélyen kivágottat. S a férfi gondolatain tüzesen csapott át az elképzelés, hogy húsz év alatt ebből a bájos vackor-jószágból érett nő fejlődött.

Aztán a régi kép és a mai eredeti haját hasonlította össze. A régi kisgyerek síma haja húsz év alatt pompás fejdísszé vált, bonyolult és művészi csigákat hordott, az új divat szerint. De amennyire a képről megítélni lehetett, a színe legfeljebb valami kevéssel mélyebb árnyalatot kapott, különben nem változott semmit.

Az állát is megnézte. A határozatlan vonalú gyermekáll nem változott. Talán keskenyebb lett valamivel, de nem kapott semmi szegletet. Kisleány álla volt ez most is, bizonytalanul kerek, finom és éretlen. Nem az akaratos cárnő zsarnoki álla volt ma sem, hanem a hajdani gyermeké.

Csodálkozva folytatta tovább a férfi a kutatást. Összehasonlította a két orrot. A világon semmi különbséget nem tudott felfedezni a kilencéves és a huszonkilenc éves orr között. A gyengéd, szabályos rajz ugyanaz, a bájos és gyerekes kifejezés nemkülönb.

A két szájat is összemérte. A kisgyerek nem túlságosan keskeny ajka, amely az arc egyéni kifejezését adta, nem változott. És valami szeráfi, nem földi mosoly lebegett a gyermekszáj két oldalán. Ez mélyen eldugva most is ott volt a felnőtt hölgy szája mellett, csak soká kellett figyelni, míg elébújt a társadalmi társalgás gépies arckifejezései mögül.

De a két szemet nem tudta összemérni. Az asszony messze ült, ilyen távolságról nem lehetett a szemébe nézni. Csak a kisleány szemébe nézhetett. Tágranyilt, két kék szem volt ez, jószagos, angyalian tiszta, a világ ezer bonyodalmába tiszta és édes hittel néző. A férfi hirtelen ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy a húsz év előtti szempárba kutató pillantással most nézzen bele.

III.

Még elgyönyörködött bűvölten a kilencéves kisleány szent tekintetében. Aztán felkelt és lement ahhoz az asztalhoz.

- Bocsánat, szeretnék valamit mondani.

- Talán majd később, - vetette oda sértő hanyagsággal az asszony -, most itt nagyon érdekes dologról van szó.

- Sajnálom, ez sürgős és nagyon fontos. Jöjjön vissza oda a pálma alá.

- Kérem. Csak udvariasságból teszem, mert ragaszkodik hozzá.

Felkelt. Ketten visszamentek előző helyükre. A férfi odamutatta a képet.

- Ez gyerekkori képe magának? Kiesett a táskájából.

Az asszony meghökkent és mélyen elpirult.

- Adja ide. Az enyém. Ma délután kaptam anyámtól ajándékba.

- Nem adom. Ez a kép mindent megmond nekem magáról, ami fontos. Mondja, miért viselkedik olyan elbizakodottan, olyan áljozanul, olyan túlokosan, olyan elviselhetetlen felsőbb-séggel, holott ez a kép elárulja, hogy maga mindennek az ellenkezője? Maga egyszerű, kedves, szelíd és jó. Ez a kép bizonyítja. Mit csinál maga sajátmagával?

Az asszony szemében könnyek jelentek meg.

- Engem senki sem ért meg olyannak, amilyen vagyok.

- Pedig olyan, mint ez a gyerekkép?

- Olyan. Ez vagyok ma is. Rettenetes, milyen helyzetbe hoz maga engem. Most mindenki észreveszi, hogy sírok. Holnap az egész város tele lesz vele.

A férfi nyilvánosan megfogta az asszony kezét.

- Bánom is én. Ha ez a kisleány maga, akkor jól van. Akkor folytatom a taxi-beszélgetést. Én ezt a kisleányt szeretem, még pedig életre-halálra. Rendben van?

Az asszony könnyben úszó szemmel, mosolyogva nézett rá a férfira. Nem tudott szólni, csak bólintott. És ebben a pillanatban csak hajviselete és keblének kivágása különböztette meg húsz év előtti arcképétől.

Apa és leánya ültek a kocsiban. Az apa magyarázott, a leány nem figyelt. Az a fiatalember járt az eszében, akit most megint megpillantott, mikor a Stefánia-úton a kocsiba szállott. Éppen akkor haladt el a fiatalember a kertés villa vertvas kapuja előtt. És pillantásuk megint úgy találkozott, mint az előző négy esetben. A szemek e találkozásától a leányt tetőtől-talpig végigfutotta valami, aminek nem tudott nevet adni. Pedig az a fiatalember nem volt különösebben csinos. Öltözködése sem vallott valami nagy előkelőségre. Ő volt az igazi „man in the street”, kétségkívül soha nem fordult utána senki.

- Hogyan lehet ez, - kérdezte magában a leány -, ezt nem értem. Mi rendít meg úgy, ha egymás szemébe nézünk, hogy gyengülni érzem a térdemet? Azt sem tudom, ki ez. A külseje után ítélve nem nagy előkelőség. Az arca után ítélve, az igaz, valaki. Különös, erőteljesen rajzolt arca van, csak úgy sugárzik róla a lélek. Tisztviselőféle nem igen lehet, hiszen akkor nem kódoroghatna annyit, a villa vidékén. Az ablakból figyelheti, persze észrevétlenül a függöny mögül, hogy órákat koncsorog azon a vidéken. Hol elsétál a rács előtt és az ablakokra figyel, hol ott álldogál tétlenül a szomszédos sarkon, hol átmegy a másik oldalra, hogy ott ballagon el folyton a villa ablakait figyelve. Hivatalnokféle nem ér rá ilyesmire. Ámbár lehet, hogy éppen nincs állása... De talán mégis van állása, hiszen mikor ők beszálltak, ugyanakkor intett ő is a közeli taxi-sor első kocsijának.

- Figyelsz rám, Anna? - kérdezte szigorúan az apa.

- Hogyne, hogyne, - felelte a leány felrezenve -, Irén néniről beszéltél.

- Igen. Hát Irén nénéd süsse meg a dolgát. Igaz, hogy ma már megkezdődött a szabadságom és nem kellett bemennem a minisztériumba, de szívesebben sétáltam volna a ligetben. Nem, most őmiatta tárlatra kell mennem. Tárlatra! Képzelem, miket fogok ott látni: rézsútosan álló lila házakat, hengerekből és kockákból való portrékat, meg más ilyen marhaságokat. Megmondhatom neked, hogy ha fel nem kértem volna Irén nénédet a gardirozásodra, amíg én elutazom, szívesebben összevesztem volna vele.

- Igen, papa.

Az atya mérgesen elhallgatott. Csak türelmetlen ujjdobolása és fészkelődése mutatta tovább ideges haragját. A leány tovább gondolkozott a fiatalemberről. Elébe rajzolódott az az arc, néma sóvárgásával, a vágyódás komor konokságával, a társadalmi tehetetlenség szemében ülő kétségbeesésével. Ez az arc kísérté folyton, ez a megrázkódtató néma nézés jött és ment vele mindenüvé!

A kiállítási teremben az apa megállt az első képnél és vállat vont. Most már attól volt bosszús, hogy nem tud eléggé bosszankodni, mert a kép erősen modern volt ugyan, de kiabálóan tehetséges. Anna nem mert megjegyzést tenni. És már szaladt feléjük nagynénje.

- Szervusztok, - szólt izgatottan -, már egy negyedórája leslek benneteket. Láttatok már valamit a képekből? Én ezt az embert zseniálisnak találom. Ha nem veszel egy képet, Pali, örökre megharagszom rád.

Bánky Pál nem felelt. Nem akart szólni, hogy nagyon goromba ne legyen. Még venni is? Tovább haladt a gyér nézők közepette a képek sora előtt. Egyetlen megjegyzést nem ejtett. Leánya minduntalan elmaradozott. A képek úgyszólván nyúltak utána és visszahúzták. Kiáltani szeretett volna a meglepetéstől. Ezek a különös tájak mintha az ő magábavonult, magányos elmélyedésre szokott hangulatait ábrázolták volna. Mintha a művész az ő lelkéből

festette volna ki azokat az árnyalatos sejtelmeket, amelyeket elmondani nem lehet, csak - ime - lefesteni.

Nagynénje egy kurtalélegzetű fiatalembert vonszolt most oda. Anna megdermedt a boldog megdöbbenéstől. Az volt, az a bizonyos fiatalember.

- Be fogom mutatni a bátyámnak. Pali, engedd meg, hogy bemutassam nektek Szalai-Szemák András festőművészt.

Szemők megint megtalálta egymást. Most már bizonyos ujjongó felismeréssel. S amikor kezök összeért, a leány azt hitte, elájul. Valami olyat érzett egész testében, valami olyan képtelen érzést, mintha tetőtől-talpig dermesztő fagy kapná meg, de ettől olvadni kezdene. Szeretett volna valami udvariasat mondani, legalább a képekről, vagy legalább afféle „őszintén örülök”-szerű társadalmi szólamot, de képtelen volt beszélni. És képtelen volt beszélni a fiatalember is. A nagynéni pedig nagy igyekezetének zavarában nem találta meg a társalgás hídját. A tanácsos búcsúzóan bólintott, jelezvén, hogy a kiállító művésszel való érintkezését befejezte, és tovább indult. A festő ottmaradt köszoborként, meg sem hajolva. Csak nézte a leányt, mint a megszállott ember.

Aztán el is tűnt. Többé nem látták a termekben. Anna mindenáron maradni szeretett volna, hogy még tízannyi időt töltsön a képeknél, amelyeknek lelkével való közössége megdöbbenette és a végsőkéig felízgatta. De megszokta, hogy vakon engedelmeskedjék zsarnoki apja ki sem mondott parancsainak. Engedelmesen követte. Lementek a kocsizhoz, velők a nagynéni is, hogy nálok ebédeljen, és aztán három hétre végleg ott is maradjon.

Az ebédnél előbb nem a képekről volt szó. Az apa felsorolta arra az időre vonatkozó parancsait, míg ő Abbáziában lesz. Annának nagynénje nélkül egyetlen lépést sem szabad tennie. Előírta a napirendet, naptárba jegyeztette az esedékes udvariassági látogatásokat. A nagynéni bólogatott, Anna mozdulatlanul hallgatta sorsa részleteit, mint ötéves kora óta, mikor anyja meghalt. De végül mégis sor került a képekre.

- Pali, - mondta a nagynéni -, nem vettél képet. Rosszul tetted. Kitűnő befektetés. Ennek az embernek a képei öt év múlva ötször annyit fognak érni. Az új nemzedékben ez a legnagyobb magyar tehetség.

- Megvárom azt az öt évet.

- Ugyan ne okoskodjál. Rémes ember vagy. Néhány jó szót igazán szólhattál volna neki. És beszélgetned is érdemes volna vele. Rendkívül eszes fiatalember és művelt. Kitűnő emberpéldány.

Annából kiszaladt a szó, vágya nem bírta magával.

- Én nagyon szeretném jobban megismerni. Nagy művész. Papa, hívjuk meg, ha a nyaralásodból megjössz.

Bánky tanácsos ránézett a leányára. Nem szigorúan, hanem a rendelkezés egyszerű nyugalomával így felelt:

- Ezt ne halljam többet. Az én házam társaságát én válogatom meg. Arról pedig, hogy művészekkel ismerkedjél, szó sem lehet. Ez nem csak a jelen esetre szól, hanem egyszersmindenkorra.

Egyikök sem mert szólni többet, Anna sápadtan hallgatott. Este az apát kikísérték a vasúthoz. Aztán hazamentek. Utközben Anna megemberelte magát:

- Irén néni, menjünk el még egyszer arra a tárlatra. Alig láttam a képeket. Órákat kellene ott töltenem.

- Drága fiam, - szólt habozva a nagynéni -, félek apádtól. Az a fiatalember biztosan ott lesz, a beszélgetés elkerülhetetlen.

- Hát majd te beszélsz vele, én addig a képeket nézem. Ugy vágyom azokra a képekre, hogy kimondhatatlan.

- Jól van, - mondta némi gondolkodás után a nagynéni -, de nem rögtön holnap. Néhány napot várunk.

Vártak négy napot. Négy olyan napot, amelyet Anna vagy az ablak melletti függönynél töltött, hogy kilessen, vagy elbújva valami sarokban, hogy arról az arcról és azokról a képekről gondolkozzék. Minden habozás nélkül megvallotta magának, hogy szerelmes ebbe a fiatal emberbe. De milyen szerelem ez? Piciny alapra épült óriási légvár. Hiszen nem ismeri, csak a művészetét. Nem tud róla semmit. Nem tudja, milyen ember, milyen természet, milyen származás. Esetleg házasember. És feltűnés nélkül kérdezősködni sem tud róla. Irén néni, az írók és művészek nagy pártfogója, bizonyosan tudna felőle sokat mondani, de nagyon faggatni nem tanácsos. Irén néni börtönőr. És ha figyelmes lesz a kelleténél erősebb érdeklődésre, jobban is fog vigyázni. Már pedig neki ezt az embert okvetlenül ismernie kell. Vagy ez, vagy senki. Hogy milyen rangú a lelke, arról képei eleget mondanak. De tudni kell azt is, hogy milyenfajta ember. Tudni kell, hogy ráillik-e az a tűzhányóként fellobbant szerelem, amelyet keltett.

Négy nap múlva elmentek a tárlatra. A festőt azonnal meglátták. Anna a szemét érezte meg, azt érezte meg, hogy bizonyos irányba kell fordulnia. Odafordult és csakugyan onnan sóvárgott feléje annak a nézésnek forró mélysége. Irén néni azonnal odament, hogy a piktor foglalkoztassa, Anna pedig, az apa parancsa szerint, távol maradjon a közelebbi ismeretségtől. De ugyanekkor belépett a kultuszállamtitkár, családjuk régi ismerőse. Vidám és nagy hangon üdvözölte Annát, megállt mellette és a kiállító művész után nézett körül. A festőnek oda kellett jönnie a nagynénivel együtt. Négyes társalgás kezdődött, amelynek folyamán két másodpercük akadt, nem több.

- Beszélnem kell magával, - súgta reszketve a festő.

- Lehetetlen, - súgta vissza Anna -, de megpróbálom felhívni. Maga nem hívhat fel.

Mert a telefonkönyvben már megnézte, van-e száma a festőnek. Megtalálta. A Százados-úton lakott. Ami megmagyarázta, hogyan kerül olyan gyakran a Stefánia-útra.

De felhívni nem volt olyan egyszerű. Napközben nem lehetett. Irén néni egyetlen lépést sem tárgult mellőle akár otthon, akár másutt. Négy újabb napig leste az alkalmat, hogy lopva felhívhassa. Kétszer sikerült, de egyszer sem találta otthon. Az ötödik napon este megvárta, míg Irén néni mélyen alszik. Éjfél tájban kilopódzott a nappaliba, lábujjhegyen behozta a telefonkészüléket, bevette ágyába, magára húzta a takarót és ujjjaival gondosan kitapogatta a számokat, tárcsázott. A szám felelt.

- Maga az? - szólt a férfihang.

- Én. Ért így engem? Lehetetlen hangosabban beszélnem. Maga beszélhet.

- Ha nagyon figyelek, értem. Okvetlen beszélnem kell magával. De nem így telefonon. A kezét kell fognom és a szemét kell látnom. Akar velem egyáltalában beszélni?

- Akarok.

- Akkor az életem el van döntve. Életre-halálra szeretem. Ne mondja, hogy nem is ismerem. Ezt mind a ketten érezzük, úgy-e?

- Azt hiszem.

- Akkor mondja meg, hol és hogyan láthatom magát. Van ötlete?

- Van. Négy napja csak ezen gondolkozom. Mert úgy látszik, az én életem is el van döntve. Sokat kell küzdenünk, de ha erőt kapok magából, meglesz. Ehhez beszélnünk kell. De a szememet aligha fogja látni. Hallgasson ide. A házunk másik oldalán is kert van. Könnyen megtalálja. Pontosan ugyanebben az időben le tudok szökni. A ház berendezése olyan, hogy kijuthatok a kertajtóhoz, de csak azon az oldalon. A kulcsot holnap megszerzem. Holnapután ugyanebben az időben ott be tudom eresztetni magát. A sarokban lugas van, ott beszélhetünk. Holnap este még felhívom a biztonság okáért.

- Csak azért?

- Nemcsak azért. A hangját is akarom hallani. Aztán, ha jól megy, még van két hetünk. Minden este tudunk beszélni, akár a lugasban, akár telefonon. Most leteszem a kagylót, mert nagyon félek.

- De azt még hallja meg, amit mondok: halálosan szeretem. És különösen a szemét. Már lefestettem emlékezetből ötször. Szeretném, ha látná.

- Szeretném. Most jó éjszakát.

Kibújt a paplan alól. Semmi hangot nem hallott. A telefont lábujjhegyen visszalopta a másik szobába. Oda behallatszott alvó nagynénje szabályos lélegzése. Boldogan osont vissza és úgy aludt el, hogy forrón magához ölelte a párnát. Túláradó érzéssel tűnődött azon, hogy minden jel szerint megtalálta a párját. Mindig emelkedett szellemű emberre vágyott, akinek a csókját is el tudja képzelni. És ha ennek a nagy tehetségnek földi ölelésére és csókjára gondolt, megrázkódott tőle kimondhatatlan vágyában.

Másnap Irén néni rosszkedvű volt egész nap. Folyton az ujságokat bújta.

- Háborús hírek vannak, - mondta este idegesen -, ez rettenetes.

Anna vállat vont. Mit neki az egész világegyetem, mikor ő szerelmes. Kint zuhogott az eső, azzal sem törődött. Holnap nem fog esni, mert az Isten jó.

- Szörnyű ez, - folytatta Irén néni -, megint látom közeledni ezt a rettenetet, amely olyan, mint maga a gáz: felrobban valahol, alattomosan terjeng és bekúszik mindenkinek a kis életébe.

Ebben a pillanatban megszólalt a telefon szaggatott jelzése. Anna vette fel a kagylót. „Abbázia keresi önöket, tessék ott maradni.” Kisvártatva apja hangja szólalt meg. Szárazon és röviden bejelentette, hogy a háborúval fenyegető hírek miatt félbeszakítja szabadságát és másnap érkezik. S aztán már le is tette a kagylót.

Anna éjfélkor megint belopta a telefont és takarója alá vonult vele. A tárcsázásra olyan boldogan felelt a férfihang, hogy neki a szíve elfacsarodott bele.

- Ne örüljön, rossz hírt mondok. Apám holnap érkezik. El kell búcsúznunk. Nem is igen telefonálhatok többet.

A férfi sokáig hallgatott.

- Most mi lesz? - kérdezte aztán.

- Nem tudom. Magát meghívnom nem lehet. Közös társaságunk nincs. Nem tudom, nem tudom. Bízunk a sorsra.

- Jól van, - felelte a férfi újabb szünet után, engedelmesen -, bízunk a sorsra. És bízunk a sorsban.

- Jó éjszakát.

- Jó éjszakát.

A történet végét nem tudom. Ennek is, és más millió és millió történetnek a végét várjuk mindannyian.

FLÓRA

I.

Úgy éltek együtt ketten, mintha házasságban éltek volna. A férfi szerette is mondogatni:

- Feltaláltam a házasság egyetlen kitűnő megoldását. A háztartásomat a testvérhúgom vezeti: élvezem a házasság minden előnyét, viszont a házasság hátrányait nem ismerem.

Ő negyven éves volt, húga harminc. Szüleik régen elhaltak. A férfi, mint mérnökember, egy vidéki bányavállalat fővárosi irodáját vezette. A fizetéséből kényelmesen megélt, főként azért, mert húga remekül értett hozzá, hogyan kell a pénzzel bánni. A háztartás igen keveset fogyasztott, a mérnöknek bővecskén maradt költőpénze társadalmi életére. Minden este eljárt hazulról, viszont Mariska, a húga, jobban szeretett otthon üldögélni. Kézimunkázott, vagy rendezgetett. Mindig akadt valami rendezni valója. A mérnök minden levelet szeretett félre-rakni, amelyet bárkitől kapott. Mariska ábécérendbe szedte őket, külön kötegekbe. Aztán dátum szerint külön mutatót csinált hozzájuk.

- Te, Mariska, - mondta a mérnök -, tavaly írt nekem egyszer az a Vasadi és valami amerikai könyvet említett a levélben. Nem emlékszel rá?

Hogyne emlékezett volna. Nem tellett bele két perc, már hozta a Vasadi-levelet. A mérnök elismeréssel nézett rá.

- Bámullak. Nem hiszem, hogy jobb titkár volna nálad a világon.

Mariska hálásan mosolygott. S aznap este még különösebb gonddal rakosgatta az új leveleket. Voltak azok között női levelek is, jócskán. Azokat is rendezte, beosztotta. Egyik kötegnek „Mucus” volt a címe, másiké „Bella”. Hogy kik ezek a hölgyek, azt néha sejtette Mariska, néha nem. S ha sejtette is, a női leveleket nem vezetéknev szerint osztályozta, finom érzékkel tisztelvén bátyja diszkrécióját.

II.

Mariskának saját magának is volt postája. Igaz, hogy nagyon gyér. Néhány intézeti társnő-jével folytatott levelezést, azonkívül a vidéki rokonokkal való írásbeli érintkezést is ő tartotta fenn. És végül Deáktól is kapott olykor levelet.

Ez a Deák ügyvéd volt, nőtlen ember, félszeg óriás, csetlő-botló ügyetlen valaki. Szerelmes volt Mariskába. Már hat esztendeje. Véletlenül ismerkedtek meg a pénzügyigazgatóság egyik hivatali előszobájában, mikor Mariska a bátyja adóügyeiben szaladgált. Az ügyvéd engedelmet kért, hogy meglátogathassa. Mariska megadta az engedelmet, mert az ügyvéd személye közömbös volt ugyan neki, de azt gondolta, hogy nem lesz haszontalan dolog néha ingyen jogi tanácsot kapnia. Az első látogatást követte a második, a másodikat a többi is. Egy félév múlva az ügyvéd megkérte a Mariska kezét.

- Megmondom őszintén, - felelte a leány -, maga nem közömbös nekem. De nem szeretem eléggé ahhoz, hogy elhagyjam a bátyámat. Én ismerem őt. Praktikus érzéke semmi. Nélkülem el volna veszve.

Deák ekkor felkereste magát a mérnököt. Elmondta neki az egész dolgot. A mérnök igyekezett gavallérosan viselkedni. De lelke mélyén megrettent. Húgát nem tudta volna nélkülözni. A vége az lett, hogy Mariska végleg nemet mondott a kérőnek.

- Jól van, - mondta az ügyvéd -, akkor várok. Eljön még egyszer az én napom is.

Olykor eljött látogatóba, olykor levelet írt. És várt. Így tartott ez már hat éve.

III.

A mérnök megismerkedett Lórántékkal. Lóránt nagyvállalkozó volt és a Lendvay-utcában lakott. Lórántné és a mérnök tréfás flörtöt folytattak.

- Hiába kacérkodik velem a feleséged, - mondotta a mérnök Lórántnak -, nálam nem fog elérni semmit. Én a nővérét imádom, Flórát.

- Miféle Flórát? A feleségemnek nincs nővére.

- Igen, de én képzeltem neki egyet. Ha volna, az nyájásabb volna, mint ő, alacsonyabb, kerekesebb, közvetlenebb. És Flóra lenne a neve. Én ezt a Flórát imádom.

Ezen nagyon nevettek mindnyájan. Többször visszatértek aztán Flórára. Részletesen kidolgozták a képzelte alak jellemvonásait, leírták öltözködését, részletezték apró szokásait.

Flóra, mint tréfás személy, állandó maradt. Figurája gyökeret vert a baráti körben. Minduntalan felvetették, hogy mit szólna ehhez Flóra. Vitatkoztak Flóráról. Flóra egyre szélesebb körben lett ismert név. Legendás alakká nőtt. Az avatatlanok, ha hallottak róla, azt hitték, élő valakiről van szó.

Csak Mariska nem hallott róla. Visszavonultságában nagyon távol élt ettől a körtől. Bátyja pedig elég szűkszavú volt otthon, keveset mesélt társasági élményeiről. Mariska mindössze annyit hallott, hogy bátyja egy idő óta gyakran van együtt bizonyos Lórántékkal.

IV.

A mérnök elhatározta, hogy szabadságidejét Sziciliában fogja tölteni.

- A te nyaralásoddal mi lesz? - kérdezte húgát.

Én nem megyek sehová, - felelte Mariska -, itthon akarok maradni. Te csak utazz.

Nem sokat vitatkozott a mérnök. Kissé önző ember volt, hamar beleegyezett, hogy húga nem nyaral. Annál jobban kidolgozta a saját nyaralását. Kicsiny falut nézett ki magának.

- Csak te fogod tudni a címemet, - mondta húgának -, senki más. Postát sem akarok kapni. Te is csak akkor írd, ha Isten őrizz, megbetegszel. Három hétig teljesen ki akarok kapcsolódni. Ami levél jön, bontsd fel, olvasd el és csak a legutolsó esetben értesíts róla, ha valami nagyon életbevágó volna. A női levelek nem életbevágóak, azt mondanom sem kell.

Mariska bólongatott. A mérnök pedig utolsó este még egy tréfát gondolt ki: levelet írt Flórának. Lórántnének címezte a borítékot, a levélben pedig amely így kezdődött: „Imádom, egyetlen Flórám”, megkérte a Flóra kezét. A levelet postára tette, jóízűt mosolygott azon, hogy Lóránték hogyan fognak nevetni, aztán elutazott. A címét Lórántéknak sem mondta meg.

V.

Mariska mindennap felbontotta elutazott bátyja postáját. Negyednap női írású levelet talált. Megdöbbenve ért a levél végére. Valami Flóra írt a bátyjának. A levélből kétségtelenül kiderült, hogy bátyja házasodni készül. Sőt nyilvánvaló volt az is, hogy bátyja, aki restellt neki szólni erről, szándékosan olvastatta el vele a postáját. A bejelentést így akarta megtakarítani.

Két napig folyton sírt Mariska és két éjszaka nem aludt. Akkor felkereste az ügyvédet.

- Mennyi idő alatt tud dispenzációt szerezni, hogy magához menjek?

Az ügyvéd hebegni is alig tudott a boldogságtól.

VI.

A mérnök még meghosszabbította nyaralását odalent. Öt hétig maradt el. Napbarnítottan, frissen, jókedvűen érkezett haza. Otthon a szobalány fogadta.

- A kisasszony férjhez ment és ezt a levelet hagyta itt. Tessék majd felhívni telefonon.

Úgy érezte magát, mintha fejbeütötték volna. De miután a levéllel a kezében, amely egyszerű és szeretetteljes bejelentés volt néhány kurta sorban, gondolkozott egy jó órát, vállat vont és elhatározta, hogy jó arcot fog vágni húga boldogságához. Mingyárt fel is kereste. Az ügyvéd lakásán. Nagy hangossággal örvendeztek egymásnak, de a tüntető melegségben volt valami üresség.

- És te? - kérdezte végül Mariska.

- Valahogy csak megleszek. Majd keresel nekem valami jó házvezetőnőt.

- Mikor akarsz nőszülni?

- Én? Soha. Hogyan jut ez eszedbe?

- Ugyan ne titkolódz előttem. Hát Flóra? Olvastam a levelét.

A mérnök megdöbbenve nézett húgára. Egyszeriben világos lett előtte minden. Furcsán és kesernyésen elmosolyodott. Aztán elmondta Flóra egész történetét. Ámulva hallgatták. És ott ültek hárman, kényszeredetten és zavartan. A beszélgetést hosszú, kínos szünetek szakították félbe.

Már lent volt az utcán, mikor hirtelen vad bosszúvágy lobbant fel benne. Úgy érezte, hogy most rögtön felkeresi Flórát és megfojtja, csak akkor eszmélt rá, hogy nincs kit megfojtania. És komoran ment haza a magányos lakásba.

HÚSÉG

I.

Erzsébet nem várhatott tovább, anyja nem hagyta békében, a két férfi között döntenie kellett.

A két férfi alaposan különbözött egymástól. Az egyik talán még nem is ment férfiszámba, mert egy esztendővel fiatalabb volt Erzsébetnél: huszonegy éves volt. A leány huszonkettő. Feltűnően csinos, de ügyefogyott viselkedésű fiú volt ez a Tibor, kezét-lábát nem tudta hova rakni, ha hozzá fordult valaki, azonnal mélyen elpirult. Csak a vak nem látta, hogy fülig szerelmes Erzsébetbe. Ha ránézett a leányra, úgyszólván a szemében lobogott a szorongó szívdobogás. Diákmódra csetlett-botlott és sóhajtozott körülötte. A társaságban mamlasz gyerekszámba vették. Pedig zsenge kora ellenére már házasodhatott, ha akart, mert a gazdasági akadémiát már elvégezte és önálló ura volt ötezerholdas birtokának, amelyet korán elhalt atyja hagyott volt reá.

A másik harminckét éves volt és egyáltalán nem csinos, de nyugodt és biztos fellépésű. A bírói pályát választotta s azt lehetett hallani, hogy a hivatalában nagyon megbecsülik. Előmenetele lassú, de biztos. Ceruzával ki lehetett számítani, hogy tizenöt esztendő múlva mennyi lesz a fizetése és hogy születendő gyermekei körülbelül hány évesek lesznek, mikor teljes fizetéssel nyugdíjba megy. Ő is szerelmes volt Erzsébetbe, de nem hebegett és nem pironkodott, mikor beszélgetett a leánnyal, hanem ráemelte csiptetős szemét a leányra és okosan, világosan fejtegette házasságuk előnyeit.

- Ne táncolj az idegeimen, - mondta az anya -, nem lehet emberi türelemmel kibírni, amit csinálsz. Miért nem döntesz már?

- Mert Tibor százszor jobban tetszik nekem. Ugy szeretem, mintha az anyja volnék. De nem nyilatkozik.

- Pizskáld ki belőle.

- Hiszen ismered. Ha vallomásra akarom bírni, rémülten elszalad, küld egy olyan bokrétát, mint a kocsikerék és éjjeli zenét ad.

- Hát ha ilyen mamlasz, megérdemli sorsát. Még egy hetet adok neked, hogy dönts. Tovább nem várok, nekem elég volt.

Erzsébet nem várt egy hétig. Még aznap el akarta dönteni a kérdést. Neki is elég volt már. Délután Tibor eljött teára. Ahogy az anya egyedül hagyta őket, már nyugtalan lett és idegesen pillantgatott körül. Erzsébet elhatározta, hogy gorombán nekimegy a kérdésnek. Lesz, ahogy lesz.

- Mondja, Tibor, - szólt erős, majdnem nyers hangon -, miért nem házasodik meg maga tulajdonképpen?

A fiatalember olyan piros lett, mint a főtt rák. A csésze csörömpölt, mikor reszkető ujjakkal letette. És alig tudta kihebegni a választ:

- Mert... mert nagyon... nagyon szerelmes vagyok...

- Na, hálistennek. És kibe?

A fiú szörnyű zavarban felállott.

- Majd... majd megtudja... egyszer...

És köszönés nélkül kiszaladt a szobából. Elment. Erzsébet várt másnapig. Másnap délelőtt könyvet hoztak neki. Angol regényt. Tibor küldte. Unottan tette a könyvespolcra és sértett harag vett rajta erőt. Könyvet küld ahelyett, hogy vallana? Hát még így sem lehet kicsikarni belőle a vallomást? Átment anyjához:

- Mama, döntöttem. Gézához megyek. Hívd meg vacsorára, igent mondok neki.

II.

A házasság nagyon jól sikerült. A fiatal házaspárnak már az első esztendőben leánya született. Évának keresztelték. Több gyereket nem is adott az Isten. Kitűnően éltek, eseménytelenül, óraszerűen. Példás rend volt a házban, a házasfelek között huszonhárom év alatt egyetlen szóváltás nem hangzott el. Huszonhárom évi házasság után a férj, most már táblabíró, egy egészen jelentéktelen műtét után trombóvizist kapott és meghalt.

Erzsébet őszintén és illendően meggyászolta férjét. A veszteségért vigasztalásul szolgált neki leánya, aki rendkívül hasonlított hozzá, szép volt, kedves és jó.

Mikor a haláleset után néhány hónappal könyvei között keresgélt, egy régi angol regény akadt keze ügyébe. Ráismert: ez Tibor hajdani ajándéka volt. Maga elé málázott könyvvvel a kezében. Tibort csak futólag látta azóta is kétszer vagy háromszor. A fiú leköltözött a birtokra és alig jött fel a fővárosba. Életjelt sohasem adott magáról.

- Tulajdonképpen őt szerettem, - gondolta Erzsébet meghatott mosollyal.

Aztán olvasni kezdte a könyvet. Az első oldal után a papírvágóért nyult. Ekkor levél esett ki a könyvből. Neki szólt. Meghökkenve bontotta fel. A levélben Tibor megvallotta szerelmét és megkérte a kezét.

„Ha tévedek - állott a levél végén - és nem szeret, akkor várok. Akármeddig, egy életen át. Nekem más nem lesz a lelkemben soha, mint a maga gesztenyebarna haja, ibolyakék szeme, lányos dereka, hosszúkás keze. Ez bele van írva a lelkembe örökre. És ha húsz év múlva szólít, vagy negyven év múlva, én a helyemen leszek.”

Erzsébet sokáig gondolkozott a végzet csodálatos útjain. Aztán az Országos Kaszinóban megtudakolta a Tibor vidéki címét. Csak ennyit írt: „Egyedül vagyok és szükségem van magára. Erzsébet.”

Tibor két nap múlva már Budapesten volt. Nem esetlen, csinos mamlasz többé. Negyvennégy éves, feltűnően szép férfi. Karcsú, jókedvű, napfénytől barna.

A multról nem beszéltek semmit. Erzsébet restellte megvallani, hogy annakidején semmi figyelemre nem méltatta az ajándékkönyvet. A férfit is visszatartotta, vagy valami szemérem, vagy a hajdani mellőzés még mindig élő sérelme attól, hogy a régi dolgokat bolygassa.

Ettől kezdve a férfi minden héten felrándult Pestre. Mikor pedig az ős nem sokára beköszöntött, állandó tartózkodásra költözött fel. Sokat jártak-keltek: színházba, moziba, hangversenyre. Mindig együtt lehetett látni hármukat, anyát, leányát s a vidéki földbirtokost.

III.

Egy napon a földbirtokos bejelentette Erzsébetnek, hogy négyszemközt akar vele beszélni. Erzsébetnek nagyot dobbant a szíve. Rögtön elhatározta, hogy habozás nélkül igent fog mondani. Végre ahhoz megy feleségül, akit szeret.

- Nagy mondandóm van, Erzsébet, - szólt a férfi és megfogta a kezét -, szerelmes vagyok a leányába és feleségül akarom venni. Ő is szeret engem. A korkülönbséggel már leszámoltunk. Remélem, magának sem lesz kifogása.

Erzsébettel első pillanatban forgott a föld. Szédült a feje a megdöbbentő fordulattól. De aztán összeszedte magát. Szó nélkül felkelt és elővette a hajdani levelet, amelyet íróasztala egy fiókjában gondosan őrzött most is. Átnyújtotta a férfinak:

- Olvassa el hangosan a befejezést.

A férfi elolvasta hangosan. Aztán bólintott.

- Így van. Gesztenyebarna haj, ibolyakék szem, lányos derék, hosszúkás kéz. Ez az Éva leírása. Éva most szakasztott olyan, mint maga volt akkor. Én ebbe a leányalakba szerettem bele. És máig is hű maradtam hozzá. Őbenne magát kapom vissza. Meg tud engem érteni?

Erzsébet soká nem szólt semmit. Végre könnyes szemmel válaszolt:

- Én nagyon szerelmes voltam magába, Tibor. Amit éreztem, abban túlnyomó volt az anyai érzés. Maga olyan gyámoltalan volt, olyan ellenállhatatlanul és kedvesen mamlasz. A lelkem mélyén fiamnak tekintettem. És most veszem észre, hogy ami történik velünk, az nem is fáj olyan nagyon. Évát imádom és magát valahogyan ma is fiamnak érzem. Legyenek nagyon boldogok.

Kezet nyújtott s még hozzátette:

- Nemcsak hű szerelmes van. Van hű anya is.

KALAP A FÖLDÖN

Ötven esztendeje nem történt Kukóval semmi nevezetes. Azóta, hogy levágták a féllábát. Süldő gyerek volt Kukó ötven esztendeje, a kertész árvája gyanánt hányódott a nagy Sélley-házban. Az volt a hivatala, hogy játszott a Sélley-fiúkkal és küldözgették a postára, meg cigarettáért. Egyszer elcsavargott a mezőn, belelépett a rókacsapdába, a csapda rozsdás volt, egy hét múlva a közkórházban leszelték a lábát térden felül. Mikor meggyógyult, Sélley, a ház ura, odaadta egy évre szabóinasnak, aztán visszavette a házba. A földszinti cselédszoba mellett volt egy szűk kis szoba, oda betették. Varrógépet is kapott, szabóvasat is.

Ezóta nem történt vele semmi. Ő volt a ház szabója. Odafele az emeleten hat gyerek népesítette a szobákat. Mindig akadt gomb, amelyet fel kellett varrni, mindig akadt a fáramászástól szakadt nadrág, amelyet meg kellett foldani, aztán a fiúk nyúlani kezdtek, cseperedtek, hosszú nadrágot kaptak: Kukó szorgalmasan vasalta a ruhákat. Ha elúnta a dolgot, kicsit kiment levegőzni a nagy udvarra. Mankójával ügyesen és gyorsan lódította magát tova a vadszőlővel futtatott fal mentén. Lement a gyümölcsösbe és eddegélt ribizlit, vagy szilvát, aszerint, hogy minek volt az ideje. Aztán visszasántikált a szobájába, ahonnan rendesen kacagva és visítózva rebbentek ki a Sélley-lányok ilyenkor. Mert Kukó azzal kezdte a reggelt, hogy húsz varrótűt befűzött magának, tízet fehérrel, tízet feketével. Azokat szabályos rendben betűzködté a tüpárnába, melyet maga csinált régi rongyokból. Már pedig a lányok folyton elvesztették varrótűiket. Ahogy neszét vették, hogy Kukó elhagyta a szobáját, rögtön leosontak a kőlépcsőn és dézsmálták a tüpárnát. Babaruhát akartak varrni. Kukó lármázott, visszakövetelte a tűt a gyerekektől, mankójával fenyegette őket, de azok már egymás sarkát letaposva rohantak fel a lépcsőn a zsákmánnyal.

- Muszáj már zárat kérni erre az ajtóra, - dohogott Kukó, visszatérve a lépcső aljából és visszaülve a munkában lévő párnacihához, hogy cérnagombot varrjon rá.

Mert zár nem volt Kukó ajtaján. Minek is zárta volna. Egyetlen viselő ruhája, amelynek nadrágja félszár nélkül szűkülködött, úgysem kellett senkinek, nemkülönben egyetlen cipője sem, amelyet már maga is viseltesen kapott. Ezt a holmit a cselédnépség is lenézte. Idegen meg úgysem lopakodott éjszaka a portára, mert azt a kutyák lehúzták volna. Pénze, értéke, amire valakinek kedve támadhatott volna, nem volt semmi. Keresni keresett valamicskét, az igaz. A két fiú már legénysorba lépett. Elkezdtek mulatságokba járni. Néha úgy is, hogy a szülőktől nem kaptak engedelmet. Ilyenkor Józsi inas vasalás, vagy gombvarrás ürügye alatt lehozta a báli ruhát, a fiúk a ház elcsendesedtekor kimásztak a folyosóablakon, Kukónál sebtiben felöltöztek és elmentek mulatni. Hajnalban hazajöttek, visszaöltöztek másik ruhájokba és a folyosóablakon visszamásztak. Kukónak ilyenkor két picula ütötte a markát. De az ilyen apró kereset hamar elment. Hol fésűt kellett vennie, mert a réginek már nem volt foga, hol új tűkörkét a törött helyett. Így éldegélt csendesen, a pénz gondját alig ismerve. És mondom, a világon semmi sem történt vele.

Ami történt, a házzal történt. Az öreg Sélley meghalt. Nemsokára özvegye is. A vagyon a két fiúra maradt, hajdani labdázó és birkózó társaira, akik most földesurak lettek. Feri elesett a világháborúban, a négy lány egymásután férjhezment, maradt Károly. Illetve „Károly úr”. Mert Kukó most is tegeződött vele, de illendőségből ennyi tisztességet megadandónak vélt. Károly úr megházasodott, új gyerekek zsivajogtak az emeleten. És a kislányok éppen úgy rákaptak Kukó befűzött varrótűire, mint az előző nemzedék. Az élet Kukó számára, mire tizennégy évesből hatvannégy lett, nem változott semmit.

Ekkor azonban óriási dolog történt. Kukó kitüntetést kapott. Mert ötven esztendeig egyhuzamban szolgált ugyanegy gazdánál, „szorgalommal és mintaszerű hűséggel”, ahogy a főszolgabíró mondta. Mert egy szép tavaszi napon nem kisebb ember adta át a kitüntetést Kukónak, mint maga a főszolgabíró. Kukó megrendülve álldogált mankójával a többi kitüntetett között. Szípozott is egy kicsit, mikor kezébe adták az ezüst medáliát. Gazdájától új rend ruhát kapott. Illetve csak szövetet és egyéb hozzávalót, hadd varrja meg maga.

Igen nagy dolog volt ez a medália Kukónak. Bizonyos tisztelettel nézegette és otthon feltűzte a mellére. De mit ért, ha senki sem látta? Ennélfogva a következő vasárnap Kukó vakmerő lépésre határozta el magát. Felvette az ünneplőruháját és feltűzte az érmet. Igen szépen megfésülködött, megborotválkozott. Akkor aztán kiment a ház elé a kapuba, ahova sohasem szokott menni eddig. Mankóját a falnak támasztotta, leült a sarokkőre, amely a fal sarkát védte a beforduló kocsikerekektől, kalapját a szép napfényes időben letette maga mellé a földre. Nemcsak éppen a napfény miatt. Hanem a kalap, amely már tizenhat éve szolgálta, nem nagyon illett az ünneplő rend ruhához. Aztán kifeszítette medáliás mellét és büszkén elnézett a járókelők feje felett.

Hát egyszer csak mi történik. Jön a minorita templom felől egy éltesebb forma úriasszony. Meg látja a féllábú embert, a falnak támasztott mankót, a medáliát a keblen, a kalapot a földön. Megáll, kinyitja táskáját, elészed belőle valamit, bedobja a kalapba és szó nélkül tovább megy. Kukó meghökkenve nézett a kalapjára. Bizony tíz fillér volt abban. No még ilyet. Nyilván rokkantnak vélte őt a kegyes úriasszony. Még utána kiálthatott volna, de nem akaródzott neki kiáltani. Mindjárt jött másik járókelő is. Ez szintén meglátta a mankót, féllábat, medáliát, kalapot. Beledobott két fillért. Aztán már többen hullámoztak a templom felől, úgy látszik, most lett vége a délelőtti misének. Javarésze adott valamit. Voltak közömbös és ellenszenves emberek, akik érzéketlenül tovább haladtak, de a többség mégis adott. Ez roppant megtetszett Kukónak. Mihelyt ember közeledett, rögtön az ég felé fordította tekintetét, mintha neki az egészhez semmi köze nem volna.

Déli harangszókor szólt neki az inas, hogy jöhet ebédelni. Gyorsan megolvasta a pénzt. Hetvenhat fillér gyűlt már össze, meg egy cseh ötkoronás. Kukó gyorsan megebédelt és fürgén sántikált vissza a kapu elé. Üldögélt tovább. Két óra után a ház ura lépett ki a kapun. Ment feketézni a kaszinóba.

- Szervusz, Kukó.

- Szervusz, Károly úr.

- Nini, hát te mit csinálsz itt? Koldulsz?

- Én? - válaszolt Kukó sértődött göggel, - én? Soha nem koldultam az életben.

- Hát ez a kalap micsoda?

- Letettem a földre. Nincs jogom a saját kalapomat a földre tenni?

- De pénz van benne, - szólt Károly úr, kitűnően mulatva az eseten.

- Lehet, - felelt Kukó dacosan megőrizve komolyságát, - ha odahajigálják, az ő dolguk, én arról nem tehetek.

Károly úr nevetett és ment a kaszinóba. Kukó kissé haragudott rá. Ott maradt alkonyatig. Délután még sokkal több volt a járókelő. Alkonyatkor volt neki egy pengő hatvanhárom fillérje és a cseh pénz. Azzal szépen bekászálódott a szobájába. Helyet keresett a pénznek. Volt egy régi bádogdoboz, amelyben eltett rák érkezett valaha a házhoz. Ő vegyes gombokat tartott benne. A gombokat most más dobozba száműzte és a dobozba rakta a pénzt. Magát a dobozt betolta az ágya alá, egészen a falhoz.

Egész héten a vásárnapra várakozva dolgozott. Vasárnap reggel megint kiült ugyanúgy, ünneplőben, medáliával, mankóval, kalappal. Keresett két fillér híján egy pengő ötvenet. Következő vasárnap két pengőt. Ez így ment hetenként. S az új berendezkedéssel együtt hirtelen természete is bámulatosan megváltozott. Minden átmenet nélkül fukar lett. Már nem akart semmit maga venni. Új borotvát a gazdájától kunyorált. Új cipőt az inastól. Ki nem adott volna tíz fillért a világért sem.

- Kinek gyűjtöd ezt a rettenetes sok pénzt, - kérdezte egy vasárnap Károly úr nevetve a kapuban, - hiszen senkid a világon.

- Az ember sose tudhassa, mi lesz, - vetette vissza Kukó türelmetlenül és haragosan.

Ősszel egyszer az történt, hogy Kukónak kedve támadt megnézni, jó-e már a szőlő a lugasban. Otthagyta munkáját, lement a gyümölcsösbe. Megevett egy rettentően savanyú fürtöt, aztán indult vissza. Az udvaron nagy volt a zenebona, a komondorok veszettül ugattak egy harmónikás kéregetőt, aki ott állt a véletlenül üresen hagyott cselédkonyhában, éppen a Kukó küszöbe előtt. Kukó dühösen rákiabált és elkergette. Az emeleti folyosóról ekkor nézett ki Károly úr, hogy lássa, mi az a pokolvásár odakint. Kukó nagy indulattal kiáltott fel neki:

- Károly úr, ez tűrhetetlen állapot. Sose kapok zárat az ajtómra? Az ember egy pillanatra nem teheti ki a lábát. Piszok koldusnépség.

És sietett befele, hogy az ágy elé hasalva kikotorássa a dobozt és megoldvassa a pénzt. Mérges, motyogó szitkozódása még bentől is kihallatszott.

KERTES HÁZ

Már jegyes korukban kezdtek beszélgetni a kertes házról. Csak úgy távoli, de azért bizonyosnak vett álom gyanánt. Szegények voltak mind a ketten, a fiatalember óradíjas tanár, a leány külvárosi fűszerkereskedő gyermeke. Éppen csak hogy tisztességgel kiállíthatták a kelengyét és a két szoba bútort. A Józsefvárosban vettek lakást, a szűk Koszorú-utca egy sarokházában. Udvari lakás volt ez, napfénytelen és nyomott. De ők mind a ketten jó szívvel viselték a lakás csunyaságát. Majd lesz elég napfény és tágasság a kertes házban.

Mert úgy gondolták, hogy nagy erőfeszítéssel takarékoskodni fognak és addig rakják élére a garast, míg valahol a város határában kertes házat vehetnek. Gyakran emlegették ezt a házat, amely hamar kész formát öltött beszélgetéseikben. Hogy a Kelenföldön lesz-e, vagy a Pasaréti-út felé, vagy a Svábhegy valamelyik hajlásában, azt nem határozták még el. De magát a házat már lerajzolták képzeletükben. Palatetőset gondoltak mind a ketten, miután számos beszélgetés eredményeképpen a zsindeletet elvetették. Két ablaka volt kifelé a kertes háznak, lényegtelen külseje a külső világ számára. Igazi arcát bent mutatta a ház: faoszlopos, tágas tornácot képzeltek neki, ahol üldögni lehet és kinézni a kertre. A kertben terebélyes fák állottak, kavicsos utak szeltek a gyepet s a virágágyak közeit. Dús orgonabokrok zárták le hátul a kertet, s ezekben a bokrokban madarak énekeltek. Ha így maguk elé rajzolták a kertes házat minden részletével, olykor meghatottan egymásra pillantottak és nyugodt, fiatal boldogságuk egyszerre meleg hullámot vetett.

- Ó, soká lesz még az, - mondta az asszony.

- Csak várjunk türelmesen, fiam, - szólt a férfi, - majd megsegít a jó Isten.

Egyelőre nem is igen rakhattak félre pénzt, mert nem volt miből. Csak igen szűkös beosztással tudtak megélni. Mikor házasságuk második évében a férfi végleges állást kapott, megszületett az első gyerek. Kislány lett. Ez temérdek költséggel járt. Háromszobás lakást kellett venniük a Szív-utcában. Még filléreket sem tehettek félre. Két év múlva pedig, mikor az az óriási szerencse érte a férfit, hogy tankönyvét engedélyezte a minisztérium, jött a második gyerek. Az is leány lett. Még több öröm, még több költség, még több gond. De a kertes ház álma sohasem röppent távolabbra képzeletükben. Úgy beszéltek róla, mint ami egyszer valaha kétségtelenül meglesz. És a ház tovább fejlődött beszélgetéseikben, fehér asztalt eszeltek ki a kertbe, a rózsafák támasztó karóinak tetejébe pedig színes üveggömböket.

Mikor az após, az özvegy fűszeres meghalt, az álom megvalósításának első zálogaként takarékbba tették, ami a hagyatékból a hitelezők kielégítése után megmaradt. A fűszerüzlet eladása nagyon nehezen ment, végeredményben néhány száz koronát jelentett az egész örökség. De mégis csak pénzük volt már a takarékbban. A kertes házról élénkebben és vidorabban beszélhettek már, mikor a gyerekek elaludtak és ők a jövődőt rajzolgatták a hálószoza sötétjében. A takarékoskodás jobban ment; az az érzés, hogy pénzük van, valósággal zsugoriakká tette őket. Teljes visszavonultságban éltek, az asszony nem akart társaságba járni, hogy ruhára ne kelljen költenie. A férfi olcsóbb cigarettára tért át. És bár a kislányok növekedtek, a pénzecske is növekedett. A takarékkönyvet olykor elővették helyéről, az asszony kulcsos szekrényének egyik polcáról, a fehérenemű alól, és úgy nézegették, mint nagybirtokos a messzi földeket.

Kész házat vegyenek-e, vagy telket s azon maguk építtessenek? Ezen órákig el tudtak vitatkozni anélkül, hogy bármiben megállapodhattak volna. Mind a ketten mindig kérdezősködtek. Gyakran elmentek sétálni a két gyerekkel vasárnap délutánonként. Leszálltak valamely villamos végállomásánál, nekivágtak a külteleknek, vizsga szemmel nézegették a házakat. Ha

a ház előtt üldögélő gazdát látták, szoba elegyedtek vele és kifaggatták, mennyi ott a telek ára, mibe kerül az építési anyag. Otthon pedig bizonyos göggel állapították meg, hogy az ő házuk mindazoknál szebb, amelyeket láttak. Nem is úgy mondták, hogy „szebb lesz”, hanem hogy „szebb”. Mintha a ház már megvolna, csak valamilyen varázslatra volna szükség, hogy az ábrándból egyszerre áttevődjék a valóságba.

De nemcsak erre az álomra kellett gondolniok, hanem a két lány férjhezadására is. Hogy hozományt adjanak majd a lányokkal, arra nem gondolhattak, de kelengye mindenesetre kellett. A két lány eladósorba is került. Nagy szerencse következett a családra: a lányok tánciskolában megismerkedtek egy fivérpárral. A fivérek, kezdő ügyvédek közös irodában, beleszerettek a két lányba. Nem kértek hozományt. A két fivér elvette a két nővért. Mikor a két fiatal pár elutazott, a szülők magokra maradtak az üres házban és megállapították, hogy a megtakarított pénz mind elment, sőt a férfi fizetési előleget is vett fel. A kertes ház megvalósulása nagyon elodázódott.

Kedvüket és reményüket, mégsem veszítették el. Elkezdték a kuporgatást elülről. Jóval kisebb lakásba költöztek. Fogukhoz vertek minden garast. És gyakran beszélgettek a kertes házról. Nyári délutánokat rajzolt eléjük a képzelet, mikor kettesben kint kávéznak a virágok között, darázs jön a cukorra, a fű felett lepkék libbennek, az égen fecskék cikáznak át. Az ő fecskéik: a kertes ház eresze alá fecskefészket is gondoltak.

Jó tíz esztendő alatt annyit gyűjtöttek össze, hogy lassanként már komolyan lehetett foglalkozni a házvétel gondolatával. Minden szabad idejüket háznézéssel töltötték. Böngészték az apróhirdetéseket. Találtak ötöt is, amely megközelítette régi álmukat, de egyik sem volt az igazi. Boldogan kerestek tovább, s ekkor jött a csapás: a vők az ügyvédi irodában elkezelték egy ügyfél pénzét. Börtön fenyegette őket. A szülők nem habozhattak. Pótolták a hiányt. A betéti könyvben alig maradt valami.

Megint csak nekifogtak zsugorgatni. Egyszoba-konyhás, udvari lakást vettek az Ó-utcában. A férfi már nyugdíjba ment. Alkalmi munkák után járt, magánórákat adott potom áron és címírást vállalt. A pénz megint gyűlni kezdett. Akkor jött a spanyoljárvány. Három napon belül meghalt mindkét lányuk. A vőknek nagyon rosszul ment az ügyvédi iroda, a temetési költségekről a szülőknek kellett gondoskodniok. Kevésre rá az anya ágynak esett. Belső fájdalmakról panaszkodott. Fukarságból soká nem hívtak orvost, de végül kórházra kényszerültek. Valami belső daganattal kinlódott az asszony. Nyolc hónapig tartott a betegség. Mire gyógyultan kijöhetett a kórházból, semmi pénzük nem maradt.

Unoka egyik lány házasságából sem származott. A vőkkel minden kapcsolatuk megszűnt. Egyedül maradt a két öreg teljesen. A kertes ház gondolatának éltek, másról most már nem is beszéltek soha. A nyugdíjból kuporgatták a házra való pénzt. Csak filléreket tehettek félre és kiszámíthatták volna, hogy ilyen iramban még harminc évig kell élniök, hogy a kertes ház árát félretehessék. De ők erre nem gondoltak. A zsugoriság vérükké vált, a kertes ház egyetlen gondolatukká. Nem is lehetett már a valóság világából való tervnek venni. A ház egyre valószínűtlenebbé vált, de ábrándjaikban egyre részletesebben rajzolódott ki. Hosszú beszélgetéseikben minden szobát berendeztek. Minden bútordarab helyét kiszabták. A tornác faszlopainak faragását apróra megvitatták. A virágágyakat részletesen megtervezték, mindkét öreg képzeletében pontosan ugyanazon a helyen állott a napraforgók sárga tányérjainak sora. Rózsafát ültettek, télire madármenedéket ácsoltak dirib-darab deszkákból. A kapura csengőt szereltek. Hosszasan megvitatták, hogy a házörző kutya milyen lesz, Bodrinak fogják hívni s a kutyaólat befestik zöldre, mert az mégis szebb, mint a barna. A ház hátsó falát befutatták délignyílóval. Szélkakast eszeltek ki, hogy az csikorogjon a palatető ormán.

- Mit tud az a két öreg annyit beszélni? - kérdezték a bérház nyomorúságos odvainak lakói egymástól.

És legyintettek a levegőbe. Már bolondnak számított a két öreg. A pénzt kivették a takarékból, mert féltek, hogy megbukik a bank. Otthon rejtegették a lassan szaporodó készpénzt és rettegtek a betörőktől.

Egyszerre lettek betegek. A férfi nyolcvanéves volt, az asszony hetvennyolc. Orvost fukarságból nem hívtak. Ott feküdtek kopott rongyaikon a sötétben, mert világot takarékoságból nem gyújtottak. Lihegett a láztól mind a kettő, töredezetten beszélgettek a kertes házról, mint olyanról, amely valóban megvan, csak ők nem kelhetnek fel, hogy odamehessenek. A házőrző láncáról beszélgettek legutoljára és találgatták, milyen lánc mennyibe kerülhet.

Nem volt tanuja haláluknak senki. Csak mikor már feltűnő volt csendjük, a házmester bement hozzájuk és halva találta őket. Villant egyet az agya, és mielőtt lármát csapott volna, kutatni kezdett a két halott lakásában. Meg is találta a „kertes ház” feliratú ócska borítékot az asszony szalmazsákjában. Négyszázyolcvankét pengő volt benne. Ezt el akarta lopni, de rányitott a viceházmester. Mivel féltek egymástól, a pénzt átadták a rendőrségnek. Ebből temették el a két öreget. Most végre nyugszanak, virágok között és pillangó illan fölöttük.

KÉT NŐ

I.

Az asszony remegő idegekkel ült a telefontól. Minden percben várta az ügyvéd jelentkezését. De már reggel kilenc óra óta. Most pedig már dél felé járt az idő.

Vajjon hogyan fog dönteni az árvaszék? Ha van az égből és a földön igazság, csak egyféleképpen dönthet: a gyerek az övé. A válást a férfi hibájából mondták ki, az ítélet a lánygyermeket kifejezetten az anyának ítélte, kimondván, hogy az apa csak a két nyári hónapban tarthat igényt a gyermekre. Az apa azonban már az első nyaralás után nem engedte vissza a kislányt. Maga mellett tartotta, nevelőnőt, zongoratanárt vett hozzá. Az ügyvéd nem boldogult vele. Az apa azzal érvelt, hogy az anya Párisban ment férjhez, s ott a gyermek magyaros irányú neveltetése nem látszik biztosítottnak, annál kevésbé, mert az anya második férje külföldi.

Nyolc éve nem látta a lányát. Mikor utoljára elbúcsúzott tőle, a gyerek hatéves volt. Most tizennégy. Vajjon hogyan fejlődött? Vajjon édes arcocskájának vonásai hogyan változtak, hogyan lettek határozottabbak? Nem kisgyerek többé, kezd már nő lenni. És vajjon hogyan őrizte meg magában anyja emlékét? Végiggondolta nyolc éven át folytatott levélváltásuk történetét. A kislány kéthetenként írt, majdnem mindig azonos szöveggel. Ő az anyai szeretet viharos kitöréseivel kezdte, s aztán hónapról hónapra az ő levelei is szürkültek. Az idő mult, s ő lassanként már kezdte nem ismerni azt a gyereket, akinek írt. Végül már ő is majdnem mindig ugyanazt írta. Levelezésük valami kényszeredett időjárási jelentéshez hasonlított.

De mikor nemrég második férje meghalt, sebbel-lobbal felszámolta párisi ügyeit és hazajött. Gyerekét akarta. Minthogy első férjével nem érintkezett s a válás óta egyetlen szót, vagy egyetlen levelet sem váltottak egymással, ügyvédhez fordult. Az ügyvéd tárgyalta az apával: adja ki a gyermeket, hiszen most már nem tud elfogadható okokra hivatkozni. Az apa a gyermek kiadását megtagadta. Kínos hercehurca következett. S végül az árvaszékhez kellett fordulni.

Most van a tárgyalás. Anna maga elé képzelte volt férjét, ahogy ott ülhet a hivatalos szobában és makacsul ragaszkodik álláspontjához. Erős állat kissé felveti, ahogy szokta. Lábát egymásra rakja, félkarját hanyagul lelógatja a szék karján. Árvaszéki ülnök és ügyvéd vitatkoznak vele, de ő konokul kitart. Ilyen volt mindig, ilyen önző, szívós és megrendíthetetlen.

A telefon megszólalt. Anna felvette a kagylót és szívére tette másik kezét. Remegett az izgalomtól.

- Halló, jó hírt közlök, nagyságos asszony. Győztünk. A gyermek a miénk. Az apa köteles kiadni. Kemény tárgyalás volt, de győztünk.

- Ó, Istenem... mikor?...

- Azonnal. Délután négy órakor hozom a kislányt. Most sietek. Kezeit csókolom.

Anna letette a kagylót, reszkető kézzel. Tehát ma délután négykor visszakapja a gyermekét, akit nyolc éve nem látott. Kimondhatatlan izgalom vett erőt rajta. Kifestette magának: hogyan fognak egymás karjába rohanni, mintha össze akarnának olvadni mindörökre.

II.

Alig ebédelt, az üzleteket járta, hogy mennél kedvesebb és ötletesebb ajándékokat keressen. Nincs nehezebb, mint ajándékot venni egy tizennégyéves lánynak, aki még nem nő, de már nem kisgyerek. És nincs nehezebb, mint ajándékot venni valakinek, akinek ízlését és hajlamait nem ismerjük.

Háromnegyed négykor nyugtalanul járt-kelt szállodai szobájában. Tízszer is megnézte magát a tükörben, mindannyiszor talált gyászruháján valami igazítani, vagy lesímítani valót. Tet-szeni akart a lányának. És mindig, mindig a viszontlátás közeli pillanatát idézte fel magában, mikor majd görcsösen ölelik-csókolják egymást.

Négy órakor pontosan megjöttek: az ügyvéd és a kislány. S a viharos viszontlátás terve egyszerre csak füstté oszlott: az ügyvéd jelenléte zavarta őket. Anna roppant kényelmetlen zavart érzett. Az a nyurga lány, aki nyugodtan és csendesen lépett eléje, teljesen idegen volt neki. Ölelésre készített karja bénán lehanyatlott. A gyermek udvariasan kezét csókolt neki, aztán kissé zavart mozdulattal felfelé nyújtotta arcát. Anna hasonló zavarral megcsókolta a fiatal arcot.

- Kezedet csókolom, mama.

- Isten hozott, kislányom.

Hirtelen nem is találta volna a kellő mondatokat, de kapóra jött az ügyvéd bőbeszédű jelentése. Hogy a gyermek poggyászának egy részét elhozták és lent átadták a portásnak, a többi a holnapi nap folyamán fogják megkapni. És beszélt még jó sokat, ők ketten tétlenül ültek és hallgattak. Végre az ügyvéd felemelkedett:

- Hát én nem is zavarom a viszontlátást, nagyságos asszonyom. Bizonyára sok mondani-valójuk lesz egymásnak.

Ketten maradtak. A gyermek nyugodtan és nyíltan anyjára nézett, az ő zavara már elmúlt. De anyjáié annál nagyobbra nőtt.

- Milyen nagy lettél, - szólt kényszeredetten, - már akkora vagy, mint én.

- Igen, tavaly óta nőttem így meg.

- Hát most már mindig... mindig nálam leszel...

- Igen.

Elhallgattak. Az anya gondolkozott. Mintha megállt volna az esze, úgy érezte magát. De aztán eszébe jutottak az ajándékok.

- Gyere, vettem neked egyetmást.

Vitte a szekrényhez. Ott álltak az ajándékok. Behajtható, aranytokú fésű, féltucat divatos selyemharisnya, kis üveg illatszer.

- Köszönöm szépen, - szólt a lány udvariasan, - igazán milyen kedves vagy, nagyon köszönöm.

S megint ott álltak egymással szemközt, kínzó csendben. Szinte megváltás volt a hotelszolga, aki a poggyászt hozta.

- Két szobánk van, - szólt Anna, - te a másikban fogsz aludni. Oda csomagoljunk ki. Nem ennél valamit?

- Nem, köszönöm szépen, nem vagyok éhes.

- Jó, majd később teázunk. Volna kedved este moziba menni, vagy valami színházba?
- Ahogy te akarod, mama. Szívesen megyek, de szívesen itthon is maradok.
- Hát majd... majd eldöntjük. És úgy gondoltam, hogy holnapután... vagy szombaton már kezdünk lakást keresni.
- Igen, hogyne. Nagyon szívesen.
- Nincs valami különös vágyad? Inkább Pesten szeretnél lakni? Vagy inkább Budán?
- Köszönöm, nekem teljesen mindegy. Ahogy te jónak látod.

Közben csomagoltak. Anna néha oldalról, lopott pillantással megnézte lányát. Forrón szeretett gyermekének tudta, mégis teljesen idegen volt neki. A kislány szerény nyugalmában és szótlanágában volt valami megközelíthetlenség. Anna csüggedést érzett és mély szívfájdalmat.

Mikor a holmival rendbejöttek, teát rendeltek. Anna minden második percben erőnek erejével elindította a beszélgetést. A kislány mindig kedvesen és nyugodtan válaszolt, látszott rajta az őszinte igyekezet, hogy nyájas legyen és udvarias. De a beszélgetés minden második mondatnál megakadt. Az idegenségnek valami fala volt köztük, amely merevségében azzal fenyegetett, hogy semmitől sem tud felolvadni.

Később elmentek sétálni. Az utca ködös volt és sáros. Alig beszélgettek. Hazatérvén korán vacsoráztak és nem mentek sehova. Korán feküdtek le. A kislány kezét csókolt, csókra nyújtotta arcát. Anna most szeretne volna magához karolni, hogy sírva csókolja össze-vissza, de valami érthetetlen félszégesség visszatartotta.

III.

Már régóta lefeküdtek, de Anna nem tudott elaludni. Sírt. A sírás egyre erősödött, végül olyan zokogássá változott, hogy arcát bele kellett temetnie párnáiba. S ekkor azt érezte, hogy kéz érinti meg a vállát. Riadtan ült fel. Derengő félhomály volt, az utca világítása gyengén áttört a vékony függönyön. Lánya alig kivehető alakja állt az ágy mellett.

- Ne sírj, mama, - szólt szelíden és nyugodtan a gyermek.

Anna szenvedélyesen megragadta a kis Bea kezét.

- Drága kislányom, - mondta csukló sírással, - hát mi ez? Hát mi nem szeretjük egymást?
- De igen, hogyne, nagyon - felelte a gyermek, - csak hogy őt mind a ketten jobban szeretjük, mint egymást.

Többet nem beszéltek. Anna sírt, a kislány pedig gyengéden simogatta a haját.

A NÉV

I.

A híres közíró bizonyos önsanyargató megvetéssel szemlélte önmagát a tükörben. Lenézte azt a megcsalt embert, aki a tükörből úgyszólván kaján kárörömmel nézett reá vissza. Figyelmesen nézte arcát, mintha ki akarná olvasni belőle a titkot: miért csalták meg? Valami homályos kíváncsisággal szemlélte önmagát, mint ahogy a tettes arcát nézegetjük az újságban s a gyilkos jellegzetes vonásait véljük megtalálni benne.

- Ime, egy felszarvazott ember arca, - mondta magában keserűen.

Aztán legyintett, elment a tükörtől, vette kalapját és felöltőjét. Lement sétálni. Két hetének utolsó napját töltötte a téli sporthelyen, ahova feleségének szökési botránya után visszavonult. Most már valamennyire megnyugodott. Már nem csinált bolondokat, nem öklözte saját fejét, nem fojtogatta álmatlan éjjel a párnát. Szelíden és csendesen szenvedett. De annál mélyebben. Az öregedés megalázó fájdalmát szenvedte. Felesége otthagya egy jóval fiatalabb emberrel. A vetélytárs buta volt és jelentéktelen, de csinos volt, mindig jókedvű és fiatal. Ő pedig fáradt volt, gondokkal terhes. Eljött az idő, mikor látnia kellett, hogy a világ az újaké, a jövőneké.

Erre az üdülőhelyre is azzal a meg nem vallott reménnyel jött, hogy talál valami ismeretséget, valami kalandot, amelynek jótékony balzsama enyhíteni fogja véresen megsértett férfi-önérzetét. De ilyesmi nem akadt. Kevesen is voltak, s akik voltak is, nem egyedül. Az emberek párosával jöttek-mentek.

Most is, ahogy lement a lépcsőn és kilépett a havas gyalogútra, fiatal párral találkozott. A nő meghitt mozdulattal kapaszkodott a férfi karjába. A férfi elbizakodottan, öntelten lépdelt mellette. Jóképű fiatalember volt, rikító téli sportfelszerelést viselt.

A híres ember bosszúsan másfelé nézett. Olyan megalázott, számkivetett bánatot érzett, hogy szeretett volna sírva fakadni. S azon gondolkozott, ne menjen-e egy vonattal korábban.

II.

Délután a portás megszólította.

- Bocsánatot kérek, egy hölgy autogrammot szeretne.

- Melyik?

- Uj hölgy, kérem, a déli vonattal érkezett. Éppen ott jön.

Csinos, kellemes, szőke asszony jött le a lépcsőn. Egy perc sem telt belé, már letelepedtek a hall sarkában és beszélgettek. Társalogtak egy jó óra hosszat. Aztán elmentek sétálni. Az asszony a meredek kapaszkodónak vágott neki, s ő restellte megvallani, hogy hegynek felmennie nagyon nehezebbre esik. Vitézül kitartott a fürgén lépkedő hölgy mellett, igyekezett lihegését titkolni. Olykor rágyújtás, vagy orrfúvás ürügyével megállott és lopva kifújta magát.

Aztán együtt teáztak, mikor visszatértek. És beszéltek, beszéltek, beszéltek szünet nélkül.

Az asszony fiatal volt és nemrégén vált el az urától. Ez bizonyos közösséget adott beszélgetésüknek. A híres ember azon vette észre magát, hogy zárkózott természete egyszerre kinyílt, mint valami elvarázsolt kapu. Elmondta történetének részleteit. Még azt sem hallgatta el, hogy házasságának összeomlása megrendítette önmagába vetett hitét, s ettől nagyon szenved.

- Ebben nincs igaza, - mondta az asszony, - magának igazán nem kell még aggódnia. Nem akarok szembe hízelegni, de hiszen bizonyosan tudja magáról, hogy nem közönséges emberpéldány.

- Mint férfi?

- Mint férfi, - mondta az asszony és mélyen elpirult.

Neki pedig boldogan és viharos hálával dobogott a szíve. Vacsoránál is együtt ültek, utána sokáig beszélgettek. Már mindenki elment aludni, ők ketten üldögéltek a félig sötét hallban. És mikor a férfi magához húzta az asszony fejét, az asszony nem védekezett.

Másnap korán reggel elutazott a híres ember. Mikor fizetett, a portásnak odavetett egy húszpengőst.

- Ezért vegyen valami szép virágot és küldje fel Fehér Lajosné önnagyságának a reggelijével.

Jókedvűen, ruganyosan ült fel a szánra. Megváltottnak érezte magát. Az asszonyra úgy gondolt, mint élete egyik legnagyobb jótévőjére.

III.

Két évig nem hallott róla. Eleinte még váltottak egy-két levelet, de a dolog mindkettőjük számára erőltetett volt s abbamaradt. A férfi kiheverte válásának balesetét, belevetette magát a pártpolitikába, nagy sikerei voltak, élete formája jól kialakult, élt, mint a hal a vízben. Szegényesen, de nyugodtan.

Két év múlva egy kapualjban a lakók névsorát nézte. Egyszerre csak megszólította valaki. Az az asszony volt. Kitünt, hogy ebben a házban lakik.

- Nem néz be hozzám egy pillanatra? Anyám is nagyon fog örülni.

Szívesen tett eleget a felszólításnak. Szegényes, lerongyolódott lakást talált, a nyomasztó hétköznapi gondok érződtek az untatott társalgáson. Hamar kitünt, hogy az asszonynak nagyon rosszul megy a sora. Elvált férje kivándorolt Törökországba és nem fizet tartásdíjat. Abból él anyjával, hogy holmiját eladogatja. Egyetlen reménysége, amelybe még kapaszkodik, hogy trafikot kap. De nincs protekciója.

A híres ember lelkét elöntötte a hajdani hála melege. Elmosolyodott.

- Furcsa véletlen: éppen holnap délben megyek a pénzügyminiszterhez. A legnagyobb örömmel segítek magának. És még azt is megjegyzem, hogy az utolsó napon szólt. A kormány valószínűleg le fog mondani. Az új kormánynak hivatalból ellensége vagyok, ott nem fogok tudni segíteni. Ennél még tudok.

A két asszony sírt az örömtől. Ő is meg volt hatva attól, hogy hálás lehet.

IV.

A pénzügyminiszterre másfél óráig kellett várnia. Javában dült a kormányválság.

- Holnap lemondunk, - volt a miniszter első szava, - amit most meg fogunk beszélni, az voltaképpen az utódom dolga volna. De azért csak beszéljük meg, ha nem vagy lusta.

- Dehogyan vagyok, én komolyan veszem a dolgomat, és tudom, te is, ha az országot kell szolgálni. Talán hívasd be a referenst.

A miniszter csengetett, a referens előkerült. Jó óra hosszat tanácskoztak, a sajtó által indítandó társadalmi mozgalmat apróra megbeszélték. A referens elment s ők búcsúzkodni kezdtek.

- Tudod, öregem, - mondta a miniszter, - furcsa dolog, hogy a leghaszontalanabb emberek mindig mindenféle kérésekkel ülték a nyakamon, többnyire igen rosszillatú ügyekben és te, akinek annyit köszönhetek, sohasem kértél tőlem semmit.

- A számból vetted ki a szót, - mosolygott a közíró, - szeretnék tőled kérni valamit. Valakinek trafikot. Olyannak, aki megérdemli.

A miniszter már nyult a ceruzáért.

- Szívesen. Halljuk a nevét, azonnal intézkedem.

A közíró mondani akarta a nevet és meghökkent. Az asszony neve nem jutott eszébe. A miniszter türelmesen és udvariasan várt, ceruzával a kezében. De a percek multak és ők egyre nagyobb zavarban voltak mind a ketten.

- Az ördög vigye el, a nyelvemen van...

Erőltette emlékezetét, hiába. A név nem jutott eszébe. A miniszter telefonja megszólalt. Felvette a kagylót.

- Halló. Igen. Azonnal megyek.

És felállott, sajnálkozó mosollyal. A miniszterelnökségre hívták.

- Hát nem jut eszedbe? Most gyorsan még el tudnám intézni.

Ő csak a fejét csóválta. Akármit csinált, az a név nem jutott eszébe.

V.

Takszin rohant a tegnapi házat megkeresni. Beszaladt a kapu alá és megnézte a nevet: Fehér Lajosné. Rögtön szaladt dohánytőzsdét vagy utcai fülkét keresni, hogy felhívja a minisztériumot. De annak minden száma mással beszélt. Beugrott a kocsiba, visszahajtatott a minisztériumba.

- A kegyelmes úr már nem is jön be, - mondta a személyi titkár, - az imént telefonált, hogy a kormány még ma lemond.

Ott állt lesújtva és tehetetlenül ismételtette magában a nevet: Fehér Lajosné, Fehér Lajosné... Aztán felsóhajtott, némán kezet nyújtott a titkárnak és elindult. Soha életében ennyire tehetetlenül adósnak nem érezte magát.

AZ ŐRNAGY VIZSGÁJA

Az őrnagy annakidején otthagyta a katonaságot. Hogy miért és hogyan hagyta ott, azt már én nem tudom. Olyan családból származom, ahol legfeljebb papnak ment valaki kivételképpen, egyébként katonának ment mindenki. Régi mondás, hogy a vargának rongyos a cipője: ugyanígy foglalmam sincs a hadsereg dolgairól, noha apám a hajdani Uj-épületben végezte a kadétiskolát és utána azokhoz a tizenhármashoz került, akik fölött büszkén kérkedtek ezredük illetén címével: „Jasyger und Kumaner Husarenregiment Numero dreizehn.” Tehát tudnom kellene az ilyen kincstári dolgokat. De nem tudom. Az őrnagy civil lett. Lehet, hogy saját maga vélte jövőendő életét rózsásabbnak látni a civileknél, lehet az is, hogy kiszámította előnyösebb nyugdíját, sőt még az is lehet, hogy valami olyan rossz fát tett a tűzre, ami a tisztség parancsaival nem ellenkezik éppen, de ellenkezik a katonai felfogással: százféle oka lehet annak, hogy atilla helyett zakót öltött, de a történet szempontjából, amelyet el akarok mondani róla, az ok közömbös. Lényeges csak annyi, hogy az őrnagy polgári állást kapott valami nagyvállalatnál. Be kellett járnia az irodába; számoszlopokat kellett bejegyeznie valami kockára vonalozott ív rovataiba. Ezt pontosan és megbízhatóan végezte. Soha el nem késett, soha restanciája nem volt. Elnök is, vezérigazgató is mintakép gyanánt szokták odaállítani a többi hivatalnok elé.

Az őrnagy békésen megvolt új foglalkozásával. A nagy teleppel évek folyamán jól megismerekedett, tudta már az egész üzem minden csinját-binját. Nem volt nála használhatóbb és megbízhatóbb ember az egész középponti irodában. Mindenki joggal hihette, kivált ő maga is, hogy míg meg nem rokkan, addig nyugodtan megkeresheti azt a kis pénzt, amelyből őt gyerekét felneveli. És ekkor, mint derült nyári égből a villámcsapás, eldőrdült a baj: a vezérigazgató magához kérte és így szólt hozzá:

- Öregem, sajnálom, hogy ilyesmivel zavarlak, de az új rend engem is kötelez. A részvénytársaság kénytelen képesítés szerint selejtezni a tisztviselőket. Ez rád nézve is következményekkel jár.

- Miféle következményekkel? - riadt fel az őrnagy.

- Vizsgát kell tenned, öregem.

- Nekem? Vizsgát? Miféle vizsgát?

- Pontosán magam sem tudom megmondani. Az ilyen képesítési különbözet olyan bonyolult dolog, hogy nem tudom kívülről. De a kis báró majd elmagyarázza neked. Beszélj vele.

Az őrnagy komoran jött ki a vezérigazgatótól. Egyenest a kis báróhoz fordult, vagyis a személyzeti osztály titkárához. Az hosszabb előadást tartott neki és feljegyezte a könyveket, amelyeket az őrnagynak meg kell tanulnia. Sőt nemcsak hogy feljegyezte, hanem a cég szám-lájára előzékenyen meg is hozatta.

- Ezeknek az anyagából vizsgát kell tenned, kedves bátyám.

- Vizsgát? Mint taknyos kadétiskolás koromban? Padba ülni és felelni? Furcsa lesz. A fiam most végzi a műegyetemet.

Ezt mondván, ugyancsak csóválta fejét az őrnagy. Az ifjú báró pedig, mintha az egésről ő tehetett volna, bocsánatkérően a vállát vonogatta. Hiába, a vizsgát nem lehetett kikerülni. Az őrnagy, aki addig az iroda legderűsebb és legkedélyesebb embere volt, ettől a naptól kezdve mintha kicserélődött volna. Szavát nem lehetett venni. Rosszkedvűen jött be reggel. Máskor mindig bolondozott az altiszttel, most éppen hogy biccentéssel viszonzta köszönését. És

napról-napra komorabb lett. Annyira, hogy a többiek szóltak a vezérigazgatónak: meg kellene nézni, mi baja van az őrnagynak, mert valósággal búskomor.

A vezérigazgató tehát bekérte.

- Azt mondják nekem, Feri, hogy valami bajod van.

- Nincs semmi.

- Ne okoskodjál, neked van valami bajod. Ki vele szépen. Akarsz néhány heti szabadságot? Ha ideges vagy, majd kipihened magad.

De az őrnagy csak a fejét rázta. Nem akart szabadságot. A kérdésekre megmakacsolta magát, nem válaszolt. És egyre furcsábban viselkedett. Régebben a kötélidegek mintaképe volt, remek munkás, az iroda élő munkakedve. Most a munkája rohamosan romlott. A kérdésekre szórakozottan felelt, idegesen jött-ment, a keze folyton reszketett. Egyszer beteget is jelentett. Akkor bejött a felesége a vezérigazgatóhoz.

- Csináljanak valamit Ferivel, kérem, - mondta az asszony a vezérigazgatónak, - én ezt tovább otthon nézni nem tudom. Az a rögeszméje, hogy meg fog bukni a vizsgán. Mindennap hajnalig tanulja azokat a könyveket és minduntalan elveszti az önuralmát. Ma éjjel úgy találtam, hogy az asztalra borult és ököllel verte a fejét. Borzasztó volt nézni. És hörgött a kétségbeeséstől.

- Hörgött?

- Hörgött. Soha azelőtt nem tette. Hiszen ismeri: ember a talpán. A háborúból hat éremmel jött vissza. Most teljesen kiszaladt a lába alól a talaj. Már a legkomolyabbtól félek.

- Mitől?

Az asszony elfakadt sírva maga is. De kihebegte könnyein keresztül:

- Az én uram néha olyan állapotban van, hogy meg sem akarja várni a vizsgát. Kárt akar tenni magában.

A vezérigazgató valahogyan megnyugtatta az asszonyt. Az elment. Az őrnagyon, mikor másnap bejött, mindenki megláthatta, hogy csakugyan cudar idegállapotban van. Tíz évvel idősebbnek látszott. Másról nem is tudott beszélni, ha ugyan beszélt, mint a rohamosan közeledő vizsgáról. Az elnököt és a vezérigazgatót, akik a vizsgáztató bizottságot alkották, elkerülte. És panaszkodott, hogy már a kétszeres altató sem használ, olyan ideges. Rossz volt nézni.

Ekkor történt, hogy a vezérigazgató még külön kéréssel is terhelte.

- Ferikém, holnap lesz az első vizsga. Egy felvétel előtt álló fiatalembert vizsgáztatunk. Ugyanabból az anyagból vizsgáztatjuk, mint majd később téged. Arra kérlek, hogy a vizsgánál segédkezzél nekünk.

- Én? Segédkezzem? Hogyan? Nem vagyok én arra alkalmas. Hiszen éppen most gondolkozom azon, hogy visszalépek a vizsgától és lemondok az állásomról.

- Lemondasz? És akkor miből élsz? Mi lesz a gyerekeiddel?

- Nem tudom. Nem tehetek róla. Megmondom őszintén: megtámadtam annak idején beásott gépfegyverállást népfelkelőkkel, tüzéségi előkészítés nélkül. Nem féltem. De ettől a vizsgától megőrülök. Magam sem értem. Az idegeim felmondták a szolgálatot. Ugy érzem, hogy még valami bolondot teszek magammal.

- Ugyan, ne okoskodjál. Tudod az anyagot?

- Biflázok, mint a kisdíák. És mégis... Ennek jó vége nem lesz...

- Jó, jó. Holnap mindenesetre gyere nekünk segíteni. Majd te fogod kérdezni a fiatalembert.

Az őrnagy, akiről lerítt az öngyilkosjelölt, csak a vállát vonogatta. De másnap pontosan megjelent a vizsgán. A vezérigazgató szobájában. Még az elnök volt ott és mingyárt belépett a szóbanforgó fiatalember.

- Kérlek, Feri, - szólt az elnök, - kérdezd a jelölt urat, s ha nem tud valamit, magad felelj meg helyette. Hadd lássa, mit kellene tudnia.

Az őrnagy tehát kérdezett. Első kérdésnek azt adta fel, hogy Mexikó textiliparának mik a belföldi nyersanyagforrásai. Szegény jelölt nem tudott felelni semmit. Az őrnagy tehát részletesen elmagyarázta neki a tudnivalókat. Húsz percig beszélt.

- Ebből elég, - szólt az elnök, - most légy szíves, kérdezd őt valami pénzügyi témáról.

- Igenis, kegyelmes uram. Hát mondja meg, kérem, mi a különbség valuta és deviza között.

A jelölt ezt sem tudta. Az őrnagy megmagyarázta neki. Megint tíz percig beszélt. Aztán írásbeli feladat következett. Az őrnagy feladta egy angolnyelvű áruszállítási reklamálás bonyolult témáját. A jelölt igen rossz levelet írt, az őrnagy pontosan megmagyarázta neki a levél hibáit. És így tovább. Így ment ez reggel kilenctől immár háromnegyed tizenegyig. Akkor az elnök a vezérigazgatóra nézett, mind a ketten bólintottak.

- Jeles eredmény, - mondta az elnök.

Az őrnagy csodálkozva nézett rá. Hiszen a jelölt semmit sem tudott. Minden kérdésre rosszul felelt.

- Ne csodálkozzál, - szólt most a vezérigazgató, - nem ez a fiatalember vizsgázott, hanem te.

- Én?

- Persze. Ha tudtad volna, hogy te vizsgázol, izgalmadban megbuktál volna. Így jeles eredménnyel átmentél. Nagy örömömre szolgál közölnöm, hogy elsejétől húsz pengővel több fizetést kapsz.

Az őrnagy sírva fakadt. Tudom, hogy ez nem válik dicsőségére, ha így nyilvánosan elmondom: az őrnagy sírt. De mentségére szolgál, hogy a fia most végzi a műegyetemet. És még négy gyereke van. Most tessék elképzelni, hogy az öt gyerek olvassa az ujságot. Az apjokra biztosan rá fognak ismerni. Micsoda kínos szégyen. Már bánom, hogy elmondtam az egészet.

AZ ŐSANYA

I.

Ezelőtt ötven évvel történt, hogy Komarik Leó olajfestményt vásárolt.

Komarikról, el kell mondani, hogy a gyallai vendéglős fia volt. A vendéglős inkább itta, mint mérte a bort; az egész környéken nevezetes volt arról, hogy mikor nagy lett benne a természet, vendégként ült le saját vendéglőjében, boldogot-boldogtalant meginvitált saját asztalához és reggelig tartó cigányozást folytatott. Mialatt felesége tehetetlenül sirdogált a söntésben, ő két nóta közt az asztalt verte és politizált.

- Én mondom, perbenyiki Komarik János, hogy ez így nem mehet tovább!

Akik italát nyakalták, alázatosan és mámorosan bólintgattak hozzá. Tudták Komariknak ezt a gyengéjét: nagyon szeretett nemesi származására hivatkozni. Egy ilyen mulatozás közben is halt meg Komarik: leejtette a szivart az asztal alá, lehajolt érte, megütötte a szél. Ugy kellett felszedni a földről. Többet nem is tért magához. Rengeteg adósság maradt utána. A vendéglőt elárverezték, az özvegy ott maradt az új tulajdonosnál szakácsnénak. Leó, az egyetlen fiú, csak úgy tudott tovább iskolázni, hogy nehézfelfogású osztálytársainak órákat adott. De kitanult mégis, sok megalázó nyomorúság után megszerezte az ügyvédi oklevelet és alig volt huszonhat éves, már megházasodott, még pedig nagyon jól: szép lányt kapott, aki szép hozományt hozott a házhoz. A fiatal ügyvédi iroda nagyon jól ment.

Ekkor vette Komarik Leó a képet. Egy volt iskolatársa kereste fel. Nagy nyomorról panaszkodott és ujságpapírokból régi olajfestményt hámozott ki. Ez magyarruhás hölgyet ábrázolt. Komarik két forintért vette meg a képet, amelynek nem volt kerete. Geszterédy, mert így hívták a bajba jutott osztálytársat, hálálkodva ment el. Komarik elhatározta, hogy valakinek majd odaajándékozza a képet.

Komarikné azonban úgy találta, hogy a kép alkalmas keretben, egészen jól hatna az ebédlő falán. Nem engedte elajándékozni. Aranykeretet vásárolt. A kép a falra került.

II.

Fínom vonású, mosolygó, kellemes hölgy tekintett le az aranyrámából a Komarik-családra. Síma, fényesfekete haját kettéválasztva hordta, benne tearózsát helyezett el a művész. A mély kivágás nagyon szép vállakat mutatott, a derékfűzőt is néhány tearózsa ékesítette. A Komarik-gyerekek, akik kétévenként eggyel szaporodtak, úgy növekedtek, hogy a tearózsás hölgy legelső emlékeikkel együtt mélyen lelkökbe vésődött.

Komarik Leó harmincöt éves korában fellépett képviselőnek. Erős küzdelem után néhány szótöbbséggel megválasztották. A pártban a vidéki magyar urak barátságát kereste. Beszélgetés közben szerette hanyagul elejteni, hogy ő perbenyiki Komarik, és családjának hagyományai szerint a Komarikok nemcsak Rákóczi alatt harcoltak igen vitézül, hanem már a mohácsi síkon is bizonyos szerepet játszottak. Mivel beszélgető társai ezt természetesnek tartották, ő is természetesnek tartotta. Általában kezdett címerek, gyűrűk és előnevek után érdeklődni.

- A Nagy Ivánban is benne van, - mondogatták a vidéki urak, ha származási dolgokról volt szó.

Hogy mi az a Nagy Iván, restellte megkérdezni, de egyszer véletlenül megtudta, mikor antikváriusnál válogatott. Ráakadt egy Nagy Iván nevű genealógus címertani könyvére. Rögtön megvette. Még ott a boltban szívdobogva állapította meg, hogy a Komarik-címer benne van: kardot tartó oroszlán kék alapon három csillaggal. És édesen nyilallott bele a megrendítő felfedezés: apja azért az oroszlánért nevezte őt Leónak.

Mindezt nagy élénkséggel mesélte otthon feleségének, bizonyos könnyed hangon mégis, mint aki nem nagy súlyt vet az ilyen elavult dolgokra. De az asszony, Rickelmeier pallér lánya annál büszkébben vette tudomásul a dolgot. A legnagyobbik fiú, Kálmán, nagyobbacska gimnazista, éppenséggel toporzékolt a családi öntudat dagadó örömeiben.

- Az a kép kit ábrázol, papa?

- Mit tudom én, - felelt Komarik Leó, - valami ősanya.

És ezzel nem mondott valótlan. A kép eredetije bizonyára valakinek ősanyja volt. Asszony voltát mutatta a kezén látható jegygyűrű.

III.

Komarikné a legközelebbi fehérenemű rendelésnél ötágú koronát hímeztetett férje holmijába a K. L. betűk fölé. Karácsonyra porcellán-készletet kért az urától, olyat, amelybe bele van égetve az oroszlános címer. Kálmán, a fiú, viszont címeres pecsétgyűrűt kért apjától érettségi ajándéknak. S a képviselő - egyébként elég ritka - beszédeiben igen sűrűn fordult elő a magyar történelmi köznemesség hibáira való hivatkozás. Hogy a nemesség szerette a dáridókat, a meddő közjogi vitákat, a lovasparádékat. A hibáknak illetően ostromozásában volt valami fennhéjázó büszkeség.

Még erősebb volt ez a büszkeség a gyerekszobában. Kálmán, a legidősebb fiú szerette testvérei között azt a szót használni, hogy „elsősülött”. Heraldikai tanulmányokra vetette magát. Elhatározta, hogy megfesteti a perbenyiki Komarik-családfát. Anyja pallér származását jóindulatú elnézéssel kezelte. Az Országos Levéltárba járt. Utazott, hogy keresztleveleket szerezzen be. De kutatásai már a gyallai kocsmárosnál megakadtak, annak szüleit sohasem tudta megtalálni. A kutatásokat tehát reménytelenül abbahagyta.

Ekkortájt meghalt Komarik Leó. Őt is szél ütötte meg. Temetése nagy gyászpompával folyt le. Kálmán, mint elsősülött, intézkedett. A halottaskocsi után fekete huszárok vitték a Komarik-címert. Az ebédlőben a képet Kálmán utasítására áttetsző fekete flórral takarták le.

- Ez nekünk milyen ősanyánk volt? - kérdezte a kisebb fiúk egyike.

- Valószínűleg nagyapánk nagyanyja, - felelte Kálmán, - valami gentry-lány.

IV.

Komarik Kálmán végigharcolta a világháborút. Rendesen viselkedett, kitüntetésekkel tért haza. Maga is jómódú ember volt és leszerelése után gazdagon házasodott. Nyireő-lányt vett feleségül és falura költözött gazdálkodni. A Nyireő-kastélyt kibővítette, a bejárat fölé szobrásszal megcsináltatta a Komarik-címert.

Az aranyrámás kép odakerült a Nyireő-ösöket ábrázoló sok régi olajfestmény közé. De rámaját megváltoztatták. Az asszony, aki lánykorában művészettörténeti tanfolyamot végzett

Budapesten, megállapította a kép festési modorából a kép korát és korabeli keretet vásárolt hozzá. De ezzel egyéb következtetések is jártak. Ha a kép 1830 táján készült, nagyon nehezen ábrázolhatta Komarik Kálmán nagyapjának nagyanyját. Az idő legfeljebb dédanyára futotta.

- Nem, nem, - cáfolt hevesen Komarik Kálmán, - a családban mindig mindenki úgy tudta, hogy ez nagyapám nagyanyja. A magyarázat az, hogy régi időkben az emberek sokkal korábban házasodtak. Ha felteszem, hogy egy húszéves férfi elvett egy tizenhét éves leányt, és ha felteszem, hogy ezeknek a fia szintén egy tizenhét éves leányt vett el, akkor nincs az egészben semmi ellentmondás.

A Nyireő-lány ezt nem cáfolta. Ebben maradtak. És gyakran beszéltek arról, hogy a Komarik-családban mindig divat volt igen korán házasodni. Ez meg is látszott az utódok életerején és makkegészségén.

Mikor Komarik Kálmán főispán lett, egyszer a megyeházán nemesi előneves névkártyát hozott be hozzá a titkár. Bizonyos Geszterédy kívánt a főispánnal beszélni. Tiszántúli fiatal birtokos. Azonnal a tárgyra tért. Régi írásai között megtalálta nagyapja naplóját. Abban azt olvasta, hogy nagyapja szorultságból eladott egy értékes festményt két forintért iskolatársának, Komarik Leónak. A festmény egy bécsi olasz táncosnőt ábrázol, aki szép nő volt, de viharos szerelmi botrányairól híres. Geszterédy tehát szeretné most visszavásárolni a képet.

- Sajnálom, kedves öcsém, erről a képről nem tudok. Sok régi családi képünk van odakint a kastélyban, mint ez már régi familiáknál szokás, de valamennyiről tudjuk, hogy kit ábrázol. Boldogult apám vagy eladta, vagy elajándékozta a szóbanforgó képet.

Még váltottak néhány szót, aztán Geszterédy sajnálkozva eltávozott.

V.

A főispán fia jogász volt Budapesten. De egy nap váratlanul megérkezett a kastélyba. Bejelentette, hogy megházasodott. Az apa megdöbbenve meredt rá. A fiú most mult huszonegy éves. Egyik éjszakai tánchelyiségből házasodott, magyarán szólva lokálnőt vett el. A házasságkötést úgy tudta végrehajtani, hogy maga hamisította a szülői beleegyezést.

Ebből nagy családi vihar keletkezett. A főispánné sírógörcsöt kapott, a főispán tombolt a dühtől és felháborodástól.

- Az eszem megáll, - kiabálta az asztalt verve, - micsoda örültség ez, te taknyos kölyök! Huszonegy éves korodban!

Komarik Csaba vállat vont és az apa háta mögé mutatott, az ősanya képére.

- Tudod jól, hogy mi perbenyiki Komarikok mind igen korán szoktunk házasodni.

A bécsi táncosnő finoman mosolygott le rájuk az új keretből.

A PINCÉR

Nagyon rossz napja volt a kegyelmes úrnak, s ezen nem is lehetett csodálkozni. Három napja volt New Yorkban, és a villanyforgatagos, rengeteg város zsivaja, zűrzavara nagyon terhesen hatott idegeire. Nem bírta a reggeltől estig tartó hajsztát. Kényes természeténél fogva a csendet szerette, ennek a városnak pedig a rettentő láрма volt a főjellemvonása. Megafonok ordítása, rádiórecsegés, tülkölés, dübörgés, a földfeletti vasút elviselhetetlen mennydörgése, a mindig és mindenütt hangosan kiabáló emberek, a száguldó liftek, az utcák elképesztő forgalma, mindez különben is idegessé tette. És ehhez most még a meghívás is. Ez több volt a soknál.

Korláth kegyelmes urat az unokaöccse hívta meg vacsorára. A meghívót a kegyelmes úr titkára nyitotta ki. Hiszen csak biztosan lehetett volna tudni, hogy a titkár nem tudja az unokaöccs titkát. Mert akkor egyszerűen napirendre lehetett volna térni a dolog felett. „Kedves Gyuri bátyám! A lapokból olvasom, hogy New Yorkban vagy. Feleségemmel együtt nagyon boldog volnék, ha holnap este fél nyolckor vacsorára megtisztelnéd szerény házat. Biztosan elvár, rokoni szeretettel, Elemér.” A levelet a Magnific-szálló előkelő levélpapírján írta küldője. Ha tehát a titkár nem tudja, hogy ki az a Korláth Elemér, akkor nincs semmi baj. Válaszolni lehet a Quebec-szálló kevésbé előkelő papírján, hogy szívből sajnálja, de az órákra kimért idő szűke folytán a változatlan rokoni szeretet ellenére sincs módjában, satöbbi. De ha a titkár tudja, akkor nagyon kínos a helyzet.

Egyszerűen és ridegen kimondva az igazságot: Korláth Elemér, miután atyja tönkrement, kivándorolt Amerikába és különböző vergődő próbálkozások után elment pincérnek. A rokonoknak irogatott egy darabig, de azok immel-ámmal válaszoltak, sőt végül egyáltalán nem írtak a család szégyenének. A levelezés abbamaradt. Korláth Györgynek, az előkelő közéleti férfiúnak, a Nemzeti Kaszinó tagjának, becsületbíróságok állandó elnökének, kényelmetlen volt ez az összeköttetés. Kivált, mikor a belügyminiszteri tárcát töltötte be. A pincér-rokont a családban is mennél kevesebbet emlegették, a közélet pedig lassanként elfelejtette. Maga a kegyelmes úr is igyekezett elfelejteni. Haragudott erre a gondolatra, a pincér létezésétől sértve érezte magát, olybá vette ennek az öccsnek a világon való létét, mint egy meg nem érdemelt bántalmat, amellyel szeplőtlen közéleti multját a végzet inzultálta. Ha valami látogatója a régi családi képek között motoszkált és a másik testvéri ágról kezdett kérdezősködni, a kegyelmes úr elborult és másfelé fordította a beszélgetést. És haragudott. Állása, származása, vagyona, multjának előkelő tisztessége még benne magában is tiszteletet keltett önmaga iránt. És ezért úgy elhessegette magától a pincér-unokaöccsnek még gondolatát is, hogy már csakugyan majdnem elfelejtette. Csak akkor ütött a gondolat sajgó fájdalommal a szívébe, mikor kitűnt, hogy Amerikába kell mennie. Mi lesz, ha véletlenül olyan vendéglőben vacsorázik, ahol éppen unokaöccse fogja kiszolgálni, mint közönséges pincér? Szinte kedve lett volna lemondani az egész amerikai útról.

De erről nem lehetett lemondani. Erdélyi birtokát elvesztette, magyar területen fekvő vagyonát megették a hadikölcsönök és egyéb háborús bajok. Leszegényedett. Egyre jobban adósodott. A legnagyobb nehézségek árán tudta csak az élet áradatának felszínén tartani magát. Sok mindenről le kellett mondania, sok mindent el kellett adnia. Olcsóbb cigarettához szokott, a lóversenyre nem ment ki többet. És így sem ment a dolog. A nagybank elnöke, akinek őszintén feltárta egyéni helyzetét, így szólt:

- Egy módon szolgálatodra lehetnék, kegyelmes uram. Ha a Savington-Claytonék itteni képviselőjét meg tudnád csinálni a bankomnak, azt te vezethetnéd és el volnál látva életed végéig. Próbáld meg közvetlen tárgyalással, menj ki New Yorkba. A költségeket szívesen fedezzük.

- Igen, - felelte ő habozva, - de attól tartok, hogy az én közgazdasági tudásom egy ilyen nehéz tárgyalásnál...

- Bocsáss meg, ha közbevágnok, kegyelmes uram, de erre ne gondolj. Adok melléd valakit, szakembernek és titkárnak. Itt van a Geszterédy-fiú, kitűnő és tehetséges ember, nálunk szolgál, tudtommal távoli rokonod is. Az majd kinyitja a száját, ahol kell.

Így vágott neki Amerikának. Egész hajóútja kellemes nyugalmát elrontotta a pincér gondolata. Vajjon megússza, vagy nem ússza meg? Olykor nevetségesnek látta a feltevést, hogy a kilenc milliós városban éppen ebbe az egy emberbe ütközzék belé. Olykor viszont meg volt győződve különböző babonás jelekből, hogy a pincér miatt kínos szégyenkezések perceiben lesz része. Talán az egész üzleti tárgyalás is ezen borulhat fel. Hiszen az amerikaiak sznobok. Őt bizonyára igen csínyján fogják kezelni, mint nemes származású előkelőséget, de ha a pincér-rokon kiderül, nevetségessé válik az előkelőség és összedől az egész ügy.

Az első három napot megúsza, a pincér nem bukkant fel sehol. Viszont az üzleti tárgyalások igen kelletlenül haladtak. Savington és Clayton urak nagy tisztelettel adóztak a nyakkendő-tűnek, amely magától I. Ferenc Józseftől, valamint a címeres zsebórának, amely magától a bolgár cártól származott, de mikor üzletre került a sor, lehetetlen kikötéseket szabtak. A harmadik napon már kétségtelennek látszott, hogy az üzlet nem sikerült. S ugyane napon érkezett az unokaöccs meghívása. A pincér felbukkant.

A kegyelmes úr fáradtan, kedvetlenül ült neki a negyedik nap reggelijének. A házi telefonon átszólta a titkárnak, hogy jöhet referálni s a napi teendőket megbeszélni. Az jött is, szintén kedvetlenül és idegesen. Reggeli mellett átvették az üzleti kérdéseket.

- Más nincs, kegyelmes uram és azt hiszem, holnap eredmény nélkül szállunk fel a hajóra.

- Sajnos, úgy látszik.

Hallgattak. Aztán a titkár előhozakodott az unokaöccs levelével. Habozásán látszott, hogy mindennel tisztában van.

- Ja igen, kegyelmes uram, még itt van ez a meghívás. Parancsolj rendelkezni.

- Úgy. Igen. Ja, igen. Őszintén szólva határozatlan vagyok. Te mit gondolsz?

- Kegyelmes uram, ez demokrata ország. Az illető rokon, úgy tudom, éttermi alkalmazott. Rossz hatást tenne, ha nagyméltóságod nem fogadná el a meghívást. Itt más szempontok vannak, mint nálunk. Ez a rokon, ha megsértődik, elmehet a lapokhoz. Az itteni sajtó...

- Igen, igen, igazad van. Telefonozz neki, hogy el fogok menni.

A telefonszám rajta volt a levélen. A titkár ott helyben felhívta a pincért. Magyarul kezdte, de aztán angolra fordította a beszélgetést. Mikor befejezte, csodálkozva jelentette:

- A háziasszonnyal beszéltem. Engem is meghívott és kéri, hogy frakkot vegyünk.

- Frakkot? Úgy látszik, másképpen már nem is érzik jól magukat. Na, nem baj, elmegyünk. Ez az Elemér gyerekkorában tulajdonképpen roppant kedves fiúcska volt.

Aznap még befejezték az üzleti tárgyalásokat. Eredmény nélkül. Az üzleti terv a kútba esett. Este hétkor taxit hozattak. A kegyelmes úr bosszúságában felrakta összes rendjeleit.

Jó félóráig haladt velök a kocsi. Végül megálltak egy kertes villa előtt. Sőt akár kastélynak is lehetett volna mondani a házat. Álmélkodva néztek egymásra. De nem lehetett tévedés, a levélben megadott szám egyezett. Bementek a kavicsos úton át. Az előszobában bóbítás néger szobalány és egy májördömusz várta őket. A májördömusz térdnadrágot hordott, hozzá frakkot fekete nyakkendővel.

- Mr. Korláthnál vagyunk? - kérdezte a titkár kétkedve.

- Yes, sir, ez Mr. Korláth otthona.

- De a... az izé... az éttermi alkalmazotté?

- Úgy van. Méltóztassék erre fáradni. Nehéz szőnyegek, gazdagság, kényelem. Egy ajtóval beljebb a házaspár várakozott, de már más vendégek is voltak jelen. A kegyelmes úr elé egy tündöklően elegáns úr lépett.

- Isten hozott, Gyuri bácsi. Hadd mutassalak be a feleségemnek és a lányomnak.

Két előkelő dáma nyujtotta a kezét. Az idősebbik kápráztatóan ékszeres. A fiatalabbik divatlapból kilépett amerikai flapper-szépség. A többi vendégekről kiáltott a jó mód. Volt egy tábornok is köztük. Gyorsan kitűnt, hogy a tábornok fia eljegyzett vőlegénye a pincér lányának.

De hogy-hogy pincér? Mikor leültek társalogni, a volt belügyminiszter ámulva nézett körül a pazar teremben.

- Úgy látom, Isten felvitte a dolgodat.

- Nem panaszkodhatom. Éttermi főnöke vagyok a Magnific-szállónak s a részvénytőke egynegyede az enyém.

- És tovább dolgozol?

- Természetesen. Vezetem az éttermet. De ma kivételt teszek, ma örömműnnep van miattad a házamnál.

Ragyogó asztalhoz vezették át őket. Kábító virágdísz, nehéz ezüst, ínycsekeknek való ételsor. Társalgás színházról, irodalomról, politikáról. A kegyelmes úr többízben is álmélkodva tekintett körül. Ha egy diplomata gazdag házához hívták volna meg vacsorára, körülbelül így érezhette volna magát.

Fekete után a házigazda végigvezette a két magyar vendéget a lakáson. Megmutatta szőnyegeit, két Grecoját és inkunábulumokkal gazdag könyvtárát. Egyes ritka bútordarabok fölött vitázni kezdtek. A házigazda elég jól értett műtörténethez, de a kegyelmes úr sokkal jobban.

- Te kellenél nekem tanácsadónak, Gyuri bácsi.

- Én bizony vállalnám, - vetette oda könnyedén a kegyelmes úr.

- Tudod mit, erről komolyan is lehetne beszélni.

- Állok elébe.

Félrevonultak. Egy-egy pohár highball kíséretében leültek a sarokba a kis asztalhoz. A társaság többi része gramofonozott, a fiatalok táncoltak.

Éjjel fél kettőkor a kegyelmes úr így szólt a titkárhoz:

- Én nem megyek haza. Légy szíves, küldesd ide minden holmimat a szállóból és a hajóirodában töröltesd a nevemet. Otthon megmondhatod, hogy letelepedtem amerikai családomnál. Szervusz.

REGÉNYVÁZLAT

I.

Éva húszesztendős volt keresztlevele szerint. A valóságban még nem öregedett túl a tizenötön, viszont ő maga meg volt győződve, hogy idősebb a koránál. Szeretett komolykodni, szerette férjes asszonyok társaságát keresni. Ha szerelemről beszéltek előtte, megbocsátó mosollyal legyintett és olybá vette, hogy ő az ilyesmin már túl van. Ahogy ő fogalmazta: már három nagy érzelmi regény játszódtott, sőt viharzott le szívében. Nyolcéves korában szerelmes volt testvérbátyjai nevelőjébe. Tizenkétéves korában szerelmes volt egy vándor festőművészbe, aki faluról-falura járt és úri házaknál ajánlkozott a régi festmények esetleges hibáinak kijavítására. Tizennégyéves korában szerelmes volt Jenőbe, az unokatestvérébe, aki egyenruhásan jött haza a Ludovikáról. De ez borzasztóan végződött, rányitotta az ajtót Jenőre, mikor az a szalon sarkában a szobalánnyal csókolódzott. Ekkor Éva elhatározta, hogy meg fog halni, de addig habozott részint a halálnemek, részint a hatásos búcsúlevelek különböző szövegei között, míg aztán Jenő elutazott, s ő mégis életben maradt.

Most, húszéves korában ismerkedett meg Kollár Gézával, a képviselővel. Kollár elhatározta, hogy nyári szabadságát kerületében fogja tölteni. Mindjárt első nap látogatást tett Éva édesapjánál. Éva mint házikisasszony serénykedett a fontos vendég körül, de mindent ügyetlenül csinált, mert ez a férfi villámcsapásként hatott rá. Elejtett egy tányért, az égő gyújtót ráejtette a terítőre és egy széket felborított ideges szelességében.

Kollár képviselő magas, szálas, elegáns ember volt. Valami könnyed fáradságot lehetett észrevenni rajta, valami futó unalmat, amelyet kifogástalan udvariassággal egyensúlyozott. Éva azonnal, az első pillanatban beleszeretett. De olyan hevesen érezte ezt, hogy valamilyen ürügy alatt átment a harmadik szobába, ott megállt egyedül, mint az eszelős és megdöbbenve simította végig arcát két tenyerével. Mikor valahogyan összeszedte magát és visszament a vendéghez, kitörő boldogsággal olyasféle örömet érzett, mintha a régesrég óta ismert kedvest hosszú utazás után viszontlátta volna. Búcsúzáskor észrevette, hogy keze reszket a férfi kezében. Ebédnél pedig némán hallgatta végig, ahogy szülei a képviselőt tárgyalták, negyvennégy éves, házas, négy gyereke van és elvetemedett szoknyavadász. Sokat dorbézol, pezsgőzik, adósságokat csinál és agyoncigarettázza magát.

- Nem jó asszony van mellette, - vélte Éva anyja, - valami arravaló jó lélek rendbeszedhetné.

Egyszóval Éva szerelmes lett. Mélyen és halálosan. A képviselő hamar felfigyelt rá. Elkezdett vele foglalkozni. Mivel egyszerre három férjes asszonynak is udvarolt a társaságban, gyakran kapóra jött neki, hogy Éva mellé telepedjék, míg azok gyilkosan féltékeny pillantással harcoltak a férfi melletti székért. Beszélgetéseik tréfás hangon indultak. De aztán elkomolyodott köztük a hang. A férfi rájött, hogy a kislány finom, okos és művelt. Azt is látnia kellett, hogy a lány szerelmes bele. Egyszer a folyóparton találkoztak és nagyot sétáltak. Ekkor a férfi megcsókolta a lányt. Éva úgy érezte, hogy a mennyország szakadt rá. Késő éjszakáig levelet írt otthon. Hosszút, tizenhat oldalasat. Megírta a férfinak, hogy nem tud nélküle élni. Váljon el. A férfi másnap előszóval felelt. Kitérően.

- Hiszen, ha szabad volnék és tíz évvel fiatalabb volnék...

De végleges nyilatkozatot nem tett. Szabadságideje is lejárt, visszament a fővárosba. De minden héten lejött a kerületbe. Sokat találkoztak, olykor titokban is. És csókolództak. Éva ilyenkor azt hitte, hogy nincs eszméletnél. Maga a rajongás volt tetőtől talpig. Vallásos imádattal gondolt a férfirre, a legszebbre, legjobbra, legokosabbra, a tökéletesre.

A szülők mindebből semmit sem vettek észre. Még tréfálkoztak is afölött, hogy a képviselő kurizál a lányuknak. És ezen a télen bukkant fel a kérő, Márki Feri. Huszonnyolc éves, jóképű földbirtokos, szorgalmas és hallgatag fiatalember. Évával keveset beszélt, annál többet a szülőkkel. Azok rögtön igent mondtak neki. Ezt közölték is Évával, mint örömhírt és megdöbbenet, mikor Éva kijelentette, hogy inkább meghal.

Hosszú levélben közölte a dolgot a képviselővel. Az csak pár sorban válaszolt a titkos barátnő címre: majd beszélnek mindenről személyesen. Mikor legközelebb lejött, találkoztak. A férfi húzódozott attól, hogy akár lebeszélje, akár rábeszélje. Éva nem látta benne az ordenáré hiúságot és a gyenge jellemet. Inkább csodálta hallatlan bölcsességét és tisztességét. De mikor már búcsúzni kezdtek, a férfi odavetve megjegyezte, hogy megszületett az ötödik gyermek. Éva elsápadt és megingott. Zavart mosolya olyan volt, mint az elmebajosé.

- Gyermek született a feleségének?

- Igen, - mondta a képviselő kedvetlenül, - kislány lett.

Éva másfél napig gondolkozott ezen a gyermekén, önmagán, szerelmén, lányságán, sorsán. Másnap délután mellbelőtte magát. A kórházban ébredt fel. Hat hétig feküdt, senki látogatót nem akart beengedni magához, hogy a férfit ne kelljen látnia. Az utolsó héten engedett a szülői rábeszélésnek, hogy legalább Márki Feri öt percre bejöhessen.

Hat hónap múlva aztán feleségül ment Márki Ferihez.

II.

Éva harmincöt éves volt. Délceg szépasszony, a társaságban jólismert és népszerű. Már rég felköltöztek a fővárosba, mert férje állást vállalt. Az állásra szükség volt, a birtok lassan, de biztosan fogyatkozott a terhes dollárkölcsonok miatt. Kifelé nyugalmasan és rendesen éldegéltek, gyakran láttak vendéget és gyakran fogadtak el meghívásokat. De befelé annál üresebb lett házasságuk. A férfi nem csinált titkot belőle, hogy barátnőt tart. Válni a két gyerek miatt nem akartak. Úgy éltek egymás mellett, mint két jól nevelt üzlettárs. Éva kitűnően rendben tartotta a házat, gondosan ápolta férjét, ha az beteg volt, s ha barátnői hitetlenül faggatták, hogy kivel udvaroltat magának, csak a fejét rázta.

- Tudom, hogy valószínűtlen, de csakugyan nincs senkim.

- Elég bolond vagy, - mondta a legbizalmasabb barátnője, a hangos és folyton kacagó Lotte, akit Wurmstein báró Bécsből hozott haza feleségnek, - jogod van hozzá. Hiszen csókolódnia, az nagyon jó.

- Éppen ez az, - felelte Éva nyugodtan, - én nem találom, hogy csókolódnia jó. Mikor még jó házasságban éltem férjemmel, akkor is terhemre volt, ha megcsókolt.

És csakugyan nem volt senkije. Egészen egyik Széchenyi-bálig. Ott megismerkedett Rácz mérnökkel. Ez nem volt valami különös megjelenésű férfi, kezdett már testesedni és a haja ritkult, de valami megmagyarázhatatlan villamosság áradt belőle, amelyet Éva megérezett a saját vérkeringésében. A mérnök azonnal életre-halálra udvarolni kezdett neki. Éva nevetésre fogta a dolgot.

- Ugyan ne nevetesse ki magát, nemsokára már a lányomat hozom bálozni. Öregasszony vagyok.

A férfi nem tágitott. Másnap virágot küldött és telefonozott. Délután teaidőben beállított. És ettől kezdve naponta jelentkezett, Éva minden szabad óráját elfoglalta. Kellemes és okos embernek bizonyult, kitűnő társalgónak. Szeretett fiatalokáról és küzdelmeiről beszélni. Volt egy különváltan élő felesége, aki állandóan pörökkal, feljelentésekkel és zsarolásokkal kínoztta. Éva érdeklődéssel hallgatta és hozzámelegedett. És elég gyorsan eljött az a nap, mikor azt a megismerést kapta ajándékba az élettől, hogy csókolódzni csakugyan olyan jó, ahogy a kis báróné mondta.

Egy magányos, gyengédségre vágyó asszony titkos botlásának indult az egész, de nagy szerelem lett belőle. Éva gyakran mondogatta szerelmesének, hogy most ébredt asszonnyá, eddigi élete vak volt és üres. Csak anya volt, de asszony soha.

Ekkor Márki Feri meghalt. Ők boldogan összeházasodtak volna, de a mérnök felesége semmi áron nem volt hajlandó válást adni. A sors arra kényszerítette őket, hogy gondosan eldugják boldogságukat. Figyelni kellett Éva felcseperedő lányára.

Másfélévig tartott ez a dugott boldogság zavartalanul. Éva életének felét szerelmének áldozta. Résztvev munkájában, gépírással és levelekkel segített neki, járkált apró dolgai után, lakását gondozta. Nem volt gyermekei után más gondolata, csak a férfi. De annak volt más gondolata, mint ő. Másfélév múlva véletlenül rájött, hogy a mérnök szoknyák után szaladgál. Először nem is akarta hinni. Mikor kénytelen volt elhinni, akkor igyekezett megmagyarázni magának, hogy szerelmese csak egyetlen gyenge pillanatnak nem tudott ellentállni, de különben hű hozzá. Azonban hamarosan meg kellett tudnia, hogy a valóság igen lesújtó. A féltékenység, a gyötrelem, a jelenetek, a viharos összeveszések és kibékülések öt szörnyű éve következett ezután. Voltak heteik, mikor nem is beszéltek egymással és úgy látszott, hogy örökre szakítottak. De aztán véletlenül találkoztak és elülről kezdődött az egész. Éva a féltés minden pokoli kínját elszenvedte és csak olykor kapta érte néhány meghitt perc boldogságát. Ilyenkor úgy érezte, hogy ez a boldogság minden szenvedést megér. Különbö pedig úgy érezte, hogy nincs boldogság, amely felérjen kínjaival.

Ebbe aztán mind a ketten belefáradtak. Vagy nem is ők fáradtak el, hanem a szerelem. Összeköttetésük átalakult ragaszkodó barátsággá. És mikor egy szép napon a mérnök felesége meghalt, már egyik sem gondolt a házasságra. A mérnökbe beleszeretett egy rendkívül gazdag angol lány és mind a ketten természetesnek tartották, hogy a mérnök a lányt elveszi feleségül. Mikor a mérnök hazajött a nászútról, még megismertette egymással a két asszonyt. De Éva hiába igyekezett elragadóan kedves és szeretetteljes lenni, a fiatalasszony ösztönszerűen idegenkedett tőle.

Egyszer csak azon vette észre magát Éva, hogy a mérnököt már évek óta nem látta.

III.

Éva ötvennégy éves lett. Úgynevezett még mindig szép asszony. Nagyon vigyázott a terméte, sok időt töltött kozmetikusnál. Alakját minden fiatal lány megírgyelhette volna. Pedig lányai már báloztak mind a ketten. Őt is sokan kérték táncolni, de hősiesen ülve maradt. Azon igyekezett, hogy lányai jól mulassanak. Mind a kettőt ugyanazon a nyáron adta férjhez. Mikor kis garszonlakásba költözött, úgy érezte, hogy befejezte életét. És fájdalmában sokat sírt éjszakánként. Égetően fájdalmas gondolat volt számára, hogy nem asszony többé.

Ekkor következett be élete harmadik szerelme. A legborzasztóbb.

Fiatalember volt ez hozzá képest, harmincöt éves. Mesterségére nézve házi orvos. Nem ő kezdte, hanem a férfi. Eszeveszett vallomásokkal. Ügyetlen mamlasz volt ez, félszeg, gyermekszobátlan és még hozzá élhetetlen is. Valamelyik gomb mindig lógott a kabátján. Összeköttetéseit nem tudta ápolni. Csúnyán evett. Riasztó nyakkendőket hordott.

Éva mélabús mosollyal fogadta az orvos dadogó ostromát. De hálás volt azért, hogy asszonynak érezhette magát. Önkéntelenül még gondosabban öltözködött. Új hajviseletet próbált. És lelke minden jóságával igyekezett háláját megmutatni. Nevelte a férfit, csiszolta, előkelő ismerősöknek ajánlotta, közkórházi állásért a lábát lejárta. Az orvos szemlátomást fejlődött, formásodott, modorosodott. És Éva beleszeretett saját sikerébe. Tudta, hogy örvénybe ugrik, de a vágy, hogy szeressen, erősebb volt nála. Behúnyta a szemét minden józanság előtt.

Ez a boldogság összesen két hónapig tartott. Akkor az orvos átmenet nélkül hidegedni kezdett. De Éva görcsösen ragaszkodott hozzá. Szívósan, fáradhatatlan odaadással igyekezett megtartani. Jeleneteket csinált, sírt, könyörgött, rimánkodott, hízelt, fenyegetődzött. Reggel az orvos volt első gondolata, este az orvos az utolsó. Unokái - mert rövidesen mind a két lány anyja lett - meghatott gyöngédséggel töltötték el, de az orvos érdekelte mindenekelőtt, mint az egyetlen szál deszka a fuldoklót. Közben rohamosan öregedett. Rettenetes perceket töltött a tükör előtt. Olyan fájdalmakat élt át, hogy sóváran visszakívánta azokat a hajdani szenvedéseket, amelyekről azt hitte, hogy a legborzasztóbbak. És teméntelen megalázkodáson keresztül eljutott oda, hogy az orvos egyszer indulatosan így szólt hozzá:

- Kérem, hagyjon nekem békét, különben botrányt csinállok.

Elsápadt és reszketett ekkor. Nagyot nyelt. És még aznap végérvényesen megöregedett. Lemondott a hajfestésről és idős dámának való ruhákat rendelt. Eleinte azt hitte, hogy belehal. De csak egy napig hitte. Másnap már jól érezte magát. Nemsokára elutazott Olaszországba. És ott úgy találta, hogy nagyon szép öregén az élet.

IV.

Velencében összebarátkozott egy öreg amerikai hölgygel. Egy este a Quadriban üldögéltek és az amerikai öregasszony így szólt hozzá:

- Hány szerelme volt életében, kedvesem? Hányszor érezte, hogy tartozik valakihez?

Ő felnézett a csillagos égre, gondolkozott, aztán így felelt:

- Kislány koromban úgy éreztem, hogy valakinek a lánya vagyok. Érett asszony koromban úgy éreztem, hogy egy bizonyos embernek a nővére vagyok. Aztán nemrégén úgy éreztem, hogy valakinek az anyja vagyok. De mint nő mindig egyedül maradtam.

TELEFON

I.

A szép Gráfné megjelent a nyári klubhelyiségben. A portás köszönését nem fogadta, csak ellebbent mellette betűmintás emprimé-ruhájában, megjelenése büszkeségével. Mindjárt a bejáraton túl találkozott Sényi báróval. Annak már köszönt, sőt meg is állt vele.

- Jó napot, Sényi, hogy van? Mi ujság, mondjon valami érdekes pletykát.

- Pletykát? Szívesen szolgálnék a híres szépségnek, de nincs. Manapság nem történik semmi. A flörtök már hetekig nem változnak. Válni sem akar senki.

- Dehogyan nem. Mi van például Náraynéval? Azzal maga nagy barátságot tart fenn.

- Megvan szegényke. Tegnap beszéltem vele, végleg külön költözött és megkapta az új telefonszámát.

- No lássa, és maga azt mondja, hogy nincs ujság. Szóval, megkapta az új telefonszámát. Én is fel fogom hívni. Mi az új szám?

A báró kihúzta a könyvecskéjét, elővette a pápaszemét, kivette a tokból, megtörölgette zsebkendőjével, feltette a szemére, fellapozta a könyvet, aztán megmondta a telefonszámot:

- Tizenöt-huszonkettő-huszonhárom.

A szép Gráfné ismételte a számot, hogy el ne felejtse. Aztán elköszönt a bárótól. Közben eszébe jutott, hogy a báró kicseppent az Alföldi Bank igazgatóságából és most már alig van súlya. Ezért nem nyújtott neki kezet, csak biccentett. Aztán indult befelé a kavicsos úton.

II.

Leült szokott asztalához és körülnézett. Mingyárt megpillantotta rabszolgáját, Arankát, aki egyik bridgenél kibicelt. Parancsolóan intett neki. Aranka arca eltorzult, mert imádott kibicelni és nem szívesen hagyta ott a játékot. De azonnal felkelt. Nem tehetett egyebet, a lánya Gráfnétól szokta kapni ajándékba az elhordott ruhákat.

- Hogy vagy, Elzám, angyalom, megint olyan tündérszép vagy, hogy az ember szeretne beléd-harapni.

- Ne hízelegj, ülj le. Náraynének új telefonja van. Ne felejtsd el a számot, ha én elfelejteném: tizenöt-huszonkettő-huszonhárom.

- Mit akarsz ezzel a számmal?

- Még nem tudom, de valamit akarok csinálni. Valami olyat, hogy az az utálatos nő vér-könnyeket sírjon.

- Mit akarsz még tőle? Hiszen a férje miattad hagyta ott. Ez még mindig nem elég?

- Nem elég. És az urával is akarok valamit csinálni. Annak is jó lesz, ha egy-két éjszaka nem alszik.

- De miért? Hiszen miattad hagyta ott a feleségét. Még mit akarsz?

- Hallgass, ne beszélj bele az én dolgomba. Az én számlámat én tudom, nem te. Majd elmondom neked, hogy mivel vagyok én ezeknek adósa. Mikor öt évvel ezelőtt fenn voltam a Semmeringen, megláttam ezt a Nárayt. Azonnal elhatároztam, hogy ez lesz az én nyaralási flörtöm. Nagyon szépen indult a dolog. Náray már virágot is küldött. Akkor jelent meg az a vézna, szőke dög az anyjával. Náray rögtön hozzápártolt, két hétig csak vele foglalkozott, felém sem nézett. Ott álltam megszégyenítve.

- Megszégyenítve? Hiszen tizen ugráltak körülötted és szépségversenyt nyertél.

- Az mindegy. Magam előtt megszégyenültem. Két hét múlva eljegyezték egymást, itthon két hónap múlva összeházasodtak. Akkor fogadtam meg, hogy ezért még mind a kettőnek fizetni fogok. Az idén tavasszal fizettem is. Firenzében találkoztunk. A többit tudod.

- Tudom. Az asszony egyedül jött haza, szállodába költözött és öngyilkos akart lenni. Erős altatókkal alszik.

- Ugy van. A férfi velem jött haza, én pedig itthon azonnal kiadtam az útját.

- Vigyázz. Olyan pletykát is hallani, hogy nem te adtad ki az útját, hanem ő bánta meg az egészséget és szeretné visszakapni a feleségét.

- Az emberek csak beszéljenek, amit akarnak. Ezt az embert mindenestre úgy megkínóztam, hogy bögőnek nézte az eget. A házasságuk örökre el van rontva, afelől nyugodt lehetsz. Nem beszélnek egymással, az utcán nem köszönnek egymásnak. Ide a klubba egyik sem jár. Ha találkoznának, az rettentő kínos volna mind a kettőnek. Hopp, megvan, hogy mit csinálok a telefonszámmal. Gyere a telefonfülkébe.

Aranka habozott. A szép Gráfné gyilkosan pillantott rá.

- Micsoda? Habozol?

Már nem is habozott Aranka. Elhatározta, hogy húsz pengőt fog kölcsönkérni. Mentek a telefonfülkébe. A kagyló nem volt a helyén, valakit vártak a telefonhoz. Uray urat várta egy női hang.

- Uray úr az előbb ment el, tessék letenni a kagylót.

- Mire Uray sietve odaért a fülkéhez, a telefonos nyomában, a szép Gráfné már javában tárcsázott. Aranka fogta a másik kagylót.

- Halló, Náray méltóságos úr lakása?

- Igenis, itt az inas.

- Otthon van a méltóságos úr?

- Nincs itthon, kérem, már nem is jön vissza, házon kívül vacsorázik. Kit jelenthetek?

- Jegyezze fel, hogy tizenöt-huszonkettő-huszonhárom kereste a méltóságos urat életbevágó üzleti ügyben. Akármilyen későn jön haza a méltóságos úr, hívja fel.

A szép Gráfné letette a kagylót és győzelmesen mosolygott.

- Altatóval alszik. A telefon fel fogja zörgetni. És képzelj, milyen arcot fog vágni mind a kettő, ha meghallja, hogy ki beszél. Remek. Meg fognak pukkadni. De ha eljár a szád, agyonváglak.

- Félelmes vagy, drágám, zseniális vagy. Adjál húsz pengőt kölcsön, be akarok ülni egy bridgebe.

- Megint zsarolsz? Nesze tíz pengő, de egy félóráig még velem kell ülnöd.

- Míg az illető jön. Értem.

Mentek vissza az asztalhoz. A szép Gráfné ragyogott a jókedvtől.

III.

Náray éjjel kettőkor érkezett haza. Íróasztalán ott várta az inas írásbeli üzenete az ismeretlen telefonszámmal. Előbb vállat vont és el akarta dobni a papirost. De aztán mégis feltárcsázta a számot. Jó sokáig szólt a telefon. Végre egy gyötrött, félig alvó női hang bement a hallót.

- Itt Náray tanácsos beszél. Kérem, ez a szám azzal keresett engem, hogy bármilyen későn is, hívjam fel. Ki beszél ott?

Hosszú, meghökkent szünet válaszolt erre a vezeték másik végén. Aztán ez hallatszott:

- Én vagyok, Judit. De ez valami félreértés lesz, én nem kerestelek.

Most a férfi hallgatott meghökkenve. Rettentő zavarral szólalt meg végül:

- Most azt hiheted, hogy ezzel az ügyetlen ürüggyel hívtalak fel. Becsületszavamra kijelentem, hogy magam sem értem az egészet...

- Ne mentegetőzzél, nem baj. Úgyis kellett volna a bútorok és a kutya miatt beszélünk. Ügyvédeknek keresztül nagyon nehézkes az ilyesmi...

- De kérlek, minden úgy lesz, ahogy parancsolod. Ami a kutyát illeti...

Igy beszéltek egy álló óráig egyhuzamban. Illetve nem is így, mert öt perc múlva már hevesen veszekedtek, egymást vádolták, keserűen panaszkodtak és sírva fakadt mind a kettő. Mikor az egy óra letelt, a férfi követelte, hogy most rögtön, hajnali négykor személyesen találkozzanak, mert az ilyesmiről telefonon nem lehet beszélni. Háromnegyed négykor az asszony lejött az új lakásából, Náray lent várt egy taxival. A kocsit céltalanul kóborolt velük a Hűvösvölgyig, majd a Horthy Miklós-körtérig. Félőtkor az asszony visszatért férjével együtt a régi lakásba. Olyan boldogok voltak, hogy majd megbolondultak.

IV.

Elutaztak két hétre, mintha új nászútra mentek volna. Mikor visszajöttek, elnéztek a klubba. A szép asszony meglátta őket és azonnal ráparancsolt Arankára, hogy üljön oda és hozzon híreket. Aranka jó félórát beszélgetett a házaspárral hármasan. Egyszer csak mi történt: Nárayné felkelt és egyenesen odament a szép Gráfnéhoz.

- Drágám, meg akarom neked köszönni a boldogságomat. Aranka elmondott nekem mindent.

- Hogyhogy mindent? - kérdezte ellenségesen és harcra készen a szép asszony.

- Elmondta, hogy milyen zseniálisan összehoztál engem telefonon az urammal, mert tudtad, hogy mihelyt beszélünk egymással, azonnal ki fogunk békülni.

- Úgy van, - szólt bele Aranka, - józan ésszel mást nem is lehetett képzelni.

Nárayné szerényen és pironkodva még hozzátette:

- Bocsánatot is kérek tőled, hogy így félreismertelek. Azt hittem, gonosz vagy. Most látom, mennyi jószág lakik benned.

Kezet nyújtott. Még beszéltek néhány szót, aztán Nárayné elment. Aranka azonnal rácsapott zsarnokára:

- Adj ide ötven pengőt kölcsön.

- Csak negyvenet adok. Tízet levonok azért a szemtelen megjegyzésért, hogy józan ésszel előre tudnom kellett volna, mi lesz. Olyan buta vagyok én?

Aranka nem felelt, csak átvette a negyvenet és mosolygott. Azt gondolta magában, hogy itt mindenki buta, csak neki van valami kevés esze.

AZ ÚJ EZÓPUS

I.

A rádió és a zongora

A rádió és a zongora ugyanabban a szobában laktak, sőt egymás tőszomszédságában. Mikor lakótársakként összekerültek, állandó volt köztük a torzsalkodás. A zongora régebben ott lakott és tekintélyes, megbecsült kedvence volt az otthonnak. De mióta a rádió odakerült, megszégyenítő napok virradtak reá! Alig foglalkoztak vele, a rádió lett a kedvenc. A rádió ezerszer többet tudott, mint a zongora. S mindent, amit tudott, szebben tudta. Rövid idő alatt teljes győzelmet aratott. A zongora fedele hónapokon át nem nyílt ki többé, takarójára fényképek és virágvázák kerültek. Ez nagyon fájta neki. Némán szenvedett. S mellett reggeltől estig hallani kellett diadalmas ellenségét: a rádió már korán reggel harsány testgyakorlással kezdte, attól kezdve aztán egész nap zenélt, szavalt, híreket ujságolt, bömbölt, labdarugómérkőzéseket közvetített, okszerű trágyázásra oktatott és ami legjobban fájta a zongorának, zongoraszámokat is muzsikált a leghíresebb művészek előadásában.

Ettől a sikertől a rádió elszemtelenedett. Gyakran megtagadta a munkát. Ha nem volt kedve dolgozni, krákogott, recsegett és sípolt. Orvosul szerelőt hívtak hozzá, az elkezdte érzékeny testrészeit csavargatni, amitől a rádió eszére tért és megint rendesen működött egy darabig. Aztán megint szeszélyes lett és járta a bolondját.

- Nézd, - mondta a zongora, - mi mind a ketten szerelmesek vagyunk gazdánkba. Nekem, mint szerelmes nőnek nem érdekem, hogy kioktassalak. De önzetlenül mégis figyelmeztetek: ennek rossz vége lesz.

- Te, csak ne taníts engem. Akit mind a ketten szeretünk, az engem nem nélkülözhet. A világ minden tarkaságát elébe tudom ontani. Megbecsülhetetlen dolgokra tanítom. Varázslatom folytán ott tudok lenni a földgömb minden nevezetes eseményénél személyesen. Minden ujságot tőlem hall meg legelőször. Nyelvekre oktatok, művelem, gyönyörködtetem. Én megengedhetem magamnak, hogy néha szeszélyes legyek. Te pedig annál kevésbé kellesz neki, mert bukásod folytán le vagy hangolva. A lehangolt nőt senki sem szereti.

A zongora nem felelt, csak szomorkodott tovább és várt. S ime, még aznap alkonyatkor mi történt: a rádió gombját egy politikai beszéd kellős közepén elcsavarta egy kéz. Mingyárt utána felnyílt a zongora fedele, a billentyűkön ujjak szaladtak végig. A zongora, bár kissé lehangoltan, de teljes igyekezettel énekelni kezdte a Holdvilág-szonátát.

- Mi történt itt? - kérdezte a mellőzött rádió megdöbbenve.

- Sokat tudsz, - felelte a zongora, - de nem vagy bölcs. Ez mindig így volt, mióta a világ áll. A férfiak attól a nőtől, aki mindenkié, mindig visszatérnek ahhoz, aki csak az övék.

II.

A gáz

Az ostromlott városban a folyóparton sétálgatva találkoztak egymással az egyszerű gyújtó és az öngyújtó. Az egyszerű gyújtó síma fehér ruhát viselt és piros kalapot. Az öngyújtó azonban színaranyból való ruhát hordott.

- Miért fogadod olyan zordul a köszönésemet, - mondta a gyújtószál, - hiszen rokonok vagyunk. Mind a ketten a Tűzistentől származunk.

- Elég távoli rokonság. És ne feledkezzünk meg a társadalmi különbségről. Nálad csak a gáz bűdösebb.

- Szegény vagyok, az igaz. De frontharcos voltam. A gázt pedig ne szidd. Békés úriember, főz és világít.

- Az nekem nem imponál. Én a háború szülötte vagyok. Ha nem tudnád származásom titkát, elmondhatom. A félkarú rokkantak nem tudtak téged használni feleségeddel együtt, azzal a szegletes vén skatulyával. Erre feltaláltak engem. És oly remekül sikerültem, hogy elterjedtem az egész világon. Innen is látszik, hogy a háború átka áldásos eredményeket is hozhat.

- Azért mégsem kellene ennyire fenn hordani a tűzkövedet. Azt hallom, hogy néha használhatetlen vagy a mesterségedben. Én bezzeg sohasem mondom fel a szolgálatot.

- Ki mondta rólam ezt a rágalmat? Idenézz, te nyavalyás.

Megkattant az öngyújtó és remekül lángolni kezdett. A gyújtószál tűzbe jött, megdörzsölte a fejét és ő is lángolni kezdett. Ekkor repülőgép berregése hallatszott a fejük felett. Gázbomba esett le közvetlen melléjük. A bomba rájuk ordított:

- Mit jár a szátok, nem tudjátok, hogy háború van?

Az öngyújtó némán megdermedt, a gyújtószál könyörögni kezdett a fojtóan terjedő rokonnak:

- Engem ne bánts. Éppen az imént védtelek.

- Az nekem mindegy, én nem ismerek sem társadalmi, sem egyéb szempontokat. Én a háború vagyok.

És a két láng egyszerre kialudt.

III.

Az írógép és a töltőtoll

Abban a boltban, ahol jövőjük eldöltét várták, hogy kikerüljenek az életbe, sokat beszélgetett egymással az írógép és a töltőtoll. Szüntelenül vetélkedtek egymással.

- Nézd, - mondta az írógép, - minden vita hiábavaló. Mind a ketten cselédeknek születtünk. Cselédben az a jobb, aki gyors munkás. A statisztika régen eldöntötte, hogy én kétszer olyan gyorsan tudom követni az emberi gondolatot, mint te.

A töltőtoll hallgatott. Nem tudott ellenérvet találni.

Nemsokára mindkettőjüket megvették. Két író jött be az üzletbe. Egyik megvette az írógépet, mert nagysikerű író volt és elég pénzzel rendelkezett. A töltőtollat a még nem neves, kezdő író vette meg. Ettől kezdve az írógép és a töltőtoll évekig nem hallottak egymásról. Évek múltán véletlenül találkoztak.

- Hova mégy? - kérdezte a töltőtoll.

- Meghalni, - válaszolt az írógép keserűen, - búcsúzz el tőlem örökre. Történetem az, hogy rendkívüli gyorsasággal tudtam követni gazdám gondolatait. Ahogy gondolt valamit, azt én hihetetlen sebességgel rögtön leírtam. Ez bőbeszédűvé és terjengőssé tette stílusát. Könyvei kevésbé tetszettek. Elszegényedett. Most kénytelen volt engem eladni. Visznek a gyárba, hogy testemet felboncolják. Hű munkámért jobb sorsot érdemeltem volna. Te hova mégy?

- Nagyon előkelő helyre, - válaszolt büszkén a töltőtoll, - én jobban jártam nálad. Igen lassan követtem gazdám gondolatait s ő ráért ezalatt gondolatait jobban megformálni. Írásmódja tömör lett és gondos. Könyvei egyre nagyobb hírre tettek szert. Most jubileuma alkalmából, mivel világhírű ember, a nemzet arany töltőtollal lepte meg, ő pedig engem a múzeumnak ajándékozott. Magam is halhatatlan lettem, örök életemet végtelen nyugdíjban, munka nélkül, üvegbura alatt fogom tölteni. Mindenesetre szeretném az én burámra és a te jeltelen sírodra is felvésetni: lassan járj, tovább érsz. Isten veled. Sajnálalak.

- Isten veled. Gyűlöllek.

A VADÁSZFEGYVER

I.

Ahelyett, hogy az előtte fekvő kérvényeket nézte volna, a levegőbe nézett Gyoroki, személyzeti főnök. S a levegőben egy női mosoly villogott előtte. Fekete szempárt és nagyon piros ajkat idézett fel a maga elé képzelt mosoly, a női fej féloldalt visszafordulva kihívóan és forrón pillantott hátra.

Gyoroki könnyed izgalommal rámosolygott az üres szobában a mosoly emlékére. Előző napon történt, hogy Vica, a rendkívül csinos özvegy, így nézett rá búcsúzáskor. Ezt a mosolyt nem lehetett félreérteni. És Gyoroki tétlen tünődése közben már el is határozta, hogy ezt a félreérthetetlen kihívást nem hagyja válasz nélkül. De az elhatározással egy időben nagyot sajogva jelentkezett a lelkiismerete. A felesége jutott eszébe.

Felesége, a szelíd és kedves Mária. A megtestesült odaadás és jóság. Akivel öt éve él nyugalmas és derék házasságot. Jó érzései fellázadva tiltakoztak a hűtlenség ellen, amelyre elszánta magát. De aztán saját érzéseivel alkudozni kezdett. Érezte, hogy a kínáló és csábító kalandnak ellenállni nincs elég ereje. Aztán meg Mária nem fog megtudni semmit soha. Amit az ember nem tud, az nincs.

Ösztönszerűen nyúlt volna már a telefon után, de eszébe jutott, hogy hiába hívná fel a szép özvegyet, az ma egész napra kirándult. Csak este lehet majd felhívni. De hogyan hívja fel? Hazulról nem lehet. Valamilyen ürügy alatt le kell majd mennie az utcára, hogy a sarki nyilvános állomásról, vagy a szomszéd kávéházból hívja fel.

Ezt el is határozta. Még egyszer felidézte magában azt a feketeszemű, forró mosolyt, aztán, arcán még az öröm ízével, nekifogott a kérvényeknek.

II.

Később eszébe jutott, hogy otthon ebéd után szüksége lesz a statisztikai évkönyvre, azt pedig a múlt héten kölcsön kérte tőle a nyugalmazott tábornok, aki egy házban lakott vele, egy emelettel feljebb. A tábornok a minap valami olyat mesélt, hogy utazni készül. Szép lesz, ha lezárja lakását és a kölcsönadott könyvet nem lehet visszakapni.

Feltárcsázta lakását. A szobalány jelentkezett.

- A nagyságos asszony nincs itthon.
- Nincs otthon? Hiszen azt mondta, hogy egész délelőtt otthon marad.
- Nincs itthon, nagyságos úr, kérem. Egy félórája ment el. Takszit hozatott.
- Úgy. Ha hazajön, mingyárt hívjon fel. Nem telefonált senki?
- Csak Iványi úr telefonált. A nagyságos asszonyt kereste.
- Jól van. Isten áldja meg.

Letette a kagylót és csodálkozott. Miért mondta reggel Mária, hogy egész délelőtt otthon marad? Mi jött közbe, hogy mégis elment hazulról? És miért nem hívta fel előbb, ha hirtelen el kellett mennie? Ez az asszony maga volt a tapintat és gyengédség. „Azért hívlak, drágám, mert most lemegyek az óráshoz, nehogy hiába keress. Félóra múlva itthon vagyok.” Most se szó, se beszéd: elmegy.

Vállat vont és kedvetlenül dolgozott tovább. De nem tudott odafigyelni. Bosszankodott. Pontosan nem is tudta, miért. De egyszer csak hirtelen felnézett, mintha rákiáltottak volna. Iványi. Mit telefonozgat az ő lakására ez az Iványi? Délelőtt, mikor ő biztosan nincsen otthon? Ismert szoknyavadász, folyton nők után koslat. Csak nem merészkedett Máriára emelni a szemét? Elfutotta a düh a puszta gondolatra is. Úgy fogta meg a kezeügyébe eső léniát, mintha bele akarná döfni valakibe.

III.

Nemsokára hívatta az államtitkár. A szabadságok beosztását kellett elintézni. Több mint másfélóráig tanácskoztak. Két óra elmúlt, mire végeztek. A felesége bizonyára kereste közben. Most már mindegy. Sietett haza.

Az asszony mosolyogva, nyájasan várta, mint mindig. Érdeklődött, hogy sok dolog volt-e a hivatalban. Gyoroki kurta válaszokat adott. Leültek ebédelni. Némán. Mária, ha férjét fáradtnak látta, nem szólt hozzá, hogy ne idegesítse. Ő szótlanul vagdosta a húst. Olykor félszeme sarkából lopva az asszonyra nézett. Szelíd, kedves angyalarc. Lehet, hogy ilyen arc mögött csalfaság és hazugság lakozzék? Sajnos, lehet. Ő maga rá az élő példa. Hiszen képes volt ma reggel nyíltan és szeretettel nézni felesége arcába, pedig Vica mosolya járt az eszében. Sohasem lehet tudni, mi lakik egy homlok mögött.

- Hol voltál délelőtt? - vetette fel hirtelen a kérdést.

Lehetetlen volt észre nem vennie, hogy az asszony elpirul. És nem is válaszolt rögtön. Csak egy másodpercet késlekedett, de áruló másodpercet.

- Lementem a tisztítóba. Mikor feljöttem, kerestelek is, de azt mondták, hogy bent vagy az államtitkárnál.

- Igen. Azért kerestelek, mert valamit meg kell néznem abban a könyvben, amit a tábornok elvitt olvasni. Félek hogy elutazik.

- Csak a jövő héten utazik. A könyvet rögtön lehozatom.

Megint hosszabb szünet következett.

- A tisztító itt van a tulsó sarkon. Miért még oda takszival?

Az asszony megint elpirult. És megint nem azonnal felelt.

- Még más utam is volt. El kellett szaladnom a mamához.

Újra szünet. S végül a feketénél Gyoroki feltette a kérdést:

- Mit akart ez az Iványi?

- Semmit, - felelt az asszony szemmelátható zavarban, - csak éppen... felhívott.

Csend következett. Házasesetük első kínos csöndje. Aztán Gyoroki felállott.

- Most ledőlök és délután dolgozom. Jön ide valaki?

- Irmáék jönnek ötkor bridzsezni.

Nem felelt, vonult be a szobájába. Ledőlt, de szó sem lehetett arról, hogy aludjék. Behúnyta a szemét, hallgatta a ház csendjét, de gondolatai viharosan zakatolva forogtak, számolgattak, latolgattak. Volt pillanat, mikor riadtan felült és megrendülve motyogta maga elé: „a feleségem megcsal”. Mennél többször gondolta végig a gyanújeleket, a borzasztó valóság annál kétségtelenebbnek látszott előtte.

Felkelt a diványról, járt-kelt izgatottan. Megállt a szoba közepén cél nélkül. Megint járkált. Miért nem veszi elé az asszonyt, miért nem ragadja torkon, miért nem szedi ki belőle az igazságot? Hogy nem kezdi azonnal az összes hazugságok tisztázását, azt maga sem tudta megérteni. Csak gyötrődött így egyedül, még fel is nyögött kínzó dühében és érezte, hogy könnyes a szeme.

Ötkor nem szólt senkinek semmit, kiosont a fürdőszoba felé és lement az utcára. Céltalanul ödöngött, beült egy kávéházba, ott sem bírta, gyalogolni kezdett egyre gyorsabb léptekkel, a végén már majdnem futott.

IV.

Kilenckor ment haza. A kártyázók már elmentek.

- Gyere be a szobámba, - mondta az asszonynak.

Kulccsal bezárta az ajtót. Aztán megragadta az asszony csuklóját.

- Most rögtön mindent el fogsz mondani. Egész sor hazugságon kaptalak rajta.

Ebben a pillanatban kopogtattak. A szobalány szólt be a lezárt ajtón át.

- Vica nagyságos asszony kéreti a telefonhoz a nagyságos urat.

- Pukkadjon meg, - ordított ki, - menjen a fenébe, mondja meg neki! És most ne zavarjon!

S az asszonyhoz fordult:

- Ki vele! Mindent elmondani, mert megfojtalak.

V.

A megoldás nagyon egyszerűnek bizonyult. Egy hét választotta el őket a házassági évfordulótól. Mária egy fél éve rakta élére a pénzt titokban, hogy megvalósítsa férje régi álmát: megvegye a vadászfegyvert. Ezt meglepetésnek szánta. Iványival beszélt össze, ismerőseik közül az egyetlennel, aki nagy vadász volt és jól értett puskához. Ketten együtt mentek ma délelőtt kiválasztani a fegyvert. Még mellékesen kiderült valami: Iványi elárulta bizalmasan az asszonynak, hogy titokban eljegyezte a Rády-lányt, akibe fülig belebolondult, de a dolog még nem nyilvános.

Negyed tizenegykor ültek vacsorához. Holtfáradtan, de boldogan, nevetve, kicsit lámpalázasan. Gyoroki odaszólt a szobalánynak:

- Mit mondott maga Vica nagyságos asszonynak?

- Azt mondtam, hogy a nagyságos úr nem akar a telefonhoz jönni, mert bezárkózott a nagyságos asszonnyal.

- És ő mit felelt?

- Semmit. Lecsapta a kagylót.

Gyoroki nevetett és vállatvont. Közben lopva Mária arcára nézett. És bölcs, mindentudó, megbocsátó mosolyt látott rajta.

A VAK

Mivel pontosan tudta, hogy hány lépést kell tennie a bejárat küszöbétől a kavicsos úton a kertajtóig, egész biztonságosan nyújtotta maga elé bal-kezét, hogy a kilincs abba akadjon. És valóban ott volt a kilincs. Kinyitotta a kertajtót és kilépett a csendes kültelki útra, az Artillery Walkra, amely a bunhilli-rétek felé vezetett. Mély csend volt itt a nyári délutánon, London távoli lármája nem hallatszott eddig.

A vak ember jobbkeze botot fogott. Azt rézsútosan maga elé tartotta és lépésenként megkoppintotta vele az országutat. Tizenöt esztendeje volt már teljesen világtalan, a járkálásban tökéletes gyakorlatra tett szert. Hallása rendkívül kifinomodott. Sokkal hamarabb meghallotta a távoli szekérsörgést és lódobogást, mint a látók. És tisztán meg tudta mondani, rakott-e a közeledő szekér, milyen gyorsan halad, vagy hány lovas közeledik. Egész biztonságosan járkált a szabadban is. Ilyenkor délután, ha szépen sütött a nap, és a köd nem fenyegette köszvényes tagjait, szeretett gyalogolni a mezők felé.

- Jó délutánt, Milton úr, - mondta két közeledő ember közül az egyik.

- Jó délutánt, Holborn úr, - felelte ő.

Azonnal megismerte a hangot. Sőt megismerte a másik ember lépéseit is: az öreg Holborn fia volt az. Most jöttek hazafelé a mezőkről. A két pár kopogó láb elhaladt, s a vak ember folytatta útját. Jó tíz percnyi gyaloglás után már fülelni kezdett a különböző neszekre, hogy a környezet felől tájékozódják, mert azt a bizonyos lócát kereste, ahol szeretett lepihenni és gondolkozni. Egy bizonyos kutya ugatásáról ismert rá az út kellő pontjára: ha a házörző mérges csaholással a kerítéshez rohant, még nyolcvan lépést kellett tennie, ott volt a lóca.

Megtalálta tapogató botjával és leült. Élősövény tövében állott ez a lóca, a sövény mögött gyümölcsös terület el, amelynek fáinak között nem volt lakóház. Itt szeretett eltűnődni dolgairól. Most előre elkészített céllal jött ide. A feleségéről akart gondolkozni. Pipáját, dohányját és tűzszerszámát vette elő, szikrát csiholt és rágyújtott.

Valaha látta a füstöt, mikor dohányzott. Maga elé idézte a látványt. A fehér felleget képzelgette lelki szemeivel, amint íróasztala mellett terjengett valaha. És most saját magát is látni igyekezett, ahogy itt pipázik a padon: középtermetű, ösztövé, szőkés-ősz hajú, koránál fiatalabbnak látszó ember, szárközépig érő nagy szürke kabátban, vastag gyapjúharisnya a lábaszárán, lábán csattos cipő, fején magas kalap. Botja mellette a lócán. És pipázik a behunyt szemű ember, fújja a füstöt, fehér felleget, mögötte a sövény zöld alapja. De vajjon milyen a táj? Erre a tájra már vak korában költözött. Nem volt képe a tájról. Járt ugyan errefelé látókorában, de annak emlékét már képtelen volt felidézni. És így számtalanféle tájat rajzolt magának, ha erről gondolkozott. Rajzolt szelíd vonalú, lankás domboktól övezett képet, amelyen csak itt-ott vöröslök holmi téglaház, ha Bunhill felé néz. Rajzolt építettebbet, lakottabbat, amelynek épületei között kevesebb a zöld. Házcsoportokat hol ide rakott képzeletében, hol amoda. Játéka volt ez képzeletének, gyermek módján játszogatótt vele. De szomorú gyermek módján, mert a játék mélyén mindig ott volt az irgalmatlan szó: soha többé. Soha többé nem fogja látni a látók világát, ezt a maga külön Elveszett Paradicsomát.

Régesrégi emlék jutott eszébe. Harminc éves. Mikor jó módú fiatalember, pályáját kezdő költő gyanánt utazgatott Európában és eljutott Firenzébe, ott figyelmeztették, hogy érdekes volna meglátogatnia a világhírű tudóst, Galileit, akit az inkvizíció örökös házi fogságra ítélte s aki vakon, öregén, betegen senyved külvárosi villájában. Ő fiatal volt, friss, egészséges. Felment a vén fogolyhoz. Jó sokáig ült nála, latinul beszélgettek. S a beszélgetésben felmerült, hogy ő

szeretne majd egyszer valami hatalmas, nagy alkotást írni Isten és ember összeköttetéséről. Ez a vágy akkor már az Elveszett Paradicsom magva volt. Ő Homéroszhoz hasonlította Galileit. És Galilei búcsúzáskor így szólt hozzá:

- Isten őrizze meg attól, hogy öregségére megvakuljon.

Ő elbizakodott bizonyossággal és vidáman felelt:

- Ez aligha fog bekövetkezni. Olyan szemem van, mint a sasnak.

Az öreg olasz tudós rég elporladt azóta, s ő ime itt van vakon, öregén és betegen. Egyetlen támasza és vigasztalása a felesége. A kimondhatatlan hálát érdemlő, jóságos, egyszerű Elizabeth. A harmadik feleség. Aki még arra is képes, hogy a három felnőtt lányt féken tartsa. Azokban semmi öröme nincs: önzők, tiszteletlenek, lusták; ha diktálni szeretne nekik, mindenféle ürüggyel kibujnak alóla, mert amit apjuk diktál, azt únják. Éveken át még lopták is, összebeszéltek a cselédséggel és megdézsmálták a háztartási pénzt. Mióta Elizabeth ott van a háznál, azóta rendben megy minden.

De vajjon milyen asszony ez az Elizabeth külsőleg? Már teljesen vak volt, mikor ezt az asszonyt elvette. Nem látta soha. Ugynevezett értelmi házasságot kötöttek, Paget doktor hozta össze a pártit. S ebből a részvéten, józan érdekeken, kölcsönös belátáson alapuló házasságból később kivirult a szerelem. A hatvan felé közeledő vak költő és a lánynak idős, de asszonynak még fiatal Minshull Elizabeth a józan csókokon át megtalálták az őszi szerelem méltán szenvedélyes mámorát. Milyen lehet Elizabeth? Az asszony arcával is úgy volt, mint az otthonát környező tájjal. Ezerféleképpen maga elé képzelte, mintha Isten után még egyszer meg akarná teremteni. Gyakran végigfuttatta ujjait gyengéd becézéssel az asszony arcán, hogy kitapogassa orra formáját, álla alkotását, orcái domborulatát. Szemöldökét kereste ujjai hegyével, s síma hajának választékát kutatta tenyerével. És ezeket az elemeket igyekezett képzeletében képpé összerakni. De még mindig ezerféleképpen képzelhette. Ezerarcú felesége volt neki. Sőt bizonyos tekintetben ezer felesége. Mert az az asszony, akit most képzelt maga elé, merőben különbözött attól, aki egy óra múlva jelent meg képzeletében.

Most lépteket hallott. Két ember járkált a gyümölcsösben. Talán a gyümölcsös tulajdonosai, akik eljöttek megnézni a termést. Beszélgettek. Őt a sövény miatt nem láthatták.

- Az imént Milont láttam itt az országúton, mielőtt veled találkoztam. Mondják, hogy naponta erre sétál.

- Igen. Én a feleségét láttam tegnap.

- Még nem láttam. Milyen asszony?

A lócán mozdulatlanul fülelő vak embernek megdobbant a szíve. Izgatottan várta a sövényen túlról a választ.

- Hogy is mondjam - felelte a kérdezett -, jól megtermett, derék asszony. Az arcában van valami, ami nekem nem tetszik, de sokaknak nagyon tetszik.

- Miért? Milyen?

- Tudom is én. Olyan izé. Olyan különös. Aztán elhaladtak a hangok. A vak izgatottan töprengett tovább. Az az ember, aki Elizabethről beszélt, nem tudta megmondani, hogy Elizabeth milyen. De hogyan is mondhatta volna. Az ilyen feladat a legnagyobb íróknak is ritkán sikerül, pedig ez a mesterségök. Hiába minden: látni kellene az asszonyt. Csak egyetlen egyszer, egy pillanatra. S ez nem következhet be soha. Az orvosok már rég eldöntötték, hogy ez a vakság gyógyíthatatlan. És most már mindig így marad: ezer felesége van, akiket képzeletében ismer, s van egy, akit soha nem ismerhet. Ha öregedő szerelmének fellobbanásával

magához vonja az asszonyt és megcsókolja, megfejthetetlen titkot csókol meg, amely mindig új marad és mindig titok.

Hirtelen felrezzent. Igen távolról lépteket hallott. Semmi kétség: ez az Elizabeth járásának hangja. S valóban, pár perc múlva már hallotta a mély és sajátságosan kellemes hangot.

- Tudtam, hogy itt megtalálalak, John. Gyere haza, mert az ég elborult és köd jön.

- Mindjárt, drágám. Ülj le egy kicsit.

Az asszony leült. Szappanának jól ismert illata megcsapta a vak ember orrát.

- Miről gondolkozol?

- Rólad.

- Ó, ez kedves, - nevetett az asszony, - és mit süöttél ki rólam?

- Azt, hogy milyen csodálatos és erős az a szerelem, amit érzek irántad. A Tantalusz szerelme ez, és éppen ezért csillapíthatatlan. Ha egyetlenegyszer láttalak volna, talán megtörténhetnék, hogy közömbössé válsz nekem. De így mindig szeretlek, amíg élek. A vak ember szerelme sokkal több, mint a látóé, mert a látás véges, de a képzelet határtalan.

A két kéz fogta egymást a lócán és a vak ember feje az asszonytól elfordulva, kutatóan nézett bele a semmibe.

VÉGZETES VÉBER

(Mindig az asztalvégen húzódik meg az az ember, aki ezt a történetet elmondja. Vékony, fakószőke férfi, folyton félénk és üldözött arckifejezése van, félénksége folytán mindig túlzottan nyájas, túlzott nyájassága folytán mindig zavart.)

Ne is kérdezzétek, hogy mi lelt. Rossz kedvem van. Nem akarom elmondani, hogy miért. Még beszélni is kellemetlen róla. De különben, bánom is én, mégis elmondom. Azért van rossz kedvem, mert Véberrel álmodtam. Nem tudjátok, ki az a Véber. Volt osztálytársam. Nyolc évig ültem vele egy padban.

Jó, jó, tudom, hogy álmokban hinni badarság. Értelmes embernek merem magam mondani, sőt közepesen műveltnék. Tudom, hogy az álmokban nem a jövő rejlik, hanem részint a jelen, részint a régmúlt. Nem is azért van rossz kedvem, mintha Véber „rosszat jelentene”. De akkor is lehangol Véber, ha ébren jut eszembe. Magamban elneveztem végzetes Vébernek.

Emlékszem ma is, hogy mikor az első gimnáziumban az első órán megjelentem és az osztályfőnök beosztott bennünket a padokba, milyen ösztönszerű idegenkedést éreztem Véber iránt. Fekete fiú volt, nálam jóval alacsonyabb. Nagyon széles válla volt és feltűnően nagy feje. Arca olyan, mint a púposoké, akik - nem tudom, megfigyeltétek-e már - mintha valamennyien egy családból származnának. Aki csak az arcát látta, akár megesküdhetett volna, hogy ez a fiú púpos. Pedig nem volt az. Egyenesen nőtt a háta, különben is a legerősebb fiúnak számított az osztályban. Ijesztő testi erő lakott benne. Fejét szülei tökkopaszra nyiratták, de azért meglátszott, hogy a haja elől háromszög-alakban mélyen benyúlik a homlokába. Mikor először kezet nyújtott nekem, vigyorgott. Valami kárörvendő, gonosz vigyorgással, amelytől érthetetlenül dobogni kezdett a szívem. Békának éreztem őt s a békától mindig irtóztam.

A napra azért is emlékszem, mert otthon aznap tudtam meg, hogy apám tönkrement, s nekünk a piactéri nagy, kétemeletes házból el kell költöznünk a külvárosba, a hintót és a lovakat el kell adni. Anyám egész nap sírt. Anyám sírása összekeveredett bennem Véber félelmes vigyorgásával.

Pár nap alatt már kialakult közöttünk az a viszony, hogy a tízóraitam megfeleltem vele. Nekem mindig csomagoltak otthon tízórait, neki nem. Rendes adófizetője lettem. Hogy ezt meg is lehetne tagadni, az nem fordult meg a fejemben. Félttem is tőle, de még ezenfelül éreztem valamit iránta, ami egyéb volt, ijesztőbb és több. Nyolc esztendeig minden áldott nap elvette a tízóraitam felét.

Miatta lettem rossz tanuló. Természettől fogva igyekvő lettem volna és engedelmes. Buta sem voltam, s amit a tanárok magyaráztak, az érdekelt. De Véber nem hagyott figyelni. Pizskált, lökdösött, nyugtalanított, rendetlenkedett. De ha nyugodtan ült volna is: kénytelen voltam valami meghatározhatatlan oknál fogva mindig őt figyelni.

A másodikban tőle kaptam meg a vörhenyt. Ő könnyűszerrel megúsza, én három hónapig feküdtem belé és soká úgy volt, hogy részint megsiketülök, részint valami izületi gyulladás folytán egész életemre bicegni fogok. A betegágyban sokat sírtam. Magyaráztam, hogy ez mind Véber miatt van. De ezt olyan zavarosan adtam elő, hogy azt hitték: félrebeszélek. Mikor először mentem megint iskolába, az úton elhatároztam, hogy Véber mellől más padba fogok kéredzkedni. De ahogy beléptem a helyemre és ő csúfondárosan rám vigyorgott, már tudtam, hogy nem lesz elég lelkerőm odaállni kéresemmel a katedra elé. Nem is volt.

A negyedikben kezdtem zsebpénzt kapni. Ezt inkább Véber költötte el, mint én. Mindig elkéreggette tőlem a krajcárjaimat.

- Nem, nem adok, - próbáltam néha dadogva lázadni ellene.

- Dehogyan nem adsz, - felelte ő nyugodtan és tartotta a tenyerét.

Adtam. Mindig adtam. Ő jól élt. Bőrlabdája volt, s engem nem hagyott játszani vele. Névtelen képeslapot írt Berczel Irénkének. Pedig annak én szerettem volna írni. De nem maradt pénzem.

Mikor hetedikesek voltunk, a pedellus meglátta az osztály egy kompániáját besurranni egy városvégi csapszékbe. Feljelentette őket. Az osztályfőnök nyomozást indított. Vébert is elővették, s ő rám hivatkozott, mint mentőtanura: aznap este nálam volt.

Az osztályfőnök kihallgatott. Remegve fedeztem Vébert. Egyre konokabbul keveredtem bele a hazugságba. Végül becsületszavamat adtam, hogy igazat beszélek. De mégis kitűnt, hogy hazudtam. Magaviseletből mind a ketten „kevésbé szabályszerű” osztályzatot kaptunk, de azonfelül az osztályfőnök magához kérte apámat és komolyan megintette, hogy a jellemem hitvány irányban fejlődik. Apámat ez súlyosan leverte. Szenvedett miattam. Elhidegült tőlem. Azon a nyáron meg is halt és úgy halt meg, hogy neheztelt rám azért a fájdalomért, amit okoztam neki.

Az írásbeli érettségin az örökös tanár hirtelen ránkcsapott, hogy puskát keressen. Én nem puskáztam. Véber puskázott, de az utolsó pillanatban rendkívül ügyesen az én írásaim közé dugta a tilos jegyzetet. Nálam találták meg. Hiába esküdöztem, akkor már konok hazudozó hírem volt a tanárok előtt. Véber nem bukott meg, engem megbuktattak. Pótvizsgát kellett tennem.

De ekkor fellélegzettem. Véber a kolozsvári egyetemre ment, mert ott rokonai laktak. Én a pesti egyetemre kerültem és lassan-lassan felocsudtam a végzetes Véber emlékének nyomása alól. Megszereztem az ügyvédi oklevelet, irodát nyitottam, ment valahogy. Megházasodtam. Féléves házas voltam, mikor kitört a háború. Be kellett vonulnom. A bevonulás előtti napon Véber megint felbukkant. Váratlanul felkeresett lakásomon. Nagy meglepetéssel hallottam, hogy állását a postatakaréknál otthagyta és import-export-vállalatot alapított. Felkért jogtanácsosnak. De óvadékot kért. Tisztán láttam, hogy a legnagyobb gazságot csinálja, én pedig a legnagyobb hülyeséget. De odaadtam a pénzt. Szerződést kötöttem vele, hogy míg odaleszek, havonta állandó összeget fizet a feleségemnek jövődő jövedelmeim terhére, hiszen a háború ügysem tart tovább egy félévénél.

A frontra nem írt. A feleségemtől viszont eleinte rendesen kaptam hírt, később hanyagabbul. Már rég az orosz fronton voltam, mikor Vébertől is megkaptam az első levelet. Anyagi nehézségekről panaszkodott. Egy óra múlva fejlődést kaptam. Négy hónapig feküdtem. Aztán hazakerültem szabadságra. A feleségemet nem találtam a lezárt lakásban. Anyósomhoz futottam. Ő nagy hímezés-hámozás után megvallotta, hogy az asszony válni akar. Hozzámegy Véberhez. Vállalt vontam, nem is csodálkoztam. Az asszonyt csak a válóper főtárgyalásán láttam. Ott volt Véber is. Hozzám lépett és kezet nyújtott. Én elfordultam. Könnyes volt a szemem, mert akkor még szerettem az asszonyt. Véber rám kiáltott:

- Kérlek, ahogy akarod. Állok rendelkezésedre. Az anyagiakat sem fogom elhanyagolni, meg lehetsz győződve.

Nem is hanyagolta el. Jegyzéket küldött és abból kitűnt, hogy a feleségemnek jóval többet fizetett vissza, mint az óvadék. De a különbözetre nem tart igényt. Én ezt már a fronton kaptam meg. Kórházban, mert két napja vérhasban feküdtem.

Mikor leszereltem, nagy szerencse ért. A századosom, a Surányi-gépgyár egyik tulajdonosa, aki a fronton nagyon megszeretett, maga mellé vett titkárnak. Boldogan álltam be, az irodámat úgysem tudtam volna megnyitni. A kommünt elég jól megúsztuk, aztán következett a jó élet. Surányi nemcsak jó fizetést adott, hanem spekulációkba is bevett. Három év múlva csinos összeg megtakarított pénzem volt. Mai pénzben, mondjuk, tizenkétezer pengő. A pénzt kis bankban tartottam, ahol nagyobb kamatot adtak rá. De a bankról rosszakat hallottam egy szombati napon. Azonnal kivettem a pénzt. Magamnál tartottam, mert másik bankba tenni már nem értem rá.

Vasárnap délelőtt Surányi megjelent a lakásomon. Ő tudta, hogy a pénzem nálam van.

- Ne kérdezz semmit, azonnal adj ide tízezer pengőt. Pénzre van szükségem, a bankok nincsenek nyitva.

Örömmel adtam oda a pénzt jóbarátomnak, hivatali főnökömnek, Budapest egyik ismert gazdag emberének. Ő még annyit mondott, hogy este felhív telefonon, aztán elrohant.

Este felhívott. Elmondta, hogy egész éjjel lumpolt, hajnal felé elvitték valami züllött kártya-klubba. Belekeveredett a játékba. Vesztett. Italos fővel váltót adott a veszteségről. Mivel nagyon kényes a váltóira, azért akart mindenáron még délelőtt fizetni.

- De ez jó lecke volt nekem, - mondta jókedvűen, - most jó darabig nem megyek lokálba.

- Miféle alakokkal keveredtél össze? - kérdeztem én. - Üres váltót hordanak maguknál?

- Valami Véber nyerte el a pénzemet. Téged különben jól ismer. Azt mondja, hogy osztálytársad volt. Na, szervusz, holnap reggel látjuk egymást és visszaadom a tízezetet.

Már le is tette a kagylót. Soká tűnődtem, hogy felhívom és elmondom, ki ez a Véber nekem. De resteltem. Egész éjjel nem aludtam valami rémes rossz érzéstől. Másnap reggel bementem a gyárba és ott azt hallottam, hogy Surányi Márton éjjel agyszélhűdést kapott és meghalt.

A pénzt nem kaptam meg soha. Tanuim nem voltak, feljegyzés nem maradt. Azt eszeltem ugyan ki, hogy elmentem a rendőrségre és Vébert feljelentettem hamis játék miatt. De ennek egyrészt nem volt a világon semmi értelme, másrészt kiderült, hogy Véber még vasárnap délben elutazott. Valószínűleg külföldre, az asszonnyal együtt. Azóta nem hallottam róla. Elég jól is ment a dolgom. A gépgyár után, ahonnan kitétek, megkaptam a mostani állásomat. Tisztességesen megvagyok. De ma éjjel megjelent álmomban.

Hát ezért van rossz kedvem.

(A történetet hallgató urak egyike, az orvos, megszólalt:

- Olyan furcsán lélegzel. Nincs neked lázad? Pincér, hozzon csak egy hőmérőt. Van hőmérőjük?

Volt hőmérő. A fakószőke, vékony ember megmérte a lázát. Mikor kivette a hőmérőt a hóna alól és rápillantott, kesernyésen elmosolyodott.

- Harmincnyolc egy. Gondolhattam volna. Fizetek. Na, doktor, mit szólsz ehhez?

- Semmit, - felelte az orvos, - te ma éjjel öntudatlanul már érezted a betegségedet, tehát az álom szabad társítása hozzákapcsolta a bajhoz ennek a Vébernek a képét. Azért nem kell babonásnak lenned, ez természetes.

- Mondom, hogy nem vagyok babonás. De tudom, hogy Véber nekem végzetem. Kérek egy kis taxit.)

NYÉKYÉK DEBRECENBEN

Rendes embernek illendő dolog megismernie hazáját. Nyékyék pedig még sohasem voltak Debrecenben. Holott Debrecenről sok minden megtapasztalni való dolgot hallani. Ott a nagy templom, amelyben Kossuth Lajos trónfosztó országgyűlést tartott. Ott a Déry-múzeum mindenféle szép látnivalóval. Ott a Nagyerdő, amelynek fái között a nóta bizonyossága szerint is vadgalambok turbékolnak. Ott vannak az új egyetem remek épületei. A civiseket is érdemes megnézni, ahogyan ott pompáznak kálomista méltóságukban a templom tövében vasárnap délelőtt. Aztán a Hortobágyra is érdemes kipillantani; akinek szerencséje van, még délibábot is láthat.

- Menjünk el Debrecenbe, - mondta egy szép napon Nyéky a feleségének, - nézzük meg. Írunk Pistáéknak, ők is örülni fognak. Két régi osztálytársam is van ott, azokat is értesítem.

- Nagyszerű, - örült az asszony, - hány napra csomagoljak?

Így történt, hogy Nyékyék elmentek Debrecenbe. Miskolctól nem messze van Debrecen, az összeköttetés sem rossz. Mert azt még nem is mondtam, hogy Nyékyék miskolci lakosok. Nyéky ott köztisztelőben álló úriember, a soffőrök messziről megsüvegelik, ismeri mindenki.

Egyszóval elmentek Debrecenbe, ahol a másik nóta szerint pulykakakast szokás vásárolni. De ők nem vettek pulykakakast. Szárnyasfélével a Bika szolgált nekik. Ismerős társaságban ott ebédeltek, miután egy napot már igen érdekesen eltöltöttek a sok látnivalóval s előző este jó sokáig fennmaradtak. Másodnap délelőtt is sok volt a járkálnivaló. Mi túrés-tagadás, majdnem összerogytak a fáradságtól, mire ebédhez kerültek.

Nyékyne még csak győzte valahogy, de Nyékynek alaposan zúgott a feje. Az előző esti mulatság a hajnali órákig tartott, alig aludt egy-két órát, a sok jövés-menés és a hőség úgy ráfeküdt, hogy eszmélni is alig tudott. Ebéd közepéig még ment valahogy a dolog, de ahogy kezdett jóllakni, egyre jobban fátyolosodott az agya. Mindnyájan emberek vagyunk, mindnyájan tudjuk, hogyan van ez.

És még hozzá a tegnap esti borvitát is folytatni kellett. Mert az éjszakai mulatás során számos borfajta merült fel. Csupa hozzáértő úriember üldögélt a társaságban, a borok ennél fogva magas színvonalú szakvita tárgyai lettek. Több részletkérdés tisztázatlan maradt. Ezeket a részletkérdéseket most délben kellett szóvá tenni. Egyik bor jött a másik után. Tessék elképzelni Nyékyt. Az ebéd pedig húzódott, húzódott. Nyéky rettenetes erőfeszítéssel kényszerítette szemhéjait, hogy ne csukódjanak össze.

Késő délutánra járt az idő, mikor egyszer kint találta magát a Bika előtt. Volt valami homályos tudata arról, hogy taxi miatt jött ki az utcára, mialatt a felesége felment a szobába csomagolni.

Ott álltak a taxik az utcán békecsendes sorban. Az első kocsi soffőrije már ugrott is le és nyitotta az ajtót.

- Alázatos szolgálja, nagyságos uram, hova tetszik?

Nyéky felnézett. A soffőr a sors különös rendelése folytán éppen miskolci fiú volt. Átjött ide állásba, Debrecenbe. De az ismerős soffőri orca látása egyszeriben kitörölte Debrecen a Nyéky tudatából. A helyzet olyan volt, amely már sokszor előfordult miskolci életében. Ávasi mulatságok után ez az arc állott a taxi kitaruló ajtaja előtt. S mindig ugyanígy kérdezte:

- Alázatos szolgálja, nagyságos uram, hova tetszik?

- Urak utcája négy, - felelte ő gépiesen és bekászálódott a kocsiba. Három másodperc múlva már aludt. Mivel pedig Debrecenben Urak utcája nincsen, viszont a soffőr ismerős volt Miskolcon, a kocsit elindult a Bika elől, egyenesen neki az országútnak Miskolc felé. Nyéky békésen horkolt a kocsit mélyén. Hogy öt percig aludt-e, vagy három óra hosszát, azt természetesen nem tudta, mikor felébredt.

- Itthon vagyunk, nagyságos uram.

Erre a szóra rezzent fel. Megdörzsölte a szemét és kikeveredett a kocsiból. Gépiesen megnézte, mit mutat a taxi-óra. Félálmu állapotában még csodálkozott kissé, hogy milyen sok a fizetendő összeg. De nemsokára már bent volt a hálósobájában. És csakhamar magára húzván a paplant, édesded álomba merült megint.

Nyéky né kilépett a Bikából, mögötte a szálló embere hozta a poggyászt. Az ismerősök már kezdték a búcsúzkodást. Ő körülpillantott, az urát kereste. De nem látta sehol.

- Hol van az uram? - kérdezte.

Néztek a többiek is, de nem látták. Vártak egy darabig, hogy majd csak elékerül. De Nyéky nem került elé. Az idő pedig sürgetett. Végre is abban maradtak, hogy Nyéky szórakozottságában elkódorgott, vagy eltévedt, de annyi esze bizonyára lesz, hogy kitalálja a vasúthoz. A vonat indulását tudja.

Kimentek tehát az állomásra. Ott végigjárták a várótermeket, a perront: Nyéky nem volt sehol. Egyre nagyobb lett az izgalom. A vonat befutott.

- Szálljon csak fel, nagyságos asszony. Lehet, hogy a tolongásban elvettük s ő fent lesz a vonaton.

Nyéky né felszállt. Le sem telepedett, mindjárt végigjárta a vonatot. Férje sehol. Ekkor már komolyan megijedt. Elkezdett mindenfélét képzelni. Sírva is fakadt a szakasz sarkában. Elhatározta, hogy amint Miskolcra érkezik, csak éppen leteszi a poggyászt, aztán siet a rendőrségre.

Sírva állított be a lakásra. És ott találta férjét, aki az igazak álmát aludta az ágyban. Boldogan rázta fel:

- Hát te itthon vagy?

Az alvó felriadt és feleségére meredt. Álmosan motyogta:

- Persze, hogy itthon. Hol legyenek?

- De hogy jöttél haza?

- Hogy jöttem volna? Taxival, ahogy szoktam. Hagyj aludni.

Azzal tovább aludt. S ha most valaki ezt a történetet emlegeti neki, nagy haragra gerjed és az illetőt meghívja az avasi pincébe haragjában. Hát még arra hogyan fog haragudni, aki nekem elmondta, hogy én aztán itt ország-világ előtt kifecsegyem...

LE A ZSARNOKSÁGGAL!

Tavaszi van, feltámadás van, mindenki jókedvű, örül és pezseg. Az egész világ a jókedvűeké, az egész világ nagy kongresszushoz hasonlít, amelyen a jókedvűek győztek és átvették a tavaszi hatalmat. A bánatosok elenyésző kisebbségben maradtak. Senki rájuk sem néz.

Ez nem igazság. Szót kell emelni érdekökben. Kivált Klári mellett kell szót emelnem és nyilvánosan megtárgyalni az általános kikeleti öröm közepette az ő bánatának okát. Bánatának az az oka, hogy a minap romlott el a férjhezmenése. És már nem is az első.

Majd elmondom pontosan, elejétől kezdve, Klári hajótöréseinek történetét.

Klári tavaly előtt volt huszonnégyéves. Csinos leány, jó módú, tud törődni a háztartásával, meg is tanulta azt a kis franciát, meg zongorát, amit gyűjtőnéven polgári körök általános műveltségnek szoktak nevezni. Nem mondom, van nála a világon szebb leány is, okosabb is. Klári nem jelentékeny egyéniség. De hát neki is van helye a nap alatt, nemcsak a dúsgazdag amerikai leányoknak, vagy a tündérszép grófkisasszonyoknak. Nem is kívánt soha túlsokat: egy hozzáillő, rendes, szerény, derék fiatalembert kívánt volna, akibe beleszeressen, akihez hozzámenjen, s akivel aztán leélje az életét szépen, nagy regények nélkül, nyugalmas polgári módon.

Ezelőtt két évvel megtetszett neki Stubnya Sándor. Talán ismerik ezt a Stubnyát: olyan hóri-horgas, hirtelenszöke fiú, elég jó bankállása van neki. Roppant nagyra van vele, hogy angolul tud és hogy egyszer járt a Rivierán. Klárral egy bálon ismerkedtek meg. Másnap Stubnya telefonált és engedelmet kért, hogy tiszteletét tehesse. Erre Klári a mama jóváhagyásával mindjárt ebédre hívta meg.

Mielőtt az ebédre rátérnék, el kell mondanom a Klári mamáját. Klári mamája pontosan olyan, mint Klári, csak húsz évvel idősebb kiadásban. És az a csodálatos, hogy noha rendkívül hasonlítanak egymáshoz, Klári mamája igen csúnya. Ami Kláriban telt, az benne csúnyán elhízott. Ami Kláriban leányos, az benne kellemetlenül szegletes. Tisztára leányának rosszindulatú karrikatúrája az egész asszony. Már pusztán jelenléte is óriási tehertétel Klárra, mert aki együtt látja őket, riadtan gondol arra, hogy ebből a kedves, csinos leányból ilyen csúf satrafa fog válni az évek haladtával.

De nemcsak külsejével van baj, hanem belsejével is. A sors az uralom mohó és zsarnoki vágyát szorította belé. Szegény köhögős urát félelmes papucs alatt tartja, leányával pedig úgy rendelkezik, mint leltári tárggyal. Amellett álláspontjaiban konok, makacs és meggyőzhetetlen.

Egyszóval meghívták ebédre ezt a Stubnyát. A fiatalember elkezdett társalogni a modern kozmetikáról. Kifejtette nézetét, hogy a rúzs, meg a többi szépítőszer igenis hozzátartozik a mai korhoz és esztétikailag igen tetszetős. Ezt nem ok nélkül firtatta az asztalnál, mert a mama Klárról aznap szigorúan leparancsolt minden kozmetikát. És a fiatalember fejtegetéseibe keményen vágott bele:

- Az én leányomnak ezt hiába magyarázza. Az én leányom nem úgynevezett mai leány. Az a férfi, aki az én leányomat valaha elveszi, megbízható, derék, házias feleséget fog kapni.

- Hogyne, hogyne, - vélte Stubnya, - de én úgy gondolom, hogy a kettőt össze lehet egyeztetni...

- Nem lehet, - vágott bele élesen a mama, - már mondtam, hogy az én leányom nem úgynevezett modern leány.

Stubnya megszéppent és más beszéd tárgyra tért. Az ebéd további része nyomott hangulatban folyt le. Még kétszer eljött a házhoz Stubnya, aztán szépen elmaradt. Félesztendő mulva elvette Hoffer Sárít, aki nevezetes volt arról, hogy ő hordta Pesten a legelső piros körömök egyikét. De most már nem festi a körmét, van egy kisfia, azzal törődik. És Stubnyát is a gyerek érdekli, nem a felesége körme.

Ez a dolog tehát nem sikerült. Nem volt nagy tragédia, mert Klári nem volt nagyon szerelmes, csak éppen nagyon tetszett neki a fiatalember. Két hétig sírt, aztán a dolog elfelejtődött.

Pár hónap mulva egy nyári kiránduláson nagyon összeleledett Barát Rezsővel, a gazdag építész, Barát fiával. Ez a Barát Rezső kicsit pohos és erősen rövidlátó, de áldott jó fiú. A kirándulás után ő is vizitelt Kláriéknál. A látogatás előtti napon a mama bevitte Klárit a városba.

- Majd megmutatom én ezeknek a nyavalyásoknak, - mondta, - hogy tudsz te modern is lenni, ha kell.

Vett neki egy olyan rikító délutáni ruhát, hogy attól az ember a kezét is összezsáphatta. Nem azon, hogy a mama ilyet ad Klárirra, hanem hogy ilyet egyáltalában gyártanak. Aztán kirúszosztta a leányát, új hajviseletet erőszakolt a fejére, kikente-fente „mondain” jelenségnek. Ha Klári csak egy mukkal is védekezni próbált, könyörtelenül letorkolta:

- Engem ne taníts. Ezt én jobban tudom, hogy hogyan kell.

Jött a fiatalember. Rá sem ért megjegyzést tenni. A mama azonnal rákezdt:

- Képzeld, egy ismerősünknek eszébe jutott, hogy a leányomnak a filmhez kellene mennie...

- De mama, - nyögött fel ijedten Klári.

- Hallgass. Igenis remekül érvényesülnél a filmen azzal az igazi modern típusoddal, ami ma kell.

A fiatalember meghökkenve nézett hol Klárirra, hol a mamára.

- Ezt nem is képzeltem volna Klárikáról, hogy ilyesmi megfordul a fejében.

- Neki nem is, - vágta rá diadalmasan a mama, - hanem az a sok fiatalember beszéli tele a fejét, aki mind mászkál utána és mind szerelmes bele. De hát őt nem kell féltetni. Igazi mai leány az én leányom, zsebre teszi valamennyit.

Barát Rezső esze nélkül menekült ettől a háztól. Soha többet még tájékukra sem jött. Mint egy jóbarátjának elmondotta: azért, mert már kezdett alaposan beleszeretni Kláriba és félt, hogy elmérgesedik a dolog. Szándékosan elutazott felejteni, s mikor hetek mulva megjött, nem jelentkezett többé. Egyébként pár hete vőlegény. A Szoboszlai-leányt veszi el, azt a vézna, szelid kis jószágot.

Klári megint sírt. Most már nem két hétig, hanem két hónapig. Közben pedig huszonötéves lett, majd huszonhatéves lett. Olykor felbukkant egy-két fiatalember, aki komoly érdeklődést mutatott. De meg sem melegekedhetek Klári körül, mert a mama valami bámulatos leleményességgel eszelte ki, hogyan lehet mindegyiket elriasztani. A zsugori fiatalembernek arról lelkesedett, hogy Klári milyen remekül tud pezsgő mellett cigányozni. A mulatós jelöltnek pedig hosszasan magyarázta, hogy Klári a legszolidabb lény a világon, akit tízóra után semmiféle erőhatalommal nem lehet visszatartani a hazamenéstől.

Az idén aztán Klári fellázadt. Ugyanis beleszeretett Raskó Barnába. Amit nem lehet csodálni. Raskó Barna igen csinos és elegáns fiatalember, a minisztériumban biztos az előhaladása, dúsgazdag államtitkár nagybátyjának ő az egyetlen örököse, egyszóval ő a férjhezmenendő

leányok álma. Klári fülig beleszeretett. És csodák csodája: ez a kiváló párti, aki válogathat a legkitűnőbb leányokban, minden jel szerint maga is érdeklődött Klári iránt.

- Végre valaki, - mondta Klárinak a maga elkényeztetett módján, - aki nem célozgat rögtön arra, hogy vegyem el.

- Nem is mennék magához, - vágta vissza rögtön Klári, - ahhoz szeretnem kellene. Már pedig arról szó sincs.

Raskó Barna nagyot nézett. És ettől kezdve sűrűn telefonálgatott. Klári reggeltől estig a boldog remény izalmában élt, ujjongott, vergődött. Ekkor történt, hogy anyjával kenyértörésre vitte a dolgot.

- Mama, - mondta neki, - te nekem mindig elrontottad a dolgomat, mihelyt valaki tetszett nekem. Most komolyan szerelmes vagyok, most ez nem tréfa. Nagyon kérlek, ne beszélj Barnával. Ne dicsérsz neki, ne társalogj vele. Bízd rám az egészet. Mert ha ezt is elrontod, nem tudom mit csinállok.

A mama elsápadt a megdöbbenéstől ekkora vakmerőség hallatára. Hatalmas orkánban készült kitörni, de ezúttal férje is szót emelt. Elszántan előzte meg a vihart:

- Klárinak igaza van. Igenis, akármilyen szemeket meresztesz rám, igaza van. Ahogy az én életemre ráültél, ugyanúgy megnyomorítod az övét is. Hagyd most már békében, csinálja ő maga, ahogy tudja, mert most már elég volt. És vedd tudomásul, hogy ha sokat okoskodol, elválok.

A mama dühében sírva fakadt. De sem férje, sem leánya nem sajnálták. Erre dacosan kijelentette, hogy rendben van, az ő segítségére ne számítsanak. És ha Barna jött, ő tüntetően visszavonult. A beszélgető fiatalokkal a papa üldögélt. Persze, csak úgy módjával. Minduntalan kiment egy-egy negyedóra a szalónból, néha egy félóra is. És ha visszajött, akkor köhögött.

A fiatalok kezdték nagyon érteni egymást. Barnát úgy izgatta a leány, aki őhöz, a tökélethez, nem akar feleségül jönni, hogy teljesen belekeveredett Kláriba. Sőt már célzásokat is kezdett tenni, hogy Klári „egyes dolgokban revideálhatná az álláspontját”. Klári igen ügyesen viselkedett: nem értette el a célzásokat. És elérkezett a nap, mikor Barnának forma szerint nyilatkoznia kellett. Ez most már kétségtelen volt.

A fiatalok a szalónban ültek, a mama az ebédlőben horgolt. És várt. Dühös volt, mert tudta, hogy férje ott ül a fiatalokkal. S nem hallotta, hogy kiment volna. Miért nem hagyja már őket kettesben az a vén oktondi?

Végre lépések hallatszottak a szalón felől. A mama fel sem nézett. Dohogva mondta:

- Na, csakhogy hagyod őket! Két hónapja igyekszik Klári hurokra csalni ezt a fickót, és mikor végre beleharapna, akkor nem hagyod őket kettesben.

A lépések megálltak. A papa nem felelt. Kissé gyanús volt a csend. A mama felnézett. És majdnem elájult. Mert nem a papa állott előtte, hanem maga Raskó Barna. Aki azért lépett be az ebédlőbe, hogy megkérje a Klári kezét a mamától is. De attól, amit hallott, elállt a szava. Csak néztek egymásra ketten, bambán, mereven. Végre a fiatalember megszólalt:

- Hát így vagyunk?

Azzal sarkon fordult, Klárinak nem is köszönt, elment. Hazulról szakítólevelet írt, az inasával küldte el.

Mindenki megértheti ezek után, hogy Klári miért olyan bánatos. Szerencsére magánértesülésem van arról, hogy Raskó Barna meggondolta a dolgot. Egy barátjának megmondta, hogy

akárhogy van, akármint van, Klári nélkül ő nem tud élni. Egy-két napig még bírja, de a vége úgy is az lesz, hogy felhívja telefonon. Azt azonban ki fogja kötni, hogy leendő anyósa csak az ő hozzájárulásával tehet majd látogatást a házánál.

Ha rajtam állna, soha be nem engedném a küszöbön. Még szerencse, hogy ilyen mama kevés van a világon!

A FIATALODÓ EMBER

I.

Az előzményeket nem tudom pontosan, viszont nem is fontosak. A fiatal anya valamivel lekötözte a tündérkirálynét, mire a tündérkirályné megígérte neki, hogy egy kérését teljesíti. A fiatal anya elgondolkozott.

- Mondd, tündérkirályné, lesz nekem még gyermekem?

- Lesz. Most kislányod van. Lesz még egy fiad.

- Várjál csak. Ha azon gondolkodom, hogy mi a legnagyobb fájdalom, amitől őt meg szeretném kímélni, az öregedés jut eszembe. Magam is rettegek a megöregedéstől. Tedd azt, tündérkirályné, hogy a fiam öregén kezdje meg az életet és folyton fiatalodjék.

- Meggondoltad, hogy mit kérsz, asszony?

- Igen, igen, ezt tedd meg nekem. A fiam gazdag lesz. Pénz nem kell. Mi egyebet kívánhatnék neki?

- Jól van. Ha ragaszkodol hozzá, legyen kívánságod szerint.

II.

A gyermek megszületett. Olyan csecsemő volt, mint a többi. De nyomban elkezdett nőni. Másnap reggel hetvenesztendős, fehérszakállú ember állt az anya előtt. Már a nagypapa ruháit hordta. Az anya cseppet sem csodálkozott ezen. Úgy lett, ahogy a tündérkirályné megígérte.

- Hogy érzed magad, kisfiam?

- Köszönöm, mama, remekül. De vigyél el délután a fogorvoshoz. Fogsort szeretnék, egyetlen fogam sincs.

- Meglesz, angyalom. Más baj nincs?

- Semmi. Bölcs vagyok, nyugodt és elégedett. Ha elgondolom, hogy így fogok élni hetven évet, nyugalmasan, magasan a lelki viharok fölött, minden emberi gyengeségen mosolyogva, akkor kimondhatatlanul örvendek.

- De nem így lesz, angyalom, hanem még szebben. Folyton fiatalodni fogsz. Egyre fiatalabb, erősebb és csinosabb leszel.

Az agg majd kibújt a bőréből örömeiben.

III.

Élt, éldegélt és hatvanéves lett. Szakállában megjelent néhány fekete szál. Sokat utazott. Az utcán és társaságban kezdte megnézni a nőket. Különösen egy húszéves szőke leány ragadta meg figyelmét. Ez szerette tarkója mögé fűzni karjait és kihívóan mosolyogni, hátradőlve,

piros szájában fehér fogak tündöklöttek. A hatvanéves egyre többet gondolt rá, végül megvallotta magának, hogy szerelmes. Eleinte szégyenkezett, aztán dacosan mondta:

- Miért ne? Nem vagyok még egészen agg. Azaz helyesebben: nem vagyok már egészen agg.

Megkérte a szőke leány kezét. Az a szeme közé kacagott és vén csacsinak nevezte. Ő most érezte élete első nagy fájdalmát.

- Kár volt ezt a lelki csapást megérni, - mondta, - de csak várjunk. Majd eljön az én időm is.

IV.

Ötvenéves korában kinőtt a haja koponyáján, amely eddig tükörsima volt. Elhatározta, hogy szakállát leborotváztatja. Állandóan társaságba járt és mindig udvarolt. De orvoshoz is állandóan járnia kellett, mert a legkülönbözőbb és legérthetlenebb idegbajok üldözték. Sok baja volt a fogorvossal, mert fogainak fele kinőtt, foghíjjasan nem járhatott, folyton bonyolult betéteket kellett szájában hordania, amelyek még hozzá rövid időnként változtak.

- Mi az ördög van velem, doktor úr? Eddig teljesen egészséges voltam.

- Hja, ez olyan határkor a férfiasság és az öregség között. Az átmenet nagyon nehéz, azt bizony megsínyli az ember.

Két goromba megaláztatás is érte. Volt egy szerelme, akit feleségül akart venni. El is vette volna, de a hölgy az esküvő előtti napon megszökött egy huszonhatéves mérnökkel. Majd egy másik asszony, akibe a feje búbjáig belekeveredett: nyíltan megcsalta egy szerelmes-színésszel.

- Hogy tehetted ezt? Jó voltam hozzád és hű. Mindennel elláttalak. Esküdtél, hogy szeretsz.

- Szeretlek is, de ez más. Őszintén szólva, öreg vagy hozzám.

V.

Negyvenéves korában elvesztette vagyonát. Mert ahogy évei fogytak, úgy fogyott velük élet-tapasztalata is. Azelőtt bölcs volt s az élet bármilyen vonatkozásában megtalálta a helyes utat. Most azok, akik öregebbek és tapasztaltabbak voltak nála, túljártak az eszén és kelepcébe csalták.

Ebben az időben élte meg élete egyetlen igazi szerelmét. Egy olasz diplomata leányával ismerkedett meg, aki komoly volt, kedves, nagyon művelt és harmincéves. Ő a leány kedvéért remekül megtanult olaszul. Az apa nem idegenkedett a kérőtől, de mikor ennek vagyoni romlása bekövetkezett, visszavonta beleegyezését.

- Én kitartok melletted, szívem, - mondta a leány, - atyámat Uruguayba helyezték. Gyere te is oda, maradj mellettem, szívós akarattal mindent elérünk.

- De hogyan menjek, angyalom? Még útiköltségem sincsen. Csak várj rám türelmesen, míg megélhetést teremtek magamnak.

Három évig leveleztek. Akkor a levelek ritkulni kezdtek. A leányt elvette a követségi titkár.

VI.

Harmincéves korában valami kishivatalnoki álláshoz jutott. Bajszát már borotválta. De ez is volt egyetlen fényűzése. El kellett tartania öregedő anyját és testvérénjét, aki években már utólérte, pártában maradt, fonnyadt, kedvetlen harmincegyéves leány lett belőle.

Ekkor rendkívüli lehetőség tárult ki előtte. Nagy állásba mehetett volna külföldre, de az olasz nyelvtudást megkövetelték.

- Minden hiába, - mondta lehorgasztott fejjel, - nem tudok olaszul.

- Hogy-hogy nem tudsz, - kiáltották a nők, - hiszen negyvenéves korodban remekül beszéltél.

- Akkor igen. De kiment a fejemből. Most harmincéves vagyok, tehát nem tudhatok. Egyetlen szóra sem emlékszem.

VII.

Húszéves korában, mikor az egyetemre járt, megismerkedett egy idősebb özvegygel. Az valaha táncosnő volt, abból kiöregedett, férjhez ment és négy gyerekkel a nyakán abból élt, hogy drágán adott ki hónapos szobákat. Ő vakon beleszeretett az özvegybe. Anyjának bejelentette, hogy házasodik. Anyja rémülten csapta össze kezét.

- Megőrültél? Húszéves csinos fiatalember létedre hagytad, hogy egy negyvenéves asszony behálózzon?

- Mit csináljak, - felelt ő vállat vonva, - semmi élettapasztalatom nincs.

VIII.

El is vette feleségül az özvegyet. De a dolog tarthatatlan lett, mert ő tovább fiatalodott. A harmadévi tanfolyam után beiratkozott a másodikba, majd az elsőbe, aztán letette az érettségit. Utána a gimnáziumba iratkozott. Mikor tizennégyéves lett, akkor töltötte be felesége a negyvenhatot. De válni akkor sem akart. A megoldást egy motorkerékpár hozta meg, amely az asszonyt halálra gázolta. De a négy gyerek, mind idősebb nála, a nyakán maradt.

- Mennyi gond, - sóhajtozott az anya, - szeretnék már meghalni és nem tudni semmiről semmit.

- Én is nagyon elfáradtam, - felelte a fiú, - és hogy bírjak ennyi bajt, keservet, gondot tizennégyéves gyerekfejemmel. Ő csak már mennél gyorsabban csecsemő lehetnék.

IX.

Egyszer hatéves korában így szólt: - Emlékszem, hogy öreg koromban milyen elégedett és boldog voltam. Azóta csak fájdalmat kaptam az élettől. Anyám, én nem átkozlak, de tudd meg, hogy boldogtalanná tettél.

Aztán már kezdett élete folyására nem emlékezni. Elfelejtett írni és olvasni. Majd beszélni és járni is elfelejtett. Vézna, szerencsétlen kis csecsemő lett belőle. Végül aztán, mivel agg édesanyja nem tudta táplálni, éhen halt.

ELŐJEGYZÉSI NAPTÁR.

I.

A vacsora elég unalmas volt. Vilma fél egykor rápillantott a karkötő-órájára és elhatározta, hogy hazamegy, még pedig angolosan. Csak egy üres szobán kellett észrevétlenül átjutnia. Ugyanebben a házban lakott, egy emelettel lejjebb.

De az a szoba nem volt üres. Az ajtón túljutott ugyan Vilma, de a háziasszony hangja megállította. A háziasszony ott ült kettesben egy szmokingos és névtelen fiatalemberrel.

- Nem engedlek elszökni, Vilma! Raskóval még nem is beszélgettél. Ül ide, azonnal hozok konyakot.

Vilma kényszeredett mosollyal leült. Volt némi fáradt gúny a pillantásában, mikor ránézett a fiatalemberre. Az azonban hasonló gúnnal mosolygott, mikor a pillantást viszonzta.

- Hogy könnyebb legyen, - mondta a fiatalember, - Raskó András vagyok, nőtlen, katolikus vallású, harmincnyolcéves, mérnök. Látogatóba jöttem haza Magyarországra, Mexikóban van állandó foglalkozásom, négy hetet töltöttem itthon és holnap reggel a bécsi gyorsal utazom.

- Harmincnyolc? - csodálkozott Vilma. - Annyinak igazán nem látszik.

Beszélgetés közben jobban megnézte a férfit. Így már valószínűbb volt a harmincnyolc. De meglátszott rajta, hogy vigyáz magára. A külseje tucatkülső volt, sem csúf, sem csinos. De a szeme akárkinek feltűnhetett. És már a következő öt perc alatt kitűnt, hogy nagyon művelt és nagyon értelmes ember. A háziasszony hozta a konyakot, de látván, hogy a beszélgetés jól halad, azonnal el is tűnt.

A következő tíz perc alatt már az tűnt ki, hogy ízlésük és nézeteik könyvek és muzsika dolgában meglepően egyeznek. És a következő két óra alatt Vilma azon vette észre magát, hogy ritkán beszélt életében ilyen vonzó és érdekes emberrel. Észre sem vették, hogy közben a vendégek mind elszállingóztak. Három óra előtt valamivel Vilma ijedten vette észre, hogy négy bridgező öregúron kívül ők az egyedüli vendégek. A házikisasszony a kártyásoknak kibicelt.

Ekkor a mexikói mérnök így szólt:

- Nézze, én holnap reggel azzal a vággyal utazom el, hogy nagyon szeretném megismerni magát. Jobban. Egészen. Még pedig azért szeretném megismerni, hogy ha anyagilag jogom lesz többet is mondani, akkor esetleg többet is mondhassak.

- Erről most ne beszéljünk, - szólt komolyan Vilma, - de megismerni én is szeretném magát. Mint maga mondja: egészen. Gondolja, hogy levelezzünk?

- Az bizony jó volna. Maga milyen levélíró?

- Nagyon rossz. Csak egészen rideg, sötét és kurta leveleket tudok írni.

- Sajnos, én is így vagyok vele. Levelezéssel nem sokra megyünk. De ez talán nem is fontos. Maga olyan mély benyomást tett rám, hogy jövőre ilyenkor ott tudom folytatni a beszélgetést, ahol abbahagytuk. Csak az a kérdés, hogy maga fog-e rám emlékezni?

- Ugyanannyira, - válaszolt Vilma merészen, - mint maga énrám.

- Helyes. Jövő ilyenkor megint itt leszek. Minden év január ötödikére haza szoktam jönni. Ezen a napon haltak meg a szüleim, ezt a napot és hozzá még a következő négy hetet mindig itthon töltöm. Írja be biztonság okáért az előjegyzési naptárába, december harmincegyedikéhez ezt a mondatot: „Jövő év január ötre bejegyzendő Raskó”. Tudniillik, mikor újév napján előveszi az új naptárt, mindjárt beírhatja. Az idei naptárban január öt már nincs benne. Hatodikán már vagy felhív engem telefonon, vagy nem hív fel. A Dunapalotában lakom. Helyes?

Vilma kezét nyújtott és a férfi szemébe nézett.

- Helyes. A viszontlátásra.

Így búcsúztak el, könnyedén, derűsen, igen erős kézszorítással. Vilma hazament, lefeküdt és soká gondolkozott az ágyban. A férfi harmincnyolcéves, ő huszonhat. A férfi nőtlen, ő leány. Hogy nagy hatással voltak egymásra, az kétségtelen. Vajjon mi fejlődhetik ebből?

Még soká tünődött, aztán hirtelen felkattantotta az éjjeli szekrény lámpáját, kiugrott az ágyból, elővette a naptárt és Szilveszter napjához csakugyan beírta: „Jövő év január ötre bejegyzendő Raskó”. Mosolygott és visszafeküdt.

II.

Másnap reggel tíz órakor kelt fel. Első gondolata a férfinak szólt. Kikereste a menetrendben a bécsi vonatot és azt számolgatta, hogy az most merre jár. Egy óra múlva eszébe jutott valami: odaszólt telefonon a szálló portásához, hogy Raskó mérnök elutazott-e. Igen, elutazott, a bécsi gyorsal, reggel. Aztán felhívta barátnőjét, a tegnapi háziasszonyt. Attól megtudta, hogy a mérnököt alig ismerik, egy közös ismerős hozta el. Csak annyit tudnak róla, hogy fiatalon vándorolt ki, dúsgazdag ember lett, de aztán tönkrement. Most semmije sincs, csak valami szerény állása.

Másnap még gondolt rá, egy hét múlva is gondolt rá, aztán lassan elfelejtette. Vagy nem is felejtette el, csak lelke valamelyik igen keveset használt fiókjában tartotta az emlékét. S az emlék abban a fiókban elporosodott és megfakult. A mérnök nem írt egy képeslapot sem.

Mikor az év végefelé megpillantotta a naptári bejegyzést, meghökkent. Aztán kinevette saját regényes hiszékenységét. De azért beírta az új naptárba január ötödikére: „Raskó mérnök telefon”.

Január ötödikén nem jutott hozzá a telefonáláshoz. Másnap elfelejtette. Harmadnap kelletlenül nekifogott, de a szálló telefonja folyton mással beszélt. Elúnta. Egy hét múlva megint eszébe jutott, de éppen aznap elromlott a telefonja. Így telt az idő, mikor február legelején megint eszébe jutott a dolog. Felhívta. Raskó jelentkezett.

- Itt Kőrössy Vilma beszél. Kíváncsi vagyok, vajjon emlékszik-e rám.

- Ezt nem szabad kérdeznie, - felelte a férfihang nyugodtan, - már napok óta halogatom az utat, csak ezt a telefont vártam.

- Miért nem hívott fel maga?

- Mert ha maga nem hív fel, akkor az én hívásomnak úgy sincsen semmi értelme. Van ideje velem találkozni? Délben el akartam utazni és már csomagoltam is. De ha akarja, csak holnap reggel megyek.

Megállapodtak, hogy együtt vacsoráznak. Este fél kilenckor a férfi taxija pontosan ott állt a kapu előtt. Kis kocsmába mentek, Budára. S a mérnök valóban ott folytatta a beszélgetést, ahol egy éve elhagyták.

Együtt ültek reggel két óráig. Tovább is ültek volna még, de Vilmának nyolckor fel kellett kelnie, hogy anyját elkísérje a belgyógyászati klinikára. De így is beszélgettek öt óra hosszat. A férfi elmondta küzdelmeit és lassan érlelődő üzleti reményeit, de erről kevesebbet beszélt. Inkább általános dolgokról diskuráltak. Mint két régesrégi jó ismerős, mint két bizalmas barát. Vilma néha kíváncsian tette fel magában a kérdést: szerelmes-e ebbe az emberbe? De nem tudott felelni.

Hazafelé a gépkocsiban még mindig beszélgettek. Nagy Wagner-vita fejlődött ki köztük, érdekes és tanulságos. Mikor a kocsí megállt, hirtelen elhallgattak mind a ketten.

- Milyen kár, - mondta Vilma csendesen.

- Nem tesz semmit, - szólt derűsen a férfi, - csak írja be szépen megint a nevemet az előjegyzési naptárba. És gondoljon rám addig is annyit, mint én magára.

A kapuban, mikor a házmester jött, Raskó kezét csókolt. Nem forrón, hanem gyengéden és sokáig. És úgy mondta, mintha csak egy napra válnának el:

- Viszontlátásra.

III.

Ezen a nyáron lépett a Vilma életébe Exner Ervin, a tenniszbajnok. Tréninggel kezdődött az egész, aztán sétálni kezdtek együtt. Aztán egy este, mikor nagy társasággal mulatóhelyen voltak, Exner pezsgőzött egy kicsit és szerelmet vallott. Vilma kinevette. De a bajnok másnap folytatta a vallomást és kijelentette, hogy elválík a feleségétől, akitől úgyis különváltan él.

Csakugyan be is adta a válópert. Erre egy szép napon Exner felesége megjelent Vilma lakásán és borzasztó botrányt csapott. Vilma szülei sápadtan csittították az őrjöngve kiabáló asszonyt. Emésztő izgalmak hetei és hónapjai következtek. Az asszony kijelentette, hogy semmi áron nem válik. És lassanként a férfi is kezdett lanyhulni. Vilma ekkorra már úgy érezte, hogy embertelenül szerelmes ebbe a pipogya, gerinctelen, folyton hazudozó férfiszépségbe. Karácsonykor élte át a legválságosabb napokat. Mikor a naptárban meglátta a Raskó-féle bejegyzést, dühösen szakította ki az egész oldalt. Senki másra nem tudott gondolni, csak erre a himpellésre, aki az életét tönkretette.

Exner már találkozni sem akart vele, arra való hivatkozással, hogy fél a feleségétől, aki revolverrel les rájuk. És a nővérét küldte Vilmához csittítás céljából. Ez Lenzburger báróné volt, kedves és jóságos asszony, aki nagy fáradtsággal közvetítette köztük a lelki vitákat. Az ő révén Vilma kívívta, hogy aznap, mikor Exnerné kétségtelenül vidékre utazott, találkozzék az udvarlóval. A Dunapalotában adtak légyottot, déli tizenkét órára.

Vilma várt egy óra hosszat. A bajnok nem jött. Erre végső kétségbeesésében, könnyes szemmel kiment a portáshoz, nem küldött-e legalább üzenetet. S a portáspultnál ott állt előtte Raskó.

- Ez megható, - mondta a mérnök, - hogy telefon helyett személyesen jött. Nem felejtette el január ötödikét. Ezzel nagy örömet szerzett nekem. De valami baja van? Mintha ki volna sírva a szeme.

- Nagyon nagy bajom van, - szólt Vilma és azonnal zokogni kezdett, - vigyen el innen valahova, valami nem feltűnő helyre... azonnal...

A mérnök beültette egy taxiba és csak ennyit mondott: fel a Jánoshegyre. Megvárta, míg Vilma jól kisírja magát. Aztán elkezdte lassan, gyengéden, tapintatosan faggatni. Vilma beszélt. Kimondhatatlanul jól esett neki, hogy kedvére panaszkodhatik. A kocsik csak ment a havas úton. Aztán visszafordultak és egy budai cukrászdánál kiszálltak. Ott még két óráig hosszát beszélgettek. Késő délután jutott eszükbe, hogy az ebédről megfélemedtek.

Raskó igen gyengéden vigasztalta Vilmát. Megmagyarázta, hogy Vilma ebbe az emberbe egyáltalán nem szerelmes, csak az izgalmas hajszák kergette bele ebbe az idegállapotba.

- Olyan nő, mint maga, nem szerethet ilyen embert. Ez teljesen lehetetlen.

Vilma lemondóan legyintett, szemét megint elfutotta a könny. De a vigasztalás nagyon jól esett neki. És ettől kezdve mindennap órákat töltött Raskóval. Megtárgyalta vele a válóper minden részletét. Szóról szóra elmondta neki a telefonbeszélgetéseket. Összehozta Lenzburger bárónéval. Tanácskoztak, tárgyaltak, vitatkoztak. Raskó tanácsokat adott, igyekezett Vilmát szórakoztatni, figyelmét lekötni, színházba vitte, kirándulásokat szervezett. És egy szép napon így szólt:

- Nekem el kell utaznom.

- Nem, - kiáltott fel Vilma ijedten.

- Sajnos, muszáj. Az állásomról van szó. De nyugodtan megyek. Maga ezt az embert nem szereti és egy pillanatig sem szerette. Jövőre visszajövök és majd meglátja, ketten együtt fogunk nevetni az egész Exner-történeten. Mindenesetre írja be a napot a naptárjába.

Vilma beírta ugyan e napot, de cudarul szenvedett. Háromszoros altató nélkül nem tudott aludni. Soha, egy percre sem gondolt másra, mint a haszontalan fráterre, aki miatt így kínlódik.

IV.

Exner nővérével melegen összebarátkozott. Angyali jóságú nő volt ez, aki sajátmagára vette felelőtlen testvérbátyja felelősségét. Gyakran meglátogatta Vilmát, meg is hívta, ismerősöket mutatott be neki. És mire az esztendő fele elmúlt, a véres seb már kezdett hegedni, viszont Vilma azon vette magát észre, hogy igen előkelő körre tett szert. Nyolc-tíz összejáró ember társaságába került, akik között nem volt más, csak arisztokrata. Lenzburger báró két unoka-fivére, ezeknek feleségei és két-három középkorú úr, aki a kompániához tartozott.

- Igenis, sznob vagyok, - mondta otthon Vilma, - hagyjatok békén. Eleget szenvedtem, hogy most olyasmivel vigasztaljam magam, ami örömet szerez.

Sok öröme volt. A lóversenyre járt ki újsütetű barátaival. Színházi páholyban grófokkal jelent meg. Illusztrált lapokban megjelent a képe. És hiába restellte hiúságát, bizsergő mámort okozott neki, mikor a csoportkép aláírását olvasta: „Jobbról balra: Baróthy báró, Lenzburger báró, Körössy Vilma, Thun Ernő gróf, Lenzburger báróné...”

Decemberben a társaság elhatározta, hogy lemenni Egyiptomba. Igen olcsó társasutazást találtak és Vilma annyit nyert apró, öt pengős tétjeivel a versenyen, hogy az útiköltség semmi gondot nem okozott. Csak akkor érzett kellemetlen ütet a lelkiismeretén, mikor naptárában megpillantotta a bejegyzést. Meleg hálát érzett Raskó iránt és tudta, hogy nem volna szabad elutaznia, mikor az megjön Európába. De az előkelő társaság varázsának nem tudott ellenállni. Úgy döntött, hogy mégis utazik.

Újév másodnapján indult. Indulás előtt levelet hagyott a szállóban Raskónak. „Kedves barátom, végtelenül sajnálom, hogy az idén nem örülhetek annyira kedves és jószágos társaságának. Súlyos influenzán mentem keresztül, utókúrára van szükségem, az orvosok nem engednek itthon maradni. Pedig egy álló évig örültem, hogy látni fogom. Most egy álló évig fogom sajnálni, hogy elmulasztottam. De a jövő januárra már előjegyeztem magát. Boldogan és türelmetlenül gondol erre a dátumra igaz barátnője, Vilma.”

Mikor hat hét múltán hazajött, levél várta: „Szívből sajnáltam. De ha az ember annyit vár, mint én, egy év az életben semmi. Kimondhatatlanul örül a jövő évi viszontlátásnak András”.

V.

Februárban meghalt Vilma édesanyja. Az öreg Kőrössy, mint aféle nyugalmazott bírósági ember, nagyon nehezen törődött bele az új életformába. Láthatóan megroskadt a lánya miatt való felelősségtől.

- Harminc éves vagy, - mondta neki szemrehányóan, - mért pocskékolod az életedet ennek a társaságnak? Gondolod, hogy valamelyik gróf elvesz?

- Hagyj békét, apa, az én életem az enyém.

De az öregúr nem hagyta. Előbb csak hetenként, majd naponként rátért a beszéd tárgyra. Köszvényes, ingerlékeny ember volt különben is és jajgató természetű. Vilmának a gyász miatt otthon kellett ülnie. Órák hosszat hallgatta az apai prédikációkat. Nyáron távoli rokonokhoz mentek Dunántúlra, Nem volt ott ötven évesnél fiatalabb senki. De valamennyien, nyilvánvaló felszólításra, reggeltől estig Vilmát gyötörték, hogy menjen férjhez. Ő egyre türelmetlenebb lett és egyre idegesebb. Gyakran sírva pattant fel a vacsoraasztaltól és rohant a szobájába. Mászor elkeseredve csapott az asztalra:

- De hát kihez menjek, az Isten szerelmére?

Ilyenkor homályosan felbukkant benne a Raskó emléke. De mit tehetett volna? Írni nem tudott neki, a címét sem tudta. És ha tudta volna is, ez a Raskó szegény hivatalnok volt, aki minden jel szerint éppen hogy meg tudott élni odakint Mexikóban. Előkelően nevelt vagyon-talan leányt nem vehetett el.

Egy novemberi napon, mikor már rég Pesten voltak megint és Vilma megint kitört, hogy kihez menjen hát, apja így felelt:

- Megmondom. Menj feleségül Moraczkyhoz. Ma kérte meg tőlem a kezedet.

Vilma elsápadva meredt apjára. Moraczky ötvennyolc éves özvegyember volt, az öreg Kőrössy rendes tarokk-partnere, építési vállalkozó és dúsgazdag ember. A maga módja szerint kedves, udvarias, előzékeny és olyan jó, mint egy falat kenyér. Az apa meg sem várta a választ, hanem hosszan elkezdte Moraczkyt dicsérni. De csakhamar más hangba csapott át: a könnyörgés hangjába. Odaült lánya mellé és megfogta a kezét. Rimámkodott, amit eddig soha nem tett. És ha eddig Vilma szokott sírni, most neki csuklott el a hangja:

- Anyád emlékére kérlek, ne dobd el könnyelműen a szerencsédet. Tudom, hogy erre nem lehet azonnal igent mondani. De ígérd meg, hogy elfogadod a társaságát, beszélgetsz vele, nem rettentet el magadtól. Ha alaposan megismered, meg fogod szeretni. A legjobb és legderekabb ember, akit ismerek. És halálosan szerelmes beléd.

Vilma sóhajtott. Beleegyezett, hogy nem rettentí vissza az öreg kérőt. Magában azzal vigasztalódott, hogy idő van, sok minden történhetik még.

Moraczky már másnap eljött ebédre. Délután sétát indítványozott. És ahogy elindultak, így szólt:

- Kedves Vilma, maga most még nem szerethet engem. Én csak időt kérek magától, más semmit.

- Én is csak időt kérek magától, - felelt Vilma hálásan.

Mindennap együtt voltak órák hosszat. Az élemedett kérő elragadóan kedves ember volt, okos, mulatságos és gyengéd. Vilma mindennap jobban sajnálta, hogy képtelen a házasság gondolatát elviselni. De képtelen volt. Másrészt apját kicserélt embernek látta. Az öreg még fizikailag is meggyógyult az örömtől. Tíz évet fiatalodott a reménységtől. És Vilma lassanként számot vetett a helyzettel. Arisztokrata társasága szép lassan lemaradt róla. Öröme az életben már nem igen volt semmi és rohamosan öregedni érezte magát az öreg udvarló mellett. Csak egy gondolatba kapaszkodott: Raskóba. És most már csak ezt az egy határidőt várta, január ötödikét.

Raskó pontosan megérkezett. Vilma ötödikén délután felhívta. Egy negyedóra múlva már együtt ültek a Zserbóban. Raskó elragadtatva mesélte, milyen jó itthon és milyen szép kis szobát kapott a Dunára. De Vilma rögtön a tárgyra tért. Elmondta Moraczkynak részletesen és végig. Raskó megjegyzés nélkül hallgatta.

- Nézze, - fejezte be Vilma, - ez nagyon gazdag ember. Ha más utam volna, gondolkoznom lehetne. Maga az egyetlen, akitől megkérdezhetem: van nekem más utam is?

Raskó maga elé nézett. Gondolkozott és hallgatott.

- Feleljen, - sürgette Vilma, - el tud maga egy asszonyt tartani?

Raskó lassan felemelte a fejét és ránézett.

- Erre a kérdésre nem felelek. De azt megmondom, hogy én csak olyan nőt vehetek el, aki minden fentartás nélkül szerelmes belém. Maga kettőt tehet: vagy minden kérdés nélkül hozzámjön és akkor esetleg a legsúlyosabb szegénységbe jön, vagy hozzámegy négymillió pengő vagyonhoz és gondtalanul fog élni. Én négy hétig maradok. Addig csak úgy hívjon fel telefonon, ha azt mondja: igen. Most fizetünk. De jövőre megint itt leszek.

Vilma négy hétig habozott. Ez alatt Moraczky új autót vett és pazar villát vásárolt a Stefánia-úton. A négy hét letelt. Egy februári napon megpróbálta felhívni Raskót. De már elutazott. Ő tehát még aznap közölte Moraczkyval, hogy hajlandó hozzámenni. Moraczky megcsókolta. S ő túrta a csókot.

Az esküvőt májusra tűzték ki. Május másodikán Moraczkynak agyszélhűdéssel bevitték a szanatóriumba. Egy héttel az esküvő előtt. Egy hónapig eszméletlen volt. Akkor magához tért és három hónapig feküdt tehetetlenül. Szeptemberben botal már járni tudott. Vilma lelkiismeretesen, odaadóan ápolta. Októberben Moraczky már haza tudott költözni. Az esküvőt karácsony előttre tűzték ki. De december elsején újabb szélhűdés érte és még aznap meghalt.

Vilma meggyászolta. És senkinek sem szólt arról, hogy most már a legsúlyosabb nyomorba is szívesen elmegy, de a Raskó felesége akar lenni.

VI.

Január ötödikén ott állt a szálló előcsarnokában. Tudta, hogy mikor jön a vonat, amellyel Raskó érkezni szokott. A szíve dobogott. Ott várt gyászban. Hivatalos vőlegényét gyászolta. És leendő vőlegényét várta. A portás, akitől megkérdezte, hogy van-e tudomása Raskó András úr mai érkezéséről, így felelt:

- Igenis, kérem, hatszobás lakosztályt tartottunk fenn.

Vilma lelke ugrálni kezdett. Hiszen ez akkor dúsgazdag ember lett. Tavaly még egyetlen szobában lakott.

Az esedékes időben Raskó percnyi pontossággal belépett a forgóajtón. Vilma odasietett.

- Isten hozta.

- Ó, nagyon örülök, - felelte Raskó különös, idegen hangon, - ismerkedjék meg a feleségemmel.

Egy spanyolos külsejű, feltűnően szép asszony nyújtotta a kezét Raskó angol bemutató szavaira.

- A férjem barátnője? Ó, Vilma? Maga az a Vilma? A férjem rengeteget beszélt magáról. Úgy-e, még ma felhív telefonon? Majd megbeszélünk valamit.

- Okvetlen, - hebegte Vilma, - most megbocsátanak, sok a dolgom.

Kitámolygott és hazament. Otthon leült a tükör elé. Nézte a haját, amely túlkorán és erősen kezdett őszülni.

AZ ELŐRENÉZŐK

Hol volt, hol nem volt, az Óperenciás tenger táján volt egy ország. Abban az országban, mezőn innen, réten túl, volt egy falu. Abban a faluban csütörtökről péntekre éjfélkor elfutott a kenderáztató mellett Golyva, a gonosz szellem. Történetesen a kenderáztatóhoz közel villázik a keresztút, ott feszület szokott állni, de ezt most kiásták, mert a bíró megparancsolta az asztalosnak, hogy újra fesse a Mi Urunk bádogból való mását. Az asztalos egész csütörtökön dolgozott a szent ábra mellé kuporodva, de nem készült el vele. Így esett, hogy a feszület ott a földön fekvé várt a pénteket, már pedig tudnivaló, hogy Golyva olyan manó, aki a világ minden tárgyán, vasajtón, szénakazalon, tapasztott falon keresztül tud menni testetlenül, csak a feszületet nem állhatja. Most tehát megbotlott és olyat zuhant, hogy rettentő nagy fejét hatalmasan belevágta a nagy kőbe. Meg is sebezte csúnyán, de nem vér folyt belőle, hanem kék lánggal fortyogó kén.

Golyva oly igen megharagudott a falura, hogy miközben feltápaszkodott és vércsekörmös kezével tapogatta a fejét, ilyen átokra fakadt:

- Ha nem néztem előre és ezért megsebeztem magam, megátkozlak téged, te falu. A következő két gyermek, aki ebben a faluban születik, sohase nézzen másfelé, csak előre.

És ezen a jó gondolatn rőfögve nevetni kezdett Golyva. De a nevetés a torkán akadt, mert pillantása éppen ráesett a földön heverő bádogalakra s látta, hogy annak orcája szelíden elmosolyodik. Ettől megint nagyon mérges lett, dühétől három búzakalász ott nyomban három mérges kígyóvá változott s elszaladt mind a három. Golyva félkézzel elkapott egy szellőt, ráült és elfújatta magát a szőlőhegyek felé. Eltűnt.

De átka megfogant. Legközelebb Süvegeséknél született gyerek, még pedig fiú. Ezek a Süvegesék voltak a legnyomorultabb szegények a faluban, az ő kéményük már évek óta nem látott friss kormot, mert sem fűtéstől, sem főzéstől nem füstölt soha. A kastélyban született a második legközelebbi gyerek, ez meg kislány lett. És mind a kettőn már csecsemőkorában észrevették a szülők, hogy nem szereti fordítani a fejét. Váltig csodálkoztak rajta, eleinte a lelküket is rágt a dolog, de minekutána mind a két gyerekről kitűnt, hogy különben makkegészségesek, a dologra nem sok ügyet vetett senki.

A két kisgyerek hamarosan összekerült. Nemcsak azért, mert Süvegesék ott laktak a kastély tövében, girhes kis vályogviskóban, hanem azért is, mert a fiú is, meg a kislány is elűtött a többi gyerektől. Ezek nem szerettek a többiekkel játszani, mind a kettő olyan természetű volt, hogy inkább elüldögélt magának és tünődve nézett előre a levegőbe. A kastélybeli kis Anna, meg Süvegesék Jóskája így vetődött egymás mellé. A kislány akaratoss és engedetlen gyermek volt, minden tilalom ellenére minduntalan elszökösött nevelőkisasszonyától és odaftott a parkvégi dombtetőre, ahonnan az országútra esett a látás. Itt koncsorgott mindig Süvegesék Jóskája is. Leültek egymás mellé a gyepra és néztek le maguk elé, szinte babonázottan néztek az országút csíkját, amely kanyarogva fehérlett a zöld és barna táblák között, mígnem az ibolyaszínű messzeségben teljesen elveszett a szem számára. De ő előrenéztükben még akkor is látni vélték és képzeletben folytatták távoli útját a nagyváros felé, amelynek ismeretlen csodája úgy megrebbeztette őket, mint fűszálat a ráugró cincér. Szólni csak nagyritkán szóltak, akkor sem pillantottak egymásra, hanem tovább néztek mereven előre a messzeségbe.

- Süveges Jóska már ötéves korában iskolába került, mert élt-halt a betűért. A rektor kegyelemből oktatta, ábécés könyvet is ingyen szerzett neki, mert a fiúnak olyan volt az esze, mint a tűz. Elérkezett a nap, mikor tízévesek voltak mind a ketten, a fiú is, a leány is és megint ott üldögéltek a dombtetőn. Hosszú hallgatás után így szólt a leány:

- Többet nem jövök ide, Jóska. Elárverezik a kastélyt, más fog itt lakni. Apám hivatalnok lesz, beköltözünk a városba. A szüleim naphosszat sírnak, hogy a kastélyt itt kell hagyni. De én nem sírok, nem törődöm vele. Örülök a városnak. Ha odaköltözünk, másnap már nem is fogok emlékezni erre a kastélyra. A városban színház is van. Én még sohasem voltam színházban.

Így szólt és előre nézett az országútra. A fiú így válaszolt:

- Én sem jövök többet ide a dombtetőre. A rektor ma elhívatta apámat és megmondta neki, hogy készítsenek fel engem, mert ösztöndíjat kaptam, a városban fogok iskolázni. Tanulni fogok. Még nem tudom, hogy mi leszek, csak annyit tudok, hogy nagyon híres ember leszek. Anyám is sír egész nap és én sajnálom is, de nem gondolhatok vele. Én megyek, mert híres ember akarok lenni.

Még soká hallgattak, aztán egyszerre keltek fel. Kezet adtak egymásnak, úgy búcsúztak, de egyik sem nézett a másikra. Nem egymásra gondoltak, hanem az útra. A város felé néztek, előre, a hegyeken túlra.

Süveges Jóska ösztöndíjas bentlakónak került az intézetbe. Társai első naptól kezdve nevelték és csúfolták paraszti szokásai miatt, kigúnyolták rongyos csizmáját és foszladozó ingét. De ő nem törődött velük. Csak tanult. A csufolódást eleresztette a füle mellett. Már a harmadik héten az első pad első helyére került. Az ingerkedő fiúk, akiknek útjából kitért, megúnták. Nem volt érdemes bosszantani, mert nem lett haragos érte. Inkább megszokták, hogy a nehezebb dolgozatoknál segítséget kérjenek tőle s ő adott is, de nem ingyen. A krajcárokat félrerakta, tanáraitól támogatást kért, hogy őt ajánlják a gyengébb osztálytársak magánóráira. Mikor színjelesen elvégezte az első osztályt, nagy vakációra nem ment haza a falujába, hanem elment magántanítónak a kettőből bukott grófi gyerek mellé. Anyjától, aki gyalog jött be hozzá faluról és sírva ölelgette, csak sebtiben búcsúzott.

Így végezte egymásután az éveket. Mikor nagyobbacska diák lett, feltette magában, hogy ő lesz az önképzőkör elnöke. Osztálytársai nem nagyon szerették, igazi barátja egy sem akadt közöttük, de valamennyit le tudta valamivel kenyerezni. Meg is választották elnöknek. Október hatodikán és március tizenötödikén ő szavalt, a jutalomdíjakat mind elvitte. Az egyetemre már úgy került, hogy tele volt előkelő protekciókkal: azok a nagy családok, amelyeknek bukácsoló fiait átsegítette a vizsgákon, mind készen állottak támogatására. A jogra iratkozott be, mert először a papi pályára gondolt, de református lévén, sohasem vihette volna kultuszminiszterségre, majd az orvostudomány felől tűnődött, de ezt egyoldalúnak ítélte s végül jogász lett, hogy mindennel foglalkozhassék. Már elsőéves korában beférközött egy szerkesztőségbe, mert politizálni akart és célul kitűzte az ifjúsági vezérséget. Harmadéves jogász korában már minden újság hozta a nevét. Tüntetéseket szervezett és parlamenti vezérekkel tárgyalt, küldöttségeket vezetett a miniszterhez és lapoknak nyilatkozott a felháborodott ifjúság nevében. Már négy nyelvet beszélt kitünően. Kártyát nem vett a kezébe, divatos mulatóhelyekre nem járt, nem bálozott. Az egyik államtitkár előszobájában megismerkedett a titkárnővel. Ebbe beleszeretett. De észretért, mert a dunaparti séták sok idejét elvették, egyszer egy ülést is elmulasztott, ami súlyos lelkiismereti furdalásokra indította, de meg vagyontalan is volt a leány és apja már befolyástalan nyugdíjas. El sem búcsúzott a leánytól, egyszerűen nem ment többet a közelébe, telefonon letagadtatta magát. A leány mérget vett be, de nem halt meg; egy év múlva a lapokban megjelent házasságának híre.

Süvegesék Jóskája megnyitotta ügyvédi irodáját. Ennek elindításával már nem sok gondja volt, első pillanattól kezdve tódultak hozzá az emberek. Huszonnyolc éves korában elnyerte egy nagybank egyik ügyészi állását. Gyakran vitték külföldre tárgyalni s ilyenkor gondja volt rá, hogy kapcsolatokat keressen. Harminc éves korában fellépett képviselőnek, már el tudta intézni, hogy nem kapott ellenjelöltet. Ekkor bevonult katonának, igen rendesen viselte magát,

ezredében megnyerte a legkötelességtudóbb tiszt hírnevét, elszánt hidegvérrel ment a tűzbe, egész sor kitüntetést szerzett, megsebesült, végleg hazakerült. Akkor elkezdett tőzsdézni. Már vagyonos ember volt, ezt a vagyont megsokszorozta és a sokszoros vagyont átmentette a forradalmakon is. Részt vállalt egy svájci pénzcsoportban, és most már egész Európában voltak érdekeltségei. Gyakran ült repülőgépen, tizenhat órát dolgozott naponta. Dúsgazdag ember volt és méltóságos úr. Apja rég meghalt, anyjának jómódú kertes házat építtetett a régi vályogviskó helyére, de maga nem járt oda; ha szabad időt szakíthatott magának, azt vagy a drezdai szanatóriumban töltötte, vagy Karlsbadban. Ekkor felmerült a gondolat, hogy teljesen Angliába költözik, hogy ott egy hatalmas gyárvállalat élére álljon. Ezzel együtt járt annak a lehetőségnek megcsillanása, hogy feleségül vegye a volt vállalati elnök özvegyét. Ez nála sokkal fiatalabb hölgy volt és kacérságáról nevezetes. De a házasság mindkét oldalon igen hasznosnak látszott. Egy hétig tépelődött, végül elszánta magát. Reggel elindult várbeli lakásáról gyalog. Kocsiját otthon hagyta. Az volt a terve, hogy elsétál a főpostára, feladja személyesen a döntést jelentő táviratot Londonba, aztán megreggelizik valahol a Belvárosban. Mikor a Lánchíd pesti fejéhez érkezett, egy hölgygel találta magát szemközt. Ez volt a kastély hajdani Annája.

Anna atyja nem sokkal azután öngyilkos lett, hogy a városba költöztek. Nem tudta megszokni a hivatalnoki színvonalat, gyenge jövedelmét kártyával és lóversennyel akarta szaporítani, vesztett, sikkasztott, agyonlőtte magát. Az asszony itt maradt egyetlen lányával özvegyen. Gazdag rokonoktól kunyorált támogatást, francia leckéket adott és zongoraórákat, éppen hogy nem éheztek. Az élet megőrizte az anyát, s mikor a leány kijelentette, hogy ő már tizenhat éves és beiratkozik a színiakadémiára, már nem volt annyi ereje, hogy tiltakozzék. A kastély Annája színinövendék lett. Gázfőzőn készült a vacsorája, harisnyáit maga mosta, de feltűnő és tudatos szépségén nem volt semmi szegényes szeplő. Tanulótársaitól mereven távortartotta magát. Aki merészebb tréfát mondott előtte, azt rendreutasította. Udvarlókkal gőgös volt és rideg. Tanárai úgy vélekedtek róla, hogy belső ösztöne a színészethez semmi, de gyönyörűen beszél és értelmi színvonalával, amely magasan fölötte áll az átlagnak, sokra viheti. A vizsgákon feltűnt. Harmadéves korában a legnagyobb magánszínház főrendezője beleszeretett. Megkérte a kezét. Ő nem is kérte a szerződést, azt a szerelmes ember magától szállította. Erre kegyesen igent mondott. Első fellépése kudarcra jutott, de a banketten az igazgató életre-halálra elkezdett neki udvarolni. Ez a férfi éppen olyan kevésbé érdekelte, mint a másik. Két hét múlva felbontotta eljegyzését a főrendezővel és feleségül ment az igazgatóhoz. Direktorné volt, s mint a színházi világban mondták, kanállal ette a főszerepet. A sajtóban szenvedélyes kavargást keltett. Voltak bírálók, akik azt állították, hogy feltűnő szépségének, okosságának és műveltségének a művészethez semmi köze, mások irodalmi folyóiratokban értekezéseket írtak róla. Huszonnégy éves korában országos nagyság volt már, vagyona gyarapodott. De ekkor a színház rosszul kezdett menni, férje balkézrel választotta a darabokat. Ő Bécsből, ahová jelmezek miatt utazott fel, levélben értesítette férjét, hogy nem tér vissza többé, német szerződést kötött. A férj eleinte felutazgatott rimánkodni, de aztán úgy megbukott, hogy még utazni sem volt pénze. A válást bosszúból halogatta egy ideig, aztán meghalt a Rókusban, temetésekor már teljesen elfeledték. Anna ezalatt a legnevesebb színésznők közé jutott a németnyelvű világban. Most már bízvást megvehette volna régi kastélyát, de az ügynök, akit megbízott, azt jelentette neki, hogy a kastélyt rég lebontották az új tulajdonosok s az egész területet parcellázták. Vett tehát egy parkos nyári villát a bajor tavak mellett. Ebbe az időbe esett ismeretsége a királyi herceggel. Egy külföldi uralkodó második fia volt ez, zsemlyeszőke és igen naív fiatalember, aki utána vetette magát. Ő jó ideig bolondította; úgy intézte, hogy mennél többet jelenjenek meg együtt nyilvánosan, autókirándulást tett vele, hangversenyen egymás mellett ültek. Már az egész amerikai sajtó tele volt vele, hogy a királyi herceg feleségül veszi a híres művésznőt, a riporterek az örült szerelemnek még részleteit is tudni vélték, csak Anna tudta pontosan az igazat: soha még egy csókot sem váltottak. Így akarta

magát elvétni a leendő uralkodóval. De a dinasztia megelégte a dolgot, a fiatalembert világkörüli útra küldték, Anna pedig meghívást kapott Hollywoodba. Érkeztét a királyi herceget hánytorgató nagy sajtóhadjárat előzte meg, de a fellépés nem sikerült. Viszont Anna férjhezment másodszor: feleségül vette egy öreg amerikai fegyvergyáros, aki abban az illúzióban ringatta magát, hogy egy királyi vérből való herceget ütött ki a nyeregből. Mérföldes sok pénze volt az amerikainak, Anna megismerte a milliárdos életszínvonalat. Többnyire Európában éltek, a nagy vagyon minden káprázatával és családi boldogtalanságával. Az amerikainak három fia volt első házasságából, mind a három házas. Ezek gyűlölték őt és nyíltan harcoltak ellene, az öreg atya pedig csökönyösen össze akarta őket barátkoztatni. Ebből rengeteg huzavona és botrány származott. Megindultak a pörök, a fiúk egymás között külön is összevesztek. Egy napon híre jött, hogy az öreg fegyvergyáros a csatorna felett a repülőgépről a tengerbe zuhant. Hogy öngyilkos lett-e, vagy baleset történt, azt sohasem sikerült kideríteni, de az már a haláleset után mindjárt kiderült, hogy a nagy vagyon botrányos körülmények között semmivé omlott össze. Vele veszett Anna vagyonkaja is, csak híres ékszereiből maradt meg valami kevés. Ekkor hazajött Magyarországra és fellépett. Azonnal ott volt megint az első között, számolatlanul kereste a pénzt. Megismerkedett egy osztrák arisztokrátaival, aki a diplomáciában szolgált. A férfi hamarosan szerelmissé vált jóismerősből. Megkérte a kezét. Anna ezt az embert sem szerette, mint eddig egyiket sem, de csábította a diplomataélet. A színészet alapjában nem melegítette, anyja rég meghalt, nagyon egyedül volt a világban. Soká latolgatta magában, mit csináljon, végül egy reggel, ideges és álmatlan éjszaka után elhatározta, hogy felkeresi a gróf Budapesten lakó testvérhugát és bejelenti neki, hogy igent mond. Ez a hölgy egy magyar arisztokrátához ment feleségül és a Várban lakott. Anna nagyon szeretett gyalogolni. Elindult a Dunapalotából, hogy felmenjen a Várba. Mielőtt befordulhatott volna a Lánchídra, egy férfival találta magát szemközt. Ez volt Süveges József.

Gyermekkoruk óta egyszer sem találkoztak. Mégis egymásra ismertek; mind a ketten épp eleget szerepeltek a képes lapokban. Egyszerre mondták egymás nevét és egyszerre állottak meg. Ahogy ott álltak szemközt, mind a ketten egymás szemébe néztek. A férfin különös érzés szaladt keresztül. Életében most nézett először mélyen egy nő szemébe.

Annakra érdekelték egymást, hogy valahol le kellett ülniök beszélgetni. Egyikük teendője sem volt órához kötve, amiért hazulról elindultak, azt egy félórára még elhalaszthatták. Leültek a Dunaparton a szálló elé. Az asszony a főhelyre, s jobbra felől a férfi. Az asszonynak, ha előre nézett, a Várhegy szépséges tájképét kellett látnia, a férfi, ha előre nézett, a korzót tekinthette végig.

- Inkább üljön ide velem szemközt, - mondta Anna.

- Én is éppen ezt akartam mondani, - felelt a férfi.

Most már szemközt ültek egymással. Le nem vették tekintetüket egymásról. Ahogy életük soráról beszámoltak, nem figyelték az idő múlását. A déli harangszóra eszméltek fel. Kacagva csodálkoztak azon a hihetetlen dolgon, hogy már tizenkét óra.

- Ebédeljünk együtt, - mondta a férfi, - az a távirat ráér.

- Nagyon helyes, - felelte Anna, - én átmehetek Budára holnap is.

Egész nap együtt maradtak. Másnap reggel egymás pillantásának emlékével ébredtek. Még az ágyból felhívták egymást és egész nap ismét együtt voltak. A férfi megint nem táviratozott, az asszony megint nem ment át Budára. És most már minden idejüket egymással töltötték. Annának új szerepet kellett volna játszania, nem vállalta, mert sajnálta a próbákra az időt, este is szabad akart lenni. A férfi egymásután mondta le a bizottsági üléseket. Pedig fontos lett volna éppen most erősen foglalkoznia dolgaival, mert egy bécsi bankbukás egész helyzetét súlyosan megrendítette. De nem törődött semmivel, nem nézett sem jobbra, sem balra, csak

előre, közeledő öregségére és szívét meleg hála futotta el, mikor eljövendő éveiben az egyetlen élettársát s a kései szerelmet látta. Mikor mintegy három hónap múlva beszámoltak egymásnak helyzetükről, kitűnt, hogy a férfinak minden közéleti pozícióját fel kell adni, vagyona annyi maradt, hogy az szerényen és nyugodtan tarthatta élete végéig. Anna megvallotta, hogy halálosan belefáradt a színészetbe, amely sohasem volt számára szükséglet, mindig csak töltetési eszköz.

- Soha ilyen elégedett nem voltam, - szólt a tönkrement férfi, - amilyen gyorsan lehet, összeküszünk és lemegyünk falura. Szegény anyám már nem él, az a kis villa, amelyet neki építtettem, kitűnő lesz nekünk.

- Nagyszerű, - ujjongott Anna, - baromfit fogok nevelni, a kertbe szoktatom az énekes madarakat és rengeteget fogunk olvasni.

Így is tettek. Kimondhatatlan boldogok voltak. Egy késő nyári estén, miután a verandán nagyon sokáig beszélgettek, a férfi azt indítványozta, hogy sétáljanak egyet a faluban. Neki-indultak az erős holdfényben, mendégéltek és fogták egymás kezét. Mikor a kenderáztatóhoz értek, már jól elfáradtak, leültek tehát a kereszt tövében a lócára.

- Most mire gondolsz? - kérdezte hosszú csend után az asszony.

- Arra gondoltam, - felelte a férfi, - hogy mi mind a ketten, mintha valaki elátkozott volna bennünket, egész életünkben csak előre néztünk. Azért nem is láttuk soha egymást annyi esztendőn keresztül. Nagy átok az, ha valaki mindig csak előre néz.

Egyikük sem tudta, hogy pontosan éjfél van, és a gonosz Golyva ismét ott settenkedik a faluban. Sőt éppen ott topog mellettük és csúfondárosan néz a feszületre. Annának sejtelme sem volt arról, hogy rossz szellem áll közvetlen közelében. Vidáman elnevette magát.

- Emlékezzék csak vissza, - mondta férjének, - mikor a Lánchídnál szembe jöttünk egymással. Éppen egymás arcába pillantottunk, mert előre néztünk szokásunk szerint. Ha valaki meg akart átkozni bennünket, akkor elhibázta a dolgát, mert inkább megáldott.

A gonosz Golyvát elfutotta a pulykaméreg. Felnézett a feszületre és ott megint meglátta a hajdani szelíd mosolyt. Olyan dühös lett, hogy amint elkotródott, lába nyomán undok varangyok támadtak. Anna csak a nyüzsgő békákat látta és irtózva megborzongott.

- Menjünk haza, - mondta a férfi.

Elindultak a régi országúton. Arra most erősen ragyogott a hold. S ha maguk elé néztek és végigpillantottak rajta, az országút most nem vészett a messzeségbe, mert a falu végén könyökben elfordult. Annál a könyöknél állott a házuk. Lombok közül nyájasan tündöklött ki fehér fala, mint egyetlen cél, amelynek értelme van. Golyva már a levegőben úszott a szőlő-hegyek felé, de pontosan maga elé nézett, hogy neki ne ütődjék a templomtorony csillagának. Mert azt elfelejtettem mondani, hogy Golyva abban a csillagban is nagyon meg tudja ütni magát.

EDIT ÉS A HŰSÉG

I.

Volt egy történet, melyet Edit nagyon szeretett elmondani. Aki megismerkedett Edittel, el lehetett rá készülni, hogy ezt a történetet meg fogja hallani. Arról, hogy hogyan került a házhoz Sürgöny, a kutya.

Sürgöny egy fokszi és egy borzeb frigyéből született. A kitenyésztés minden tételét szemlélni lehetett rajta. Mert ha való az, hogy az egyes fajok egyenes kitenyésztésénél a párválasztás rendkívüli gondosságára van szükség, akkor Sürgöny külseje kiabálva hirdette, hogy az ő szülei ezt a gondosságot elmulasztották. Sürgöny igen csúnya kutya volt bizony, fokszi papájától a színét, dakszli mamájától termetét örökölte. Ebből az jött ki, hogy valami formátlan, tömpe hullőhöz hasonlított inkább, mint kutyához. De viszont, ha való az, hogy az idegen fajok keverése életrevaló egyedeket formál, abban is Sürgönyre lehetett hivatkozni példa gyanánt, mert roppant tanulékony, mulatságos, eszes kis állat volt, remek egérfogó, nagyon éber és kiválóan humoros. Néha olyan dolgokat csinált, hogy gazdái megdöbbenek ennyi intelligencián és nem mondták el az esetet senkinek, mert úgysem hitte volna el senki és kényelmetlen dolog a hazugság látszatába keveredni.

Nagyon regényes történet volt a Sürgöny élettörténete. Gyermekkorában egy vicilakásban folyt le, kint a Thököly-út egyik bérházában. Nem volt itt éppen rossz dolga, csak a vici két gyereke volt kényelmetlen, akik pusztán szeretetből és játékból reggeltől estig rángatták, nyomkodták, gyötörték. Azonban a vici egy szép napon kertes házat örökölt Cegléden és odaköltözött. Ott már odatartozott volt egy kutya a házhoz, szép nagy falusi komondor s a vici úgy döntött, hogy elég lesz az az egy kutya, Sürgönyt odaadta ajándékba a sarki kocsmárosnak, aki ímmel-ámmal elfogadta, de nem sokra becsülte.

Egy csaposlegény, komisz és brutális fickó, első pillanattól gyűlölte a kutyát. Soha úgy el nem ment mellette, hogy bele ne rúgott volna. Ha rossz kedve volt, minden ok nélkül csúnyán elverte. Sokat veszekedett a kocsmárossal s a házi jelenetek magába fojtott vad dühét a kutyán tombolta ki.

Sürgöny gyakran vérzett. Olykor napokig az udvaron hevert a fal tövében, ahová odasütött a nap, némán szenvedett a verőfényben fájó sebeivel s ha hatalmas ellensége, a csaposlegény, arra ment, nem volt jártányi ereje, hogy a biztos rúgás elől meneküljön. Máskor sántítva vánszorgott ide-oda napokig, mert a csaposlegény szándékosan rácsapta a söntés ajtaját és odacsukta egyik hátsó lábát.

De a kocsmában egy szép napon megbukott, a kocsmáros a családjával együtt elköltözött, a helyiséget lezárták s a kutyával nem törődött senki. Sürgöny látta a jöves-menést, látta, mikor a stráfkocsira felrakták azokat a holmikat, amelyeknek szagát egytől-egyig olyan jól ismerte. Sejtette is, hogy itt készül valami, de mikor bátortalan farkcsóválással csatlakozni próbált ehhez, vagy ahhoz, mindenki elkergette. Így maradt végül magára a lakatlan kocsmaudvaron, fagyos őszi időben.

Napokig éhezett, míg végre a kapu alatt akkora lyukat ásott magának, hogy ki tudott férközni az utcára. Céltalanul csatangolt ételmet keresni, de nem igen talált és kóborlásai közben hiába igyekezett gyáva alázatossággal csatlakozni egy-egy járókelőhöz, senki sem vett róla tudomást. Visszament az elhagyott udvarba és ott az éhségtől, hidegtől, árvaságtól panaszosan vonítani kezdett.

A szomszéd házban lakó rendőrírnok mindenesleánya lett rá figyelmes a kerítésen keresztül. Megsajnálta, létrát hozott s átvitte a kutyát. De a rendőrírnok nem nagyon örült az új szerzeménynek, mert kisgyerek volt a háznál. És mikor egy napon hazajött a hivatalból, megpillantott valamit a kapualjban didergő kutyán. Lehajolt hozzá és figyelmesebben megnézte az önkéntelenül elhúzódozó állatot. Bizony, az már a féltetésen tele volt valami ronda bőrbetegség kiütéseivel. Az írnok sokáig gondolkozott, hogy mit csináljon és úgy döntött, hogy leghumánusabb lesz agyonlőni a szegény beteg dögöt, így szenved legkevesebbet. Fogta tehát revolverét és becsengetett a szomszéd lakásban lakó nyugdíjas táblabírónéhez, hogy ne ijedjen meg, ha lövést hall, csak a beteg kutyát kell kivégezni az udvaron. Ezt a beszélgetést hallotta a táblabíróné albérlője, egy orvostanhallgató. Kiment és megnézte Sürgönyt, aki a havas udvaron dideregve mitsem tudott a közelgő halálról. A kutya bőrbaja fölkelte a medikus érdeklődését, megkérte tehát az írnokot, hogy a kutyát lelövés helyett inkább adja neki, amibe az írnok azonnal beleegyezett és a revolvert visszatette a tokba.

A medikus mindenekelőtt régi ládákat szedett össze és kutyaólat csinált belőlük, aztán elhívta egy állatorvosjelölt barátját. Ketten studiumképpen elkezdték a kutyát gyógyítani. Mindenféle kenőcsökkel kengették naponta és latin szavakkal vitatkoztak fölötte. Sürgöny négy hét alatt meggyógyult, közben a két fiatalember még élelmezte is. De mire meggyógyult, meg is únták. A medikus fogta egy napon és elvitte a klinika pincéjébe, oda, ahol a kísérleti állatokat tartják. Az altiszt borraivalót kapott és elnézte, hogy Sürgöny ott tartózkodik. Itt, a sötét pincében elzárva élt öt hónapig. A medikus már szinte el is felejtette.

De volt ennek a medikusnak egy távoli rokona, Nyirő pénzügyigazgatósági tisztviselő felesége, született Dobner Edit. Ezzel véletlenül találkozott az utcán és mivel valahogyan kutyákra terelődött a szó, a medikus elmondta Sürgöny történetét. Az asszonyt roppantul meghatotta a kutya sorsa.

- Nem hozná el hozzánk a kutyát? Nekünk úgy sincsen állatunk és Géza biztosan nem haragudna.

A fiatalember szívesen vállalkozott rá. Két nap múlva ott volt a kutya Editéknél. És Edit azóta roppant szenzációsan mesélte minden új ismerősnek, milyen regényes és csodálatos módon menekült meg a haláltól a feketefoltos, fehér kis állat, amely most a jólét és gondtalanság hangosan csaholó boldogságával verte fel a háromszobás kispolgári lakást.

II.

Ez a Nyirő Géza áldott jó ember volt, csak igen kómikus figura. A fejétől a lábáig minden kómikus volt rajta. Egészen kopasz volt a koponyája és szeplős. Ilyesféle golyót csak madártojás gyűjteményekben lát az ember. Az orra olyan volt, mint valami dugó, egyáltalában nem rendelkezett normális orrformával. Széles, szeplős képében apró, zöldes szemek hunyorogtak. Aztán furcsa kis pókbasa volt neki és két igen vékony lábaszára. A két lábafeje pedig nem jobbfelé és balfelé nézett, mint rendesen termett embereknél, hanem mind a kettő jobbfelé. És mindehhez negyvenéves volt, a felesége pedig huszonéves. Négy éve voltak házasság.

Úgy történt a dolog, hogy Nyirő megúnta borárostéri lakását és átköltözött Budára, a Csalogány-utcába. Csendes, takarékos, szolid ember volt és valahogy Buda jobban vonzotta, mint a lármás pesti oldal, amely tele van mozikkal, kávéházakkal, forgalommal és éjjeli étellel.

Négy házzal odébb volt egy fűszerüzlet. Dobner János fűszerkereskedése. Pár nappal az átköltözés után Nyirő belépett ide egy alkonyatkor, hogy vacsorára vásároljon magának

valamit. Mielőtt benyitott, még tépelődött magában, hogy egy kis túróat vegyen-e inkább, vagy heringet, de ahogy a boltba belépett, azonnal minden probléma elszállt a fejéből. Mert a pult mögött ott ült ujságot olvasva egy fekete leány. Ahogy felnézett és azt mondta, hogy „jó estét, mivel szolgálhatok”, Nyirő úgy érezte, hogy a két térdéből kimegy a vér és jó volna leülni. A leány arca egyszeriben megbabonázta. Nagy fekete szempár sugárzott ebből az arcból és pompás pirosságú száj dicsekedett rajta. Mikor pedig a leány kiszolgálás céljából felállt, mert Nyirő valahogy mégis kihebegte a heringet, kitűnt, hogy feltűnően karcsú a dereka és észvesztően hajlékony.

Kint az utcán Nyirő megállt, kezében a barna papirosba csomagolt heringgel. Meg kellett állnia, rendbe kellett szednie kusza agyát, mert akkora benyomás sujtotta fejbe, a mekkorával még nem volt dolga. Látott már életében szép nőket, de úgy szemlélte őket, mint a múzeumlátogató a mesés pompájú ékszereket: tudta magáról, hogy kómikus külsejű, szegénysorsú ember, akinek nem jár ilyesmi az élettől. De most minden szerénységet, minden meggondolást elsöpört a fejéből az a fekete szempár, ez a harsogóan piros ajak. - Igen, igen, - motyogta magában, - semmi kétség, ez az, amit úgy hívnak, hogy szerelem az első pillantásra.

Másnap reggel, hivatalba menet, benyitott a fűszerüzletbe. De most nem a leány állt a pult mögött, hanem egy göthös, náthás öreg ember, akiről az arcvonások folytán azonnal látni lehetett, hogy a leány atyja. Nyirőnek vásárolnia kellett volna valamit, de annyira vérében volt a takarékoság, hogy így vágta ki magát:

- Kérem, tegnap este itt vásároltam. Valahol elhagytam a kesztyűmet, gondoltam, hátha éppen itt hagytam el.

Az öreg fűszeres a fejét csóválta, itt nem maradt semmiféle kesztyű. Nyirő zavartan eltakarodott. De hazajövet figyelmes nézéssel állt meg a kirakat előtt, hátha megláthatja odabent a leányt. Nem látta. Estefelé kétszer is arra ment, míg végre a leány fejét fedezte fel a bolti lámpa világában. Bement, vett valamit. Mikor kijött, már tudta, hogy kicsit későn ugyan, harminchatéves korában, de megérkezett lelkébe a nagy érzés, az élet egyetlen, igazi nagy szerelme.

Attól fogva sűrűn járt a boltba a nap bizonyos szakaiban, mert kitapasztalta, hogy mely időben van az apa a boltban és mely időben a leány. De odáig sohasem jutott el, hogy a leánnyal beszédbe ereszkedett volna. Nőkhöz sohasem értett életében, nők társaságában azonnal félszeg lett és zavart. Vagy feldöntött valamit, vagy megbotlott, vagy valami olyan butaságot mondott, amin aztán maga csodálkozott leginkább: hogy lehetett ilyen képtelen számárságot mondani. Most, mióta szerelmes volt, még gyávább lett és még félszegebb. Megcsinálta, hogy nem tudván elaludni a szerelemtől, felöltözött éjjel féltizenkettőkor, kiment a házból, megállt a fűszeresbolt lezárt ajtaja előtt és bámulta a csillagos eget minden értelem nélkül. De ha szemtől-szembe állott a leánnyal, megkukult, egy szót sem tudott szólni azon a mondaton felül, hogy „kérek egy skatulya gyujtót”. Gondolt arra is, hogy lángoló levélben névtelenül megírja a leánynak határtalan szerelmét, de ez kivihetetlen terv volt, hiszen a leány keresztnevét nem tudta.

Egy félesztendeig tartott ez a némán viharzó szerelem, mikor egy este úgy találta a boltban a leányt, hogy az a pultra borulva zokogott. Megrendülve kezdte faggatni. A leány görcsös sírás közben, de halkított zokogással, hogy a lakásba hátra ne hallassék, elmondta, hogy nem régen ment el az orvos, aki közölte vele, hogy apjának már csak egy-két napja van hátra.

Nyirő kis pohos hasával kiegyenesedett. Eljött az ő órája, az önfeláldozásé, a segítségé, a támogatásé. Azonnal levelet írt a hivatalba, hogy beteg, maga rohant bedobni a postaládába és futott vissza a boltba. Ott maradt, miután a vasajtót bezárták, zárás után is jó sokáig ott maradt és vigasztalta a leányt. A nagybeteg fűszeres lázasan, mélyen aludt odabent. Nyirő pedig itt az

üzletben beszélt, mint a hömpölygő áradat, amely elől végre felszakadt a zsilip. Elmondta egész élete történetét. Az apja nyergesmester volt Brassóban, aki nagy küszködéssel igyekezett a fiát taníttatni. A nagyenyedi kollégiumot végezte, érettségi után azonnal beállt katonának, már vitték is kiképzés után a frontra, orosz fogságba került, Szibéria, Vladivosztok, mondhatatlan szenvedések, hajón haza, itthon a szülőknek már csak fejfája, menekülés Erdélyből, vagonlakás, végre az állás, íme egy élet. A leány hallgatta, közben sírt egyet, aztán megint hallgatta. Mikor éjfél tájban Nyirő elbúcsúzott és kezet csókolt a leánynak, egész teste hatalmasan megrázkódott az érintés boldogságától. Ez a kézcsók olyan tündéri valami volt, hogy amíg álmatlanul várta az álmot, százszor is visszaidézte magába minden részletét és nem tudott betelni vele. Másnap reggel hétkor pedig már ott volt a boltban segíteni, vigasztalni.

Harmadnapra meghalt az öreg Dobner. Mindent Nyirő intézett, a temetést, a bolt leltárát, az értékesítést, mindent. Kitűnt, hogy a fűszeres a legjobbkor halt meg, mert ha még egy hónapig él, elérverezik az üzletet. Nyirő futkosott, tárgyalta, lihegett, mint egy megbolondult gőzgép. Pénzt nem tudott a leány számára megmenteni semmit, de minden adósságból kitisztázta. A lakás megmaradt a szerény bútorokkal együtt.

Hogy összeházasodnak, arról nem is beszéltek, egészen magától értetődően kialakult valahogy a dolog. Editnek nem volt udvarlója, egész lányságát apja mellett töltötte, társaságba nem jártak. Senkije sem volt a világon különben sem, mindössze egy távoli rokona, egy orvos, de arról azt sem tudta, hol lakik. Jövőjének semmiféle egyéb útja nem volt, mint elfogadni ennek a rajongóan ragaszkodó furcsa kis embernek a sóvár imádatát. Mihez kezdett volna? A bolt megszűnt, semmiféle álláshoz semmiféle képesítése nem volt, kenyérkereset után nem is nézhetett volna, mert már a másnapi ebéd ára sem volt sehol. Ez a lángoló, pókhasú kis gnóm pedig térden állva, tálcán nyújtotta az otthont és a szerény, de nyugalmas ellátottságot.

A fűszerbolt ajtaját befalazták, abból lett a harmadik szoba. A gyászévet nem lehetett megvárni, Edit nem lakhatott teljesen egyedül a bolti lakásban. Az apa halála után három hónappal már megesküdtek. Lakodalmat nem tartottak, az apa emléke iránt való kegyeletből mind a ketten gyászban mentek az anyakönyvvezetőhöz is, a templomba is.

Házaseletük első idejét néha tűrhetetlenné tette mindkettőjük zavara és elfogódottsága. Mind a ketten ügyefogyottan és félszegen érezték, hogy egy világnál is messzibb távolság választja el őket egymástól. Valami átok mintha lezárta volna szájukat, - beszélni kellett volna, kiönteni belsejüket, meztelen lélekkel egymás felé fordulni. Ehelyett kerülték egymás tekintetét, kerülték köznapi beszélgetésük közben az olyan témákat, mint szerelem, boldogság, hűség, ezeket a szavakat úgyszólván ki sem merték mondani, mert valami megmagyarázhatatlan és kínos szemérem folytán mindketten egyaránt féltek tőlük. De a férfi odaadó önfeláldozása és imádata lassan megváltoztatta az asszonyt. Egy napon, mikor tétlenül ültek egymás mellett a szobában, véletlenül egymásra néztek. A férfi is vakmerően állta a véletlen pillantást, az asszony is most először nem kapta el a tekintetét. A két szempár remegő és félénk nézéssel kapcsolódott egymásba, az asszony mélyen elpirult, a férfi pedig, ki tudja, milyen bátorság hirtelen viharától felizgulva, átkapta az asszonyt és ajkon csókolt. Komoly, hosszú, odaadó csók volt s ahogy utána kinyitották a szemüket és egymásra néztek, két év múltán először voltak igazán élettársak. Az asszony e pillanatban meglepetten érezte, hogy eddigi élete után, amely valami közömbös és érthetetlen álmhoz hasonlított, egyszerre szerelmes az urába.

Ettől a naptól új élet kezdődött köztük. Szakadatlanul volt beszélni valójuk és szakadatlanul jókedvű volt mind a kettő. Megszokták, hogy este, ha a lámpát leoltották, még sokáig beszélgetsenek a sötétben. Minden titkos gondolatukat és érzésüket közölték ilyenkor egymással. Nappal pedig az asszony gyakran kiment a villamos-megállóhoz, hogy a hivatalból érkező

urát ott várja meg. Vidámak, nyugodtak és boldogok voltak, csak egy hiányzott a teljes boldogságukhoz: nem volt gyerekük. Pedig nagyon szerették volna mind a ketten.

Sokat beszélgettek erről. Nagy szomjúság ébredt bennük egy kis lény iránt, akit mind a ketten gyönyörködve becézzenek. Gyötrődtek ettől a vágyódástól, édes kín volt számukra, ha hosszasan megvitatták, milyen volna a kisbaba, ha volna, hogyan játszanának vele, hogyan rendeznék át a lakást, mi volna a neve, ha fiú volna és mi, ha leány volna. De a jó Isten nem adott kisbabát.

Ekkor került Sürgöny a házhoz.

III.

Nyirő nagyon örült a kutyának. Mindig szerette az állatot és most magában elcsodálkozott: hogyan is nem jutott eszébe eddig, hogy kutyát vegyen a házhoz.

A kutya rövidesen egész életüket átalakította. Reggeltől estig minden a kutya körül forgott. Az asszony most már a kutyával ment a villamos-megállóhoz, várni az urát. A kutya minden érkező villamosnál türelmetlenül toporzékolt és ficáncolt a pórázon, a leszállókat hangos szuszogással szimatolta végig és a várakozás izgalmában majd hogy ki nem bújt a bőréből. Mikor pedig végre megjött a gazda, nekiesett, mint a bolond, egészen a fejéig ugrándozott fel, hogy megnyalhassa az arcát s a viszontlátás első boldog zivatara után boldogan fúrta oda homlokát az imádott ember lóbáló tenyere alá, ahogy gyalogszerrel igyekeztek hármasan hazafelé.

Mert Sürgöny jelleme gyorsan megváltozott. Mikor a házhoz került, gyáva, bizalmatlan állat volt. A sok szenvedés lapuló természetűvé, meghunyászkodóvá, tartózkodóvá tette. De a házaspár szeretete olyan dédelgetéssel áradt feléje, hogy egy-kettőre hinni kezdett az emberiségben megint. Valósággal érzélgő kutya lett belőle; ha simogatták és dicsérték, láthatóan meghatódott.

Rövid idő alatt úgy megszerették, mintha valóságos gyerekük lett volna. Reggel arra ébredtek, hogy a kutya kaparta a paplant, mert már türelmetlenül várta a minden reggeli játékot. A játék abból állott, hogy mind a ketten futtatták a kezüket a paplan alatt és kaparták a lepedőt, közben pedig biztatták a kutyát, hogy fogja meg az egeret. Sürgöny olyan vad egérüldözést mívelt ilyenkor, hogy a szemük is könnyes lett a kacagástól. A bejáróné behozta a reggeli kávé és akkor új programszám következett: Sürgöny hátsó lábára felülve sóváran pítizett a kávéba mártott zsemlyedarabokért, amelyeket mód nélkül szeretett. Később a gazda elment a hivatalba, Edit pedig egész délelőtt, míg a háztartás százféle munkáját végezte, állandóan társalgott a kutyával, olykor egy-egy negyedórát kergetődzött is vele. Mikor Nyirő hazajött, vége-hossza nem volt Sürgöny délelőtti viselt dolgainak. Ebéd alatt ott izgult a kutya az asztal körül, leste a falatokat. És délután is minduntalan a kutyával foglalkoztak. Néha még bújócskát is játszottak vele. Elbújtak a függöny mögé, ajtó mellé, a kutya végigszimatolta a szobát és mikor valamelyikükre ráakadt, harsogó ugatással hirdette diadalát.

Alig mult el nap, hogy a kutyával kapcsolatban ne történt volna valami esemény. Egyik nap Edit leejtett egy fél citromot a földre. Sürgöny azonnal ráugrott és játékos kedvvel megharapta. De a savanyú íz megdöbbenetete. Kiejtette szájából a citromot és valami eddig nem hallott, furcsa csaholással elkezdte a citromot éktelenül szidni. Megint nekiesett, hogy megharapja, felkapta, a szájával eldobta, utánafutott, ráugrott, megnyalta, megint összeszidta. Nyirő és az asszony oldalukat fájlalták a kacagástól. Más ízben a bejáróné valahonnan sündisznót hozott. Óráig tartó cirkusz származott ebből: Sürgöny lefeküdt tisztes távolban a

tövises gombolyag mellé, vadul ugatta és mellső lábaival lázasan kaparta a földet. Megint máskor estefelé egy denevér szabadult be a nyitott ablakon át az utcai szobába. Sürgöny majd megőrült, minden áron a mennyezetig akart ugrani, hogy a denevért megharapja.

Gyerekek voltak ez a kutya, szórakozásuk, élettársuk, családjuk. Az életet nem is tudták volna elképzelni nélküle. Szépen, csendesen, jól meg voltak így hárman. De egyszer az asszony olvasott egy kutyakiállításról az ujságban. Szabaddá tette magát egy délelőtt és elment. Ebédnél csillogó szemmel mesélte a férjének, mi mindent látott. Még műkotorékversenyt is. És mindenféle gyönyörű fajtakutyákat. Csodaszép farkaskutyákat, drótszőrű fokszikat, nagyszerű dobermanokat, bámulatosan eszes farkaskutyákat, tömött bundájú érdekes pulikat, elragadó komondorokat.

Nyirő kissé kedvetlenül hallgatta az eleven előadást. Valahogyan rosszul esett neki minden magasztalás, amely Sürgöny rovására más kutyáknak szólt. Olyasféle határozatlan érzése volt, mintha Edit új pártot alakítana vele és a szegény Sürgönnyel szemben. De ezt csak homályosan érezte, voltaképpen maga sem tudott volna magának számot adni pontos érzéseiről. Mégis egész délután rossz kedve volt. Edit ezt észre is vette, de nem tudta mire vélni. Vacsora után, mialatt Nyirő ujságot olvasott, rátette a kezét az ura kezére. Az ura felnézett, s ő megkérdezte:

- Mondd, szívem, nem bánt téged valami?

Nyirő a meleg hangra azonnal odalett. Megölelte és megcsókolta a feleségét, aztán szeretettel simogatta a haját. Sürgöny odafurakodott a családi jelenethez és két lábát feltette az asszony ölébe. Erre mind a ketten egyszerre nyultak feléje, hogy megcirógassák. Nevettek. Boldogok voltak.

De másnap Edit, mikor ránézett az ugrándozó kutyára, csodálkozva érezte, hogy valami olyan új indulat él benne a kutya iránt, amit eddig nem tapasztalt. Észrevette, hogy a kutya nagyon csúnya. Részvétet érzett iránta.

IV.

Egy nap Nyirő nagy ujsággal jött haza a hivatalból. Vidéki kiküldetést kapott. A főnöke őt választotta ki, mint legszorgalmasabb és legmegbízhatóbb hivatalnokot. Nagy dolog volt ez, mert napidíjat jelentett. Ki lehetett előre számítani, milyen csinos összeget lehet abból betenni a takarékkönyvre, amelynek összege különben is havonta szépen emelkedett.

Nyarálni eddig egyszer sem voltak, a szabadságidőt úgy töltötték, hogy kijártak egész napra egy külvárosi strandfürdőre, ahová a kutyát is be lehetett csempészni. Házasságuk óta még nem voltak külön egy napot sem. Egész szokatlannak és furcsának tetszett, hogy most hetekig egymás nélkül lesznek. Nem is minden meghatottság nélkül búcsúztak. Mikor az asszony hazament és egyedül ebédelt, a kutya izgatottan kereste a ház urát. És nem volt hajlandó enni. És mikor eljött az este és a gazda még mindig nem volt sehol, a kutya semmiáron sem volt hajlandó rendes helyére, a sarokba rakott pokrócra lefeküdni, hanem a küszöb elé telepedett és komor némasággal várta haza gazdáját.

Edit nem volt komor. Különös érzés volt a hirtelen, teljes szabadság érzése. Jött-ment, ahogy akart, nem kötötte semmiféle órabeosztás. Maga csodálkozott legjobban, hogy ez milyen jól esik. Néha felébredt a lelkiismerete, hogy nem illenék így örülni a férje távollétének, de a szabadság varázsa erősebb volt a lelkiismereténél.

Az ura elutazása után harmadnap az utcán véletlenül találkozott Szabó Aladárral. Ez egy hivatalban dolgozott az urával. Egy rangban is, bár jóval fiatalabb volt Nyirőnél. Edit futólag ismerte. Kétszer a strandfürdön találkoztak, egyszer pedig egy kiránduláson. Szabó Aladár köszönt és megállt. Beszélgetni kezdtek. Megindultak. Ebből séta lett. Egy óra hosszat sétáltak együtt. Nagyon tréfás ember volt ez a Szabó, megszámlálhatatlan sok viccet tudott, különösen színészekről és színésznőkről szólót, mert volt egy rokona a Nemzeti Színházban. Edit remekül mulatott, szívből kacagott a vicceken és Szabó Aladárt elragadó embernek találta. Egészen a lakás kapujáig együtt mentek. Ott Szabó kezét csókolt és megkérdezte, mikor láthatják megint egymást. Edit mohón akarta felelni, hogy akármikor, de még idejében elharapta a választ, mert eszébe jutott, hogy randevút mégsem szabad adnia egy idegen fiatal embernek. Kitérően és határozatlanul válaszolt. Szabó nem erőszakolta a dolgot. Elbúcsúzott még egyszer, még a kutyát is megsimogatta. És mikor az asszony már nyitotta a kaput, nevetve így szólt:

- Milyen furcsa, hogy ennek a kutyának az arca mennyire hasonlít a Gézához.

Edit udvariasan nevetett a tréfára és becsukta maga után kaput. De ahogy a kapu becsapódott, megállott az udvaron, mintha föbe ütötték volna. Ez a megjegyzés ütötte föbe. Rájött, hogy ezt ő már réges-régen észrevette: a kutya arca csakugyan tisztára az a kómikus, torz, formátlan arc volt, mint az uré. És ugyanabban a pillanatban a Szabó Aladár arca is megjelent előtte: csinos, barna ember volt Szabó Aladár, ápolt bajszú, gondosan borotvált. Ha mosolygott, villogó fehér fogak tűntek elő a bajusza alatt.

Bent a szobában Edit leült és mereven maga elé nézve eltűnődött. Mi ez? Miért izgatja fel annyira, hogy egy megjegyzés úgy beledöfött a lelkébe, mintha egy szégyenletes titkát célozta volna ki? Ahogy ott ült a széken és a keze is reszketett az izgatottságtól, egyszer csak megrendülve ébredt rá, hogy azon a kutyakiállításon volt egy férfi, akinek a képe bevallatlanul azóta is üldözi. Magas, elegáns férfi volt, amilyennek az angolokat szokás elképzelni. Izgalmasan érdekes ember volt. Éppen annyival különb férfi volt a pókhasú, nevetséges, szegény Gézánál, mint amennyivel azok a pompás fajátlakok különbek voltak ennél a csúnya, korcs Sürgőnynél.

A kutya odajött a tűnődő asszonyhoz, és ahogy szokta, odarakta állát az asszony térdére. Edit idegesen ellökte a kutyát, maga sem tudta, miért. A kutya ijedten és sértve somfordált az ágy alá. Ez még sohasem történt ennél a háznál, hogy ellökték volna.

Aznapi éjjel Edit alig aludt valamit. És délután, miután egész nap álmokóros gyanánt járt-kelt a lakásban, fogta magát és ugyanabban az órában, mint tegnap, elment ugyanarra a helyre, ahol tegnap Szabó Aladárral találkozott. A szíve már a saroknál vadul megdobbant, ahol megfordult. Szabó Aladár ott sétált a tegnapi helyen.

Ezúttal két és félórát sétáltak együtt. Szabó nem volt olyan tréfás, mint tegnap. Most már más hangon beszélt. Sejteni engedte, hogy valami titkos bánata van. Olyasfélét mondott, hogy régóta szerelmes valakibe, de nem szólhat, mert az a valaki egy korrekt úriasszony, aki erről az érzésről nem is tud. Mikor a kapuban elbúcsúztak, Szabó forrón csókolt kezét. Már tudták, hogy holnap megint találkozni fognak.

Találkoztak is. Beszélgettek. Másnap megint. Aztán már mindennap az egész délutánt ebédutántól vacsoráig együtt töltötték. Mindennap. Szabó a negyedik napon szerelmet vallott és ettől kezdve lázasán, sürgetően ostromolta Editet. Az asszony pedig sóvár szomjúsággal hallgatta a bókók özönét. Ez a Szabó folyton a szépségéről beszélt. Aprólékosan és a műértő hangján tudta az Edit szépségét magyarázni. Hosszasan magyarázta, milyen tökéletes termete, milyen gyönyörű lába van, milyen halálos kár, hogy nem lehet mozisínésznő, milyen csodálatos szeme van és így tovább. Nyirő soha nem beszélt a felesége szépségéről. És

esténként, ha a végnélküli sétákról hazaérkezett, az asszony türelmetlenül söpörte el magától az üdvözölve ugrándozó kutyát. Ment a tükörhöz és hosszasan, kíváncsian, komolyan tanulmányozta magát. Aztán leült írni az urának, akitől mindennap több oldalra terjedő, naplószerű levelet kapott. Szenvedve kínlódta bele magát a levélírásba, amelynek minden sorát hazudni kellett. Valahogyan az volt a legnehezebb, hogy a kutyáról részletes tudósítást küldjön. Erről gyűlölt írni, bár nem tudta volna megmondani, miért. De kényszerítette magát mégis és keservesen telekínlódta a négy oldalt. Szabó Aladáról nem írt egy szót sem.

Több, mint két hét telt el így, és a férje már azt írta, hogy a kiküldetés a vége felé jár, de a visszatérés napját nem tudja még pontosan, az a feldolgozandó vizsgálati anyagtól függ. Bármely percben jöhetett a távirat, hogy a férje érkezik. És ekkor megígérte Szabó Aladárnak, hogy elmegy a lakására. Csak azért ígérte meg, hogy a férfi lázas, sürgető követeléseit lerázza magáról, az ígéret pillanatában nem akart komolyan elmenni. De aztán ez a komolytalan ígéret kezdett el dolgozni benne. A képtelen gondolat egyre lehetségesebbnek tűnt fel előtte. Egy teljesen álmatlan éjszaka után azzal kelt fel, hogy menthetetlenül el fog menni. A férje levelét, amelyet a postás rendes időben hozott, mint mindennap, idegesen félretette. Nem bontotta fel. Minden idegessé tette, mert belső izgalmához külső kellemetlenség is járult: a bejáróné azzal az üzenettel küldte el siheder fiát, hogy magas lázzal, betegen fekszik, nem jöhet. Hogyan fog most elmenni Szabóhoz? A kutyát nem lehet egyedül hagyni. Sürgöny nem tűrte az egyedülletet. Ha magára hagyták, olyan vonítást művelt, hogy minden szomszéd összeszaladt. Gyűlölettel nézte a kutyát és zsebkendőjét szaggatta idegességében.

Ebédre alig tudott valamit enni. És mikor eljött a két óra, felkészült. A kutyát kieresztette az udvarra. A kapuban Sürgöny elkezdett vonítani, hogy itthagyják. Gorombán, rekedten rá-rivallt, becsapta a kaput, ráfordította a kulcsot és szinte futva sietett el, hogy a gyűlöletes vonítást ne hallja. Így rohant a villamosmegállóig. A Margit-hídon elhűlve vette észre, hogy a táskáját otthon feledte, pedig minden kulcsa és pénze benne volt. Hogy is nem vette észre, hogy a kapukulcsot a kezében szorongatja és nem tette a táskába? Majd szétpattant az idegességtől, leszállt a híd közepén és felült a visszafelé haladó kocsira. Elhatározta, hogy ha otthon magához vette a táskát, takszit fog venni, úgy megy el Szabó lakására, a Katona József-utcába. Most már mindegy.

Ahogy lihegve sietett fel a Csalogány-utcán, két iparosasszony beszélgetett a sarkon.

- Jaj, nagyságos asszony, nagy baj van, - mondta az egyik, - a kiskutyát elgázolta a teherautó.

Edit nekidőlt a falnak. A másik asszony hozzátette:

- Más kutya nem lehetett, mint a nagyságos asszonyé. Mondták, akik látták, hogy olyan feketefoltos, fehères kis kutya volt. Ott ment rajta keresztül a teherautó a sárga ház előtt. A vérfolt még látszik is. A dögöt elvitte az utcaseprő.

Edit nem felelt. Szaladni kezdett. Még ki sem nyitotta a kaput, már füttyülni akart Sürgönynek, de úgy remegett a szája, hogy nem tudott füttyülni. Belépett az udvarra, a kutya sehol. Kiabált neki, a kutya nem jött. Bement a lakásba, Sürgöny nem mutatkozott.

Kétségbeesve rohant ki az utcára. A két asszony már nem volt ott. Sírva kiabálta Sürgönyt, nekidőlt a falnak és elfogta a zokogás. Akkor összeszedte magát, megint hazarohant, megint kereste a kutyát. Nem lehetett most már kétség: a teherautó csakugyan Sürgönyt ölte meg. Szegény állat valahogy kimászott a kapu alatt. Most ott van valami szemetesládában, összetörve, véresen. Az arca benne a szemétben. Az arca, amely a Géza arca...

Edit fuldokolva zokogott. Ököllel ütötte a fejét. Görcsös zokogással mondogatta a kutya nevét. Így kínlódott és szenvedett és zokogott már másfélórája, mikor egyszerre csak be-toppant az ura. Kezében az olcsó bőrrönd. Meg akarta lepni a feleségét, de az ő meglepetése

nagyobb volt. A bőröndöt egyszerűen a földre ejtette és rohant a díványon vergődő asszonyhoz rémülten, teljes valójában megrendülve.

- Sürgöny... - zokogta az asszony, - drága, édes Sürgöny...

És térdével a földre csúszva, fejét az ura ölébe fektetve, rázkódó zokogással mondta el, hogy mi történt. Mindent. Egészen őszintén, elejétől végig. Nyirő halálsápadtan hallgatta.

Reggel félnégyig beszélgettek. A férfi egyetlenegy rossz szót sem szólt. Vigasztalta az asszonyt, aki nem tudott a zokogástól magához térni. Félnégykor elnyomta őket az álom.

V.

Reggel Nyirő éles sikoltásra és kacagásra ébredt. Edit ott állt az ágy mellett, ölében az örülten örvendező és rángatódzó Sürgöny. Mikor az asszony felriadt az ébresztőórára és kiment a konyhára kávé csinálni, kaparást hallott. Kinyitotta a konyhaajtót, hát Sürgöny ugrik be rajta. Nem volt annak kutyabaja sem. Az autó más kutyát gázolt el. Sürgöny elkódorgott valamerre és most hazakerült. Már ott is volt a gazdája ágyán és eszeveszetten igyekezett a rég nem látott gazda arcához férni, hogy megnyaldossa. Edit letérdelt az ágy mellé és egy öleléssel szorította arcához a két csúnya fejet, az uráét is, a kutyáét is.

A CSODÁLATOS UDVAR

Az éjszaka éppen olyan vigasztalan volt, mint ő maga. Az eső ugyan elállott már, de a csillagtalan sötétségben alig láthatta a sáros országutat és rá kellett bíznia magát a számárra, amely kimerülten botorkálva baktatott mellette, de már látszott, hogy nem sokáig bírja. Attól kellett tartani, hogy szegény pára itt hull el az úton, mert már kétszer összeroskadott s alig lehetett megint lábra állítani. De a számár számára most nem volt részvét Hillel zsidóban, akármilyen szelíd és résztvevő lélek volt máskülönben. Egyetlen kétségbeesett és fájdalmas aggodalom szorongatta a szívét: a számár hátán ülő felesége ölében a kisfia haldoklott. Segítség sehol, s a falu még elég messze.

Egy heti járóföldről jött a boldogtalan Hillel. A maga vidékén nem volt maradása, háza beomlott, munkát nem tudott kapni, családjá s a maga számára betevő falatja sem akadt. Ezért felkerekedett, hogy távoli határban lakó rokonait felkeresse, akiket már tíz esztendeje nem látott s nem is hallotta híroket.

Valaha úgy tudta róluk, hogy módos emberek. Az ő révükön remélt most legalább munkát kapni. De a hosszú és fáradalmas úton a kisfiú megbetegedett. Két napja erős láz gyötörte, s a gyermekből szemmelláthatóan fogyott az életerő. A számárháton ülő anya csendesen sírdogált, ölében a haldokló gyermekkel. A számárral is történt valami, ismeretlen állatbetegség támadhatta meg. Olykor megálltak és fülöket aggodalmasan szorítva a gyermek mellére, hallgatták, hogy dobog-e még a szíve. A kis szív egyre gyengébben dobogott.

Aztán megindultak megint, készen arra, hogy a legközelebbi faluba már halott gyermekkel fognak érkezni. Nem beszéltek egymáshoz semmit, csak baktattak végtelen bánatukkal és tudták egymásról, hogy ugyanarra gondolnak, a jövődő feneketlen sívárságára, a sötét nyomorúságra, amelynek egyetlen vigasztalása most készül itthagyni őket örökre. Vagy a kisgyermek eddigi életének édes emlékei merültek fel gyötört szívökben, gügyögése, mosolya, kezecskéinek kapkodása, első selypítő szavai. Ezek a valaha boldogító emlékek most keserves súllyá váltak rajtuk, ennek terhe húzta a föld felé fejüket, ahogy a bánattól megtiporva, reménytelenül bandukoltak előre a sáros úton.

Hosszú, néma vándorlás után végre feltetszett a távolban egy-két alig látható fény, ez volt a falu, amelyet még ma el akartak érní. A férfi ugyanakkor pillantotta meg ezeket a fényeket, mikor hirtelen feljajdult az asszony.

- Segíts, Hillel, segíts! Nem dobog a szíve!

A férfi megállította a szamarat. Odaszorította ő is fejét a rongyok közt kitapogatott kis gyermektestre. Annak szíve nem dobogott többé.

Egyszerre sírva fakadt az apa is. Ott álltak a sötétben a szülők és siratták a kis halottat. Az asszony a számár hátáról ráhajlott férje vállára, mint aki nem bírja el maga a ránehezédő csapást. Jó ideig sírtak így. Aztán a férfi mélyet sóhajtott.

- Induljunk.

- Leszálllok, - mondta Mirjám, - hiszen az állat is a végét járja.

Elindult gyalog, karjai közt víve a halott gyermeket. A számár terheletlenül baktatott mellettük. De pár perc múlva az asszony megingott. Ha férje meg nem kapja, elesik. Nem bírta. Mégis csak vissza kellett ülnie a számárra. Már beértek a falu első házai közé s a férj fürkészve nézett széjjel, hol zörgethetne éjjeli szállásért, mikor a számár összerosgyott.

Lezuhant a halott gyermeket tartó asszony is a földre, de gyermekét ott sem eresztette el. A férfi nagy üggyel-bajjal felsegítette. De az állat ott maradt, az sem lélegzett már.

Homályosan látszottak oldalt egy háztáj fehér falai. Hillel karonfogva vezette az asszonyt, hogy éjszakára itt a falak között valahogyan meghúzhassa magát, talán valami ételt is kapjon, ha jó emberek laknak ott, és egy korty vizet. Tapogatózva fordult be egy falsarok mellett. S ott egyszer csak elámulva állott meg.

Szűk kis udvar tárult eléje, amelyet omladozó kőfal szegélyezett. Ez az udvar valami megmagyarázhatatlan világosságban derengett, pedig köröskörül vaksötét volt az éjszaka. Mint a reves fa, vagy a mocsár lidércei szoktak fényleni, úgy derengett ez az udvar, de semmiféle mécset, vagy fáklyát nem lehetett látni sehol, fent pedig sűrű fellegek fedezték a csillagokat.

Hillel álmélkodva nézett erre a különös udvarra, aztán Mirjámra pillantott. Ugyanekkor az asszony elsikoltotta magát és izgatottan remegő kézzel bontogatta a halott gyermek rongyait.

A gyermek arca elétűnt a titokzatos derengésben. Mosolygott. Két kezét anyja felé emelte.

- Él, - sikoltotta az asszony, - él!

A férfi boldog megdöbbenéssel nézte a gyermeket. Az csakugyan élt. Boldogan és gügyögve kacagni kezdett, anyját és apját szólította azokkal az ügyetlen szavacskákkal, amelyeknél többet még nem igen tudott. Ezek pedig fuldokolva sírni kezdtek mind a ketten, de most már az elhihetetlen boldogságtól.

A ház felől lépéseket hallottak, erre felneszeltek. Egy hajlotthátú anyóka lépett ki a házból a csodálatosan derengő udvarra. Nyilván felébredt a jövevények járkálásának, sikoltásának zajára.

- Kik vagytok, jó emberek? - kérdezte tőlük.

A két szülő összevissza beszélve, hebegő boldogsággal kezdte elmondani, hogy messziről érkező vándorok, gyermekek az úton meghalt, de ahogy beléptek az udvarra, itt csodálatosképpen visszatért belé az élet.

- Milyen hely ez, - kérdezte álmélkodva a férfi, - és mi ez a különös derengés, amely a csillagok fényéhez hasonló?

- Nem tudom, - felelte az anyóka, - éjszaka az udvar mindig ilyen. Én csak egy esztendeje lakom itt. Azelőtt valami istálló volt ezen az udvaron, de olyan rozoga volt, hogy összeroskadt s a gerendákat széthordták a szomszédok. De kerüljetek beljebb, bizonyára éhesek vagytok. Izleljétek meg a kenyeremet. Úgy nézzetek rám, hogy én sütöm a legjobb kenyeret az egész faluban.

- Hogy hívják a falut?

- Betlehem.

Indultak be a házba. Mikor a küszöbhez értek, Hillel úgy érezte, hogy valaki megérinti hátulról. Visszafordult. Szamara állt mögötte, az bökte hozzá nagy bolond fejét. Vidám volt az állat, mintha nem történt volna vele semmi.

- A te szamarad ez? Majd bekötjük a szomszédhoz, derék ember az, enni is ad neki, ha szépen megkérjük. De előbb csak helyezkedjete el.

Hillel visszanézett az udvarra. Tünődve mondotta:

- Betlehem? Soha sem fogom elfelejteni.

A CSALÁDFŐ

Orvostól hallottam ezt a történetet, aki végigszolgált a világháborút. A történet idején főorvosi rangot viselt. Őt tehát a továbbiakban főorvosnak fogom nevezni, barátját pedig, a történet hőst, a gyárosnak.

Mert gyáros volt az illető, igen tehetséges szervező, kitűnő kereskedelmi érzékkel megáldott ember. Fiatalon alapította a gyárat s ugyanakkor családot is alapított. Szépen virágzott mind a kettő. Már két fióktelepet szült a gyár és két gyermeket szült az asszony. Ekkor a családfőt behívták. Tartalékos tiszt volt.

Nem félt bevonulni, önkéntes éve alatt nagyon megszerette a katonalevelet, aztán meg kitűnő sportember is volt, meg veszedelemkereső, bátor ember. Ment volna a frontra akár aznap. De feleségének és két gyerekének jövője sorsa aggasztotta. Gyárvállalatának jogi vonatkozásai olyan bonyolultak voltak, hogy ha vagyonát itthon hagyja az asszonyra, a konkurrencia könnyen kiforgathatta volna az asszonyt az egész gyárból. Megvolt ugyan a terve arra, hogy a vagyont új szerződésekkel hogyan teszi megtámadhatatlanná, de ahhoz legkevesebb négyheti időre lett volna szüksége.

Hosszú töprengés után felkereste tehát barátját, a főorvost.

- Öregem, én megyek a frontra, de hogy a családom sorsát biztosítva lássam, ahhoz négy heti időre van szükségem. A hadvezetőségnek nem magyarázhatom meg a vagyonom jogi bonyolultságait, ők arra nem kíváncsiak. Ennélfogva vedd ki a vakbelemet, noha olyan egészséges vagyok, mint a makk. Az operáció után egy héttel elkezdem a tárgyalásaimat. Az operáció után hat héttel megyek a frontra.

- Rosszul kezdted, pajtás, - mondta a főorvos - én esküt tett ember vagyok. Ilyen panamába nem mehetek bele. Eredj máshoz, de ott okosabb légy.

A gyáros értett a szóból. Elment először is egy másik orvoshoz és ezt körülményesen kikérdezte a vakbél-izgalmak tünetei felől. Akkor aztán felkeresett egy híres orvostanárt.

- Mi a panasz? - kérdezte a professzor, aki szintén katonaruhát viselt ebben az időben.

- A vakbelemmel van baj.

A professzor megvizsgálta az álbeteget. Az pompás szimulánssá képezte ki magát közben. Tudta, hogy melyik pont az a hasán, melynek érintésére sziszegnie kell. A professzor hűmögött egy kissé, mert kétségesnek találta az esetet, végül azonban kimondta: megcsinálja a műtétet.

A gyáros befeküdt a helyőrségi kórházba. Másnap már felvitték a műtőbe és arcára borították a kloroformos sisakot. Ő magában ravaszul vigyorgott: hogy fog csodálkozni a professzor, mikor majd meglátja a makkegészséges vakbelet. De az ő négy hete meglesz. Azalatt mindent rendbe hoz, aztán megy a tűzvonalba. Asszonya, gyerekei megtámadhatatlanul el lesznek látva, neki pedig nem lesz vakbele. Az is tiszta nyereség. Egy, kettő, három... olvasott nyolcig, aztán elaludt.

Lent ébredt fel a betegszobában. Ágya mellett a felesége.

- Mi van velem, - kérdezte - rendben ment?

- Igen, drágám, hálaistennek, csak most ne izgasd magad, fekjüdj nyugodtan.

- Nem mondott semmit a professzor?

- Csak kiizent, hogy minden rendben van, de még nem beszéltem vele.

Ebben a pillanatban lépett be a professzor. Kezében kis üveg.

- No, fiam, - mondta a gyárosnak, - neked aztán szerencséd van.

- Miért?

- Ha egy nappal később jössz, véged. Ezt a nagy, hegyes követ találtam benned. Úgyszólván a perforáció pillanatában operáltalak meg. Ha holnapig vártam volna, már itt a hashártyagyulladás. És akkor nem nyomhatnám a kezedbe ilyen nyugodtan ezt a követ.

Odaadta a kis üveget. Abban volt a nagy, begyes, csúnya kő, amelyet a tanár kiszedett belőle. S amely másnapra megölhette volna.

Ennyi az egész történet. Nincsen is semmi tanulsága. A gyáros tíz nap múlva talpon volt, de teljes felépüléséig megkapta azt a négy heti időt, amely kellett neki. Letárgyalta és végrehajtotta az új szerződéseket, aztán kiment a frontra. Ott maradt a világháború végéig, nem lett semmi baja. Ma is él, fiai már felnőtt emberek.

A követ ma is őrzi a kis üvegben. Két vitézségi érme társaságában.

CSALÓDÁS

I.

Mialatt férje ruháit rakosgatta, a tükörbe is odapillantott. Csak úgy megnyugtatóan. Lelki szükségletnek számított nála, hogy legalább félóránként lássa magát a tükörben. Ilyenkor megállapította, hogy haja ugyanolyan aranyszőke, mint egy negyedórája volt, vonásai ugyanazok a vonások, amelyeket egy műkedvelőelőadás beszámolója „tragikus nemességű” vonásoknak nevezett, gyorsan mosolygott egyet önmagára, aztán tovább folytatta foglalatosságát.

Ezúttal szemlét tartott férje ruhatárában, mert elhatározta, hogy ami abból nem állja ki a szigorú bírálatot, azt könyörtelenül el fogja adni. Zoltánnak divatos dolgokkal kell felfrissítenie ruhatárát, mert túlszürkén öltözködik. Semmi egyéni színe nincsen, úgy van, ez a jó szó: Zoltán öltözködésében nincsen egyéniség. Már pedig aki az ő férje, abban legyen egyéniség. Az legyen érdekes és a többitől eltérő. Kár, hogy Zoltánnak ehhez nincs elegendő érzéke. Már a neve is milyen semmitmondó Zoltán, az nem jelent semmi különöset. Ezer Zoltán is szaladgál Budapest utcáin. Ő mégsem hajlandó magát másképpen hivatni. Bezzeg, milyen gyönyörű név, amelyet felesége választott: Gianna. Gyerekkorában őt is egyszerűen Jankának hívták itthon, de ő egy szép napon kijelentette, hogy mától fogva Gianna. Ebben stílus van, egyéniség és lendület. Hajdani olasz principessákat idéz fel ez a név, titokzatos és érdekes asszonyokat, akikhez tragikus emlékek sejtelmek fűződnek. De Zoltánnak az ilyenekhez sincsen érzéke.

Rakosgatta tovább a kabátokat. Éppen letett egyet és a másikért akart nyúlni, mikor visszatért az előzőhöz. Valami papírt érzett benne. Megtapintotta, csakugyan valami keményebb papír rejlett a kabátban. Benyúlt a kabát külső zsebébe, de azt üresnek találta. Csodálkozott, tapogatta. Végre rájött, hogy a papír a belső zseb szakadásán csúszott be a bélés és a szövet közé. A vadász láza vett erőt rajta. Kihalászta a szakadáson át a mélyből a papirost. Az közönséges postai levelezőlapnak bizonyult. Csak ennyi állt rajta: „Csacsikám! Pénteken a szokott helyen és időben. Igyekezzél pontos lenni. Várlak. Muci.”

Gianna elsápadt, kezében megreszketett a papír. Megfordította. A címzés kizárt minden kétséget. „Nagyságos Végh Zoltán úrnak, Pannonia Biztosító R. T., Dorottya-utca 22.”

Pár pillanatig nem tudott gondolkozni, megállt az esze. Aztán lassanként megindult gondolatainak gépezete. Ma péntek van. Zoltán azt mondta, hogy a Kaszinóba megy hivatal után, aztán hazajön vacsorázni. A helyzet világos. Nem a Kaszinóba ment, hanem a barátnőjével találkozott, ezzel a Mucival. Az összeköttetés régóta tarthat, hiszen a levelezőlap szokott helyről és időről beszél.

Szép dolog. Háromévi házasság után. És hogy tudja palástolni! Ugyanolyan kedves és gyengéd, mint az első hónapokban volt. Este nem jár el hazulról, csak kettesben. Hallatlan, milyen aljas képmutatásra képes egy férfi. Ez nem is férfi, ez maga az ördög, ha így tud hazudni.

Most mit csináljon? Első gondolata az volt, hogy anyjához rohan a borzasztó felfedezéssel. De az elutazott tegnapelőtt Szegedre. Kihez rohanjon, kinek panaszkodjék? Barátnője nem volt. Az órára pillantott. Háromnegyed nyolc. Odasietett a telefonhoz és izgatottan tárcsázta a kaszinót.

- Kérem Végh igazgató urat a telefonhoz. A felesége kéri.

- Megnézzük.

Pár pillanat szünet. Aztán megszólal az alkalmazotti hang:

- Végh igazgató úr már elment.

- Úgy. Már elment. Csak ezt akartam tudni, köszönöm.

Micsoda aljasság, a kaszinóban kitanítja a személyzetet. Máskor azt szokták felelni, hogy „ma nem jött be”. Ma azt felelik, hogy „már elment”, pedig ma sem volt ott. De ő ravaszul felkészül minden eshetőségre. Hihetetlen, mik derülnek ki egy hétköznapi, csendes emberről, aki úgy néz ki, mintha tízig sem tudna számolni. És közben megcsalja őt és kineveti, hogy túljárt az eszén. A Gianna eszén, aki angolul és franciául tud és ismeri a modern irodalmat és „au fait” van a dolgokkal. És aki mindeddig enyhén lenézte ura szellemi képességeit.

Gianna levágta magát a díványra és dühösen sírni kezdett.

II.

A sírást hamar abbahagyta. Tünődni kezdett, hogy mitévő legyen. Férje mindjárt be fog toppanni a bűnös légyottról, ártatlan arccal, mintha a kaszinóból jönne. Hogyan fogadja?

Legjobb volna megbüntetni egy kis öngyilkossággal. Be lehetne venni egy bróm helyett ötöt, az még nem okozhat végleges bajt.

Itt fekszen a díványon, félkezében a görcsösen összegyűrt levelezőlap, finom csipkezesb-kendője lehullva a szőnyegen. Remek alakja végignyúlva a díványon, sápadt arcán a halál tragikus lehellete, szeme behúnyva. Egy kis hörgés is kell ilyenkor.

Gyorsan, gyorsan az íróasztalhoz, búcsúsorok is kellenek. Felugrott és papirost vett elő. Lázassétséggel írta: „Mindent tudok, Isten veled.” Nem tetszett neki, a betűk nem voltak eléggé kuszáltak. És vajjon nem lehetne jobb szöveget kitalálni? „Nem állok utatokba, felejtse el a szerencsétlen Giannát.” Jobb volna így: „a szerencsétlen kis Giannát”. Megírt négy-öt ilyen búcsúlevelet, de egy sem tetszett neki.

Talán el lehetne vetni az egész öngyilkossági gondolatot. Éppen úgy megfelelne egy sírógörcs is. A boldogtalan asszony rázkódó mellel zokog a kereveten. Férje belép, megdöbbenve megáll, meglátja a földre esve az áruló levelezőlapot, elkezd beszélni hozzá, de mindhiába, szegény asszony borzasztóan zokog és szólni sem tud. Nem, ez nem jó. Ha szólni sem tud, az nem jó.

Mi volna a kellő és méltó felháborodással fogadni? Mikor belép, rákiáltani: „ne is köszönj, mindent tudok, légy szíves azonnal távozni ebből a lakásból, mert különben én távozom el.” Hát ezt érdemeltem én ezért a három esztendőért? Hát ez a jutalmam azért, hogy miattad lemondtam művészi álmairól és legszebb éveimet, szépségemet, fiatalságomat feláldoztam a te színtelen, nyárspolgári életednek? Nagyon jó, hogy így történt, legalább megmondhatom, hogy nem értettél meg egy pillanatig sem, az én lelkem olyan szférákban lebeg, ahová te soha nem tudtál követni a te szűk látókörű... Nem, ez nem jó, a kiabálást okvetlen meghallja a szobalány az ebédlőből, mást kell kitalálni.

Olyat kell kitalálni, hogy faggathassa. Okvetlenül meg kell tudnia, ki ez a Muci, mióta tart az összeköttetés, minden, minden részletet akar tudni.

Talán lehetne gyengén, szenvedőn, szelíd vértanu-fájdalommal fogadni. „Nézd, Zoltán, én kimondhatatlanul szenvedek, de ezzel ne törődj. Én annyira szerettelek, hogy most is csak

boldognak akarlak látni. Ha a szerelmed elmúlt, a barátságodat talán megtartottad irántam, ülj le szépen és mondj el mindent részletesen, majd meglátjuk, hogy mit kezdhetünk összetört életünkkel, hiszen akármi történt, a régi bizalom...” Nem, ezt már mégse. Ilyen szelíd hangon beszélni egy ilyen csirkefogó gazemberrel? Hogyisne.

Megvan. Hűvös előkelőség. Nyugodtan fogadni, mintha nem történt volna semmi. Közömbösen megkérdezni, hol volt délután. Ő azt fogja mondani, hogy a kaszinóban. Akkor oda lehet dobni megvető mosollyal a levelezőlapot és a női méltóság büszke nyugalmaival valami ilyet mondani: „Hogy mást szeretsz, azt még meg tudnám bocsátani, de hogy hazudsz, azt nem. A hazudozás alacsony lelkek tulajdonsága, Formalek Gianna nem élhet együtt egy alacsony lélekkel. Légy szíves pontosan elmondani, ki ez a...” Itt a Muci szónál olyan enyhe mosolyt lehet alkalmazni, olyan előkelő kis elnézést, piciny fájdalommal, piciny bölcseséggel, szóval ahogy egy Gianna kiejtheti egy Mucinak a nevét.

Kint csengettek. Gianna gyorsan a tükörbe nézett, aztán izgalmas örömmel készült a jelenetre. Ahogy a Muci nevét ki fogja ejteni, annak tudata diadallal és kéjjel töltötte el.

III.

A férj belépett. Jókedvűen, nyugodtan. Szokás szerint megcsókolta Gianna kezét és homlokát. Ő mozdulatlan arccal hagyta. Aztán megszólalt. Arra gondolva, hogy hangját a műkedvelői bíráló ezüstös csengésűnek mondotta.

- Hol voltál délután?

- A kaszinóban, lelkem.

„Lelkem.” Ezért a rettenetes szóért is hányszor szólt már. Hiába. Magasra vonta szemöldökét. És gögösen, hideg nyugalommal megszólalt:

- Hogy mást szeretsz, azt még meg tudnám bocsátani, de hogy hazudsz, azt nem.

Odadobta a levelezőlapot a nappali asztalára. Elfordult. Kiegyenesedett. Csak úgy félvállról szólt vissza:

- Formalek Gianna nem élhet együtt egy alacsony lélekkel...

Tovább is akarta folytatni, de férje derűsen és könnyedén közbeavatott:

- Honnan az ördögből került elő ez a levelezőlap?

Gianna zavarba jött. Férje nem azt a szerepet játszotta, amelyet ő képzeletben kiosztott neki. Ez megállította őt is. Nem tudta a Muci nevét jól belehozni.

- Nem értelek, - mondta dühtől remegő hangon, - én rájövök erre az aljasságra és te csak ilyen könnyedén kérdezed, honnan került elő a levelezőlap?

A férj hangosan nevetett.

- Szent Isten, csak nem képzelted, hogy...? Ó, te aranyos kis bolond, te. Nézd meg az évszámot ezen a bélyegzőn.

Odatartotta eléje a kártya címoldalát. A bélyegzőn világosan olvasható volt az 1928-as évszám.

- Hol vetted ezt a kártyát?

- Abban a kockás kabátodban volt. A nyáriban.

- No látod. Hat éve nem volt rajtam. De úgy kell neked, mit kutatsz a zsebemben.

Azzal kacagva átkarolta és megcsókolta. Gianna eltolta magától.

- Mégis rosszul esik? - kérdezte melegen a férje. - Látod, nekem ez jól esik. Különben erre a nőre alig emlékszem. A neve sem jut eszembe. No, ne okoskodj, ne vess rajta egyet. Tudod, milyen komikus voltál, mikor elkezdted szavalni, hogy... várjál csak, hogyan is mondtad: „Formalek Gianna nem élhet együtt egy alacsony lélekkel.” Óriási voltál. Na gyere, csókolj meg.

De erre nem kerülhetett sor. A szobalány széttolta az ebédlő ajtót és jelentette, hogy tálalva van.

- Hat éve történt.

IV.

Az asztalnál a férj igyekezett kedélyes, otthoni hangulatot teremteni. Elmondott két tréfás történetet, amelyeket a kaszinóban hallott. Nem használt semmit. Gianna nem volt hajlandó nevetni. A harag könnyes fátyla vonta be a szemét.

- Hallod-e, - szólt végre a férj kissé türelmetlenül, - úgy teszel, mintha jobban szeretnéd, ha csakugyan kisülne, hogy megcsaltalak.

Gianna gyorsan, zavartan felelt:

- Ugyan kérlek, hogy is mondhatasz ilyet. Dehogyan szeretném.

De érezte, hogy mélyen elpirul, mialatt ezt mondja, mert hazudik.

BOLDOGSÁG

I.

Társaságban az örök kérdésről volt szó: a házasság intézményéről. És mint mindig, most is oda lyukadt ki a sok zűrzavaros vita, hogy az emberiség még nem találta meg a leghelyesebb életformát. Mert: kétségtelen, hogy két ember egyesülésének ma legkevésbé rossz formája a házasság, viszont másrésztől nagyon kevés az olyan házasság, amely igazán boldognak mondható. Ebből az következik, - vélte valaki, - hogy az emberiség egyelőre még nagyon kezdetleges állomásán van a civilizációnak, mert hiszen még nem találta ki a módját annak, hogyan lehet legkönnyebben boldognak lenni. Viszont, - vélte másvalaki, - a boldogtalan házasságoknak maguk a házaselek az okai, mert könnyelműen szaladnak bele egy életre szóló kötésbe, holott kötelességük volna házasságkötés előtt roppant gondosan és aprólékosan kiismerve egymás tulajdonságait, igen óvatosan meggondolni, mennyiben illenek egymáshoz akkor is, ha a szerelem rózsaszínű szubjektivitását jövőjük megítéléséből leszámítják.

Így szólt erre egy harmadik:

- Érdekes beszélgetés ez, talán leszűrhetünk belőle valami hasznosat. Azt indítványozom, mondja el mindenki ismerősei köréből az igazán boldog házasságokat. Az egyes eseteket majd összevetjük és esetleg kisül valami, ami másoknak útmutatásul, mondhatnám utasításul szolgálhat.

Az indítványt elfogadtuk. Hatan voltunk a társaságban. Hatunk közül négyen hímeztek-hámoztak, mikor egy igazán boldog házasságot kellett volna megnevezniök. Ezek négyen megemléstettek több házaspárt is, de valamennyinél ott volt a „de”. Csak ketten akadtak, akik váltig erősködtek, hogy az általuk ismert házasság tökéletesen boldog. Az egyik egy Budapesten élő mérnököt nevezett meg, a másik egy Amerikában élő magyar orvost.

Természetesen mind a kettőt köteleztük, hogy mondja el az általa boldognak tudott házasság történetét. Már amennyire ismeri.

II.

Az egyik történet nagyon egyszerűen hangzott.

Volt itt Budapesten két család. Körülbelül ugyanabban a társadalmi rétegben élt mind a kettő. Az egyik családban volt három leány, a másikban egyetlen fiú. A gyerekek egészen kicsi koruktól kezdve ismerték egymást.

Üzletileg igen hasznosnak és ajánlatosnak látszott, ha a fiú elveszi a leányok valamelyikét. A szülők mind a két háznál módját ejtették, hogy ezt a gondolatot jókorán beleültessék gyermekeik fejébe. De a fiú sehogysem állott kötélnek. Folyton azt hangoztatta, hogy ő érdekből nem fog házasodni.

A legidősebb leányt elvette egy arisztokrata. Két évig éltek együtt, aztán elváltak. Van egy kis leány, az most az anyánál él. Férj is, feleség is boldogtalanok. Életük el van rontva, egymással sem tudnak élni, egymás nélkül sem.

A második leány feleségül ment egy előkelő állami hivatalnokhoz. A házasság nem boldog, mert a férfi, aki vőlegény korában remek daliának látszott, a házasságban beteges embernek bizonyult. A gyerekek nem sikerültek. Együtt vannak ma is, de tele bajjal és kedvetlenséggel.

A két leány példájától a szülők elvesztették a kedvüket és nem erőszakolták többé a harmadik leány és a fiú házasságát. Ekkor a fiú váratlanul érdeklődni kezdett a leány iránt, akivel most már nem akarták mindenáron összehoronálni. És egy szép napon megkérte a leány kezét azzal, hogy három évi jegyességet akar. Addig az eljegyzést nem szabad nyilvánosságra hozni. Mind a két család belement ebbe a kikötésbe. A fiatalok - nem hivatalosan - jegyben jártak és három évig minden napnak minden szabad óráját együtt töltötték. Három év múlva megtörtént az esküvő.

Ennek harminc éve. A házaspár teljesen és tökéletesen boldog. A társadalmi életben soha senki nem látta még őket egymás nélkül. Nem is nagyon járnak el hazulról, mert egymásnál semmi sem érdekli őket jobban. Hangos vagy érdes szó harminc éve sohasem esett köztük. Mindegyik meg van hatva, ha a másikról beszél. Házasságuk - nincs más szó rá - ideális.

III.

- Ez az, ezt mondom folyton, - heveskedett a társaság egy tagja, - csak így szabad házasodni. Kívül-belül teljesen ismerni egymást, azonkívül az anyagi szempontokat is józanul összeegyeztetni. Az ilyen házasság boldog lehet. Másféle házasság soha!

De valaki felemelte a kezét:

- Várjál csak, hadd mondom el azt a házasságot, amelyet én ismerek.

IV.

Aki felemelte a kezét, egy író barátom volt.

Egyetemi hallgató korában együtt lakott egyik tanuló társával, akit nagyon szeretett és nagyra becsült. Mikor ledoktoráltak, tovább is a kétszobás közös lakásban maradtak. Az író kritikusi állást kapott egy napilapnál, ahol igen kevés fizetése volt, de bőséges részesedése az önállóan kötött üzletekben. A tisztviselő ügyes volt és szorgalmas. Kevés időn belül valósággal dőlt hozzá a pénz. Nem költekezett, keresetének nagy részét félrerakta.

Egy napon sápadtan és letörve kopogtatott át a másik szobába barátjához, az íróhoz. Egy ilyen önálló üzleti dologból kifolyóan valami elszámolási kellemetlensége támadt.

- Sikkasztottál? - kérdezte megdöbbenve az író.

- Nem. Ismersz, jól tudod, hogy tisztességes ember vagyok. De a látszat ellenem szól. Van a vállalatnál egy ellenségem, annak a vallomásán fordul meg a dolog, az pedig képes ellenem hamisan megesküdni és akkor el vagyok veszve. A legbölcsebb bíró sem láthat a szívekbe, engem elítélhetnek.

- Tehát mit csinálsz?

- Beszéltem ügyvéddel. Az azt tanácsolja, hogy menjek ki Amerikába és ott várjam meg, hogy feljelentenek-e, vagy sem. Ha az ügy felmentéssel végződik, hazajöhetek. Ha nem, megmarad odakint a tiszta lelkiismeretem. Azzal majd új életet fogok kezdeni. Csakhogy nagy baj van: nem kapok vizumot.

Soká beszélgettek, az író nem tudott tanácsot adni. De tudott két nap múlva a furfangos ügyvéd. Kisütötte, hogy a fiatalember, ha feleségül vesz egy amerikai illetőségű hölgyet, mint annak férje, vizumot kaphat. Újabb két napon belül talált is véletlen szerencsével ilyen nőt. Egyik dunaparti szállodában lakott egy fiatal amerikai özvegy, aki hajlandónak nyilatkozott ötszáz dollárért névleges házasságot kötni. Az ügyvéd lóhalálában megszerezte a szükséges írásokat és a dispenzációt. A tisztviselő ötödnapi délután az egyik előljáráson találkozott egy vadidegen, különben elég csinos hölggyel és öt perc alatt házasságot kötött vele. Havreba szóló jegye hálókocsival és hajójegye már a zsebében volt. A feljelentés még nem történt meg. Kétségtelen volt, hogy még aznap nyugodtan elutazhatik.

A házasságkötés után, mikor az anyakönyvvezetőtől kijöttek, az ügyvéd félrevonta az ifjú férjet:

- Kérlek, illő volna meghívnod ezt a hölgyet ebédre. Elég nagy szívességet tett neked.
- Kapott ötszáz dollárt. Nem szívesség.
- Mégis, illenék meghívni. Este utazik, úgysem látod többet soha. A válópernél sem kell találkozni. Hívd meg, nagyon kellemes asszony.
- Hát jó, bánom is én.

A névleges házaspár együtt távozott. Már a kocsiban kitűnt, hogy együtt fognak utazni. Az ebédnél az asszony kivallotta, hogy a pénz azért kellett neki, mert be tud vele társulni egy kis divatüzletbe. Ha nem tudott volna így pénzt szerezni, el kellett volna fogadnia egy orfeumi ajánlatot, melyhez nincs kedve. Most megvan a pénze. Boldog és hálás, hogy tisztességes munkához foghat.

Este együtt utaztak Havreba. Az asszony jegye más hajóra szólt, de kicserélték. És ettől kezdve soha egyetlenegy napra sem váltak el egymástól. A fiatal férfi ellen csakugyan megtörtént a feljelentés, de távollétében lefolytatták az eljárást és felmentették. Kitűnt, hogy nem követett el tisztességtelen dolgot. Már régen visszaköltöztek Budapestre, kitűnően megy nekik, két szép gyermekük van, kimondhatatlanul boldogok.

- Soha ennél tökéletesebb, szebb, meghatóbb, nemesebb házasságot nem láttam, - mondta az író befejezésül, - ezeknek könnyes a szemük a megindultságtól, ha egymásról beszélnek.

V.

A két történetet hosszú csend követte. Aztán zavaros vita. Senki sem tudott eligazodni, vagy tanulságot levonni.

Én sem.

ÉJJEL A HÍDON

I.

A baj ott kezdődött, hogy elmultak a mézeshetek. Balog Pál hat évig volt házas; ebből a hat évből egy hónap volt a jó házasság, öt év és tizenegy hónap a rossz. Két idegen élt itt egymás mellett, egymástól szüntelenül távolodva. A férfi olykor feleszmélve serkent maga elé: lehet egymástól még ennél is messzebb kerülni? Lehetett. Két egymáshoz kötözött élőlény távolodásának lehetőségei végtelenek.

Pedig ez a rossz házasság kifelé nem látszott annak. Jónak sem, csak olyan átlagosnak. Még otthonuk falain belül is kevés volt a szóváltás, a vihar meg éppen ritka. Balogh jól tudta, hogy a felesége megcsalja. De bizonyítani nem tudott. Ezt a beszéd tárgyat gondosan kerülték mind a ketten, a férfi azért, mert sejtelméit vádlóan kimondani már eleve céltalannak érezte, az asszony nyilván azért, mert lassanként közömbössé vált számára, hogy élettársa bíz-e benne, vagy sem.

Így éltek hat évig Balogh Pál részvénytársasági tisztviselő és felesége, Schweiger Magda, a behozatali cégtulajdonos leánya. Hogy közös életük laza pókfonala előbb-utóbb elszakad, jól érezték mind a ketten. Kimondani sem kellett, a szakítás elkerülhetetlen volta nyilvánvaló lett sok apróságból: egy másodpercnyi csendből, mikor valamire felelni kellett volna, egy reménytelen legyintésből, amely könnyed hanyagságában többet mondott félórás magyarázatnál. Egy este, vacsora után, a férfi megérezte, hogy mialatt ő ujságot olvas, valami megszólalási szándék úszik a levegőben. Letette a lapot és kérdően ránézett a feleségére. Az asszony nyomban megszólalt:

- Kérlek, én az utóbbi időben sokat gondolkoztam kettőnkről. Szeretném, ha visszaadnád a szabadságomat.

A férfi felnézett a lámpára és vállat vont.

- Ahogy gondolod.

Öt percre nem szólt egyik sem. Akkor megint szólt az asszony:

- Ezzel kapcsolatban kérésem is volna hozzád. Bizonyára nem akarod, hogy ez a válás engem megbélyegezzon. Egyezzel bele, hogy a te hibádból mondassuk ki a válást. Hűtlen elhagyás. Hat hónapig tart az egész, ha innen elköltözől. A válóper költségeit közösen viseljük. Egy ügyvéd elég, az majd elintézi. Anyagiakról nincs szó, a szüleimmel megbeszéltem mindent, téged nem foglak terhelni. Formaság az egész.

- Kérlek, ahogy gondolod.

Többet nem is beszéltek. A férfi újra az estilap után nyúlt, az asszony könnyedén jóéjszakát kívánt és ment aludni. A maga szobájába, mert kezdettől fogva úgy osztották be az asszony kívánságára, hogy a férj az úriszobában hált az íróasztal előtti hencseren. Pár perc múlva már hallani lehetett, hogy az asszony telefonál. Szavait nem lehetett érteni, mert halkán beszélt, de azt ki lehetett venni, hogy közben gyakran kacag.

Balogh is visszavonult. Nagy felszabadulást érzett, de noha biztosan tudta, hogy nem szereti az asszonyt, csodálkozva állapította meg, hogy valami névtelen okból nagyon fáj a szíve. Rendszertelenül tűnődött, mikor eloltotta a világosságot. Válás. Különösebb rázkódtatás nem fenyeget. Gyerek nincs, mert bár ő sóvárogva vágyott valaha gyerekekre, az asszony szenvedélyesen tiltakozott ellene. Vajon férjhezmegy ismét? Három heves udvarló is csetlik-botlik

körülötte, s hogy valamelyikkel viszonya is van, az kétségtelen. Miféle lény ez az asszony, akivel hat évig élt együtt s akit alapjában ma sem ismer? Nem közönséges módon csinos, rendkívül hiú, él-hal a szórakozásért, szereti a kétértelmű tréfákat, felületes és néha meglepően rideg tud lenni. De kedves is a külvilág számára, a társaságban kétségkívül igen népszerű.

- Haszontalan senki, - mondta magában a férfi valami sértődöttséggel és keserűen.

Aztán kezdett elaludni. Odaát az asszony még mindig kacagott a telefonba.

II.

A hivatalban volt egy Márkus nevű öreg tisztviselő. Esett öregember, valaha gazdagnak született, de vére mindig kalandos alapításokba hajszolta. Tönkrement. Valami családi támogatás benyomta ehhez a részvénytársasághoz, itt éldegélt kegyelemkenyéren, munkájának semmi hasznát nem lehetett venni. Felnőtt leánya gyakran felkereste a hivatalban.

Ez a leány, Márkus Anna, már régebben felkeltette a Balogh figyelmét. Vékonytermetű, törekeny kis nő volt, halk és tartózkodó. A férfi természetből túlszemérmes és zavart embernek született, mindig úgy érezte, hogy valahogyan érzelmei is dadognak. De most, hogy különköltözött feleségétől, a házassági tudat nyomása alól való felszabadulás őt magát is azzal lepte meg, hogy fellépése és modora megváltozott. Igyekezett személyes kapcsolatot keresni a leánnyal. Ez nem ment könnyen, Anna magatartásában volt valami nyugodt, elhárító udvariasság, amely a kilincs nélkül való ajtókhöz hasonlított. A leány dolgozott maga is, ügyvédi irodában végzett gépiró munkát. Úgy tetszett, mintha a mindenséget két részre osztotta volna: apjára s a világegyetem többi részére. Idegen egyetlen emberi szót ki nem csiholhatott belőle. Pedig Balogh egyre jobban vágyakozott erre a szóra. Mire a válóper főtárgyalásáig érkezett, már tudta, hogy szerelmes Márkus Annába.

A főtárgyalás símán ment, a válást a férj hibájából mondták ki. Az ítéletben benne foglaltatott az a formaság is, hogy az asszony fenntartja anyagi jogait. De ez inkább humorosan hangzott, Balognak közepes polgári fizetése volt, a Schweiger-féle behozatali társaság pedig a szerencse tetején állott. Magda feltűnően szép társasági hölgyként jelent meg a bíróságon, prémes volt, illatos és gazdag. A tárgyalás után fölényes nyájassággal fordult volt férjéhez.

- Hát Isten áldjon meg, Pali. Igyekezzél úgy elfelejtetni ezt az értelmetlen hat esztendő, ahogy én igyekszem. Ha a hivatalodban egy kis nyomás kell, vagy valami fontos ügyedben telefonra van szükség, apám azt üzeni, hogy rendelkezésedre áll.

- Köszönöm, de nincs szükségem semmire.

- Annál jobb. Mindenesetre azt tanácsolom, hogy házasodjál meg. Remek férjanyag vagy. Hallom, kerülgetsz valami Márkus Annát...

A férfinak arcába szaladt a vér. Valami meg nem fogható felháborodást érzett.

- Bocsáss meg, de...

- Na, csak ne szabadkozzál, - nevetett az asszony, - ismétlem, hogy legjobban teszed, ha megházasodol. Csak mondain nőt ne vegyél el. Valami kis derék, otthonülő mamuskát ajánlok, az való neked. Na, szervusz.

És már el is fordult s indult egy ismeretlen, nagyon elegáns fiatalember felé, aki ott várta a folyosón. A férfi izgatottan nézett utána. Olyan indulat született benne, hogy Annát valami igazságtalan és embertelen támadás ellen kell megvédeni. És szerelmét valami szolidaritási ösztön hirtelen még magasabbra lobbantotta.

III.

Elvált feleségét ettől fogva alig látta, legfeljebb néha az utcán pillantotta meg, de nagyrítkán elébe ötlött a régi asszony valamelyik képes hetilap ábrái közül is. Közömbösen nézett tovább. Lelkét egészen megtöltötte az új szerelem, vagy inkább az első igazi szerelem, mert már rájött, hogy amit most érez, azt először érzi életében.

Annának már megmondta, hogy szereti. A leány csendesen hallgatta az esetlen vallomást és nem mondott nemet. A sürgető kérdésre ezt felelte:

- Hogy szeretem-e magát, azt nem tudom. Meg kell jobban ismernünk egymást. És magunkat. Várjunk mind a ketten és legyünk sokat együtt.

Sokat voltak együtt. A férfi egyre nagyobb csodálattal került közelébe az igen mélyen lakó női léleknek. Lassanként megismerte önfeláldozó, önzetlen természetét, bölcs jóságát, mindent megbocsátó szelídségét. Sokat beszélgettek életről, házasságról, emberi tulajdonságokról. Meglepetve látta, hogy Annának mindenről kész és tiszta ítélete van, műveltsége sokkal erősebb az övéénél, gyakorlati ösztöne pedig páratlan. Amellett rájött különös varázsú szépségére is, amely olyan volt, mint egész egyénisége: nehezen felfedezhető és nem mutatós, de annál vonzóbb és mélyebb.

Már egy esztendeje tartott ez a kölcsönös és fehér tanulmányozás. Balogh igyekezett türelmes lenni, de azért hébe-hóba felvetette a kérdést: mi történjék kettőjükkel. A leány még mindig nem szánta el magát. Egyetlen csók sem esett még közöttük. Ekkor az történt, hogy a férfit elütötte az utcán egy szabálytalanul haladó teherautó. Csúnyán vérzett ugyan a feje és jó darabig nem tudott feltápáskodni, de súlyosabb baja nem történt. A mentők vitték haza a lakására. Azonnal telefonáltatott Annának. A leány képéből kikelve rontott be az ajtón. Arca halálsápadt, kifejezése valósággal esztelen a rémülettől. Mikor megtudta, hogy komolyabb baj nincs, felszabadult zokogásba tört ki. Ráborult a sebesültre és úgy zokogott. Mikor végre összefüggően meg tudott szólalni, ezt mondta:

- Én nem tudtam, hogy ennyire szeretem magát, Pali. Esküdjünk meg, amilyen gyorsan lehet. Ekkor csókolták meg egymást először.

IV.

Mivel a férfi elhatározta, hogy semmiesetre sem hagyja dolgozni leendő feleségét, Anna kilépett az ügyvédi irodából. Főnöke nehezen engedte el és kijelentette, hogy állása akármikor rendelkezésére áll. Számot vetett anyagi jövőjükkel. Balogh hétszáz pengőt keresett, ebből még az öreg apának is kellett valami segítséget adni, mert annak mindössze százhatvan pengő volt a fizetése, a fiatalokkal pedig, igen bölcsen, nem akart együtt lakni. Ők kétszobás lakást kerestek maguknak, kertes villában, a Rózsadombon. Teljes visszavonultságban szándékoztak élni s kiszámították, hogy így Operára és néha valamelyes kis utazásra is telik, sőt a gyermekről sem kell megijedni, akire mind a ketten lelkenedezve vágytak.

Balogh minduntalan szeretett volna imádkozni háladatosságában. Szülei rég elhaltak, közeli rokona sem volt, egész világát, életét, sorsát a megtalált élettársban látta. Minduntalan a jövődön gondolkozván, elhatározta, hogy életbiztosítást fog kötni. Felkereste egy jó ismerőst, aki valaha volt felesége társaságához tartozott, de a válás óta nem látta. Ez a biztosítási tisztviselő beszélgetés közben elszólta magát.

- Most legalább nem röhögnek rajtad.

Balogh meghökkent és faggatni kezdte a jóismerőst. Az szerette volna a megjegyzést visszahívni, de már nem lehetett. Most már elszánta magát és mindent elmondott: Magda fűvel-fával csalta a férjét. A háziorvossal is, egy divatos színésszel is, ezzel is, azzal is. Elég szemérmetlenül csinálta és férjét olyan nevetségessé tette, hogy Balogh Pál a maga társadalmi körében közmondásos tökfilkónak számított.

Anna azonnal észrevette vőlegénye lelki háborgását. A férfi kertelés nélkül elmondott mindent.

- De miért jön ki ennyire a sodrából? Hiszen maga ezt az asszonyt nem szerette. S ezek már többéves dolgok.

A férfi gyötört hangon, idegesen válaszolt:

- Az asszony nekem mindegy. De rettentően csalódtam a barátaimban. Ha visszagondolok, egyszerre száz meg száz apró részlet világos lesz előttem. Ez olyan fájdalmas és olyan megalázó, hogy alig tudom elviselni. Összes ismerőseim közül a háziorvost és azt a színészt szerettem legjobban. Ők is őszinte szeretetet és barátságot mutattak irántam. Most visszafelé látom, milyen hülyének kezeltek. Az asszonnyal nem törődöm, de ez fáj.

Hosszasan fejtegette ezt az érvelést, de tudta, hogy hazudik. Megdöbbenve látta, hogy marcangoló féltékenység ébredt fel benne. Éjjel-nappal ezek a gondolatok rágtak rajta. Folyton azon a képtelen dolgon töprengett, hogy ez az asszony, akit nem szeretett s akit már szinte elfelejtett, most ilyen kínokat okoz neki, a vőlegénynek, aki Annába kétségtelenül mélyen szerelmes. Visszagondolt hajdani házaselete részleteire, kaján önkínzással kotorászott emlékei között és gyötörődve csodálkozott azon, hogy annakidején a gyanús bizonytalanságtól nem szenvedett, most pedig vad fájdalmakat szenved attól a bizonyosságtól, amely már rég közömbös lehetne számára. Mindez nem hagyta nyugodni, a leleplező barátot újra felkereste, faggatta és részletekért unszolta. Vad gondolatai támadtak: fel kellene keresnie az asszony kedveseit és felelősségre vonni őket. Csakhogy egész sor férfit kellett volna végiglátogatnia s jól érezte ennek nevetséges voltát. De még jobban vágyott arra, hogy magával az asszonnyal találkozzék, torkon ragadja, fojtogassa és szeme közé ordítsa megcsúfoltatása fájdalmát.

Annának egy este becsületesen elmondott mindent. S végül holtfáradtan az elmondás izgalmatól, rekedten kérdezte:

- Mondja meg nekem, mi ez? Esküszöm, hogy magát szívem mélyéből szeretem. Ha magát elveszteném, belehalnék. Hát akkor miért gyötörődöm amiatt a hitvány asszony miatt? Van a szerelemnek ilyen gyalázatos formája is? Könyörgök, segítsen, mondja meg nekem, mi van velem?

Fogták egymás kezét. Anna nyugodt volt és szelíd.

- Megmondom, drágám. Maga azt az asszonyt nem szereti. Amitől szenved, az nem féltékenység, hanem a megcsúfolt hímállat természetes felhördülése. Próbáljon megnyugodni és gondoljon sokat énrám. Én türelemmel várok.

- De nem haragszik rám?

- Ó, csacsi. Maga most beteg. Szabad egy betegre haragudni?

Keze símogatta a férfi kezét. És mosolygott. A férfinak könnyes lett a hálától a szeme. De másra, mint a volt asszonyra, nem tudott gondolni. Pedig a kitűzött esküvőhöz már csak két hét hiányzott. S ő már tízszer felvette a telefonkagylót, hogy volt feleségét felhívja, de egyelőre volt ereje a kagylót visszarakni.

V.

Nem hívta fel az asszonyt, de az hívta fel őt.

- Beszélni szeretnék veled, - mondotta a rég nem hallott hang, - életbevágó ügyben.

A kagyló remegett a kezében, mialatt a találkát megbeszélték. Magda nem akart nyilvános helyen találkozni. Ragaszkodott hozzá, hogy volt férje látogassa meg őt. Még aznap délután. Anna, akivel együtt ebédelt, nyugodtan fogadta a hírt.

- Jól tette, hogy belement ebbe a beszélgetésbe. Csak hasznos lehet tisztázni a dolgokat.

Tekintete nyílt volt, szilárd és jóságos. Balogh mégis úgy érezte, mikor volt felesége lakásán becsengetett, mintha életében először menne lopni. Magda az új Lipótvárosban lakott, olyan garszonlakásban, mely kicsi volt ugyan, de minden tárgyról kiabált a méregdrága fényűzés. Ő maga szebb volt, mint valaha. Balogh szeretett volna azonnal a torkának esni, hogy faggassa. De türtőztette magát. Az asszony feltűnő nyájassággal fogadta, kedvenc cigarettáját rakta eléje s odagyujtott a teáskanna alá.

- Nem haragszol, - mondta aztán, - ha ledőlök. Meghültem és tulajdonképpen feküdnöm kellene.

Végignyult a rekamién és a férfinak közvetlen maga mellett mutatott helyet.

- Nézd, én napok óta gondolkozom rajta. Hogyan kezdjem a mondókámat. Nem tudtam semmit kitalálni. A pillanatra bíztam. És most...

Itt abbahagyta és minden átmenet nélkül sírni kezdett. Oldalt fordult, zsebkendőbe temette arcát. A férfi komoran, szívdobogva nézte a kereveten rázkódó pompás termetet. Hallgatott és várt.

- Ne sírj, hanem beszélj, - mondta végül.

Az asszony felemelte könnyben úszó arcát. Alázatosan fordult a férfi felé, mint a rimázkodó kisgyerek. És a keze után nyult.

- Pali, bocsáss meg nekem. Én rájöttem, hogy nem tudok nélküled élni. Vegyél vissza.

Aztán a férfi másik kezét is megragadta, közelebb tolta magát, fejét odatette a férfi térdére, onnan nézett fel és sírva ismételte:

- Vegyél vissza... vegyél vissza... nem tudok nélküled élni...

Balogh eltolta a fejét és a két kezét. Felállt. Mély lélegzetet vett. Elérkezett az ő órája.

- Úgy. Nem tudsz nélkülem élni. És hogyan jöttél rá erre a bámulatos dologra, hogy szeretsz?

- Mindig csak téged szerettelek! - kiáltotta sírva az asszony.

- Úgy. Mindig csak engem. És a háziorvos? És a színész? És a vén valutás, akivel a Tátrába utaztál? És a tennisz-tréner? És a többi?

Lihegett. Az asszony egyszerre felült a kereveten. Felháborodva felelt.

- Megőrültél? Honnan veszed ezeket a képtelenségeket? Lehet, hogy kacérkodtam ezzel is, azzal is, de nem csaltalak meg soha. Akármire megesküszöm.

Balogh dúltan kezdte felsorolni részletes vádjait. Egy perc multán már benne voltak a legapróbb emlékek felhánytorgatásában. Baloghból ömlött a vád, az asszonyból ömlött a tagadás és esküdözés. A csillagot leesküdte az égről. Nyilvánvaló ellentmondásokba gabalyodott, de vakmerően újabb hazugságokkal vágta ki magát. S mialatt így tépték egymást és feleseltek s mialatt az asszony az ölelésre vágyódó szerelmes nőt játszott, a férfi azon vette magát észre, hogy semmi oka érvelnie és kiabálnia, hiszen már teljesen nyugodt. Önérzetének kínzó

férfisebére áldott balzsam került: ez a sírva rimánkodó és vergődő asszony, ahogy itt megalázkodott és kínálta magát, megadta teljes elégtételét.

- Drágám, - mondta egyszerre olyan hangon, mintha egész más ember állott volna az ő helyére, - ennek a sok beszédnek semmi értelme. Nekem sok a dolgom. Azonkívül vedd tudomásul, hogy szeretek valakit és két hét múlva elveszem.

Az asszony nem adta fel a harcot. Letérdelt a férfi elé, úgy sírt, majd végigvetette magát a szőnyegen. De ennek szeméről már lehullott a hályog. Láta mindenben a szándékosságot. Az asszony úgy terült el a földön, hogy nagyon szép lába térden fölülig fedetlen maradjon. És Balogh úgy tekintett le rá, tárgyilagosan tűnődve, mint egy képeslap rejtvényére: vajjon mi ütött ehhez az asszonyhoz, hogy hozzá akar jönni feleségül? Ez is mindjárt kiderült. Az asszony, aki jól tudta, hogy volt férjét hiú lovagiasságán keresztül legkönnyebb megfogni, sírva tért át helyzetének súlyos voltára:

- Most taszítasz el, éppen most, mikor legnagyobb szükségem volna rád. A szüleimmel összevesztem, nincsen senkim a világon. Csak te.

- Miért kellett összeveszned, mikor tőlük függesz? Miért nem költöztél hozzájuk? Különben mit is kérdezem: mert itt kényelmesen fogadhatod a szeretőidet.

- Nem igaz, nem igaz, nem igaz! Nincsen senkim! Csak téged szeretlek, senki mást, a baj az, hogy későn jöttem rá. A szüleimhez nem költözhetem, mert kisebb lakásba mennek ők maguk is.

A férfi figyelte. Most már mosolyogni is tudott magában, mint a vizsgálóbíró, aki kiszedte a naiv vádolt titkát. Tovább beszéltette az asszonyt. Kitűnt, hogy a behozatali céget súlyos veszteségek érték. A Schweiger-vagyonnak nagyon össze kell húznia magát. A balsikerű spekulációk nem végződtek ugyan teljes bukással, de az öreg Schweigernek majdnem elülről kell kezdenie mindent. Balogh csendesén bólogatott a keservesen sírányozó, részvétért kolduló panaszokra. Aztán egyszerre felállott és megnézte az óráját.

- Szent Isten, - mondta könnyedén, - félőtkor jöttem ide, és most negyedtíz. Nekem mennem kell.

Az asszony felegyenesedett és ott állott előtte.

- Szóval? - kérdezte remegő szájjal.

- Szóval két hét múlva esküszöm, drágám.

- Egy cseppet sem szeretsz? Nem félsz, hogy megölöm magam?

- Nem szeretlek, drágám, és nem félek. A szemrehányásaimat felejtse el. Azzal, hogy itt elkiabáltam a vádjaimat, már túl is vagyok valamennyin. Isten veled.

Az asszony lerogyott egy karosszékbe és szívettépő zokogásra fakadt. Ő sarkon fordult és elment. A tea alatt, amelyet teljesen elfelejtettek, már rég kialudt a borszeszláng.

Az utcán sültgesztenyét vásárolt Annának. Holtfáradtan, de vidáman állított be hozzá.

- Ne mondjon semmit, szívem, - szólt Anna ragyogva, - mindent látok az arcáról.

VI.

Magda még kétszer kereste telefonon. Ő nem ment a készülékhez.

Két hét múlva megesküdtek. Nászútra Parádra mentek, ott ilyen téli időben alig lézeng valaki. Aztán két hét múlva beköltöztek a rózsadombi kislakásba. Megkezdődött házasságuk. Úgy örültek együttes óráiknak, mint két gyerek. Minden hétfőn és csütörtökön az öreg Márkus

náluk vacsorázott. Zabolátlan jókedvüket szabadjára eresztették, néha a torkuk fájt a kacagástól. Ilyen boldog egyhangúságban teltek hónapjaik.

Két nagy esemény ugyanazon a napon érte őket. A férfi is hírt hozott, az asszony is. A férfi hivatalos írást húzott elő: elvált felesége beperelte havi háromszázötven pengő tartásdíjért. Anna pedig orvosnál járt; az orvos megállapította, hogy gyermeke lesz.

Az egyik hír boldogsága sokszorosan felülmulta a másik hír gondját. De ügyvéddel azért mégis kellett beszélni. Képtelenségnek látszott, hogy Magdának ebben a helyzetben pénzre legyen igénye. Az ügyvéd azonban a fejét csóválta. A per kimenetele kétségtelen, itt fizetni kell. A válást a férj hibájából mondták ki, az asszony fenntartotta anyagi igényeit. A bíróság kétszáz pengő körüli összeget minden valószínűség szerint meg fog ítélni.

Ők tehát leültek számolni. Ebben a két szobában nem maradhattak, a születendő gyerek miatt legalább három kellett. A harmadik szobát, még be kellett rendezni. Az életbiztosítást tovább kellett fizetni, az öreg Márkust sem hagyhatták támogatás nélkül. A valószínűleg fizetendő kétszáz pengő tartásdíj levonása után marad ötszáz pengő. Ebből mindegyre nem telik. És jön a gyerek. Balogh kétségbeesve meredt a papirosra, amelyre ezeket a tételeket felírta.

- Nincs semmi baj, - mondta Anna, - egyszerűen visszamegyek az ügyvédi irodába.

A férfi hevesen tiltakozott. De Anna kimutatta, hogy ezt elkerülni lehetetlen. Még így is nehéz lesz, mert az ügyvédi irodában éppen ezt a kétszáz pengőt keresheti meg. Az eddigi háztartási egyensúlyt így is meg fogja terhelni a gyerek. Balogh kénytelen volt engedni. De elhatározta, hogy ő is keres valami külön munkát. Így is tettek. Annát az ügyvéd kitörő örömmel vette vissza, férje talált egy jótékony egyesületet, amelynek állandó könyvelési tanácsadója volt szüksége, ez negyven pengőt jelentett havonta, nem túlságosan sok munkával.

A tárgyalás is enyhébben folyt le, mint ahogy az ügyvéd jósolta. Magda nem köszönt vissza volt férjének. Eskü alatt vallotta, hogy szüleitől nem kap több segítséget, noha kétségtelen volt, hogy valamennyit még mindig kap. Az ügyvéd mindenáron fel akarta tenni a kérdést, hogy egy külföldi hatalom itteni követségének egyik tisztviselője vajjon nem járul-e hozzá az elvált asszony háztartásához, de Balogh ezt a kérdést nem engedte feltenni. A bíró, élesnézésű, rosszkedvű, igen eszes ember, átlátta az egész helyzetet. Megítélt havi százötven pengő tartásdíjat, miután Magda szerfelett nyájas mosolyaira szoborszerű merevséggel felelt. A felperes és ügyvédje összesúgtak, majd kijelentették, hogy nem fellebbeznek. Az ítélet jogerős lett, Magda nem nézett volt férjére, szépsége délceg pompájában kivonult. Balogh a telefonhoz sietett.

- Százötven, - újságolta a telefonba, - és még hozzá jogerős. De nem ez a fontos, hanem az, angyalom, hogy jól érzed-e magad.

- Rémesen, - szólt a nevető válasz, - úgy émelygek, mint a lakodalmass kutya.

És mind a ketten belekacagtak a telefonba.

VII.

Két hónappal a gyerek születése előtt Annát a főnöke - pótdíjazás ellenében - ott tartotta különórára, a leendő apa tehát ugyanerre az estére tette a jótékony egyesület könyvvizsgálatát. Mindkettejük munkája igen soká tartott, már volt hajnali két óra, mikor Anna kilépett a Személynök-utcai ház kapuján, hogy csatlakozzék ott álldogáló férjéhez. Egymás karjába kapaszkodva elindultak a nyári éjszakában a Margithíd felé. Kölcsönösen eldicsekedtek külön kezesükkel. Lassan lépkedtek, Anna járása már nagyon elnehezedett. De taxira sajnálták a pénzt.

- Ez furcsa helyzet, - mondta Balogh, - hiszen tulajdonképpen te tartod a volt feleségemet.

- Igen, a dolognak van valami humora. Szinte azt mondhatnám, hogy megéri.

Néhány lépést szótlánul mentek. Aztán a férfi megszólalt:

- Boldog vagy velem?

- Kimondhatatlanul, - felelt az asszony.

Mikor a szigetre vezető hídághoz közeledtek, a férfi hirtelen megszorította az asszony karját és lassított. Anna kíváncsian felfigyelt.

- Ez ő, - súgta Balogh.

Hangos és vidám társaság jött a sziget felől. Két szmokingos úr és egy hölgy. Nagy, nyitott magánautó követte őket. Nyilván szellőzni akartak a mulatozás után, gyalog jöttek végig a szigeten. De itt megelégtették. Az autó megállt. A hölgy pezsgősen kacagott, olyan hangon, amellyel csiklandós megjegyzésekre szokás válaszolni.

A házaspár folytatta útját. Balogh kivonta karját az Annáéból, hogy mendégelés közben átöljelje a vállát.

- Lassan, lassan, - mondta halkan, - még fel kell kutyaolni a Rózsadombra.

- Nem baj, szívem. Annyit ültem, hogy most jól esik a járás. Csak az a baj, hogy alig alszunk valamit.

A hátuk megett most haladt el a magánkocsi. Utasai elég hangosak voltak. A hölgy kéjesen kiáltotta:

- Jaj, fiúk, ez remek volt. Még sohasem mulattunk olyan jól a Grillben, mint ma este.

Aztán a kocsi puha zaja eltűnt az éjszakában. A házaspár egy szót sem szólt hazáig. Otthon a hegyén-hátán állott minden: úgy volt, hogy két nap múlva költöznek. A háromszobás lakásba. Úgyszólván mindent becsomagoltak már.

- Meginnék egy konyakot, - szólt a férfi.

- Remek ötlet, - felelt vidáman az asszony, - esküszöm neked, hogy éppen most kívántam meg.

De a konyakos üveg fenekén már alig lötyögött valami. Az após tegnap este megitta. Mégis, két félpohárára való telt belőle. Koccintottak, tündökölve egymás szemébe néztek, megitták. Aztán a férj magához vonta az elformátlanodott termetet. Megcsókolták egymást. A csók után Anna elnevette magát.

- Mit nevetsz, te korhely?

- Még sohasem mulattunk olyan jól a Grillben, mint ma este.

A FEKETE BIKA

Tegyétek egymás mellé a feketét és ezüstfehéret. Úgye szép? Hát ilyen volt a nagymama.

Ilyen szép nagymamát egyhamar nem is látott az ember. Nyolcvan esztendejével nem érte utól a kor esettsége. Finom kis termete olyan volt, mint egy tizenhatéves leányé; bokája, amely ötven-hatvan évvel ezelőtt fürgén forgott a füredi Anna-bálokon, fürgeségét ugyan nem, de vonalait most is megtartotta. Mindig fekete ruhát hordott, még pedig úgy hordta, ahogy ápoltságukra és eleganciájukra sokat tartó asszonyok tudnak ruhát hordani. Különös gondot fordított a hajára. Dús haja volt még mindig és teljesen fehér. Úgy ápolta, mint valami műtárgyat. Ez volt egyetlen költekezése, de erre nem sajnálta a pénzt: minden héten kihozatta magának a városból a birtokra a hölgyfodrást. De olyan is volt a nagymama haja mindig, mint egy képzőművészeti alkotás. Aki vendég jött, egész biztosan megjegyzést tett rá. És hajviseletén kívül kezére is, mert különös, érdekes keze volt a nagymamának: mintha nem is élőlénynek lett volna a keze, hanem valami élelnagyságú, elefántcsontból való szobornak.

Ilyen volt a nagymama külseje. A belsejéről azonban nem lehetett ilyen gyorsan véleményt formálni. Hogy mindig derült kedélyű, azt tudhatta és láthatta bárki. De amellet, bár nyájas és nyílnak látszó volt mindenkire, mindig ott bujkált valami a mosolyában, amivel nem lehetett tisztába jönni. Ha kényes és főbenjáró családi dolgok merültek fel, ő rendesen visszavonult a maga véleményével.

- Nem szólok bele, édes fiam, az ilyen vénasszonynak nincs is már szava. Csináljatok, ahogy legjobbnak látjátok...

De a szeme sarkában megcsillant valami, amiből látszott, hogy magában nagyon is gondol valamit. Csak hetek múlva sült ki, hogy vagy írt valakinek levelet, vagy beszélt valakivel, vagy a bankot előre értesítette soron kívüli igényekről. Ilyenkor buzgón és hangosan akartak neki hálálkodni, de ő ártatlan arcot vágott és a hálát elhárította. Semmi módon nem akarta elismerni, hogy a helyzet ismeretében intézkedett.

- Tiszta véletlen volt, édes fiam, hogy írtam Gyuriéknak. Örülök, hogy ilyen jó következményekkel járt, de tisztára véletlenül írtam nekik. Az ilyen vénasszony csak tesz-vesz, írdogál. Néha rossz sült ki belőle, néha jó.

Így aztán leszerelte a hálát is, de meg elejét vette annak is, hogy bárki féltékeny legyen a befolyására. Mert a ház ura, Bertók Miska, igen fontos ember volt az egész rokonságban. Csak ő volt gazdag és a szegény rokonok egész serege igyekezett kedvében járni. Mihály-napkor annyi hímezett házisapka és kézzel festett díványpárna érkezett Tabódra, a kastélyba, hogy a sok kacatot már nem is tudták hová rakni.

Egy ilyen díványpárna körül is volt a nagymamának egy nevezetes esete. Úgy történt a dolog, hogy Menyhárt Sári, a szegény rokon, erősen köhécselt és Miskától kapott egy kis anyagi segítséget, hogy elutazhasson Abbáziába. Elutazása előtt hálája jeléül díványpárnát küldött Tabódra. Aztán elment. Lent Abbáziában megtörtént vele a mesebeli csoda: megismerkedett egy fiatal dúsgazdag olasszal. Az olasz beleszeretett és megkérte a kezét. Menyhárték egyszerre felszökkentek a hetedik mennyországba. Bertók Miska is nagyon örült, mert ez az olasz fiatalember egy milánói húsbehozatali konszern elnökének volt a fia, Bertók Miska pedig már évek óta azon mesterkedett, hogy mint a vidék legnagyobb birtokosa és főállattenyésztő, valami nagy szállítási lehetőséget üssön nyélbe a Zarándmegyei Takarékpénztár részére, ahol ő volt az igazgatóság elnöke s a részvények hetven százalékanak tulajdonosa. Egy szép napon

Sári bejelentette, hogy ki fog látogatni Tabódra a vőlegényével, aki a Sári szüleinek megismerése céljából Magyarországra érkezett.

- Eddig elég kurtán-furcsán kezeltük ezt a Sárit, - mondta Bertók Miska a feleségének, - de most úgy bánjunk vele, fiacskám, mint a hímes tojással!

- Bízd csak rám, - felelte Elza, - olyan kedves leszek hozzá, hogy el fog olvadni.

Ez kicsit vakmerő fogadkozásnak tetszett, mert ország-világ tudta, hogy Sári a világ legbizalmatlanabb, legsértődőbb, legnyafkább lánya. Isten csodája, hogy az olasz beleszeretett. De hát ki tudná a férfiak gusztusát megmagyarázni? Van, aki az ilyen nyafkát szereti.

Megérkezett Sári csakugyan a vőlegényével. Elég jóképű legény volt az olasz, mindenkinek tetszett. Ott ültek nagy családi karéjban és franciául társalogtak, miközben Jenő bácsi, a háznál hónapok óta vendégeskedő öreg haszontalan, valóságos megdicsőülését élte, mert azt meg kellett hagyni, hogy remekül tudott franciául. Egyszer csak Sári, aki fürkésző pillantásaival folyton csak azt kereste, min lehetne megsértődni, így szólt kesernyésen és gyanakodva:

- Nem látom sehol azt a szerény kis díványpárnát, amit Miskának csináltam. Ha nem tetszett nektek és kidobtátok, azt nem csodálom. Nem akartam nagyon értékes ajándékot adni, inkább csak jelét akartam adni egy kis szeretetnek és gyengédségnek, abban a reményben, hogy szívesen fogadjátok.

Valóságos szónoklat volt ez, fulánkok és csaláncsípések jól felépített sorozata. Az egész család megdermedt tőle. Hiszen nagyon egyszerű lett volna azt válaszolni, hogy itt a díványpárna, a szalon legfeltűnőbb helyén, tessék. Csakhogy ezt nem lehetett válaszolni. Mert Elza a díványpárnát azonmód, ahogy megérkezett, felküldte a temérdek lim-lom közé a padlásra. A párna nem volt sehol. Kínos csend követte Sári kérdését, az olasz ellenséges indulatú kíváncsisággal várta, mi lesz. Ekkor megszólalt a nagymama.

- Nekem kell bocsánatot kérnem, édes fiam. Úgy tetszett nekem az az édes kis párna, hogy addig könyörögtem Elzáéknak, amíg átengedték az én szobámba. Ott tartom feltűnő helyen, hogy mindig lássam. Mondhatom: Elza alig akart megválni tőle. De most már nem adom vissza. Gyertek, nézzétek meg. Úgyis számot tartok rá, hogy engem is meglátogassatok.

Már fel is kelt a nagymama, már vonult is át az egész társaság a kastély túlsó végébe, ahol a nagymama lakott. Sári szeme vészes villámokat szórt. Látszott rajta a mohó remény, hogy a párna mégsem lesz ott, remekül meg lehet majd sértődni és az olasszal együtt hüvösen elvonulni. De a párna bizony ott volt. A legfeltűnőbb helyen. Elza, akinek egy hegyóriás esett le a szívéről, azonnal feltalálta magát.

- Milyen szép párna, igazán. Ha nem a nagymamáról volna szó, most rögtön visszakérném...

Így történt, hogy a Sári látogatása baj nélkül végződött, sőt mikor Miska és az olasz tea után félrevonultak egy kicsit beszélgetni, másfél óra lett a kis beszélgetésből. Azóta a Zarándmegyei Takarékszövetkezet javában szervez egy hatalmas állatkezelési akciót. Mikor Sáriék elmentek, a család neki esett a nagymamának.

- Nagymama, maga valóságos istenáldás a háznál. Mikor hozatta le a padlásról azt a ronda párnát?

A nagymama csodálkozó arcot vágott.

- Ma délelőtt, lelkem. Tiszta véletlen, hogy éppen ezt választottam. Úgy történt a dolog, hogy megakadt a szemem azon a kopasz díványon és eszembe jutott, hogy van párna a padláson elég. Felmentem az öreg Flóriánnal, hogy segítsen keresni. Majd kitörte a lépcsőn a nyakát. Nem való az már semmire. Minek is él már az ilyen öreg?

Senkisem jegyezte meg erre, hogy a hatvanéves Flórián inas nyugodtan a fia lehetne a nagymamának. Ünnepezték a nagymamát és már nem tudták kitalálni, hogyan hízelegjenek neki.

De mindez csak afféle fecsegés volt eddig, nem maga a történet. A történet a fekete bikáról szól. Arról a fekete bikáról, amellyel a nagymama álmodott. De hogy ez elmondódjék, ahhoz előbb még Kátay Pistát is be kell mutatni.

Kátay Pista nemrég telepedett meg a szomszédban. A diplomáciánál szolgált eddig, de meghalt egy vénkisasszony nagynénje és ráhagyta a birtokát. Kátay Pista hazajött gazdálkodni. Amint illik, meglátogatta a szomszéd úricsaládokat és így a tabódi kastélyba is eljött Bertókékhoz.

Csak a vak nem látta, hogy Elza asszony a legelső pillantásra veszedelmesen megtetszett neki. Rögtön meglátszik az, hiába is titkolná valaki. Pár nap múlva már megint ott volt.

- Erre jártam, - mondta könnyedén, - gondoltam, hogy már csak nem kerüllek el benneteket.

- Nagyon örülünk bármikor, ha jössz, - felelte Miska, de egy kis felhő suhant át a homlokán.

És attól fogva igen gyakori vendég lett Kátay Pista. Elza tisztességéhez nem fért szó, de most nagyon meglátszott rajta, hogy tetszik valakinek. Megváltoztatta a frizuráját. Már pedig az újkori példaszó szerint ez rosszat jelent. És egy napon elérkeztek oda, hogy Kátay Pista szerelmet vallott. Elza pedig elkomolyodva így felelt:

- Megkérem magát valamire. Ne jöjjön többet hozzánk. Én boldog házaseletet élek az urammal, maga pedig nyugtalanít engem. Ígérje meg, hogy nem jön.

- Nem ígérem. Nem bírom ki maga nélkül.

Tovább nem folytathatták, mert Miska arra jött. Ügyesen átugrottak egy más témára, mintha azt folytatták volna.

Két nap múlva Miska bejelentette a családnak, hogy hirtelen el kell utaznia Milánóba. Az állatkiviteli üzlet már majdnem kész, az utolsó tárgyalást kell még lefolytatni az olaszokkal. Örömmel ujságolta ezt Miska, elégedetten dörzsölte a kezét hozzá. Aztán izent a sofőrnek, hogy álljon elő, be kell mennie a városba.

Ahogy bement, egy jó negyedóra múlva megszólalt a telefon. Szilfamajor kereste Elza nagyságos asszonyt. Szilfamajor volt a Kátay birtoka. Elza keze megremegett egy kicsit, mikor felvette a kagylót.

- Hallgasson ide, - mondta Kátay, - most találkoztam Miskával, a házam előtt ment el. Mondta, hogy utazik. Én pedig bejelentem magának, hogy szerdán délután átmegyek Tabódra.

- Nem, ne jöjjön, az uram nem lesz itthon, nem fogadhatom.

- Át fogok menni. Ez így van megírva a sors könyvében. Legyen a kiserdő szélén, ha a kastélyban nem akar fogadni.

Elza védekezett, tiltakozott, könyörgött. És végül azzal tette le a kagylót, hogy találkája van Kátayval a kiserdő szélén szerdán délután, férje indulása után másfél órával. Megsimította a homlokát, alig állt a lábán. Tíz évi házaselet után először adott találkát idegen embernek. Még hozzá rettenetes könnyelműen. A tabódi pusztán gyakran kihallgatják a telefont. És most, itt, itthon is hallhatta valaki, amit beszélt.

Rémülten nézett át a másik szobába. Ott volt a nagymama, de mélyen aludt a nagy karosszékben.

Elza megkönnyebbülten lélegzett fel. Lábujjhegyen ment ki.

A két nap gyorsan eltelt. Elérkezett a szerda. És szerda délelőtt a nagymama különösen kezdett viselkedni. Máskor olyan jókedvű volt így délelőtt, hogy szinte csicsergett, mint a madarak. Most roppant leverten mászkált a szobákon keresztül, mint az őszi légy. Eleinte nem vetettek rá ügyet, mert csomagoltak és a családfő külföldi utazásának izgalma töltött el mindenkit. De Miska végre mégis csak észrevette, hogy a nagymama megbújik egy sarokban és csendesen pityereg.

- Nagymama, a jó Isten szerelmére, bántotta valaki?

A nagymama egy negyedóráig hagyta magát faggatni, aztán sírva kibökte:

- Rettentő baj fog történni a családban. Fekete bikával álmodtam. Ez életemben csak háromszor fordult elő eddig. Kétszer vasúti szerencsétlenség következett be még az nap, egyszer pedig a Lenke gyereke torokgyíkot kapott. És te most elutazol. Rettenetes. Én nem tudom, mit csinállok, én elemésztetem magam, olyan izgatott vagyok.

Miska komolyan dühös lett a nagymamára. Próbálta meggyőzni, próbálta vigasztalni, próbálta babonás voltát kigúnyolni. Nem használt semmi. A nagymama egyre jobban sírt. S a háttérben sápadtan, némán, izgatottan várta a fejleményeket Elza.

Az autó már előállott, mikor Miska nagyot káromkodott és földhöz vágta a kalapját mérgében. Mindjárt ment is a telefonhoz, hogy táviratot diktáljon Milánóba. Lemondott az útról. Majd ha nagymama lecsillapodik. Elza görcsös mosolyt erőltetett az arcára. Úgy járt-kelt, mint a holdkóros.

Miska tehát nem utazott el. Ebédnél Flórián, az öreg inas, kiszolgálás közben beleakadt ügyetlen lábával a szőnyegben és önkéntelenül belekapaszkodott a legközelebbi tárgyba, hogy végig ne zuhanjon a földön. Ez a legközelebbi tárgy a nagymama feje volt. Flórián inas öt ujjal markolt bele a nagymama gyönyörű frizurájába és egy pillanat alatt szénaboglyává kócolta. Mindenki ijedten ugrott oda. Csak a nagymama maradt nyugodtan. Diadallal kiáltotta:

- Úgye mondtam, hogy szerencsétlenség fog történni! Ezt jelentette a fekete bika.

Miska nagyot nyelt. Dühös volt, de nem szólt semmit. Ha már itthon rekedt, elhatározta, hogy a mai délután pihenni fog. Ki sem megy a gazdaságba. Elza is otthon maradt. Így telt el a nap.

Este a vacsoránál megszólalt Miska:

- Ne telefonáljunk Kátaynak? Lehetne egy bridget csinálni.

- Nem, - felelte gyorsan Elza, - maradjunk ma este magunk között.

Aztán kissé habozva hozzátette:

- Különben sem szeretem, ha sokat jár ide. Megvagyunk mi magunknak is.

Hálásan nézett a nagymamára. De a nagymama látszólag nem figyelt rá. El volt foglalva egy darab birsalmasajttal. Roppant szerette a birsalmasajtot.

A FÉRFIAK GAZSÁGA

Elmentem Sándor barátomhoz, a híres zeneszerzőhöz, akivel valami hivatalos dolgom volt. A hivatalos dologgal hamarosan végeztünk. Akkor elkezdünk magánügyekről beszélni.

- Mária nincs itthon? - kérdeztem.

- Még kérdezed? Ha itthon volna, már rég bedugta volna az orrát. Hiszen ismered. Borzasztó az barátom, hogy egy asszony így a nyakára üljön az embernek. Más előtt a szemem kisülne erről beszélni, úgy szégyellem, de előtted beszélhetek, te ismered a részleteket. Elszámoltat, barátom, akárcsak a szakácsnét. Folyton kikutatja, hogy mennyi pénzem van, számon tartja, hogy előző nap mennyi volt, és akkor elkezdi faggatni, hogy hová tettem hat pengőt, merre jártam, mit csináltam. A leveleimet felbontja, pedig ez ellen évek óta kézzel-lábbal tiltakozom, de az sem használ, ha válással fenyegetődzöm. Elkezd sírni, jelenetet csinál, szalad az anyjához panaszkodni, de másnap reggel megint felbontja a leveleimet. Ha hallja, hogy telefonon beszélek, azonnal bejön ide és hallgatja. Még a másik kagylót is felveszi.

- Miért nem állsz a sarkadra?

- Ugyan, ne beszélj, hát lehet? Ha elkezdi kiabálni, zeng a ház. Én pedig utálok a lármát. Inkább elhallgatok és hagyok mindent a régiben. Rémes élet, ez öregem. És az érdekes benne az, hogy ezzel a túrhetetlen diktatúrájával éppen az ellenkező hatást éri el. Ha nem csinálná ezeket a dolgokat, nekem eszem ágában sem volna a tilosba járni. De a zsarnokság fellobbantja bennem az érzést, hogy csak azért is.

- Micsoda? Te a tilosban járkálsz?

- Meghíszem azt. Ebben a házban reggeltől estig mennydörög a Mária veszekedése, ha itthon van. Órákon keresztül. Én csak hallgatom. De magamban kajánul azt gondolom: beszélhetsz, kiabálhatsz, csaphatod a könyveket a földhöz, rombolhatsz, én megbosszúlom magam.

- Te, Sándor, vigyázz, rajtavesztesz.

- Ne félts te engem.

Igen nagyon elbámultam Sándoron. Mindnyájan úgy ismerjük, mint rabbilincsen nyögő, moccanni sem merő férjet, aki feleségétől való rettegésében a földre süti szemét, ha női lény jön szemközt az utcán. Mert azt is meg kell mondanom, hogy rettenetesebb, házsártosabb, erőszakosabb sárkányt keveset hordott hátán a föld, mint a Sándor felesége.

Ahogy így beszélgettünk, megszólalt a telefon. Sándor közömbösen felvette a kagylót, de az első szavak után titokzatosan felragyogott az arca. Izgatottan intett a szemével, hogy vegyem fel a másik kagylót. Felvettem és hallgattam a beszélgetést. Női hang.

- Szóval nem mondja meg, hogy ki beszél? - fuvalázta Sándor.

- Találja ki.

- Ismerem?

- Látásból.

- Személyesen nem?

- Egyelőre nem. De remélem, hogy meg fogunk ismerkedni. Most csak azért telefonálok, mert meg akarok köszönni valamit. Műkedvelő versenyt rendeztünk és én nyertem az első díjat a maga dalával, a Szeptemberi lombokkal. Imádom ezt a dalt.

Sándor majd hogy el nem olvadt a telefonnál.

- Nem énekelné el nekem is?

- Majd ha egyszer megismerkedünk.

- És az mikor lesz?

- Ki tudja kiszámítani a véletlent? Lehet, hogy holnap, lehet, hogy öt év múlva.

- Maradjunk a holnapnál. Hol lehetne látni magát?

- No nem, ott még nem tartunk. Elvált asszony vagyok, de azért tudok vigyázni magamra. Találkát nem adok. Bízom a véletlenben. Úgyis lesz majd egy kérésem magához.

- A legnagyobb örömmel, mindent, amit megtehetek. Mi az a kérés?

- Természetesen egy kis protekció. Színésznő szeretnék lenni. Mindenki dícséri a hangomat és hogy elég csinos vagyok, azt magamtól is tudom.

Sándor izgatottan fészkelődött a széken, kezében bizonyára forró lett a hallgató.

- Nem lehetne azt a véletlent egy kicsit kormányozni? Mit csinál holnap délután?

Az egész beszélgetést szó szerint nem iktatom ide. Az ismeretlen hölgy jó darabig kérette magát, aztán mégis belement abba, hogy másnap délután félhatkor találkozni fognak a Vörösmarty-téren az autóbuszállomásnál. Az nem feltűnő és mindjárt fel lehet ülni valamelyik kifelé induló kocsira.

Bámultam a Sándor vakmerőségét. De ő csak nevetett.

- A szükség, - mondta, - megélesíti az ember esztét. Mária jól tudta, hogy utálok elmenni a Zene és Művészet szerkesztőségébe, pedig onnan mindig pénz jár. Ma este megbeszélem Kendével, a szerkesztővel, aki régi és hű cinkosom, hogy hívjon oda holnap délutánra értekezletre. Máriát fogja a telefonhoz kérni, hogy beszéljen engem rá. Én majd vonakodom. Mária végül botrányt fog csapni, hogy menjek el. Így aztán elmegyek a Vörösmarty-térre. Este hazahozom Máriának a pénzt a titkos alapból. Van nekem eldugva pénzem. Hja, barátom, nem könnyű az élet.

- És nem félsz, hogy egyszer rajtakap?

- Gondolok én mindenre. Tavaly egyszer volt egy ugyanilyen találkám. Mária valahogy megneszelt valamit és gyanakodott. Mit csináltam én erre? Előző nap írtam Máriának egy névtelen levelet. „Ha tudni akarja, hogy az a jómadár férje mit csinál a háta mögött, menjen el ma délután ötkor a Ferenc-körút huszonötös számú házba és várakozzék a kapu alatt. Csinos dolgokat fog látni.” Remekül sikerült. Mária ott várt egy idegen ház kapualjában öttől nyolcig, mialatt én a szigeten voltam. Mikor hazajöttem, még nem volt otthon. Utánam érkezett. Édesdeden kérdeztem tőle, hogy mit csinált délután, erre majd megfúlt a méregtől, de nem szólt semmit.

Még intettem Sándort, hogy ne ugráljon nagyon, mert megjárja, aztán búcsúztam. Az ajtóban hirtelen eszembe jutott valami.

- Te, Sándor, - mondtam hirtelen visszafordulva, - ez csapda.

- Micsoda?

- Gyanakszom, hogy ez az előbbi telefon nem tiszta dolog. Nincs ebben a Mária keze? Szép lesz, ha holnap délután ő fog várni a Vörösmarty-téren és eltöri a fejedet a napernyőt.

Sándor meghökkent. A lehetőség előtte sem látszott kizártnak. Súlyos tépelődések közepette hagytam ott, miután felkértem, hogy Máriának adja át kézcsókomat.

Másnap este tiszta véletlenségből találkoztam Sándorral egy autóbuszon, amely a Hűvösvölgy felől robogott a városba. Sándor ott állt a perronon. Mikor felléptem a kocsira, arca felragyogott.

- Szervusz! Remek volt! Micsoda menyecske! Mostanig sétáltam vele. Elragadó teremtés!

- Te mégis el mertél menni a találkára? Olyan vakmerő voltál?

- Nem vakmerőség kell ahhoz, hanem ész. Idenézz.

A kabátja külső zsebéből kihúzott egy cédulát és ideadta. Ez volt ráírva: „Drága Máriám, ne nézz engem olyan szárnak. Nagyon jól tudtam az első perctől kezdve, hogy be akarsz ugratni. Igenis, eljöttem a találkára, hogy ezen a cédulán megmondjam neked büntetésből: pukkadj meg”.

- Mi ez? - kérdeztem.

- Nem érted? Ha Mária csakugyan csapdába akart volna csalni és ő várt volna az autóbusznál, egyszerűen a kezébe nyomtam volna ezt a cédulát és ott álltam volna diadalmas ártatlanságom fényözönében. Ez most már nem kell.

A cédulát összegyűrte és kidobta az utcára.

Az egész történetet csak azért mondtam el, hogy a hitvesek szemét felnyissam. Mert a férfiak gazsága határtalan. Kivált, ha zsarnoksággal provokálják.

FIRTOS TRAGÉDIÁJA

Mialatt dolgoztam, levelet hoztak be hozzám. Sóhajtvá tettem le a tollat és nyultam a levél után. Jól ismerem az ilyen leveleket. Úgy kezdődnek, hogy „igen tisztelt kedves barátom, melegen ajánlom jóindulatodba soraim vivőjét”. A sorok hozójának állásra van szüksége, de sürgős anyagi támogatásról is szó van. Az ember mély részvétellel hallgatja végig a sorok hozóját, aztán tudomására hozza, hogy részint állás nincs, részint az anyagi támogatásról sem lehet szó - sajnos - akkora mértékben, amennyire a sorok hozója szeretné. Ekkor következik aztán, hogy az ember megkapja azt a két mondatot, amellyel a világból ki lehet üldözni. Az egyik mondat az igényelt száz pengőre vonatkozik.

- Mi az önnek? - veti oda a sorok hozója és körülnéz a dolgozószobában, amelyben azelőtt néhány perccel az államhatalomnak adóhátralékra hivatkozó képviselője tekintett körül, sőt erről jegyzőkönyvet is vett fel.

A másik mondat az állásra vonatkozik. A sorok hozója könnyedén azt jegyzi meg:

- Önnek az egy szavába kerül.

A sorok hozója meg van győződve róla, hogy a miniszterelnök naponta kétszer érdeklődik telefonon hogylétem iránt, s a Gyáriparosok Országos Szövetsége, mielőtt tagjai bármilyen állást betöltenének, előbb tőlem kérdezi meg, nincs-e valami kifogásom a jelölt ellen. Ha tehát nem szűrom le a száz pengőt a sorok hozójának és nem szerzem meg neki az állást öt percen belül, akkor fukar, komisz, szívtelen kutya vagyok.

Érthető sóhajjal intettem, hogy a sorok hozója bejöhet. Belépett egy kis toprongyos öreg, akire csak rápillantottam és máris a felébredő emlék elevenségével kiáltottam fel:

- Firtos úr, maga az?

Vagy huszonöt éve nem láttam Firtos urat, de azonnal ráismertem. Szakállas, ravaszul hunyorgó ábrázata varázslatosan idézte fel bennem az üvegkereskedés pultját, amely mögött valaha álldogált, - az egész üvegkereskedést, az akácfákkal szegett utcát a déli korzó közönségével, s az egész hajdani kisvárost.

- Én vagyok, kérem alássan. Elég szomorú, hogy így kell találkozoznunk.

- Üljön le, Firtos úr, gyújtson rá egy cigarettára. Meséljen magáról. Mi van a lányaival?

Mert Firtos úr két lánya volt az oka annak, hogy hajdanában-danában folyton az üvegkereskedés előtt lófráltunk, akkori gyerkőcök. Még be is mentünk, ha pénzünk volt, vásárolni. A leglehetőlenebb tárgyakat vásároltuk, mint például üvegből való fogpiszkálótartót, vagy falra csavarható, porcellánból készült hamucsészét. De válogatás közben ifjú tekintetünk a két Firtos-lány kökényszemének tekintetét kereste. Egy szép napon aztán váratlanul fordulat következett be: Firtos úr eladta az üvegkereskedést és elköltözött a városból. Nem tudtuk, hova. Azóta nem láttam Firtos urat és két lányát.

Firtos úr reszketeg öreg ujjakkal rágyújtott a cigarettára, aztán válaszolt.

- A lányaim? Ne is tessék kérdezni. Sárít elvette egy borbélymester. Elesett a déli harctéren, négy gyerek maradt utána, a borbélyüzlet tönkrement. Gizit nem tudtam férjhez adni. Tanítónő falun. Most már nem is fog férjhez menni.

Magamban gyorsan kiszámítottam, hogy a tündöklő nádszál, Firtos Gizi most negyvenegy éves. Ejnye, ejnye, milyen szép kislány volt, be kár érte.

- De hát magával mi van, Firtos úr?

- Én bizony tönkrementem, kéremalássan.

- Pedig úgy tudtam valaha, hogy jól megy sora. A magáé volt az egyetlen üvegkereskedés a városban.

- Az jól is ment. De meghalt a sógorom Hajdúfüzesen, neki is üvegkereskedése volt, a feleségem örökölte, aki szintén a föld alatt van már azóta, Isten nyugosztalja. Odavaló volt Hajdúfüzesre, mindenáron oda akart költözködni a rokonsága közelébe. Ezért aztán eladtam a boltot és letelepedtem a családommal Füzesen.

- És ott jól ment?

- Túlságosan jól ment, azért mentem tönkre. Tetszett járni Hajdúfüzesen?

- Jártam ott egyszer-kétszer felolvasni.

- Hát akkor biztosan a Magyar Királyban tetszett lakni.

- Nem, magánháznál laktam. De voltam a Magyar Király-kávéházban. Jól emlékszem: nagy társasággal ültünk a tükör alatt.

Ahogy a tükröt kiejtettem, Firtos úr izgatottan ütött íróasztalom szélére.

- A tükör! Igen! Az a tükör! Azon mult minden, kérem! Az a tükör volt az én sorsom, kérem!

- Mesélje csak, Firtos úr, hallgatom.

- Hát kéremalássan, a régi békeidőben huszárság feküdt Hajdúfüzesen. A tisztek gyakran bejöttek a boltomba, mert tetszik tudni, a lányaim álltak a pult mögött. Nem volt nap, hogy a tisztek ne vettek volna valamit. Volt közöttük egy hadnagy, gróf Gattersleben. Német neve volt, kérem, de igen jó magyarérezésű gyerekek ismertem. Az volt valamennyi közt a legmulatósabb. Kivált mikor beleszeretett Gizi lányomba. Akkorákat mulatott, hogy másnap az egész város arról beszélt. Én magam nem láttam mulatni soha, mert mi szolidan élünk, minden este otthon ültem a családom körében. De hallottam a mulatásairól eleget. Úgy szokta csinálni, kérem, hogy telerakatta az asztalt égő gyertyával. Ha jókedve volt, elrikkantotta magát, hogy boldog-boldogtalan, aki ott van a kávéházban, az mind az ő vendége. A pincérek pezsgőt hordtak minden asztalhoz. Egyszer meg egész Füzesen az összes cigánybandákat összeszedte és mindegyikből csak a nagybögöst válogatta ki. Volt vagy öt. Az öt nagybögőssel huzatta magának, mert azt mondta, hogy nagyon el van keseredve és csak az ilyen muzsika illik az ő bánatához. Azzal adott éjjeli zenét is Gizi lányomnak, igen furcsa volt, mondhatom. Öt bőgő játszott, hogy csak egy kislány van a világon. Szabad még egy cigarettát?

- Hogyne, Firtos úr, parancsoljon.

- Hát szóval a gróf egy szép napon beállított hozzám az üzletbe és megkérte Gizi lányom kezét. Azt is mindjárt megmondta, hogy a kaucióra ne legyen gondom, van neki pénze bőven. Én, kérem, a lányt neki adtam, mert fülig szerelmes volt a grófba. De pár nap múlva megjött a levél az öreg gróftól, hogy ha le nem mond a szándékáról, rögtön kitagadja. A fiatal gróf ezen nagyon elkeseredett. Másnap reggel hívtak engem a Magyar Királyba. A gróf az éjszaka belevágott egy pezsgősüveget a nagy tükörbe. Igen nagy tükör volt ez, nem is láttam vidéken ekkora tükröt, de hiszen tetszett látni saját szemével. Hétszáz korona volt annak az ára. A kávé ezer koronát számolt érte a grófnak, én hétszázat számoltam érte a kávésnak, nekem a gyár ötszáznegyven koronát számolt. Beletellett egy hét, mire az új tükör megérkezett, pedig táviratilag rendeltem és szinte mindennap távirattal sürgettem. A gróf még aznap éjjel ezt is összetörte. Megint fizetett ezret a kávésnak, a kávé hétszázat nekem, én ötszáznegyvenet a

gyárnak. És megint rendeltem táviratilag újat. Ezzel is ugyanaz történt: a gróf még aznap összetörte. Hozzánk már nem járt be az üzletbe, mert az ezredese letiltotta. De titokban leveleket küldözgetett Gizi lányomnak. Hogy ő csak azért is mindig össze fogja törni a nagy tükröt, amíg az apja meg nem puhul. Mikor már a negyediket törte össze, beállított hozzám a gyár embere. Vasúton odautazott Hajdúfüzesre. Hogy hát a gyár kíváncsi lett, miért rendelek én szinte hetenként újra meg újra ilyen mennykő nagy tükröt. Elmondtam. Erre a gyár embere azt mondta, hogy rendeljek egyszerre többet, ha egy kis eszem van. Adnak nagyobb rendelésnél tizenöt százalék külön engedményt. Ezen gondolkodóba estem és elkezdtem a gyár emberével alkudni. Kialkudtam, hogy rendelek egyszerre húsz darabot s ők adnak nekem húsz százalék külön engedményt. Kiszámítottam, hogy úgylis minden tükrön százhatvan koronát keresek, húsz tükrönél ez már háromezerkétszáz korona, a százalékkal együtt pedig több mint ötezer korona. Szörnyű nagy pénz volt akkoriban ötezer korona. Sokkal, sokkal több, mint ma ötezer pengő. Csak az volt a baj, hogy a gyár a pénz jó részét előre kérte, a többről váltót. Forgótőkém nem volt, felvettem a pénzt bankban. De biztosra mentem, hiszen a gróf olyan szabályosan fogyasztott hetenként egy tükröt, mint ahogy más ember mindennap megebédel. Meghozattam a húsz tükröt. Egy álló napig tartott, míg az embereim kirakták és elhelyezték. Még aznap éjjel csakugyan összetörte a gróf az első tükröt a húszból.

- Kitűnő.

- Igen, kitűnő volt. De az már nem volt kitűnő, ami harmadnap következett. A gróft táviratilag áthelyezték Larinba. Az apja kijárta a dolgot a közös hadügyminisztériumban. Ahogy a távirat megjött, már csomagolnia kellett. Az első vonattal ment. Gizi lányomat nem is láthatta, mert az éppen aznap utazott az anyjával Törökszentmiklósról keresztelőre. Én meg ott maradtam tizenkilenc óriás tükörrel és valami nyolcezer korona adóssággal. Még egy darabig vergődtem, de hiába. Megevett a kamat. Egyik váltó jött a másik után. Egy szép napon elárverezték az üzletemet. Hogy azóta mit csináltam és miből éltem, ne is tessék kérdezni. De most jól esett, hogy egy régi ismerősnek elpanaszolhattam a sorsomat. Szegény Gizi lányom ezért nem ment férjhez. Mikor tönkrementünk, megszerezte a tanítónői oklevelet. A grófról sohasem beszél. De vajjon mi lett a gróffal? Nem hallottam róla semmit azóta...

- Én megmondhatom magának, Firtos úr, hogy mi lett a gróffal. Tiszta véletlen, hogy éppen tegnapelőtt járt nálam.

Firtos úr elámulva nézett rám.

- Gróf Gattersleben? Azóta biztosan ezredes.

- Nem ezredes. Mással foglalkozik. Rá akart beszélni, hogy biztosítsam az életemet. De nem lehettem hasznára, mert már van egy életbiztosításom.

Firtos úr megértően bólintott és a levegőbe bámult. Magam is csak néztem a semmibe.

A KÁRTYÁS

(Ezt a történetet egy hölgy mondja el. Én nem csinállok többet, minthogy visszaadom írásban az ő előszavú elbeszélését. Az illető hölgy harmincéves, elvált asszony, feltűnően csinos. Befolyásos rokonai hivatalba segítették, maga keresi a kenyerét. Férjétől, aki haszontalan fickó, nem kap tartásdíjat, pereskedni pedig nem akart.)

Az egész dolog Elzáéknál kezdődött. Meghívtak teára. Először lemondtam, mert a válás óta nem szeretek társaságba járni. Nem győzöm ruhával, aztán meg őszintén szólva nem is esik jól, hogy mindenkinek magyaráznom kell a helyzetemet. Az emberek általában igen tapintatlanok, bennem pedig túlzottan sok a szemérem és szégyenkezés. Ki nem állhatom, ha arra terelődik a szó, hogy miért kell dolgoznom, miért nem perlem tartásdíjért a férjemet, mennyi a fizetésem. Egyszerűen Elzának, mikor meghívott, lemondtam. De ő nem nyugodott bele. Régi rögeszméje, hogy engem nagyszerűen férjhez fog adni. Nekem eszem ágában sincs megint férjhez menni, éppen eléggé megégettem a számat. De Elzával hiába vitatkozom, ő ragaszkodik ahhoz, hogy férjhez ad. Előzőleg már négy ízben lemondtam neki, ötödször már kellemetlen lett volna. És a meghívás szombat délutánra esett, mikor nem kell hivatalba mennem. Nem volt kifogásom. Isten neki, gondoltam magamban, ott maradok egy félórát, aztán megint nem megyek el egy félesztendeig.

A régi időkből még maradt egy-két ruhám, azokat még jó darabig tudom a divat szerint alakíttatni. Nem kell restelkednem, ha néha mégis megjelenek emberek között. Elza tüntető nyájassággal fogadott, mutatni akarta, mennyire megbecsül. Leültetett egy teázó csoportba. Elég érdektelen emberek közé. A társalgás arról a díszvendégről forgott, akit Elza szintén meghívott erre a teára. Keveset tudtam eddig róla, de most annál részletesebben emlegették. Mikor én megérkeztem, még nem volt ott. De minden asztalkánál róla beszéltek.

Megtudtam, hogy a rettenetes gazdag Fantó Olivérről van szó. Beszélték ott fülem hallatára hogy tizennyolc éves korában vándorolt ki Dél-Amerikába és ott tizenhét év alatt hihetetlen vagyont szerzett valami ültetvényekkel. Most harmincöt esztendő és egyike Brazília számottevő iparmágnásainak. Nőtlen. Érdekes külsejű, elegáns. Nagyon szereti és tudja élvezni az életet. Különösen szereti a kockázatot, a szerencsejáték minden formáját, kártyától lóversenyig. Otthon saját versenystálla van. Két héttel ezelőtt érkezett Pestre és máris szélteben beszéltek, milyen remek kártyás. Vakmerően kockáztat és szemrebbenés nélkül, mosolyogva veszít hihetetlen összegeket. De gyakrabban nyer. Kártyaszakértők azt mondják, hogy tökéletesebben nem lehet hazardjátékot játszani.

Kíváncsi lettem erre az emberre; nem mint férfira, hanem mint furcsaságra. Vártam is jó darabig, de a félórám letelt. Készülődni kezdtem hazafelé. Annál is inkább, mert otthon igen jó könyv várt. Azt úgysem szívesen hagytam abba. Éppen felállottam, mikor nagy izgalom támadt a szalonban: belépett Fantó Olivér.

Csinos férfit láttam magam előtt, sőt túlságosan csinosat. Olajbarna, borotvált arca volt, spanyolos fekete szeme. Pompásan, sőt túlságosan jól szabott ruhát hordott. Minden mozdulata kerek volt és olajozott, mint valami parkett-táncosé. Elza azonnal odahozta hozzám. Kedves, jó lélek ez az Elza, nyilvánvaló volt, hogy ezt az elérhetetlen álmot, mint hűségesen szerető barátnő, nekem szánta.

Az elérhetetlen álom a legelső pillanatban nem jó benyomást tett rám. Én sokat adok a kézfogásra. Vannak emberek, akiknek nyájas, nyílt és erős kézszorításából azonnal kiérzem a nekem való ismerőst. Mások lanya kézfogása idegenkedésre indít. Ez a délamerikai magyar nábob úgy adott kezet, hogy a hullő képzetét keltette bennem. Olyan puha, nőies keze volt,

mint a kocsonya. Úgy éreztem, hogy az ujjai szétmállanak a tenyeremben. Azonnal heves testi ellenszenvet éreztem iránta.

Persze mindjárt széles embergyűrű ülte körül, úgy bámulták, mint valami különös állatot. A mamák, - volt ott kettő is, - izgatott aggodalommal tölték közelébe leányaikat. Mindenki a pillantását leste. Az urak is édesdeden mosolyogtak rá. Hiszen ilyen szörnyű sok pénz mindenkire hat.

Megmondom őszintén: rám is hatott. Nagyon szeretek utazni, de nincs hozzá módom. Átszaladt a fejemben, hogy milyen szépen be lehetne osztani az életet egy ilyen gazdag ember mellett. De ugyanabban a pillanatban arra kellett gondolnom, hogy milyen érzés lenne ennek az embernek a karjai közt tudnom magamat és behúnyott szemmel várni a számra a csókját. Ez az elképzelés riadt védekezéssel töltött el. Borzadtam az érintésének még a gondolatától is. Hogy miért, azt nem tudtam volna pontosan körülírni. Egyszerűen iszonyodtam tőle, mint férfitől.

De mint ember nem volt érdektelen. Ügyesen és jól tudott előadni, amellet a témája is mindenkit érdekelhetett. Ki ne hallgatna szívesen érdekes braziliai élményeket? A cukornádról beszélt, a rumgyártásról, az őserdőkről, bámulatos növényekről és pillangókról, csupa olyan dologról, amit útleírásokban sem olvastam soha. Mindenki tátott szájjal hallgatta. Ő pedig főként hozzám beszélt, többnyire felém fordult előadás közben, olykor egy-egy kérdéssel igyekezett az egészet nem magánelőadásnak, hanem társalgásnak feltüntetni. Beszélgetett más asszonyokkal is, de látni lehetett, hogy főként én tetszem neki.

A délutánból este lett, a vendégek jórésze elment, néhányunkat Elza ott marasztott rögtönzött vacsorára. Hatan ültünk az asztalnál, én Elza szándékos rendezése folytán Fantó mellé kerültem. Egész vacsora alatt ő vitte a szót. Nagyon érdekesen beszélt. Velem sokat foglalkozott. Vacsora után felhúztuk a gramofont s ő felkért engem táncolni. Tökéletes táncosnak bizonyult, de tánc közben megint éreztem azt a heves idegenkedést az érintésével szemben. Örültem, mikor letett.

Ezzel az estével kezdődött az a kétheti hadjárat, amelyet ellenem indított. Már másnap óriás bokrétát hozott be a szobalányom, mikor felébredtem. Délelőtt felhívott telefonon és ebédelni hívott. Azt feleltem, hogy kettesben nem ebédelhetek, az én helyzetemben az ilyesmire nagyon kell vigyázni. Már egy negyedóra múlva Elza hívott fel és meghívott hozzájuk ebédre. Elmondta, hogy a délamerikai odavan értem, egy álló félóráig faggatta őt rólam, életem részleteiről, helyzetemről.

Harmadnap megkérte a kezemet. Nagyon nehezen tudtam kinyögni, hogy adjon várakozási időt. Adott huszonnégy órát. Nagy kínban voltam, mondhatom. Hiszen, hogy nem szeretem, azon túltehettem volna magam és rábízhattam volna az időre, hogy majd megszeretem. Ilyen gazdag kérője egyszer akad az életben az embernek. A pénz nagyon nagy dolog, ne tagadjuk. Két fivérem is van, akik megélnék ugyan, de elég nehezen küzködnek az élettel, milyen boldogság volna az életüket gondtalanná varázsolni.

Elza pedig ütötte a vasat. Mikor hazajöttem a hivatalból, már ott ült a lakásomon. Rám támadt, kapacitált, szidott, kérlelt. Azt mondta, hogy örült vagyok és semmit nem érdelek meg az élettől, ha ezt az alkalmat elmulasztom. Végre is megpuhított. Megígértem neki, hogy meggondolom magam. De mikor éjszaka egyedül maradtam, átgondoltam az egészet. Irtózatlan rázkódtam össze, ha arra gondoltam, hogy ezt az embert szeretnem kell. Valami hideget, nyálkását, kígyószerűt éreztem benne. Világosan éreztem, hogy ha mellette élnék, az irtózatból öngyilkosnak kellene lennem. Hajnalig nem aludtam. És reggel azzal a szilárd elhatározással keltem fel, hogy nem ölöm meg csendes, nyugodt, független kis életemet. Délben együtt

ettünk Elzáéknál és én alkalmat találtam rá, hogy a lehető legudvariasabban közöljem vele: nem tudok az övé lenni. És hogy ez végleges. Elza sírva fakadt, mikor megtudta.

De Fantó nem nyugodott bele olyan egyszerűen a dologba. Csak mosolygott a visszautasításon. Azt felelte, hogy amit ő akar, az teljesülni szokott, csak idő kérdése az egész.

Folytatta az ostromot. Látnivaló volt, hogy bőkezűen el akar halmozni. Még aznap elküldött hozzám egy kis csomagot. Kövekkel kirakott arany cigarettatárca volt benne. Fennhézóan gazdag, sőt ízléstelen darab. Nem is esett nehezemre visszaküldeni. Levelet is írtam mellé. Megmagyaráztam neki, hogy a figyelemnek ez a módja sértő. Késő este bocsánatkérő választ kaptam rá, akkora orchideabokréta kíséretében, hogy szemem-szám elállott.

Ettől kezdve a legkülönbözőbb módokkal próbálkozott, hogy hogyan tudhatna elkápráztatni a bőkezűségével. De én résen voltam. Általában már szerettem volna végét szakítani az egész céltalan dolognak, az Elza által rendezett megbeszéléseket lemondtam, s ha a délamerikai telefonált, letagadtattam magam. Már kezdtem rá haragudni, hogy mit háborgatja az életem csendes nyugalma. A szegénységemet százszorosán éreztem ebben az időben. De képtelen voltam azzal a gondolattal megbarátkozni, hogy ehhez az emberhez valaha is közöm lehessen. Elhatároztam, hogy még egyszer utoljára összejövök vele és végleg tisztázom a dolgot. Megkérem, hogy virágot se küldjön többet. Egyáltalában hagyja abba az egészet, engedjen vissza a munkás, szürke élet nyugalmaiba.

Elzáéknál találkoztunk ezúttal is. Elseje volt, nagyon jó hangulatban voltam, mert ebben a hónapban felszabadultam a varrógéprészlet alól és több mint negyven pengő költőpénzem maradt. Ez évek óta nem történt velem.

Vacsora után Fantó a szalonban, ahova átmentünk feketézni és ahol már várta a felterített kártyaasztal a bridgezőket, szórakozottan a kezébe vette az egyik csomag kártyát. Lehúzott négy lapot, kettőt nekem, kettőt magának.

- Mi ez? - kérdeztem.

- Most megtanítom magát bakkozni, - felelte ő, - vegye fel azt a két lapot. Húsz fillér a bank. Elza, üljön oda és magyarázza neki a szabályokat.

Elza azonnal mögém ült és suttogva megmagyarázta, hogy az nyer, akinek a kezében a kártyalapok összege legjobban megközelíti a kilencet. Nehezen értettem meg, mert soha kártya nem volt a kezemben, soha nem römiztem, a bridgeről fogalmam sincs. Most Elza játszott helyettem, folyton magyarázva. Hol nyertem, hol vesztettem. Végül a bank megnőtt húsz fillérről egy pengőre, megtettem az egészet és megnyertem. Illetve csak a magam pénzét nyertem vissza és húsz fillért.

- Most maga adja a bankot, - mondta Fantó, - tessék a kártya.

Elza segített. A húsz fillért kitettem banknak. Elkezdtem nyerni. Előbb egy pengő lett a bank, majd két pengő, majd nyolc pengő. Fantó végül letett egy ötvenes papírpénzt az asztalra és nevetve közelebb húzta a széket. Tovább játszottunk. Hetvenhat pengő volt a bankomban, Fantó kopogott, felmutatott két kilencet és visszavette az egész pénzt. De ott hagyta és megint ő kezdte adni a bankot.

Most már engem is érdekelt a játék. De csak pengőnként raktam a téteket. Nyertem. Már tizennyolc pengőt nyertem. Ezt már nem szerettem. Tizennyolc pengőt tettem a következő lapra, mindenáron el akartam veszteni, hogy aztán abbahagyjam az egészet. De megnyertem. Tettem harminchatot. Megnyertem. Tettem hetvenkét pengőt. Megnyertem.

Ekkor véletlenül odapillantottam arra a kártyára, amit Fantó eldobott. Világosan láttam, hogy két négyese volt s arra még vett egy harmadik lapot. Tehát mindenáron és szándékosan arra

utazott, hogy nyerjek. A fülem tövéig elpirultam a szégyentől. Ez az ember pénzt akar adni nekem és ezt a módot választotta. Megértettem azt is, ami eddig fel sem tűnt: a játék elején bocsánatkérő hangon kijelentette, hogy a kibicek idegessé teszik, ezért arra kér mindenkit, hogy ne üljenek mögéje. Nem akarta, hogy praktikáját bárki is szemmel kísérje.

Mit csináljak? Ezt a pénzt mindenáron vissza kell vesztenem. Átszaladt a fejemen, hogy ha folyton felteszem egy lapra az eddig nyert összeget, előbb-utóbb okvetlen el kell vesztenem a tétet. Akkor majd abbahagyom.

A tétet tehát folyton dupláztam. És a kártya meg volt babonázva. Minden tétet megnyertem. A legvadabb dolgot csináltam, mégis nyertem. A hetvenkét pengőből száznegyvennégy lett, abból kétszáznyolcvannyolc pengő. Fantó mosolyogva tette ki a pénztárcáját, amely duzzadt az ezresektől.

- Nyolcezer pengő, - mondtam reszkető hangon.

Megint nyertem. Több mint tizenhétezer pengő feküdt előttem. Az én mai helyzetemben ijesztően sok pénz. Az egész társaság mögöttem ült. Nagy izgalom.

- Nem adom tovább a bankot, - mondta most Fantó nevetve, - elég volt, most beszélgessünk.

- Nem beszélgetünk, - feleltem idegesen kalapáló szívvel, rekedten, - ragaszkodom hozzá, hogy tovább játsszunk. Majd én adom a bankot..

- Ahogy parancsolja.

Osztottam. Most ő kezdett tenni. De csak kétszáz pengőt, ötszáz pengőt, ötven pengőt, szeszélyesen. Hol nyert, hol vesztett. De inkább nyert. Örvendve láttam, hogy igen lassan bár, mégis fogy a bank. Ekkor az ingadozó szerencse megint az én oldalamra billent. Hatszor egymásután nyertem. Ő mind a hatszor ötszáz pengőt tartott. A bank megint háromezer pengővel több lett.

Osztottam, nyertem.

- Ejnye, - szólt ő türelmetlenül, - hát nem tudom ezt a bankpasszt megállítani? Eddig kilenceszer ütött. Most megteszek kétezer pengőt.

Nyertem. Fantó színes arcán ekkor megvonaglott egy vonás. Hirtelen más kifejezést öltött. Egészen más emberré változott. Közelebb húzta a széket, elhelyezkedett. Esküszöm, hogy az arca is más lett. Olyan lett, mint egy ragadozó madár. Kegyetlen, élesen figyelő és elszánt.

- Négyezer pengő, - mondta nyers és ellenséges hangon.

Nyertem. Fizetett. Eszembe se jutott akkor csodálkozni, hogy ilyen teméntelen készpénzt hord magánál. A bankók nagy halomban feküdtek előttem. Ott volt vagy tíz évi fizetésem egy csomóban. De pontosan nem is tudtam mennyi, csak sejtettem, hogy húsezer, vagy harmincezer pengő. Mindenáron veszíteni akartam. Az ő arcára pedig ekkor már rá volt írva, hogy mindenáron nyerni akar. Nem a pénzért, az neki mindegy volt. De felébredt benne a kártyás. Az erőszak ébredt fel benne, a kíméletlen győzelmi szándék, a kockázat ideges gyönyöre a másik tönkretétele érdekében. Elfelejtette, hogy tetszem neki. Csak az élt most már az agyában, hogy valaki ideiglenesen legyőzte, neki mindenáron felül kell kerekednie és bosszút állnia, elégtételt szereznie.

Ebben a pillanatban természetesen el voltam veszve, mint ellenfél. De viszont meg tudtam valósítani titkos tervemet: a pénzt vissza tudtam vesztetni. A tudatlan játékos szerencséje keveset ér a kitűnő játékos idege és kombináló tudása ellen. Pár perc sem telt belé és Fantó visszanyerte az egész összeget. Sőt az utolsó tétnél gyakorlott ujjakkal belenyúlt az előttem még megmaradt nyereségbe és így szólt:

- Körülbelül ezerkétszáz pengő. Megütöm. Ezerkétszáz! Tartja? Helyes.

Megnyerte. Maga elé húzta a pénzt, valami leírhatatlan kapzsisággal, a ragadozó állat győztes örömének valami leírhatatlan kifejezésével. Ebben a pillanatban megértettem karrierje titkát. A szörnyű pénzéhséget, a kockázat örömét, az idegek szívós éberségét, az ellenfél iránti kemény gyűlöletet. Tudtam, hogy ez az ember nyugodtan gyilkol, ha kell. Ő közben megolvasta a maga elé húzott pénzt. A foga megvicsorgott, mint a tigrisé. Rám nézett vadállati mosollyal:

- Ez csak ezerszázhatvan. Én ezerkétszázat tettem és maga tartotta. Kapok még negyvenet.

Szó nélkül vettem ki a táskámból a negyven pengőmet és odaadtam neki. Alig maradt egy-két pengő. A havi zsebpénzemet elkártyáztam. A többiek azonnal folytatták a játékot, a játék dühe és izgalma mindenkit elragadott. Úgyszólván észre sem vették, mikor suttyomban eltávoztam. Fantóval nem is beszéltem többet. Másnap levelet írtam neki, hogy nem akarom látni többet sem őt, sem figyelmeit. Nem válaszolt, nemsokára elutazott.

Nem tudok eléggé hálát adni az Istennek, hogy erős maradtam. Emellett az ember mellett egész biztosan elpusztultam volna. Megöltem volna magamat. De az is lehet, hogy ő ölt volna meg.

A KÖNTÖS

Akkor sem nagyon rebbent meg, mikor a meleg tavaszi nap ragyogó ege hirtelen és meg-hökkentően elborult, a riasztó mennydörgéstől reszkető levegőben rémülten csapkodtak a madarak, s a kivégzés helyén tartózkodó emberek határozottan érezték, hogy a domb talaja inog. A lökés elég gyenge volt, de riadalmat keltett, egy ott lődörgő kutya, amely a vérszagra jött, eszeveszetten vonítani kezdett, s Marcellus, az annyi csatát látott katona, elordította magát:

- Földrengés!

Mindenki megkeveredett; volt, aki esztelenül megfordult önmaga körül, volt, aki az egyik kivégzett keresztjébe kapaszkodott és esztelenül vigyorgott. Csak ő nem tett egyebet, minthogy felemelte fejét, körülnézett, aztán megint csak maga elé meredt komor töprengésében. Ha földrengés, hát földrengés. Mi történhetik vele, ami rosszabb életénél? Maradt a kövön ülve és tünődése közben átkozta Isist és Herculest. Herculest azért, mert gyerekkora óta ez volt megszokott, kedvenc istene. Isist azért, mert egyszer valami vándor komédiás, aki az országút szélén jósolt és bűvészmutatványokkal kereste az elhaladók rézpénzeit, jövendőjét ezzel az idegen nevű istenséggel hozta összefüggésbe. Ő jóformán azt sem tudta, hogy Isis férfi-e vagy nő, de olykor babonából áldozott neki és hevesen káromolta.

A földrengés nyom nélkül elmúlt, a kivégzettek kínlódásaira kíváncsi nép lassan megnyugodott, a katonák megszabadultak rettegésüktől. Hamar eltisztult a vihar is. Ő csak ült és rágta keserves gondjait, mint a láncravert kutya.

Szörnyű izomerőt mutatott ez a katona, ahogyan roppant testével ott ült a kövön, háttal a véres fakeszteknek. Drusinusnak hívták, s már az ötvenet taposta. Már hosszú ideje ezen az ötven esztendőn rágódott, ahogy nagy bajában maga elé idézte élete folyását. Gallia Cisalpinában született, apját sohasem ismerte. Anyjára is alig emlékezett, mert az egy éjszaka odalopta őt, a négyéveset, a római tábor sátrai közé. Katonák könnyületből etették, eltűrt kóbor állat gyanánt hányódott közöttük, nemigen kapott többet enni, mint a sátrak között lábatlankodó kuvaszok. Nem volt nap, hogy legalább egy pofont ne kapott volna, s egyszer egy részeg decurio úgy megverte, hogy akkor majdnem meghalt. Aztán katonának állott, mikor felcseperedett. Bejárta az imperium egész világát, sok embert ölt, gyakran feleslegesen is. Soha életében senkitől jó szót nem kapott, ő sem kegyelmezett soha senkinek. Rettentő ökle már magától ütött, s ha kurta kardját emberi testbe kellett mártania, természetes meglepődéssel hallgatta az átdöfött hús recsegését. Ha gyermek, vagy öregasszony jutott keze ügyébe, arra egykedvűen rácsapott. Katonatársai is gyűlölték és félték tőle, veszett fenevadnak számított közöttük.

Négy évvel ezelőtt megtetszett neki egy asszony az utcán. Erről kitűnt, hogy egy Thráciából ideszakadt házaló özvegye, aki mosni jár és ebből tartja fenn magát. Az asszony nem akart szóba állni vele, de ő nyomban rátörte a nyomorúságos kunyhó ajtaját, ahová az bezárkózott, s a nőt véresre verte. Ettől kezdve rendszeresen járt az asszonyhoz, aki tehetetlenül tűrte látogatásait. Soha egyetlen jó szó sem esett köztük, az asszonyhoz nyers volt és gonosz. Most már hároméves volt a gyermek, csenevész kisfiú, az életre nemigen alkalmas. Őt a csecsemő eleinte nem érdekelte, terhére volt, únta. Csak mikor a fiúcska már gagyogni kezdett, mord arccal figyelni kezdett rá, de akkor sem derült fel, csak figyelt. Most éppen nagybeteg volt a gyermek, s ő csak most vette észre, hogy retteg a gyermekért. Még így is megverte ugyan a kisfiút, mert az hangosan jajgatott belső bajától, s ez őt bosszantotta, de fújtató és dühös

haragra lobbantotta az a gondolat, hogy a fiúcska meghal. Ezért ült most komoran és sötéten tépelődve a kövön.

Marcullus, az a katona, aki előbb úgy megrémült a földrengéstől, most megszólította: jöjjön résztvenni a sorsolásban. A kivégzettek ruháit régi hagyomány szerint a katonák szokták kockavetéssel kisorsolni egymás között. Ő tehát felkelt s odament a katonák közé. Ott voltak halomba rakva a három elítélt szegényes rongyai. Ezekre darabonként vetettek kockát. Neki kedvezett a sors: annak a kivégzettnek köntösét nyerte, akit a középső keresztre feszítettek. Ez valami politikai bűnös volt, afféle vándorló zsidó agitátor, köntöse pedig csupa vérfolt, mert ezt az embert a kivégzés előtt megkínózták és véresre verték.

Drusinus hóna alá göngyölte a véres köntöst és mivel most már vége is volt a szolgálatnak, legyalogolt a Koponya-dombról. Elment az özvegy kunyhójába.

A gyermek ott hevert a földön, a végét járta, már nyöszörögni is alig volt ereje. Az anya mellette kuporgott, szinte egykedvűséggel ijesztően mozdulatlan arcán. Már nem tudott sírni. Drusinus bele akart rúgni, csak úgy szokásból, de rossz kedvében már ezt is únta.

- Hogy van ez a poronty? - kérdezte nyersen.

- Mindjárt meghal, - felelte tompán az anya.

Drusinus megcsikorgatta a fogát. Szeretett volna hirtelen összetörni valamit. De ez a hullám is csak átfutott rajta. Gondolkozott. Nézte a haldokló gyermeket. Aztán letérdelt melléje és kibontván a véres köntöst, ráterítette. Az asszony odapillantott, de érzéketlenségében már nem is kérdezett semmit.

Ekkor a gyermek arca váratlanul megélénkült. Kinyitotta félig lehúnyt s már-már kialvó szemét. Kis vézna arca rohamosan telt meg az élet nyugodt kifejezésével. Az anya nézte és majdnem elájult. A katona is megrendülve figyelt. A gyermek pár perc múlva felült. Úgy szólt meg, mintha teljesen egészséges volna, csak kissé fáradt.

- Ezt a takarót honnan hoztad, apám?

- A veszőhelyről. Véres egy kicsit, de anyád majd kimossa.

- Ez nagyon jó takaró. Nagyon szeretem. Már nem fáj semmi. Csak nagyon álmos vagyok.

Mosolygott és lefeküdt, fészkelve magát a köntös alatt, ahogy egészséges gyerekek szokták.

- Meggyógyult, - hebegte a katona, mint aki kísértetet lát.

- Meg, - sikoltotta halkan az anya, - így csak egészséges gyermekek alszanak. Mi történt veled, Drusinus?

- Nem tudom... Megfoghatatlan.

S mióta ismerte, most először fogta meg gyengéden az asszony kezét. Annak pedig eleredtek könnyei. Sokáig sírt mélyen, boldogan és csendesen, mialatt egymás kezét fogták.

- Drusinus, - szólt végre az asszony, - én el akartam szökni előled. Ha a gyermek meghalt volna, útnak indultam volna, akárhová, csak ne lássalak többet. De most már maradok.

- És ha a gyermek egyszer mégis meghalna?

- Akkor is maradnék.

A kisfiú nyugodtan, egészségesen lélegzett. Ők tovább fogták egymás kezét, a katona szeme most lett először könnyes gyerekkora óta.

A KÖZÉLETI FÉRFIÚ

I.

Nem volt ebben a hivatalban semmi baj. A főtanácsost jó főnöknek tartották, aki a régimódi, pedáns hivatalnokember módján vezette az ügyeket: csak arra volt kényes, hogy a hivatalos órát mindenki megtartsa, senki későbbben ne jöjjön és korábban ne távozzék, egyébként egy kis restanciáért nem haragudott. Nem is volt rossz ember, szívesen kezére járt annak, aki házassági célzattal berendezkedési előleget akart felvenni és olykor egy-egy nap rendkívüli szabadságot kért. Mert itt mindenki tudott egymásról mindent. Kiki úgy ismerte hivatalnoktársának szívét, máját és zsebét, akárcsak a sajátmagáét. Kázmér-napkor, a főtanácsos nevenapján, szokás volt őt küldöttségileg szónoklattal üdvözölni, s a szónoklatból, valamint a reá adott válaszból sohasem hiányzott az a kifejezés, hogy „bensőleg összetartozó nagy család vagyunk, igen tisztelt uraim, melynek harmóniája felett a hivatalfőnök hivatott örködni.”

Ebbe a családi hangulatú hivatalba cseppent bele kívülről Torday, az idegen ember. Nemigen lehetett tudni, hogy azelőtt hol volt és mit csinált, csak azt, hogy egyik képviselő, akinek választásánál nagy szolgálatot tett, kellő erőfeszítés árán benyomta ebbe a hivatalba.

Eleinte idegenkedve fogadták, mert nem a kebelbeliek közül való ember volt. De ő hamarosan leszerelt mindenkit. Kissé édeskés, de mindenesetre nagyon nyájas módon bánt kartársaival. Gyorsan kiderült az is, hogy igen eszes ember. A dolgát háromszor olyan gyorsan végezte, mint más, és a munkájában sohasem volt hiba. A főtanácsos hamarosan rábízta a legfontosabb ügyeket, mert biztos volt, hogy hamar lesz meg, amit rábíznak és jól. Egyébként hallgatag ember volt, keveset beszélt, de mindenre figyelt.

Illendően levizitelt mindenütt. Kitűnt, hogy nőtlen ember, vagyis inkább özvegy, házasságából nem maradt gyermeke. Homályosan valami affélét is ki lehetett venni a beszédjéből, hogy valami igen nagy vállalatot alapított a konjunktúra idején vidéken, az egy ideig remekül is ment, de aztán egyszerre csak összezsugorodtak a hullámok a feje felett. Sok mindent megpróbált aztán, míg a hivatalban révbe ért. Mindenesetre igen jól mehetett neki valaha, mert sokat tudott beszélni a Riviéra csodáiról, ha nagyritkán társalgásba melegedett.

Lassanként megszokták, az újdonsággal járó érdekessége megszűnt. Igen tehetséges embernek tartották, aki sokra fogja vinni. Csak persze idő kell hozzá. Állami hivatalban lassan megy a haladás. És ő el is késett egy kissé. De különben nem sok ügyet vetettek rá. A figyelem akkor kezdett ráterelődni, amikor egyszerre csak elkezdődött a névtelen levelek botránya.

II.

Az első névtelen levelet Neszvadba kapta, a tanácsos. A névtelen levélíró arra hívta fel figyelmét, hogy felesége a tilosban jár, és pedig azzal csalja meg, akiben legjobban bízik: kebelbarátjával, Kerekes Tiborral.

Neszvadba meghökkenve bámult a levélre. Aztán izgatottan felkelt és átment a Kerekes szobájába. Szó nélkül elébe rakta a levelet. A gépirókisasszonyt kiküldték. Hogy mit beszéltek, mit nem, annak tanuja nem volt. Mindenesetre súlyos következményekkel járt a dolog: Neszvadba még aznap szállóba költözött hazulról. Nagy huzavona indult meg, végül háromheti kínlás után mégis kibékült a feleségével és visszaköltözött. Színleg Kerekessel is

visszaállította a régi barátságot, de csak színleg. A felszín alatt engesztelhetetlen ellenségei lettek egymásnak.

De mire eddig jutott a Neszvadba dolga, már rég nem erre figyelt az egész hivatal, mert közben Galgó is kapott névtelen levelet. Őt, mint irodaigazgatót, azzal vádolta a névtelen levél, hogy összejátszik a nyomtatványok rendelésénél a papírkereskedőkkel és jó lesz üzelmeit abbahagyni. Galgóról köztudomású volt, hogy a szállítók olykor ajándékokkal kedveskednek, nem éppen neki, hanem a vejének, aki együtt lakott vele. Galgó tehát egy napi nehéz töprengés után beállított a főtanácsoshoz, elébe tette a levelet és remegő hangon megkérdezte, kell-e fegyelmet kérnie maga ellen. A főtanácsos kedvetlenül hallgatta végig, aztán leszidta, hogy hagyja békében ilyen marhaságokkal. De ettől kezdve nem bízott benne olyan vakon, mint eddig.

A harmadik levelet Torday kapta. Őt azzal fenyegette meg a névtelen levélíró, hogy hajdani vállalatának összeomlásáról és a csőd árán eldugott csalárd pénzekről részletes leleplezéssel fog szolgálni fölötteseinek. Torday is a főtanácsoshoz ment és a levelet felmutatván, felajánlotta, hogy amennyiben multjának tisztessége felől kétségek merültek volna fel, átvizsgálás végett bemutatja vállalata kimúlásának összes aktáit.

A főtanácsos erre nem volt kíváncsi. Rossz kedve volt. Ő is névtelen levelet kapott. A levél azt vetette szemére, hogy vak és hülye, mert nem veszi észre, hogy az öregedéssel járó gyengeségei felett az egész hivatal röhög.

Mindenki sorra került, mindenki kapott névtelen levelet. A hivatal, amely eladdig a békesség és csendes munka tanyája volt, pokollá változott, mindenki gyanakodott mindenkire, a kedélyes társasélet egészen megszűnt, a feleségek nem köszöntek egymásnak az utcán, a munka rossz volt. A restancia ijesztően szaporodott.

Ekkor lépett sorompóba Torday. Ő megőrizte idegeit a zűrzavaros időkben is. A dolgát még szorgalmasabban és jobban végezte, mint máskor, mert a mások kedvetlensége folytán rá még több és még fontosabb munka jutott. De nem ezzel tűnt fel, hanem azzal, hogy a névtelen levelek dolgában rendcsinálásra vállalkozott.

III.

Bement a főtanácsoshoz és kertelés nélkül előadta, hogy mit akar. Leleplezni a névtelen levélíró, aki nyilvánvalóan nem lehet más, mint kebelbeli ember. A rendőrségre nem lehet menni, mert a dolog a lapokba kerül. Házi vizsgálatot kell indítani. Megbízást kér, hogy ezt ő vezesse, és pedig úgy, hogy az államtitkár is tudjon róla.

- Úgy képzem, hogy ennek a házi vizsgálatnak lenne egy elnöke és lenne egy igazgatója. Az elnöki szerepre természetesen méltóságod volna hivatva, de ha szabad tanácsot adnom, méltóságod ezt hárítsa el magától, ezzel is jelezvén, hogy teljesen pártatlan és hogy a házi vizsgálatot sajátmagára is ki óhajtja terjesztetni.

Így is történt. Torday már másnap hosszan értekezett az államtitkárral. Elmondta felfogását, bemutatott egy pár levelet, beszámolt arról, hogy a leveleket milyen tollal és milyen tintával írták és melyik postahivatal környékén adták fel. És hogy milyen nyomozó utakon akar ő elindulni. Az államtitkár mindent helyeselt, s mikor a névtelen levelek ügyén aznap túljutottak, még ott tartotta Tordayt. Beszélgetni kezdtek a levelek tartalmáról. Torday élénken védte megrágalmazott társait, de azt nem tagadta, hogy a hivatal korhadt és rendszertelen.

- Az öreget el kell küldeni, - mondta az államtitkár, - nem felel már meg a mai időknek. Valami igazi közéleti embert szeretnék keresni a helyére. Eszes, keménykezű, szorgalmas embert.

És ránézett Tordayra. Az meghajtotta magát.

- Ez már nem az én ügyem, méltóságos uram. Én most ezt a banditát akarom megtalálni. És ha emberileg lehetséges, meg is találom. Nagyon boldog leszek, ha ezzel szolgálatot tehetek a hivatal munkaképességének.

IV.

Torday szorgalmasan nyomozott, mint egy detektív. A névtelen levelek tintájából vegyvizsgálatot csináltatott, a papírról megállapította, milyen gyárból való. De részleteket nem közölt senkivel. Csak az államtitkárral, akinek most már naponta jelentést kellett tennie. Az államtitkár nem titkolta, hogy Tordayt rendkívül megkedvelte és nagy tervei vannak vele. A hivatalban már nyíltan beszélték, hogy közel van az az idő, mikor Torday ugrásszerűen, nagy vezető helyre fog kerülni.

Egy délben két órakor együtt mentek el a hivatalból az államtitkár és Torday. A budai Lánchídfőnél autóbuszcsatlakozásra vártak. Hogy történt, hogy nem, Torday tiltott jelzéssel lépett az útestre. Az államtitkár még idejekorán el tudott ugrani egy magánautó elől, de Torday már nem. A kocsi elütötte.

A következő percben az államtitkár már ott térdelt az eszméletlenül heverő Torday mellett. Kigombolta az elütött ember kabátját, meg akarta nézni, dobog-e a szíve. Már tömeg gyűlt köréjük, rendőr is jött. A rendőr azonnal a szerencsétlenül járt ember belsőszabéba nyult.

- Az értéktárgyakra ilyenkor vigyázni kell, nagy a tolongás, méltóságos uram.

És ahogy kiszedte a Torday holmiját, az államtitkár egyszer csak nagyot nézett. Kivett egy levelet a rendőr kezéből. A levélboríték az államtitkár nevét hordta a címlapon. Szabályszerűen fel volt bélyegezve, bedobásra készen. Az államtitkár felszakította. A hetek óta kísértő névtelen levelek írásával volt írva ez is. Csak ennyi állott benne: „Figyelmeztetem a nyárád-keresztúri adásvétel ügyére, amelyben az ön főtanácsosa ismét égbekiáltó marhaságot csinált. Kértesse be az aktát.”

Már a mentők is megérkeztek, mikor az államtitkár még mindig hűledezve nézte a levelet. Most már megértett mindent. A mentőorvos különben megállapította, hogy a szerencsétlenül járt ember koponyaalapi törést szenvedett és meghalt.

De az államtitkár senkinek sem mondta el, amit megtudott. Tordayt nagy részvétellel temették el. A névtelen levelek azóta megszűntek.

LÉLEKTAN.

I.

Gizella bárónő elutazott Párisba. Az egész társaság elámult. Hogyan? Gizella képes itthagyni egyedül a férjét?

Mert tudni kell, hogy Gizellánál féltékenyebb asszonyt nem termett a föld. Úgy vigyáz mindig az urára, hogy az már valószínűtlenül hangzik. Reggel pontosan kikérdezi, hogy délig hová fog menni. A helyeket gondosan megjegyzi magának, aztán a délelőtti folyamán háromszor-négyszer felhívja szegényt, ott van-e. Jaj a bárónak, ha valamilyen okból egyik-másik helyre már nem jut el. Akkor hosszan és részletesen meg kell magyaráznia, hol késett, miért késett. A postát a báró köteles Gizella előtt felbontani. A telefon a lakásukon olyan, hogy Gizella a férje minden beszélgetésébe bele tudja kapcsolni magát. Megesett már, hogy a báróhoz betoppant egy barátja és egyedül találta.

- Jó reggelt, Elemér, - szólt a báróhoz, - hát te mit csinálsz?

- Szalma vagyok, - mosolygott savanyúan a báró, - a feleségem fürdik.

Az ismerősök persze gyakran tettek már megjegyzéseket erre az állapotra, amely a báró önérzetét joggal sérthette. De ő sóhajtvá vállat szokott vonni ilyenkor. Nyolc év alatt beletörődött már. Annál inkább elámult mindenki, mondom, mikor híre ment, hogy Gizella tíz napra Párisba utazik és az urát itthon hagyja.

Ez nem is ment egykönnyen. De mint tudjuk, Gizellának Beaulieu-Ransac lány volt a nagymama. Ez a nagymama most meghalt és tekintélyes vagyont hagyott Gizellára. A hagyaték miatt okvetlenül ki kellett menni. Másrészt a bárónak éppen most nyílt alkalm, hogy remek parcellázási üzletet hajtson végre, mert eladhatta legrosszabb földjeit s a vételárból minden adósságát kifizethette, a birtok komoly részének sérelme nélkül. De ezt a vevő falusiak ügyvédje határidőhöz kötötte. Örültség lett volna elutaznia. Gizella végül is rászánta magát. A pályaudvaron még egy utolsó kis botrányt csinált: megvádolta Elemér bárót, hogy ez túlságosan megnézte azt az elárusítólányt, akitől, cukorkát vett a feleségének. És Győrből táviratozott: „*Ha valamit megtudok agyonütlek Gizella*”. És Bécsből hosszú levelet írt Járossy Tibornak, amelyben kötelességévé tette, hogy Elemért minden lépésében szigorúan ellenőrizze.

II.

Ugyanis Járossy Tibor, a bárónak elsőfokú unokatestvére, éppen most töltött Budapesten két hetet s mint tenni szokta, ezúttal is az Elemérék villájában szállt meg. A Gizella bizalmára nem volt nagyon érdemes, valljuk meg, mert nyilvánosan meg sem mukkant, négy szemközt azonban folyton és hevesen uszította Elemért a női zsarnokság ellen.

- Ne légy hülye, - mondta neki már az első este, - elmegyünk valami jó lokálba. Mi rossz van abban? Megiszunk vagy két üveg pezsgőt, aztán hazajövünk.

- Okvetlen, okvetlen, - felelte Elemér báró felcsillanó szemmel, - már ma elmegyünk.

De nem ment el mégsem, félt, hogy valami ismerős meglátja, a dologból pletyka lesz és fülébe jut Gizellának. Kész a baj. Tibor kézzel-lábbal igyekezett meggyőzni, hogy ettől nem

kell tartania. Ő ismeri a járást: némelyik inkognitó-páholyban remekül elbújhatnak. Elemér habozott. Szeretett volna menni, de félt is. Addig habozott, míg késő lett, neki pedig másnap korán kellett kelnie.

- Most már nem érdemes, - mondta végül sajnálkozva, - de holnap okvetlenül lumpolunk egyet.

Tibor tehát elment egyedül. Másnap reggel kilenckor jött haza. A lépcsőn találkoztak.

- Istenien mulattam. Ha ma este nem jössz velem, nem érdemled a férfi nevet.

- Okvetlen, okvetlen. Szervusz.

III.

A második napon távirat jött, hogy Elemér este tizenegykor hívja fel a Meurice-szállót. Gizella várni fogja a hívást. A szófogadó férj fel is hívta tizenegykor a párisi számot, de háromnegyedegy lett, mire kapcsolást kaphatott. Mire pedig pontosan beszámolt feleségének minden eddigi lépéséről, már megint nem volt érdemes elmenni.

Harmadnap holtfáradtnak érezte magát, mert egyhuzamban hat óra hosszat tárgyalt a parcellázásról. Negyednap Tibor nem ért rá, valami ezredvacsora miatt, pedig egyedül nem merészelt a dolognak nekivágni. Így múltak a napok egymásután. És egyszer csak elérkezett az utolsó este.

- Te ember, - mondta Tibor, a rossz szellem, - Gizella holnap este megérkezik, és akkor életfogytig véged van. A jó Isten soha többet nem ad neked ilyen remek alkalmat. Ma este: ez az utolsó lehetőség.

- Hogyne, hogyne, ma este óriásit lumpolunk. Hova megyünk?

- Bízd csak rám. Nem akarlak én rosszra csábítani, egy-két órát eliszogatunk és nézegetjük a szép táncosnőket. Nincsen abban semmi rossz.

- Nagyszerű, nagyszerű. Szmokingot veszünk?

- Persze, hogy szmokingot. Végre, csakhoggy megjött az eszed. Itthon vacsorázunk és úgy tizenegy felé felszedelőzködünk.

Elemér kezét nyújtott unokaöccsének.

- Köszönöm. Te vagy az én egyetlen barátom.

IV.

Eljött az este. Az utolsó. A két úr kettesben vacsorázott. Vacsora közben hozták Gizella aznapi táviratát. A hosszú távirat közölte, hogy ma már nem érdemes telefonra költekezni, beszélni nem fognak, de Elemér ne menjen sehová, hanem szépen maradjon otthon. Elemér elolvasta a táviratot, átnyújtotta Tibornak és huncutul kacsintott hozzá. Jó kedve volt, már vacsora alatt szorgalmasan iszogatótt.

- Te, Tibor, - mondta, - remek kedvem van. Csak legénykoromban volt ilyen jó kedvem. Máris szeretnék indulni.

- Nem, annak nincs értelme. Először is: ilyen korán még semmiféle rendes helyiségben nincs élet. Másodszor: tanácsos lesz a személyzetet lefektetni. Felesleges az inasodni tudni, hogy elmentél hazulról.

- Igazad van. Remek ember vagy, Tiborkám, te vagy az én egyetlen barátom. Mikor indulunk?

- Féltekenkettőkor.

Ekkor volt tíz óra. Elemér, mikor befejezték az étkezést, az inast aludni küldte. Aztán Tiborral elkezdett sakkozni, hogy a várakozás unalmas idejét agyonüsse. Negyedtekenkettőkor váratlanul megszólalt a telefon. A külföldi jelentkezés jellegzetes, nagyobb csengésével.

- Ez Gizella! - kiáltott a báró.

Valóban ő volt.

- Halló, te vagy, mucikám? Itt Gizella. Mégis meggondoltam és felhívtalak. Jól viselted magad egész nap?

- Halló. Hogyne. Sokat tárgyaltam. Olyan fáradt vagyok, mint a kutya. Mindjárt le is fekszem. De hogy van az, hogy te még nem ültél vonatra?

- Repülővel megyek. Gyere ki elém a repülőtérre. Most még fennmaradsz?

- Ó dehogy. Azonnal lefekszem.

- Halló! Az nagyon helyes. Megmondhatom, hogy ha nem találalak volna otthon, borzasztó botrányt csaptam volna. Halló! Hát pá, mucikám, feküdj le. Visszontlátásra!

Elemér letette a kagylót. Akkorát ugrott örömében, mint a bakkecske.

- Nagyszerű! Most azonnal mehetünk!

De Tibor bölcsen ingatta a fejét.

- Nem megyünk, fiam. Te csak mindenben hallgass énrám. Látod, milyen jó, hogy még nem mentünk el? Én sejtettem, hogy Gizella azzal a távirattal csak kelepcebe akart csalni és biztosan felhív. Lélektan dolga ez, fiam. Bízd csak rám. Most még várunk.

A báró csodálkozott ugyan, de szót fogadott. Visszaült sakkozni. Türelmetlen volt, gyakran órájára pillantott. De Tibor minduntalan nyugalomra intette. És ime: pontosan éjfélkor megint megszólalt a telefon.

- Látod, - ugrott fel diadallal Tibor, - ez ő. Beszélj álmos hangon.

Elemér felvette a kagylót. Igyekezett álmos hangon beszélni.

- Halló, én vagyok, drágám. Valami baj van?

- Halló, nincs semmi, mucikám, csak nem tudtam elaludni és hallani akartam a hangodat. Remélem, te sem aludtál még.

- Aludtam, angyalom, de az nem baj. Majd elalszom rögtön megint. A telefon itt van az ágyam mellett.

- Halló, jól van, mucikám, aludjál. Visszontlátásra holnap.

Elemér letette a kagylót és Tiborra nézett. Mélységes csodálattal.

- Neked ördögöd van, te Tibor.

- Ó Istenkém, egy kis lélektan. És most aztán csakugyan mehetünk!

Lábujjhegyen mentek ki a villa kapuján.

V.

Reggel negyedhatkor jöttek haza. Elemér dúdolván vetkezett. Közben megállt és behúnyt szemmel idézte fel magában a nagy lumpolás egyes részleteit. Különösen azt a vöröshajú kis táncosnőt, aki olyan csiklandósan tudott nevetni.

- De szép lány volt, - tündődött Elemér, - a kutyafáját neki, de szép lány volt.

Ekkor az éjjeliszekrényre esett pillantása. Annak lapján cédula várakozott rá inasa írásával. Meglepetve kapta fel. És ezt olvasta: „Méltóságos Uram! Reggel félháromkor a Mélt. Asszony telefonált Párisból, hogy költsem fel a Mélt. Báró urat, de nem tetszett az ágyban lenni és a Mélt. Asszony azt üzeni, hogy azonnal tessék felhívni, ha haza tetszik jönni.”

Elemér maga elé meredt. Mámoros gondolatai csak nehezen fogadták be a borzasztó valóságot. De aztán földhöz vágta a cédulát és kacskaringós káromkodásba tört ki. Tibort becsmélte a káromkodással.

- Lélektan, - dühöngött, - még azt mondta, hogy lélektan!

Topogott egy helyben, aztán dühösen elindult a vendégszoba felé. Nem is kopogtatott, csak felszakította az ajtót.

- Gizella telefonált félháromkor.

- Micsoda?

- Igen, félháromkor. A lélektannal igazad lehet, de hogy minden férfi egyformán hülye, az bizonyos. Szervusz.

MYLADY ÉS ÖCSÉMURAM

Hajdanában, a magyar betűvetés ifjúkorában, az íróember óvatosan azt írta az elmondandó történet címe alá: „Igaz történet, élő személyekkel.” Akkoriban a ténybeli igazság jobb valuta volt, mint a teremtmény fantázia. Ma az olyan írókat magasztaljuk, akinek leleményes meseszövése van. Akkoriban az író kézzel-lábbal igyekezett védekezni ama kényelmetlen látszat ellen, hogy mondókáját csak úgy az ujjából szopta. Ma az író kézzel-lábbal igyekszik védekezni az ellen a vád ellen, hogy nem irodalmat ír, hanem riportot.

Én bizony nem védekezem. Megmondom szépen, becsületesen: történetem igaz történet, élő személyekkel. Ha itt-ott szándékosan ferde vonalat rajzol a ceruzám egyenes helyett, az csak azért van, hogy útját vágjam a találgatásnak. Nem szeretném, ha rajtam száradna, hogy pletykázom. Mylady joggal rossz néven vehetné. Öcsémuram pedig még provokálni is képes volna.

Londonban kezdődik a történet. A Waldorf-szálló halljában találkoztam Gyurkával, régi pajtásommal. Gyurka nekem szegről-végről még rokonom is, ha nagyon firtatjuk. Amolyan harminc táján járó, feltűnően jóképű gyerek, és akármilyen elegáns, még mindig maradt benne valami kis vidéki öcsémuram vonás, ha másban nem, hát jó nyírségi beszédében, amelynek olyan íze van, mint a paprikás csirkének. Mert vidéken nevelkedett Gyurka és csak meglelt korára került Pestre. Bankhivatalnok lett belőle és mivel eszes gyerek, jól beszél nyelveket és örmény módra érti a pénzügyeket, a bankjában nagyon szeretik.

Én is szeretem. Ennélfogva igen megörültem, hogy ilyen pogány messzeségben, Londonban, egyszer csak belém szalad. Nagy örömmel akarom üdvözölni, hát ő erre lihegve tovább szalad a lift felé, csak úgy hátraveti:

- Szervusz, pardon, rohanok.

Ejnye, kutyateremtette, gondolom magamban, milyen szemtelen kölyök lett ez a Gyurka, annyit már igazán megtehetne, hogy megálljon kezét fogni. Na megállj, majd összeteremtelek, ha találkozom veled, nézze meg az ember, igazán nem vagyok már olyan fiatal, hogy az ilyen Gyurkáktól egy odavetett szervuszt elfogadjak.

Mire ébredek másnap reggel? Gyurka ott ül az ágyam szélén. Éppen rá akarok kezdeni, hogy pirongassam, mikor megindul belőle a szó, mint a Niagara-ból.

- Szervusz, ébredj már fel, életbevágó mondanivalóm van. Tegnap nem tudtam veled megállni, mert éppen ment fel a liften.

- Kicsoda?

- Éppen azt akarom elmondani. Szerelmes vagyok.

- Nem először hallom.

- De először igaz, Olyan szerelmes vagyok, mint egy állat. Négy napja. Négy nappal ezelőtt a Covent Gardenben voltam, igen drága volt a jegy, de egyszer van szabadságom egy esztendőben, hát gondoltam, vigye el az ördög. Három székkal odébb ott ült egy hölgy, barátom. Ahogy én azt a hölgyet megláttam, mintha villamosáram szaladt volna keresztül rajtam. Olyan szépet te még nem láttál. Az valami elmondhatatlan, hogy milyen szép. Játshattak entőlem egész este akármit abban a színházban, én abból se nem láttam, se nem hallottam semmit. Csak néztem, mint a bolond. Persze, lehetőleg nem feltűnően, mert azt mindjárt láttam, hogy úrinő. Már csak arról is, hogy nem volt hajlandó észrevenni engem. Előadás után igyekeztem a nyomában maradni és csakugyan sikerült is úgy elcsípni egy taxit, hogy köz-

vetlen mögötte következtem az induló kocsik közt. Meghagytam a sofőrnek, hogy akárhová megy az előző kocsi, ő csak menjen utána. Mit gondolsz, hova ment?

- Sejtelmem sincs.

- Pont ide, ebbe a szállóba. Egyenest ment a portáshoz a kulcsáért és indult fel a szobájába. Nosza, nekiestem a portásnak, hogy ki ez a hölgy. De az csak annyit tudott, hogy angol vidéki hölgy, Lady Ashburne a neve és a személyi adatai között az van, hogy özvegy.

- Éljen.

- Én is azt mondtam, de a dolog nem ilyen egyszerű. Mert ha csak kurizálni akarnék neki, már régóta odaszemtelenkedtem volna hozzá! De szerelmes vagyok, pajtás. Mint egy ló. Tudod mi az? Mint egy ló.

- Őszintén szólva, nem ismerem a szerelmes lovak lelki világát. Megengeded, hogy közben felkeljek?

- Parancsolj. Szóval bődületesen szerelmes vagyok az illetőbe. Ha meglátom, elkezd reszketni a térdem és érzem, hogy minden vérem az arcomba szalad. Azonkívül egész biztosan megbotlom, vagy feldöntök valamit, ha ő jelen van. Ha meg nincs jelen, akkor vége a világnak. Te, ha ez a nő nem lesz az enyém, akkor nagyon csúnya világ lesz. Azt éppen nem mondom, hogy agyonlövöm magam, de majdnemhogymondhatnám.

- Ne beszélj marhaságokat. Nem tudsz róla más közelebbit?

- Dehogynem. Igen sokat. Fel volt nekem írva pontosan egy cédulára a napi beosztásom British Museummal, meg Tate-Galleryvel, de nem mentem sehova. Ennek az asszonynak az árnyéka vagyok. Kiderítettem olyan regényes utánjárással, hogy azt egy félórába tellenék elmondani, számos adatot. Tudom, hogy az ura két éve halt meg. Tudom, hogy Gladys a keresztneve. Tudom, hogy szerény vagyona van, de gond nélkül tud élni. Tudom, hogy Párisba készül. Tudom, hogy egy ismerős házaspárral volt folyton együtt, de azok éppen a Covent Garden napján utaztak el Amerikába. Azt is tudom, hogy senki meg nem látogatja, mindenüvé egyedül megy. Minden lépését tudom.

- Most például?

- Most például alszik. Még csak nyolc óra. Kilencre rendelte a teát a szobájába. Ma délre asztalt rendelt itt az étteremben, én máris lefoglaltam a szomszéd asztalt. Akarsz velem enni?

- De mennyire.

- Hát akkor most rohanok. Virágot akarok küldeni neki névtelenül, aztán szeretnék kapcsolatot létesíteni a szálló telefonos kisasszonyával és a liftes fiúkkal is volna valami beszélni valóm. Nagyon nehéz sor ez, pajtás. Tegnap a Gaiety-színházba ment és én már nem kaptam jegyet. Az utcán vártam meg az előadás végét. Na szervusz, pont fél egykor eszünk.

Máris rohant Gyurka virágot venni. Fél egykor pontosan megjelentem az étteremben. Gyurka öcsémuram már ott volt és izgatottan toporzékolt. De az imádott hölgy még nem tűnt fel. Jó negyedóra múlva megjött. Gyurka előbb olyan fehér lett, mint az elébe rakott tányér, majd olyan piros, mint a tányérra rakott hollandi sajtnak a héjja.

Meg tudtam érteni. Bűbájos, édes jószág volt az a hölgy csakugyan, aki így megőrijtette. Huszonöt éves lehetett, szőke volt, finom, nagyon elegáns. És úgy viselkedett, hogy muszáj volt rajta meglátni a dámát. Halkan gratuláltam Gyurkának az ízléséhez.

De bármilyen diszkréten viselkedett mylady, egy pillantását mégis elfogtam. Lopva ránézett Gyurkára. De úgy nézett rá, hogy abból lehetetlen volt meg nem látni a komoly érdeklődést. Mondtam Gyurkának. Hallgatta szomjasan, de nem hitte.

- Csak vigasztalni akarsz.

És még jobban elkeseredett. Szinte fel sem merte emelni a szemét. Szerettem volna összecsapni a kezemet. Ez lett Gyurkából, az elvetemedett szoknyavadászból, a híres megszólító-ból, a legvakmerőbb bemutatkozóból?

- Nem tehetek róla, - mondta szinte sírva, - szerelmes vagyok. Halálosan szerelmes vagyok. A hóhér esete ez, mikor akasztani viszik.

Mikor mylady elment, Gyurka úgy nézett utána, mint a sóvárgás maga. Aztán várt két másodpercet, felpattant és ment utána. De illő távolból. Aznap nem láttam többet.

Másnap reggel megint Gyurka ébresztett fel. A hozzászólásomra volt szüksége. A portás ugyanis diszkréten közölte Gyurkával, hogy mylady érdeklődött utána. Mylady odament a portáshoz és ezt kérdezte tőle: „Mondja, nem Mr. Webbs az az úr, aki most a lift felé megy?” Mire a portás azt felelte, hogy nem, az illető egy magyar vendég, bizonyos George de Pataky. „Akkor tévedtem”, - felelte mylady.

- Remélem, örülsz, - jegyeztem meg erre.

- Fenét örülök. Mert ha eddig talán rámnézett, most már biztos, hogy csak azért nézett, mert összetévesztett valakivel. És miután megtudta, hogy nem én vagyok az a Webbs, most már fütyülni sem fog rám. Sőt az is lehet, hogy tiszta hazugság az egész és csak a portás találta ki, hogy megszolgálja a borraivalót. Cudar nagy borraivalót adtam neki.

Gyurka mód nélkül el volt keseredve. Próbáltam lelket önteni bele. Rábeszéltem, hogy hívja fel myladyt telefonon.

- Hogy képzelsz olyat? Leteszi a kagylót, soha többé nem merek a szeme elé kerülni és vége mindennek.

- Hát akkor írk neki levelet.

- Hogy képzelsz olyat? Eldobja és nevetlen számárnak fog tartani. Mindent elrontok. Eh, bele fogok én ebbe pusztulni. Most már aludni sem tudok. Minek is jöttem ide, Londonba. Szép nyugodtan éltem otthon, kellett ez nekem? Most megvert a jó Isten egész életemre.

Azzal nem is köszönt Gyurka, kifutott a szobámból, bevágta az ajtót. De tíz perc múlva felhívott telefonon.

- Mikor utazol?

- Vasárnap délben megyek Párisba.

- Éljen. Remek. Együtt megyünk. Ő is akkor megy. Most tudtam meg a portástól. Szervusz, sietek.

Ekkor péntek volt. Vasárnapig több ízben láttam myladyt. Mindannyiszor akkorákat nézett Gyurkára, hogy tökkel ütött számár volt, aki ebben észre nem vette a feltűnő érdeklődést. Szombaton mylady egy szál piros szegfűt tűzött ki, mert aznap reggel Gyurka egy rettenetes nagyságú piros szegfű-csokrot küldött névtelenül a szobájába.

- Ez sem elég neked, te buta, - izgattam Gyurkát, - eredj oda és mutakozz be. Eredj oda.

- Megörültél, - förmedt rám Gyurka, - egy úrinőhöz? Hogy botrány legyen? Nem merek.

Mylady elment mellettünk. Alig észrevehető, csúfondáros kis mosollyal. Gyurka majd megörült a szerelemtől. De nem mert odalépni.

Vasárnap elutaztunk. A vonaton nem láttuk myladyt. Gyurka megesküdt, hogy azonnal visszautazik Londonba. De erről a szándékáról rögtön letett, mert Folkestoneban az útlevélvizsgálatnál feltűnt a hölgy. Csak egy pillanatra. Angol útlevele volt és azonnal végzett. A mi magyar útlevelünkkel még pizsmogni kellett egy darabig.

De a hajón megint felfedeztük. Ott ült egy lócán. A lócán volt még hely négy embernek is.

- Gyere oda, - szóltam Gyurkának.

- Nem merek. Rögtön felkel és elmegy. És akkor én szégyenemben a tengerbe ugrok.

Faképnél hagytam Gyurkát, odamentem magam. Leültem. Mylady pillantása Gyurkát kereste. Gyurka gyáván lődörgött tíz lépésnyi távolságban. Erre már megmérgekedtem. Angolul oda kiáltottam neki:

- Gyere ide, valamit akarok mondani!

Öcsémuram tétozódott. Elsápadt. Elpirult. Majd tántorgó léptekkel, mondhatnám: hebegő léptekkel nagynehezen odajött. Megállt két lépésre. Rákiáltottam:

- Ülj ide mellém azonnal.

Mylady az arca elé kapta az angol illusztrált lapot, hogy nevetését ne lássuk. Gyurka tehetetlen báb gyanánt leült. Én fel akartam kelni. Gondoltam: most már egymás mellett ülnek, majd csak lesz valami. De Gyurka megragadta a karomat és odasúgott:

- Ha most elmégy, megöllek.

Maradtam. Ott ültünk hárman, némán, jó darabig. Ekkor mylady elővett a táskájából egy kis arany cigarettatárcát, kivett belőle egy cigarettát, a szájába tette és várakozóan körülnézett.

- Te, - súgtam Gyurkának, - ha nem adsz neki tüzet, belédugok.

Gyurka elévette az öngyújtóját, valamit hebegett és tűzzel akart szolgálni myladynek. De úgy reszketett a keze és különben is fűjt a szél, hogy képtelen volt az öngyújtót meggyújtani. Ez így tartott egy jó darabig. Mylady odahajlott és tartotta a cigarettát, de az nem gyult meg.

- Kicsoda maga? - kérdezte ekkor mylady kedvesen, gúnyosan és vidáman.

Gyurka dadogva bemutatkozott.

- Na végre, - szólt mylady.

Azzal benyult a táskájába, gyújtót vett elő és kényelmesen rágyújtott. Én ekkor már felálltam és kezdtem elsompolyogni. Egy negyedóra múlva messzibbről odalestem. Mély társalgásba merültek. A kijáratnál aztán közelükbe kerültem, mert a csomagjainkat egy helyre raktuk. Gyurka szemtelenül intett, hogy tűnjek el. Terhére voltam. Bölcsen odébb állottam csomagjaimmal, s a calaisi kikötőben más kupéba szálltam.

Párisba érkezvén nem is láttam őket. A szállóban Gyurka nem jelentkezett, noha megmondtam neki előre, hol fogok lakni.

Négy nap múlva a Grand Veneur nevű vendéglőben vacsoráztam párisi barátaimmal. Kis lugasok vannak ott, idilli fülkék kisebb társaságok számára. Mikor távoztunk, ott ültek az egyik lugasban mylady és öcsémuram. Abban a pillanatban rebbentek szét. Öcsémuram szája tele volt mázolván rúzzsal.

Ma aztán táviratot kaptam Gyurkától. Közli, hogy vőlegény. Szeptemberben esküsznek, itt, Budapesten. Önök is meg fogják ismerni myladyt. Nagyon, nagyon szép asszony, előre megmondhatom.

A MÚZSA

I.

Ezelőtt húsz évvel.

Gransky báróné, született Szentteleky Anna grófnő, harmadmagával lóháton poroszkált a Stefánia-úton. Kora reggeli lovaglásáról tért hazafelé férjével és Orczy báróval.

- Ja igaz, - mondta Orczy az István-út táján, - valamit akartam mondani magának, Anna. Holnap eljöhetne maga is a nővéremhez teára. Az a roppant érdekes ember lesz ott, akiről már annyit beszéltem.

- Miféle érdekes ember? - figyelt fel a kicsiny, de annál szőkébb Anna grófnő.

- Rácz Endre nevezetű, az a tanár. Akiről már mondtam, hogy milyen érdekes filozófiai dolgokat tud magyarázni.

- Ja igen, emlékszem. De mit érdekel engem a filozófia? Az unalmas és pláne egy tanártól. Miért ismerkedjem én meg egy tanárral? Bámulatos dolgokba akar maga belevinni, drága Mihály.

- Bocsánat, - szólt kissé sértődött hangon Orczy, - akár tanár, akár nem tanár, nekem nagyon jó barátom. Óriási tehetség. Az ismeretségével mindenki csak nyerhet. Valaha világhírű ember lesz. Hiába néz rám ilyen csúfondárosan, világhírű ember lesz. Én nem erőszakolom, hogy megismerkedjék vele, csak éppen gondoltam, hogy érdekelni fogja magát. Ez pedig ritka alkalom, mert sohasem jár társaságba. Nem lehet rávenni, hogy emberek közé menjen. Holnap délután is csak azért jön el a nővéremhez, mert ez az utolsó napja Pesten. Holnapután indul a frontra.

A szép asszony kicsit habozott. Kedvetlenül kérdezte:

- És híres ember ez a maga barátja?

- Egyáltalán nem. A kutya sem tud róla. Legfeljebb néhány akadémiai szakember. Egy nagy kötete megjelent ugyan, amelyet az én segítségével ő maga adott ki, de azt persze nem veszi senki. A lapok agyonhallgatták. Ott állnak a kötetek százszámra a lakásán. Ha nincs kedve eljönni, legalább olvassa el azt a könyvet. Maga legfeljebb a hatodik ember lesz az országban, aki elolvasta. Majd küldetek magának belőle.

- Egy ismeretlen filozófiai könyvet olvassak egy névtelen embertől? Maga igazán különös ember, Mihály. De csak küldje el. A teára nem mehetek, most jut eszembe, hogy a szabónőhöz megyek holnap délután.

Orczy nem erőszakolta tovább az ismerkedést. Harmadnap Anna grófnő palotájába egy könyv érkezett. Vaskos kötet. „Lélek és szépség”, írta Rácz Endre. Ajánlás is volt benne a szerző kézírásával: „Az egyetlen asszonynak, aki olvassa.” Anna grófnő félretette, mert előbb telefonálni akart valakinek. A telefon után pedig elfelejtette. Különben is únta volna felvágni.

Két hét múlva ez a Rácz Endre megjelent a veszteséglistán a halottak között. A lapok két-három sort szántak rá.

II.

Ezelőtt tizenöt évvel?

Orczy Mihály báró, mint ismeretes, a harctéren szerzett betegségében meghalt. Zűrzavaros időkre esett halála. Oldalági rokonai, akikre hatalmas vagyona esett, végrendeletében azt az utolsó akaratot találták, hogy a hagyaték közt fellelhető, mintegy hat kötetre terjedő kéziratot, egy bizonyos néhai Rácz Endre nevű fiatal tudós írásait, adassék ki ezer példányban magyarul és ezer példányban németül. Szerepelt a végrendelet mellékleteként egy névsor is, magyar és külföldi tudósoké, akiknek az örökösök kötelesek voltak elküldeni a könyveket.

A könyvek, mivel az örökség átvétele ezek megjelenésétől függött, megjelentek. Olcsó nyomdában, csúnya rotációs papíron. De azért itt-ott megjelent róluk egy-egy tudósítás. Többnyire így végződtek a közlemények: „A részletes méltatásra még visszatérünk.” Egyetlen napilapnak jutott eszébe, hogy a boldogult báró örököseihez kérdést intézzon Rácz Endre felől. Az örökösök el is mondták, amit tudtak: tanárember volt ez a Rácz, a báróhoz szoros barátság fűzte, legtöbbször Gransky báróné tudna róla mondani, mert Orczy Mihály akkoriban mindennapos volt a Gransky-háznál.

A hírlapíró felkereste Anna grófnét. Csak harmadszori jelentkezésre tudott hozzá bejutni.

- Rácz... Rácz... várjon csak... Rémlik nekem, hogy szegény Mihály emlegette. Talán össze is jöttünk. Tudja, szegény Mihály rendkívül fogékony volt kulturális dolgok iránt, amelyekre én szoktattam rá. Általában maguk nem tudják, ki volt ő. Ezt senki más nem tudja, csak én. Ismertem a lelke minden rezzenését, minden olvasmányát előbb én olvastam, aztán odaadtam neki, aztán megbeszéltük a dolgokat. Az emberek nem is tudnak egy ilyen hallatlan, egy ilyen fenkölt barátságot elképzelni, mint a miénk volt...

- Bocsánat, grófnő, de erről a Ráczról kegyeskedjék inkább...

- Rácz? Istenem, azok egyike volt, akikre szegény Mihályt figyelmeztettem. Majd szétnézek a dolgaim között és ha találok valami adatot, megtelefonálom önnek.

A hírlapíró elégedetlen arccal távozott, Anna grófnő pedig azonnal elfelejtette az egészet. De ugyanaznap délután történt, hogy kiselejtezte régi könyveit, hadd menjen a padlásra, ami nem kell. És megtalálta a hajdani Rácz-kötetet, benne az ajánlást. Meglepetten olvasta. Sehogysem tudott visszaemlékezni a könyv történetére. Hiszen annyi minden történt öt év alatt. Mindenestre gyorsan felvágta a könyvet és telefonált a hírlapírónak. Az már másnap eljött. Ámulva nézte a dedikációt: „Az egyetlen asszonynak, aki olvassa.”

- Hogyan kell ezt érteni, ha szabad megkérdezni?

- Édes Istenem, - vont vállat mosolyogva a grófnő, - ez a derék jó Rácz olyan rajongó természetű ember volt. Szeretett engem úgy nevezni, hogy „az egyetlen asszony”.

- Úgy. Van tudomása arról grófnőnek, hogy Rácz Endre a könyv ajánlásának dátuma után két héttel hősi halált halt?

Anna egy pillanatig gondolkodott. Aztán kivágta:

- Hogyne volna. De erről a tragikus dologról nem szeretek beszélni. Szegénynek komoly oka volt, hogy a frontra kíváncsozzék. Régi dolgok, hagyjuk ezeket.

A hírlapíró most már izgatott örömmel rohant el. Lapja nagy cikket hozott a következő vasárnapon. „A tündérszép mágnásasszony és a névtelen fiatal lángelme hófehér regénye.” A sorok között érezhető volt, hogy a grófnő és Orczy báró mély barátsága tragikus helyzetbe hozta az ifjú zsenit, aki a báró legjobb barátja volt. Mindenáron a halált kereste, mint egyetlen

megoldást. Kiment a harctérre és úgyszólván öngyilkosságot követett el. A megrázó lelki dráma titkos rugóit egyetlen asszony ismeri csak, de az nem beszél.

Anna grófnő érdeklődve olvasta a cikket és nekifogott a könyvnek, hogy elolvassa. A tizedik oldalnál abbahagyta. Nem értett belőle semmit.

III.

Ezelőtt öt évvel.

Mindnyájan emlékszünk, mekkora esemény volt, mikor Sir Henry Grubbe a Harvard-egyetemen egy álló félesztendőn át ismertette a nagy magyar lángelmét, Rácz Endrét, az új világszemlélet megalapítóját, akinek hátrahagyott műveit egy silány német fordítás segítségével ismerte meg, sajátmaga lefordította angolra és ki is adatta. Az egész tudományos világ felfigyelt. A magyar lapok hasábos közleményeket szenteltek a halála után felfedezett nagy magyarnak. Az a budapesti kiadó cég, amely a magyarnyelvű nemzeti díszkiadást megrendezte, nyomozást indított, hogy a szerzői jog dolgában kivel kell tárgyalni. Rácz Endrének örökösei nem maradtak. De jelentkeztek Orczy báró örökösei és a végrendelettel igyekeztek igazolni, hogy a szerzői jog felett a báró rendelkezett, ennél fogva ők azt is örökölték. A cég kutatásai rövidesen Anna grófnőhöz vezettek.

- Az Orczy-örökösök? - kérdezte ő lenézően, - ugyan mit tudnak az Orczy-örökösök? Még maga Mihály báró sem tudott sokat róla, hiszen csak az én kérésemre vette be a Rácz-dolgok kiadását a végrendeletébe. Én nem szeretek beszélni, de ha kényszeríteni fognak, akkor beszélek. Hogy ki keres a könyvön, az engem nem érdekel. De érdekel annak a zseniális embernek emléke, akinek én mutattam meg a méltó utat. Az emberek nem is tudnak egy ilyen hallatlan, egy ilyen fenkölt barátságot elképzelni, mint a miénk volt...

- Bocsánat, - szólt a kiadó cég vezérigazgatója, - mi a díszkiadás után szeretnők megíratni Rácz Endre életrajzát. Meg is bízunk egy kitűnő fiatal íróval, hogy a felkutatható anyagot gyűjtse össze. Nem engedné meg grófnő, hogy ez a munkatársunk felkeresse?

Anna grófnő egy kicsit hallgatott. Aztán megrázta aranszőke fejét.

- Így nem jó lesz. Az a fiatal ember csak szedjen össze mindent, amit tud, aztán a kész anyagot adja ide. Azt majd én ellátom jegyzeteimmel. És pótlólag talán el is mondok egyetmást, amit jónak látok.

A vezérigazgató hálasan megköszönte a grófnőnek a magyar kultúra iránt tanúsított jóságát. Miután megcsodálta a fekete, faragott ládában őrzött kötetet „az egyetlen asszonynak” szóló ajánlással, hódolva eltávozott.

Három hónap múlva Anna grófnő megkapta az anyagot. Belemerült. Olvasta, olvasta és kirajzolódott előtte egy szikár, magas, kékszemű, hallgatag ember alakja. Ifjúkora Lőcsén. Egyetemi évei Kolozsvárott. Tanárkodása Brassóban és Budapesten. Emlékezetes villamos-balesete. Megismerkedése Orczy báróval. Satöbbi.

Harmadnap fogadta a fiatal író.

- Gratulálok, a munka pontos és megbízható. Csak az utolsó hónapokról nincs eléggé informálva. Tudnia kell, hogy Endre el akart engem venni feleségül. Én hónapokig vívódtam. Nem társadalmi előítéletekkel, amelyekkel én sohasem törődtem. Hiszen szegény Endre egész oeuvreje, egész világnézete, amelynek kialakulásában nekem annyi részem van...

- Bocsánat, grófnő, Rácz Endrére nézve a külföldi kutatók is megegyeznek abban, hogy ő arisztokratikus lélek volt.

- Természetes, hogy az volt. Hogyan értett volna meg engem máskülönben? Hagyja, kérem, befejezni, amit mondok. Az én vívódásomnak az volt az oka, hogy részint a férjem mellett kellett maradnom, akit szerettem és aki nélkülem nem tudott volna élni, másrészt éreztem a roppant felelősséget, amely engem terhel, ha Endrét, ezt a korszakalkotó lángelmét, veszni hagyom. Az egyszerűen leírhatatlan, mit szenvedtem hónapokon át. Végre ő döntött. Tudtommon kívül ment ki a frontra. Én már csak onnan kaptam értesítést. Tábori lapon.

- Megvan az a tábori lap?

- Ezt hagyjuk. Szóval meg kell írnia, nagyon ki kell domborítania, hogy én mit szenvedtem. De életem eredménye megvan és soha el nem pusztulhat többé. Azokat a köteteket mégis én adtam a művelt világnak. Nélkülem Endre azokat soha meg nem írta volna. Remélem, az életrajz kéziratát látni fogom, mielőtt megjelenik.

- Okvetlenül. Ha valakinek joga van látni, az a grófné.

IV.

Ma. Beszélgetés két előkelő hölgy között.

- Mit szólsz: Anna megírja a memoárjait. Háromezer dollárt kap.

- Én csak kétezret hallottam.

- Hát kétezer. Az is nagy pénz. Bámulatos nő ez az Anna. Most már belátom, hogy félreismertem. Éveken át mindig azt hittem róla, hogy folyton hazudik, egy szavát sem lehet hinni. Most kiderül, hogy nem hazudik, hanem pokoli módon zárkózott. Ezt az egész Rácz-regényt senki sem tudta. Pedig mikor ez lejátszódott, húsz éve, nap-nap után együtt voltam vele. Soha erről a Ráczról, aki meghalt miatta, és akivel örült szerelemben voltak, nem hallottam egy szót sem.

- Örült szerelem, az talán sok. Lelki barátság volt.

- Ugyan ne légy naív. Az ura miatt szépíti. Megesküszöm neked, hogy szabályos, rendes, örült szerelem volt.

- Lehet. Én csak azt nem értem, hogy ez az Anna soha nem megy színházba, soha egy képet meg nem néz, soha egy könyvet el nem olvas, soha zenéhez nem értett, és mégis magába tudott bolondítani egy ilyen zseniális embert, mint ez a Rácz volt. Mert hiszen ma is csinos, harmincnyolcéves korára, nem mondom...

- Harminckilenc.

- Hát harminckilenc. Szóval ma is csinos, nem mondom, bár nekem túlkicsiny és elég molett is. De azért el tudom képzelni, hogy valakinek nagyon tetszik. De hogyan csinálta szellemileg? Ezt nem értem. Te érted?

- Nem. Megfejtethetlen. Az ura mit szól az egészhez?

- Mit szólna? Határtalanul büszke. Ráíratott újabb négyezer holdat. Ügyes asszony, nem kell féltetni. Szervusz.

- Szervusz.

ÖRÖKRE

I.

A leány összerezett és gyorsan visszahúzódott a csalitba. A szíve eszeveszetten dobogott. Mozdulatlanul, némán várt egy darabig. Még a szemét is behúnyta. Várta a döfést meztelen hátába. Vajjon milyen lehet meghalni? A kövégű dárda hegye recsegve beleszalad a testbe, nyomán elkezd ömleni a vér. Bizonyosan nagyon fáj. A medve rettenetesen ordít és hörög ilyenkor. Mikor összeomlik és eldől, görcsösen rúg még a lábával, aztán elcsendesedik.

Nagysokára kinyitotta a szemét. Aztán felemelte a fejét és óvatosan megmozdította. A halál nem jött. Úgy látszik, a zaj nem üldözőket jelentett volt. Talán valami bujkáló vadállat csörtetett keresztül a bokrokon, az ijesztette meg. Lassanként felegyenesedett. Mély csend hallgatott a rengetegben. Csak egy harkály kopogott a fán. Semmi nesz.

Megdörzsölte sötétbarna lábszárait, amelyeket égetett a csalán. A szíve dobogása csendesedett. Él, szökhetik tovább. Ha a törzsbeliék nem vették észre, hogy otthon hiányzik, nem is üldözik. És mehet tovább a völgy széléig, ott fel kell kapaszkodnia a kopasztetejű hegyoldalba, aztán a sziklás részen túl kinyílik az erdő sűrűje s messzire ellátni a túlsó völgybe. Ott, az éren túl, szokott üldögélni az idegen törzsbeli legény.

Ahogy felmerült gondolatában az idegen törzsbeli legény, megremegett a válla. Mióta is nézik egymást? Egyszer volt hó azóta. A rengetegben találkoztak először, mind a kettő eltévedt. Ahogy a kúszónövényektől zöldellő fatörzsek közt megpillantották egymást, megdöbbenve, földbegyökerezve állt meg mind a kettő. Szájuk nyitva maradt. Csodálatos dolog volt.

Azóta sokszor lesték egymást. A legény egészen a patakig merészkedett s onnan kémlelt fel a barlangok felé, s ha a lány kijött a száradó hálókhoz tenni-venni, úgy füttyentett neki, mint a mormota. A lány felkapta a fejét és nézett a füttyező irányába, amíg fel nem fedezte a lombok közül kandikáló orcát. Máskor pedig a lány vakmerően elosont hazulról, átcsörtetett a bozóton a túlsó völgyig, ahol az ér partjára láthatott. Füttyentett ő is, a legény feleszmélt. És megint csak nézték egymást kimondhatatlan szomjúsággal.

Jól tudták mind a ketten, hogy az életükkel játszanak. A két törzs között a folyó keleti partja jelentette az életet és a halált.

II.

A lány a tisztás széléig ért. Önkénytelen mozdulattal a nyakához nyult, ott van-e dús ékszere, a kagylókból való nyaklánc. Mert ahogy a sűrűn áttört a csapódó ágak között, az összefonódó iszalagok akadályain át, valami kósza gally beleakadhatott és letéphette. De nem: tapintó ujjai megéreztek helyén az ékszert.

Akkor hasonfekve előre kúszott a magas fűben a legszélső tölgyig. Ott felkuporodott és lenézett az érhez. Szeretett volna felsikoltani. Ott ült a legény a parton. Látni lehetett, mit csinál: lyukat fúrt a kőbaltába a nyél számára. A nádszálat odaillesztette a kődarabra, amelyre egy kis nedves homokot szórt és két tenyere között ügyes gyorsasággal sodorta a nádat, hogy annak köralakú éle tovább mélyessze az eddig fúrt vályút.

Nem, még nem kell füttyenteni. A lány még gyönyörködni akart benne, így, hír nélkül. Az arcában, a vállában, a boglyas hajában, a két izmos karjában. Nézte, nézte, a fűben guggolva. Boldogan nézte és szemét a boldogságtól könnyű futotta el.

Aztán mégis csak füttyentett. A legény egyszeriben összerezzent és felnézett. Kezében megállott a nádszál. Újabb fütty. A legény letette a nádat, felállott és izgatottan körülnézett. Törzse emberei közül senki sem volt a közelben. A lány felemelte barna karját. A legény gyorsan átgázolt az éren és jött az erdő felé.

A bokrok között vadul átölelték egymást. Azzal sem törődtek, hogy így álltukban valaki megláthatja ölelésüket. Nem szóltak semmit, csak egymás szemébe néztek és egymás arcát tenyérrel simogatták. Majd a legény kézenfogta a lányt és húzta maga után. Vitte, vitte, amíg a hegyoldalban egy barlang nyílásához értek. Csak négykézláb lehetett ott bekúszni. Előbb bekúszott a legény, utána a leány. Bent kitágult az üresség, a leány tapintó keze medvebőrt érzett maga alatt. Rézsútosan lefelé mélyült a barlang.

Tudta, hogy innen soha többé nem fog elmenni. Tudta, hogy ez a halálát jelenti. Mert őt már megvette egy törzsbeli két vetőhálón, őt dárdahegyen és őt baltán. Napszállatra észre fogják venni hiányát, keresni fogják és előbb-utóbb rájönnek boldog búvóhelyére, s akkor megölik. A legény éppen úgy tudta ezt.

Megfogták egymás kezét a sötétben. Örökre.

III.

Az éjszakai erdőben két láthatatlan test mászott előre. Két meztelen férfi. Mind a kettőnek kőből való, élesre és hegyesre köszörült kés a szájában. Lassan, nesztelenül, biztos irányban kúsztak előre. Tudták, hogy merre kell menniök. A sötétben is láttak, mint a hiúz. Kúsztak a barlang felé.

A barlang mélyén, a medvebőrön, holtfáradtan aludt a pár. Hat nappal előbb a kutyájukat vérbe fagyva találták, mikor hazajöttek. Ott hevert a kutya, nem messze a barlangtól, ott volt a nagy kő is, amellyel valaki szétverte a fejét. A holt kutya körül vérnyomok voltak, megmart ember vérenek nyomai. A nyomok messzire vezettek be az erdőbe, aztán eltűntek. A megharapott ember bizonyára bekötözte a sebet lapu-levéllal és kúszónövények fonalával. De jó munkát végzett. A barlang szája a széljárás ellen nyílt, a közeledők szimatát, a kutya megérezte volna.

Azóta tudták, hogy a halál vár rájuk. Menekülni nem tudtak sehova. Kutyát, amely őrizze őket, nem szerezhettek újat. A férfi törzséhez sem fordulhattak, az asszony törzséhez sem. Néhány napig föl váltva őrizték egymás álmát, de most már kimerültek. Mély álomban ott feküdtek egymás mellett a medvebőrön. Álmukban olykor felnyögtek az álmukat is nyomasztó félelemtől. Kezüik görcsösen fogta egymást.

Mikor a két ember megölte őket, nem is ébredtek fel. A testük is úgy maradt, ahogy feküdtek.

A gyilkosok óvatosan másztak hazafelé a sűrűben, szájukban a véres kőkés. A barlang mélyén a két halott görcsösen szorította egymás kezét.

IV.

A folyó mentén is, az ér mentén is sokszor, elképzelhetetlen sokszor leesett a hó és megint nyár lett. Az unokák aggokká nőttek, ezeknek unokái és ezeknek unokái is, elképzelhetetlen sok nemzedéken át.

És egyszer írtózatossá áradás szakadt a vidékre. Nemcsak erre, igen távoli vidékekre is. Rettenetes tömegű, rohanó tenger csapott át a hegyek fölött.

A nagy ítélet iszapos rohanása egy szempillantás alatt megtöltötte a barlangot. Vastag sár tolult be a nyíláson. De a csontokat nem bolygatta fel. Olyan volt itt a széljárás, hogy számtalan esztendőn át hordta a barlangba a port. A két halott felett már vastag réteg feküdt. Az áradás erre sodorta rá az iszapot, s ők, a két csontváz, békén fogták egymás kezét a földben.

V.

Az örgróf bányászai ércet kerestek. Szaporán dolgozott a csákány. A gödörből, amit kiástak, már nem látszott ki a fejük. Két bányász dolgozott itt, egy öreg meg egy fiatal.

Nem sziklás hegyek és patakos völgyek voltak itt már ekkor. Lankás, szelíd dombok vonalai hullámzóak a messze, messze látható tájon. A távolban ott látszott a gótikus kastély, ormán lengő lobogóval. Ezt nézte az alkimista, aki a gödör szélén állott és várta a bányászok dolgát. Babonás kristályüveget tartott a kezében. Ha abban a halványkék folyadék tejesedni kezd, megvan az arany. De únta folyton nézni, lassan ment a munka.

A fiatal bányász egy csákányvágás után megállt és kíváncsian lehajolt. Mozdulatára az öreg bányász is abbahagyta a munkát. És hogy mind a ketten abbahagyták, az alkimista lenézett hozzájuk.

- Mi az?

- Csontok, - felelte a fiatal bányász.

És lenyult, hogy felvegyen egy csontot. Az öreg bányász azonban megkapta a kezét. Az arcára rémület volt írva.

- Ne nyulj hozzá, embercsont! Ha hozzányulsz, a hetedik teliholdon innen meghalsz, velem együtt.

A fiatal bányász elsápadt és keresztet vetett. Az öreg is. Az öregnek valósággal vacogott a foga. Fényes napvilágnál úgy rettegett, mintha éjjélkor látta volna a környéken kísértő, híres, fejetlen asszonyt. Mind a két bányász felnézett a gödör szélén álló alkimistára. Az öreg közben földet rúgott vissza a kifehérlő csontokra, hogy ne is láthassa senki.

Az alkimista lenézett rájuk, majd a kristályüvegre pillantott. Aztán vállat vont.

- Nem bánom, hagyjátok abba. Holnapra majd új horoszkópot csinálók.

A bányászok kimásztak a gödörből. Vállukra vetett csákánnyal indultak a távoli kastély felé. Mögöttük ballagott az alkimista, mély gondolatokba merülve.

A két holttest nyugodtan és örökkévalóan fogta egymás kezét a földben.

VI.

A főhadnagy izgatottan állott az ezredparancsnok előtt.

- Ezredes úr, én archeológus vagyok. Háború előtt itt, éppen ezen a ponton, ásatásokat kezdett a washingtoni múzeum egy bizottsága. A tudomány nevében kérem, ne itt ássuk be magunkat.
- Megbolondult maga, főhadnagy? Hiszen most háború van!

A főhadnagy szeme könnyes lett az izgalomtól. Összetette a két kezét, úgy rimánkodott:

- Ezredes úr, ezen a parton a tavalyi ásatás egy kutyacsontvázat talált. Hallatlan érdekes lelet, otthon van Washingtonban. Nem tarthatok itt régészeti szakelőadást, de az amerikai tudománynak hallatlan fontos érdeke, hogy itt ne ássunk. Kérve kérem, ezredes úr, tegyünk a vonalat azon a majoron túl.
- De lássa be, hogy gyerekség, amit beszél. Ez a vidék pár nap múlva tűz alatt lesz. Akár mi ássunk futóárkot, akár a gránátosok ásnak tölcseért, az mindegy. Mi az, bolond maga? Sír? Egy főhadnagy sír?
- A tudomány, kérem... Ezredes úr ezt nem értheti. Ez olyan fontos lehet, mint a neandervölgyi ember.

Az ezredes vállat vont.

- Az ördög vigye el magát a pokolba a tudományával együtt. Majd telefonálok a tábornoknak, addig nem bánom, várjanak az emberek.

Az ezredes elment. Egy félóra múlva új parancs jött. Elmentek a majoron túlra. De jóformán el sem kezdték az állásokat, másnap megint új parancs jött. Előrenyomulás. A vidék elcsendesedett. A messzi ágyútűz nem is hallatszott ide. Csak néha berregett el az ódon gótikus romok felett egy repülőgép.

A föld méhében két csontkéz háborítatlanul fogta egymást.

VII.

Az ujságíró ásitott. Hanyagul a szája elé tartotta a kezét, de azt is lustán.

- Azt hiszem, professzor úr, itt már nem lesz semmi érdekes ma éjjel.

A tanár vállat vont, nem felelt. Nem is nagyon figyelt ide, az ásatási napszámások munkatempója izgatta. Október vége volt már és egy előre kijelölt nagy területtel el akart készülni még a hidegek beállta előtt. Ezért éjjel-nappal dolgoztatott. Ívlámpákat szereltetett a terület fölé, semmi pénzt nem kímélt. Tehette, mert nagyon gazdag ember volt és makacs kutató.

Egy asszisztens futva szaladt feléjük. Közben lihegve kiáltotta:

- Két kőbalta! És csontok!

A professzor futva megindult az ívlámpák tejszerű fényében. A lelet körül már csoport alakult. A professzor és az ujságíró átfurakodtak a nézőkön. Kiáltások hallatszottak: „Lámpákat ide! Bekapcsolni a négyes vezetékbe!”

A munkások félreállottak, a professzor két fiatal asszisztense kis, kézi ásóval letérdelt a lelet mellé. Azok szívdobogva dolgoztak. Egy férfi-csontváz részei kezdtek előtűnni. A csontdarabok mellől óvatosan szedték el a földet.

- Nem temető, - mondta a professzor meglepetten, - a szokott tárgyak hiányoznak, a csontváz fekvése is szokatlan.

Az egyik asszisztens már felegyenesedett, de a másik, amint a csontváz keze mellől még egy kis földet elvett, csodálkozva jobban odanézett: a férfikéznek sokkal több ujjperece volt, mint kellett volna. Tovább kapart és ásott, kimondhatatlan óvatossággal. És ahogy a többiek lélegzetvisszafojtva lesték, lassan előtűntek egy kisebb kéz csontjai, majd egy alsókar, egy felsőkar, egy váll, egy női medence. Végül egy női csontváz.

- Semmi tárgy? - kérdezte a professzor.

- Eddig semmi.

- Hát akkor most hagyjuk abba. Fél három van. A lelet fölé vitorlavásznat kérek, mert lehet, hogy eső lesz. Két ór itt marad. A munkások tovább dolgoznak a nyolcas parcellánál. Reggel hatkor váltás. Holnap a két csontvázat kiemeljük „in situ”. Most menjünk, szerkesztő úr, útközben megmagyarázom a lelet fontosságát.

- Mi az, hogy „in situ”, professzor úr?

- Ez régészeti műszó és azt jelenti, hogy a csontvázakat a földréteggel együtt eredeti lelőhelyzetükben emeljük ki. Igen érdekes probléma, hogy ez az emberpár, alighanem házaspár, hogyan került ilyen helyzetben a földbe. Holnap többet fogunk tudni.

Beszélgetve elhaladtak. A két asszisztens vízhatlan ponyvát feszített ki a két csontváz fölé. Azok fogták egymás kezét.

VIII.

A British Múzeum anyagot kért, illő csere ellenében Washingtonból. Hosszú és elkeseredett alkut jelentő levélváltás után az „in situ” kiásott emberpár Londonba került, két kínai váza pedig, amelyek hatalmas vagyont képviseltek, külön megbízottal átment Londonból Washingtonba.

Az üveg alatt ott fekszenek egymás mellett a férfi és a nő. Katalógizálva vannak. A katalógus megjegyzi, hogy mind a kettőnek bal mellkasán kőfegyvertől eredő sérülés nyomai láthatók. A nézők érdeklődve hajolnak az üveg fölé. Aztán véget ér a nap, a termek kiürülnek. Besötétedik. Éjszaka mély csönd van a múzeumban. Csak az inspekciós éjjeli őr lépései hangzanak olykor végig a kőkorszakfolyosón.

A két kéz fogja egymást a sötétben. Örökké és elmulthatatlanul.

ŐRNAGY ÉS KÖZLEGÉNY

Kurz őrnagy most jött vissza a szállására. A szobában is kapkodás volt, csomagolás, készülődés. És odakint is nyüzsgő izgalom dobogtatta egész Marosvásárhelyt, a város tele volt katonasággal, dübörgő ágyúkkal, vonuló szekerekkel, Bem tábornok éppen most indult el kocsin Erdőszentgyörgy felé. Minden izgult és mozgott, csak ez a közhonvéd állt mozdulatlanul az ajtóban, mint a cövek. Az volt a dolga, hogy aki jön az őrnagy urat keresni, azt bejelentse. De az őrnagy urat, aki ott bent sebtiben szedegette térképeit, most nem kereste senki. A közhonvéd tehát állott mozdulatlanig és nézte a szemközti ház falát. De csak kívülről volt mozdulatlan ő is, a lelke éppen úgy nyüzsgött és háborgott, mint az egész felriasztott, idegen város. Azon tűnődött Biró Sándor huszonhatéves tímárlegény hogy vajjon meddig fog élni: egy napig-e még, vagy ötven esztendeig. S ez a tűnődés fakó sápadtságot vont az arcára.

Mert mégis jött valaki az őrnagyot keresni. Fiatal tiszt volt ez, de rangja jelzését elfedte a zubbonya nyakára előírásellenesen kihajtott fehér inggallér. Nagy bozontos haja volt, dombrú homloka, állán kicsiny szakáll. Szemében lázas izgalom.

- Itt van Kurz őrnagy úr?

- Igenis, itt van.

- Petőfi őrnagy akar vele beszélni, de rögtön.

Biró Sándor közhonvéd meglepetten pillantott rá a híres emberre, akit most látott először. Bejelentette. Kurz őrnagy bólintott, de Petőfi őrnagy már bent is volt nála. Az ajtó becsukódott.

A közhonvéd szeretett volna kíváncsian hallgatózni, de félt, hogy belülről rányitják az ajtót és rajtakapják. A híres ember nagyon érdekelte. Olyan legény volt, hogy szerette a nótát, meg a verset és izgalommal töltötte el, hogy személy szerint lát egy olyat, aki ezeket csinálja. Aztán meg olvasta a János vitézt, ezt a gyönyörűséges verses mesét, amellyel nem tudott betelni. Ez a Petőfi csinálta azt is. Micsoda esze lehet az ilyennek.

Nyílt az ajtó. Petőfi őrnagy visszaszólt:

- Nagyon köszönöm, őrnagy úr. Én nem megyek el innen, itt várom meg a kocsit. A holmimat felvesszük majd, a ház útbaesik.

Az ajtó becsukódott. Petőfi őrnagy megállott, nagyot sóhajtott és végigsimította arcát. Látott rajta, hogy igen fel van indulva. Aztán tétlenül körülnézett és rápillantott a közhonvédre. Megszólította:

- Hová való vagy, fiam?

- Nagykanizsára.

- Nagykanizsára? Hogy kerülsz ebbe a táborba, hiszen messze van az ide.

- Az úgy volt, őrnagy uram, hogy az én mesterségem a tímárság. Mikor felszabadultam, én is nekiindultam a vándorútnak. Itt osztán Gyulafehérvárt találtam egy derék, öreg tímármestert, bizonyos Kiss Mózes nevezetűt. Ahhoz beállottam. De ez még negyvenhatba vót.

Az őrnagy bólintott.

- Persze, - mondotta, - mikor aztán jött a nagy idő, beállottál.

A közhonvéd egy darabig hallgatott, aztán megrázta a fejét és csendesebben mondta:

- Nem, instállom. Én csak három hete hordom ezt az angyalbőrt. Egy álló esztendeig csak otthon ültem. A többiek elmentek, de én otthon ültem. Nem csaptam fel.

Petőfi őrnagy, aki eddig izgett-mozgott várakozó nyugtalanságában, egy-két lépést tett fel s alá s úgy beszélgetett a katonával, most megállott és ránézett. Volt valami felelősségrevonás a hangjában, mikor megkérdezte:

- Miért nem csaptál fel?

A tímárlegény felnézett az őrnagyra.

- Nem beszéltem én erről senkinek. De az őrnagy úrhoz valami bizodalمام van. Az őrnagy úrnak elmondom, mintha a templomban mondanám az Istennek. Az én gazdámnak, annak a Kiss Mózesnek, van egy Piroska jánya. Mink ketten értjük egymást. Én osztán egy esztendeig nem csaptam fel, mert mindig arra gondoltam, hogy ha meghalok, az nagy baj lesz. Hát csak maradtam. De nem kívánom azt a maradást senkinek. A szégyentől éjszakákon keresztül egy szemhúnyást nem aludtam. Mind mondtam magamban: no, Biró Sándor, hát élsz, élsz, de nincs köszönet benne. Jobb volna mégis csak menni. De ha Piroskát megláttam, megint le-süllyedt a szívem a mejjembe. Nem lehet meghalni. Így kínlódtam én, uram, nappalról éjszakára. Most három hete nem bírtam tovább. Hajnaltájt eljöttem a háztól. Búcsú nélkül, mert attul féltem, hogy ha búcsúzni kezdek, ott ragadok. Most osztán itt vagyok.

A tímárlegény csendesen kezdte ezt a mondókát, a paraszti származás anyaföldszerű nyugal-mával. De a végén remegett a hangja. És érezni lehetett, hogy valami rázza belülről. Petőfi őrnagy figyelmesen nézte.

- Félsz, hogy meghalsz?

A katona néma bólintással felelt és mereven nézte a földet. Ott álltak ketten: nem az őrnagy és a közlegény, akik így nem is beszélhettek volna, hanem két fiatal férfi, egyforma korúak, egyazon talajból valók.

- Hallgass ide, - szolt az őrnagy, - én összeveszttem a honvédelmi miniszterrel magával és kitettek katonáéktól. Nekem is van otthon valakim, feleségem. És még kisgyermekem is, aki neked nincs. Mégis idejöttem, akár civilnek. Bem apó mellé. Ő rögtön visszaadta őrnagyi rangomat, de nem engedte, hogy vele menjek, mert ahova ő most ment, ott baj lesz. Még meg is tiltotta, hogy utána menjek. Tudod-e, hogy most miért vagyok itt? Mert megkértem Kurz őrnagy urat, aki megy a tábornok úr után Erdőszentgyörgy felé, hogy vegyen fel a kocsijára. Megyek oda, ahova nem volna muszáj. Ahova nem is volna szabad mennem. De én megyek.

A közlegény meghökkenve nézett Petőfire, akiből valami megfejthetetlen tűz áradt. Különö-sen a szeméből, amely most olyan volt, mint egy eszelőse. Ugyanekkor kocsizörgés robogott a ház felé. Az őrnagy felfigyelt. Teste megrándult, mint a fogolymadáré, amely csapni szeret-ne szárnyaival.

- Itt a kocsi, - kiáltotta, - gyerünk!

Lótás-futás keletkezett, bentről kiszaladt Kurz őrnagy, tisztok jöttek sietve. A két őrnagy, Kurz és Petőfi, felült a hátsó ülésre, a szemköztire még két tiszt. A bakra a közhonvéd került a kocsis mellé. Indultak, vágató irammal. Menetelő csapatok mellett haladtak el. Mikor már elhagytak két sarkot, egyik ház előtt Petőfi megállította a kocsit és intett a közhonvédnek, hogy menjen neki segíteni a csomag körül. Mikor haladtak befelé az udvaron, a tímárlegény megszólalt:

- Ha az őrnagy úr mellett maradhatnék, mindjárt könnyebb lenne a dolog.

Petőfi megállt és ránézett.

- Nézz jól a szemem közé!

Egymás szemébe néztek. A költő tekintetében volt valami kimondhatatlan, ami már nem ebből a világból eredt. A közhonvéd egész testében megremegett tőle. S az őrnagy így szólt, mialatt kezét a legény vállára tette:

- Ahogy mi most egymás szemébe nézünk, az több a te Piroskádnál. Most siessünk.

Pár perc múlva vágatva rohant velük a kocsí. Az úton nem beszéltek többet. A közhonvéd ült a bakon, az őrnagy ült hátul a kocsiban. Este Keresztesre értek és ott háltak. Másnap reggel indultak tovább a tábornok után a segesvári országúton. Héjjasfalvánál utól is érték. Itt már puskaropogást hallottak, azok az orosz előőrsek lövöldöztek, akik Fejéregyházától Segesvár felé vonultak vissza. Az utasok leugráltak, beleolvadtak az izgatott táborba.

Egy óra múlva a tímárlegény tűzbe került. Tudta, látta és hallotta, mi történik körülötte. Vijjogva süvítettek el mellette a golyók, itt is, ott is félelmes búgással jöttek az ágyúk iszonyú üzenetei, a szomszéd katona elbukott és vér jött ki a száján, amott borzasztóan ordított egy sebesült. De, mintha valami mámor szállott volna az agyára. Csak állott és állott és összeszorította a fogát, s valami boldog, alaktalan hörgésben tört ki lelkéből a bátorság félisteni érzése. Az idő érzését elvesztette, lehetek percek, lehetek órák. És mikor fülébe csapott a parancs, hogy fusson a többiekkel a kukoricaföldeken, dühös zokogás tört ki belőle, minden ösztöne azt parancsolta, hogy visszaforduljon behúnyt szemmel, mintha egy porszem a maga egyetlen erejével akarná összezúzni a földgömböt.

Héjjasfalvánál összetorlódtak az ütközet élvemaradottjai. Vad rendetlenségben mentek egymásnak innen is, onnan is, hogy összepatakzó erek gyanánt menekvő folyammá egyesüljenek az országúton. Egy fiatal hadnagy elborult arccal, rekedten ordította, szemközt fordulva a rohanókkal:

- Itt kell maradni, fedezni kell, ha megdöglünk is! Ki marad velem? Hé, hé, nem mertek a szemem közé nézni?

A tímárlegény egyszerre ziháló mellel megállott. Az a csodálatos pillantás sugárzott a szemébe még mindig. Magasra emelte szuronyos puskáját, mint egy lobogót és odakiáltotta a hadnagy felé:

- Itt maradok!

A szemében vadul villogott a halállal nem törődő élet. Amott messze a segesi vár alatt már lehúnyódott az a szempár, amely mögött némán hallgatott az élettől nem törődő halál. De a tímárlegény ezt nem tudta. Szenvedélyesen kiáltozott a többiekre:

- Emberek, emberek! Ide, ahol én vagyok!

A ROZSÁLYI REJTÉLY

I.

Mikor Génuában már összegyülekeztek az utasok a hajó fedélzetén, Gedeon elnök úrba beleütközött egy fiatalember. A téglagyáros bosszankodva fordult oldalt a leánya mellől, a beleütköző fiatalember pedig összeütötte a sarkát.

- Alázatos tisztelettel, méltóságos uram. Boldogan látom, hogy együtt utazunk.

A zord apa hűvös méltósággal válaszolt:

- Sajnálattal hallom, hogy ez az undok és magyartalan köszönési mód, hogy „alázatos tisztelettel”, ennyire elharapódzik még azok között is, akik az ifjúság nevelésére vannak hivatva. Vagy legalább is lesznek hivatva.

Azzal karonfogta leányát és tovább hurcolta. A fiatalember lesújtottan ottmaradt. Jól megérezte az arra vonatkozó célzást, hogy tanári oklevele megvan, de állása még nincs. Az apa pedig haragos gyanakvással nézett gyermekére, Gedeon Kató úrleányra.

- Te tudtad, hogy ez az izé is evvel a hajóval utazik?

- Fogalmam sem volt - rebegte az úrleány.

De az arcára volt írva, hogy nagyon jól tudta.

II.

A körutazás első állomásául Nápolyt tüntette fel az olasz hajó menetrendje. Itt sikerült Geőcze Ferenc középiskolai tanárnak első ízben szóba elegyednie apával és leányával. A mólóra együtt szállottak le a hajóról és véletlenül, vagy nem is nagyon véletlenül, egymás mellé kerültek a város megtekintésére induló autóbuszban. Itt a kormányfőtanácsos téglagyáros először leejtette a messzelátóját. Az ifjú tanár hanyatthomlok nyult utána és felkapta. Azután leejtette a kesztyűjét. Az ifjú tanár viharosan felvette és átadta. Még ültében is meghajolt. A zord apa néhány kegyes szót vetett oda neki. Csak úgy immel-ámmal.

Mikor útközben egy óriás, ódon épület mellett haladtak el, az idegenvezető így kiáltott bele a szókéntbe:

- Il Castello Nuovo.

- Mi lehet ez? - szólt a tanár inkább önmagának.

- Ez a hajdani nápolyi királyok székhelye volt, - szólt azonnal a gyáros, - és egy történelemszakos tanárnak illenék tudni, hogy Beatrix királyleány, Mátyás királyunk hitvese, a Castello Nuovóban töltötte gyermekéveit.

Geőcze Ferenc, bölcsészeti doktor, mélyen elpirult és többet nem mert megszólalni. Annál beszédesebb volt az apa.

- Fel is fogok erről olvasni a Régészeti Társulatban. Már úgyis régóta macerálnak, hogy választmányi tag létemre nem tartottam felolvasást évek óta.

A Tiszavidéki Régészeti Társulatról volt szó, amely az ifjú tanárt szótöbbséggel visszavetette a legutóbbi tagfelvétel alkalmával.

III.

Capri szigetén nem mert közeledni hozzájuk. Szirakuzában közvetlenül mögöttük bandukolt, de az apa merev tartásán meglátszott, hogy nem tanácsos megszólítani. És ugyanígy volt Tripoliszban is. Ott is közvetlenül nyomukban csetlett-botlott a többi turista közepette. Azt a cédulát, amelyre „Örökre, Kató” volt írva, észrevétlenül át tudta venni a leánytól, de szólni nem szólhatott. Az apa emberevő arca elvette merészségét.

Egyik kis sikátorban ódon arabs ház törmelékei heverték. Az idegenvezető magyarázott valamit a házról, de azt nem lehetett megérteni. Valami nevezetes épület lehetett. A gyáros felvett egy márványkockát, amelyen vésett arab írás látszott, de régiséggyűjtő szenvedélyén győzött a feddhetetlen jellem. Visszatette a kockát a földre. Ország-világ láthatta orcáján, mennyire szeretne volna az iratos követ megtartani.

Geőcze Ferenc jelleme nem volt ennyire finnyás. Egy óvatlan pillanatban felvette a követ és zsebébe rejtette. Elhatározta, hogy ha visszatérnek a hajóra, felajánlja ajándékkul a megszelídítendő apának.

A hajón azonban eszébe jutott, hogy a lopás nyilvánvaló, az apa aligha fogadná el a követ. Sőt még mennydörgően össze is teremtené.

IV.

Rodosz szigetén sem beszélhetett velük, Korfu szigetén sem, Athénban sem, Brioniban sem, Velencében sem. Onnan vasúton jöttek haza, egyenesen Tiszafüzesre, de nem ugyanazon fülkében.

Otthon azután Geőcze Ferenc állástalan tanár elhatározta, hogy átadja a követ. Azt fogja mondani, hogy Tripoliszban vásárolta. Már azt is szépen kifőzte magában, hogy milyen alkalommal adja át: a Zsófia-Egylet tiszai kirándulása alkalmával. Ott tánc lesz, halászlé, cigányzene és hangulat.

Valóban ki is vitte az arabs márványdarabot a kirándulásra. Hogy, hogy nem, véletlenül adódott egy pillanat, mikor a lacikonyha felé ment, a sűrű lombú fák közt szembe találta magát Katóval.

Ő is gyorsan körülnézett. A leány is gyorsan körülnézett. Aztán megfogták egymás kezét és arcuk lassan, gyáván közeledett egymáshoz. Éppen a csók következzék volna. Ekkor, mintha a földből bújt volna ki, ott állt előttük az apa.

- Hallja, öcsém, - mondta haragosan, - ha még egyszer meglátom a leányom körül, letöröm a derekát. Az én leányomat örökre verje ki a fejéből. Te pedig azonnal takarodj a nagynénédhez.

A tanár ottmaradt szégyenével és bánatával. Lassan elindult a Tisza egy távoli, néptelen partrésze felé. És ott bedobta a vízbe az iratos követ.

V.

Őszre az a nagy eset történt, hogy kinevezték. Óradíjas helyettesnek. Ugyanekkor újra jelentkezett felvétel céljából a Tiszavidéki Régészeti Társulatnál. Most már felvették, de csak hét szóval hat ellenében.

Ugyanekkor a Tiszaháti Híradóban szenzációs közlés jelent meg, mely szerint Gedeon Géza kormányfőtanácsos fürdés közben rendkívül értékes leletet halászott ki a Tiszából Rozsálynál. Márványkő ez, valamely régi építkezésből való. Gedeon Géza most dolgozik azon, hogy a kő keleti szövegű feliratát megfejtse és hír szerint rendkívül érdekes következtetéseket fog levonni a leletből. Ezek szerint a török hódoltság idején ezen a vidéken északafrikai eredetű török haderő tanyázott és nagy építkezési kultúrája kellett, hogy legyen.

Pár hét múlva a Régészeti Társulat kitűzte a műkedvelő tudós ember régészeti felolvasását. Az óradíjas helyettes tanár a felolvasás előtti napig küzdött magával. Akkor elment a Gedeon-házba. A zord apa nem akarta fogadni, kijött hozzá az előszobába.

- Mi tetszik? - kérdezte szigorúan.

- Az arabs kő dolgában jöttem, méltóságos uram. Ne tessék arról felolvasni. Azt én dobtam a Tiszába.

Erre már bevezette, leültette és végighallgatta. Utána gondolkozott egy darabig, aztán így szólt:

- A maga meséjéből egy szót sem hiszek, fiatalember. Én a felolvasást holnap megtartom. Ajánlom magamat.

De látszott, hogy nagyon izgatott.

VI.

Másnap nagy közönség jelent meg a Városi Zeneiskola dísztermében. Az elnöki megnyitó után Gedeon felolvasása következett. Igen érdekes felolvasás volt. Bebizonyította, hogy Rozsály mellett török hódoltság-korabeli kőpalota romjainak kell heverniük. Ásatással azokat okvetlen meg lehet találni. Az is bizonyos, hogy a hazánkat dúló török hordák idekerült része afrikai arab fegyveresekből állott, amiről eddigelé nem tudott a történelem, minélfogva a rozsályi követ méltán lehet a magyar régészet Champollion-kövének nevezni.

A felolvasás óriási tapsot kapott. Következett volna a főtőkári jelentés. De ekkor felállott Geőcze Ferenc rendes tag és szót kért. Az elnök meglepetésében megadta a szót. A tanár felállt. Éppen szemközt állott a felolvasóval, aki még nem jött le az emelvényről. Egy álló percig farkasszemet néztek. Akkor a tanár így szólt:

- Azt hiszem, az összes jelenlevők érzelmeinek adok hangot, mikor indítványozom, hogy a felolvasó úr öméltóságát ezért a korszakalkotó tudományos tetteért egyhangulag a Társaság dísztagjává válasszuk.

Erre hatalmas éljenzés következett. Még akkor is éljeneztek, mikor az elnök így szólt: „Határozatilag kimondom”.

Az ülés befejezte után a felolvasó odalépett az ifjú tanárhoz és így szólt:

- Köszönöm, kedves öcsém. Legyen szerencsém holnap fél kettőkor ebédre.

VII.

Eljegyzéskor már mindenki bepityizált, mikor az immár nem zord apa félrehívta leendő vejét.

- Mondd csak, valami nagyon bizgat engem. Te dobtad azt a követ a Tiszába, vagy nem?

A vőlegény átölelte leendő apósa vállát.

- Nézd, papa, a történelemnek számtalan megoldatlan titka van. Maradjon ez a rozsályi rejtély. Isten éltesen sokáig.

És koccintásra emelte poharát.

A SZÍNÉSZNŐ

I.

Szégyen, nem szégyen: a várakozó férfit bizony elnyomta az álom. A feje szépen oldalt fordult a karosszék szövetén, félkeze lelógott a támla mellett és alatta ott hevert a szőnyegen az a Balzac-regény, amelyet taláломra levett volt a könyvespolcra, hogy várakozás közben lapozgasson benne. Arra eszmélt fel, hogy az asszony ott áll előtte. Felugrott és a keze után nyult, hogy kézcsókkal üdvözlje.

- Bocsáss meg, - mondta álmos zavarral, de mosolyogva, - elaludtam. Hogy vagy?

- Én is majd elaludtam a kocsiban. Rettentő fáradt vagyok.

A szobalány ott várakozott mellettük. Az asszony bundástul jött be, a hideg előszobában nem akarta letenni a bundáját. Most kibújt belőle, kalapját, kesztyűjét, táskáját is odaadta a lánynak.

- Mi volt a színházban? - kérdezte a férfi.

- Elég jó ház. A második felvonás után nyolc függöny. Gyere vacsorázni.

Átmentek az ebédlőbe. Két teríték állott az asztalon. A színésznő előtt tojástartó, egy pohár tej és gyümölcs. A férfi előtt hideg hús, sör. A lány hozta a két lágy tojást. Elkezdtek enni. És közben egymásra pillantottak. Gyengéden, szeretettel, de holtfáradtan mind a kettő.

- Tulajdonképpen szerettem volna már tízkor lefeküdni, mert alig állok a lábamon, - mondta a férfi, - holnap is hétkor kelek. De akkor nem láttalak volna. Úgy mult volna el a nap, hogy nem látlak.

Az asszony átnyult az asztalon, hogy kezét egy pillanatig rátegye a férfi kezére.

- Hiszen csak ezen a bemutatón túl volnék már. Igazán borzasztó ez a hajsza. Reggel rohanni próbára, háromig dolgozni, utána enni is alig érek rá, rohanni szabónőhöz, kalaposhoz, fényképészhez, már itt is van az esti előadás, és ha most lefekszem, még tanulnom kell a szerepet az ágyban. És másnap elejétől kezdve megint az egész.

A férfi mosolygott.

- Én sem panaszkodhatom. Nyolckor bent vagyok a klinikán, kemény munka délig, alig ehetem, utána a prakszis, rendelek nyolcig, fél kilencig, akkor holtfáradtan neki a könyvnek, írni, írni, írni. Csinos kis életünk van mind a kettőnknek, mondhatom. Mértél lázat?

Az asszony ideges lett és türelmetlen.

- Jaj, hagyjál most a lázzal. Nem bírom. Vagy van lázam és akkor csak idegesít a tudat és zavar a munkámban. Vagy nincs lázam, akkor pedig minek mérjem? Majd bemutató után. Megígérem, hogy rendesen fogok viselkedni. Holnapután már házi főpróba.

A férfi nem szólt, néma szemrehányással csóválta a fejét. Az asszony folytatta.

- Majd megint úgy teszek, hogy bemegyek a szanatóriumba, egész nap fekszem, csak játszani kelek fel. Jó lesz?

Jó darabig nem felelt a férfi. Aztán vállat vont.

- Mit csináljak, ha nem bírok veled. Meg kellene téged verni, mint a kisgyereket. De hiszen ha megesküdtünk, ez mind másképp lesz. Majd akkor rendbe szedlek.

Hirtelen felugrott és riadtan nézett az asszonyra. Az holtápadtan, alétan hanyatlott hátra a széken, keze leejtette a kis kanalat.

- Rosszul érzed magad?

Már ott volt mellette, vizes poharat tartott a szájához. Az asszony behúnyta a szemét. Lassanként felocsudott.

- Semmi, már el is mult. Egy kicsit elszédültem a kimerültségtől.

A férfi a keze után nyult. Kitapintotta az ütőeret. Figyelte. Az arca elkomorodott.

- Feküdj le, drágám. Jó volna, ha a holnap próbát kihagynád.

- Ó, te csacsi, hogy képezed ezt? Teljesen lehetetlen. Most már muszáj erőt venni magamon. Majd bemutató után pihenek egy nagyot és rendbejövök. Egyél még, hiszen alig ettél valamit.

- Köszönöm, magam is olyan fáradt vagyok, hogy semmi étvágyam. Vedd tudomásul, hogy nagyon haragszom rád. Ez így nem megy tovább. Holnap írok a nővérednek, hogy szídjon össze, én már nem bírok veled. És holnap, ha törik, ha szakad, időt kell szakítanod, ki kell jönnöd a klinikára. Alaposan meg akarlak vizsgálni.

- Nem, nem...

- Egy szót se halljak. Muszáj. Ne is próbálj ellenkezni. Beülsz egy taksziba, kijössz, váratod a kocsit, egy órán belül megint ott lehetsz a próbán. Figyelmeztetek, hogy kockáztatod a bemutatót. Úgy le vagy romolva, hogy az ember elszörnyed. Most azonnal fekédj le és ne tanulj szerepet, hanem pihenj.

- Úgysem tudok elaludni. A kimerültségtől.

- Beveszel egy altatót. Abból, amit a mult héten írtam.

- De úgy irtózom az altatótól...

- Be fogod venni. Egy altató sokkal kevesebbet árt a szervezetednek, mint egy éjszakai hiányzó alvás. Tehát holnap délelőtt várlak. Erre ne is felelj, mert össze fogunk veszni. Jó éjszakát.

Az asszony bágyadtan elmosolyodott.

- Jól van, kimegyek. Szeretsz?

- Imádlak.

Megölelték egymást. A szemét mind a kettő behúnyta. Sokáig álltak ott némán, karjukban tartva egymást. Végül a férfi hagyta abba az ölelést. Még egyszer megcirógatta az asszony haját.

- Ja igaz, - mondta az asszony, - említetted, hogy írsz a nővéremnek. Ne írné neki.

- De írok.

- Ne írné, beszélj vele személyesen. Ma írt, hogy jön. Itt akar lenni a bemutatón.

- Ne mondd. Ez érdekes ujság. Nagyon örülök, hogy végre megismerem. Levélben már olyan jó barátok vagyunk, ideje, hogy személyesen is azok legyünk.

- Bámolni fogsz, mennyire hasonlítunk egymáshoz. Kiskorunkban a zárdában csak úgy tudtak megkülönböztetni bennünket, hogy különböző színű szalagot hordtunk a hajunkban. Olgának kék szalagja volt, nekem piros. Később is sok mulatságos dolog történt, hiszen ezeket meséltem neked. Előre figyelmeztetek, hogy bele ne szeress.

- Arról nem állok jól, - mosolygott a férfi. - Mikor érkezik?
- Még nem tudom. Várom a táviratot. Lehet, hogy már holnap. Ha tudok valamit, telefonálok.
- Isten veled, drágaságom. Aludj jól.
- Jó éjszakát, szívem.

II.

A vizsgálatnak vége volt. Az asszony kérdő tekintettel nézett a férfira. Az vállat vont.

- Úgy van, ahogy mondtam. Közvetlen nagy baj nincs, de ha azonnal nem változtatsz az életmódodon, akkor baj lesz, megmondom őszintén.
- Jó, ezt majd megbeszéljük. Most rohanok vissza a színházba, a próba áll.
- Helyes. A nővéreddel ebédelsz?
- Igen. Ő majd fel fog hívni téged, megbeszélni, hogy mikor találkoztok. Este együtt vacsorázunk ugyan, de ő szeretne veled előbb úgy beszélni, hogy én ne legyek ott. Képzem, hogy le fogjátok rólam szedni a keresztvizet.
- Bizony le. Most siess, szívem.

Elbúcsúztak. Az asszony elment. A férfi utána nézett, még akkor is, mikor az ajtó becsukódott. Aztán odament az íróasztalhoz, leült, fejét a két tenyerébe támasztotta, nagyot sóhajtott és sokáig mereven nézett a semmibe.

III.

- A tanársegéd urat kéri a telefonhoz.
 - Kicsoda?
 - Ásvayné önnagysága. Azt mondtuk: nem tudjuk, itt van-e, majd megnézzük.
 - Itt vagyok, hogyne.
- Ment a telefonhoz.
- Halló, itt Fónagy tanársegéd. Csókolom a kezeit.
 - Halló, jó napot. Nagyon örülök, hogy végre megismerem magát. Mikor láthatjuk egymást?
 - Mennél előbb. Nem jöhetne el délután a rendelésem alatt? Három és nyolc között bármikor.
 - Jó lesz fél öt körül?
 - Kitűnő. Az inasnak szíveskedjék megmondani a nevét, az majd körülvezeti, hogy ne kelljen várni. Igazán örülök, hogy végre megismerem. És nagyon kíváncsi is vagyok arra a bizonyos hasonlóságra.
 - Ó Istenem, ikreknél ez előfordul. Azonkívül az én hajam jóval sötétebb, mint a Máriáé. A hangomról is hallhatja, hogy jóval mélyebb.
 - Úgy van, ezt már konstatáltam.
 - Láss. Hát akkor előre örülök és a viszontlátásra.
 - Kezeit csókolom, viszontlátásra.

IV.

Ott álltak ketten szemközt egymással.

- Igazán hallatlan hasonlóság. Az ember szinte zavarba jön. Foglaljon helyet.

- Köszönöm. Ugy-e, mennyire hasonlítunk?

- Meghökkenő. Csak a haja más. És a beszédmodora. A lényében is van azért valami különbség. Mária kevésbé élénk.... hogy fejezzem ki magam...

- Értem, mit akar mondani. Így is van. De most nem akarom feltartani, este beszélgethetünk eleget. Most térjünk a tárgyra. Engem a Mária egészségi állapota nagyon aggaszt. Maga őt éppen ma vizsgálta meg, ugy-e?

- Igen.

- Nos?

A férfi nem felelt rögtön. Gondolkozott.

- Mielőtt a kérdésre felelnék, - mondta végül, - szeretném valamire megkérni.

- Tessék.

- Máriával úgy beszéltek meg, hogy nyáron esküszünk, mikor a szezonnak vége lesz. Szeretném, ha rábeszelné, hogy ne várjunk addig. Mennél sürgősebben esküdjünk meg.

- Miért olyan sürgős?

- Mert... nem akarom maga előtt eltitkolni... Mária állapota nagyon súlyos... sokkal súlyosabb, mint magam is gondoltam volna...

- Kérem, ne kerülgesse, én elég erős vagyok. Mondja meg a nyers igazságot. Menthetetlen?

A férfi némán bólintott.

- Mennyi ideje van még hátra?

- Legfeljebb egy esztendeje. De lehet egy félesztendő is.

Kimondta és azonnal sírva fakadt. Leborult az íróasztalra. A látogató felkelt, odament hozzá és a síró férfi fejére tette a kezét. Ez hirtelen felemelte a fejét s a látogató arcába meredt. Aztán megdöbbenve felugrott.

- Mária! Te vagy az?

- Én. A fodrásztól jövök. A szerephez meg kellett festetnem a hajamat.

- Jézus Mária! Miért tetted ezt velem?

- Mert nekem sohasem mondtad volna meg az igazat.

- És most itt állsz és ilyen nyugodtan nézel rám?

A színésznő halvány mosollyal vállat vont.

- Miért ne lennék nyugodt? Tudom, hogy szeretsz. Ami az életemből még hátra van, azt olyan boldogan fogom tölteni, hogy olyan boldog még nem volt soha senki.

SZILVESZTERI CSODA

I.

- Hány óra? - kérdezte a szép elvált asszony.

A gyáros benyult fehér mellénye zsebébe és kivette aranyóráját.

- Tizenegy. Egy óra múlva újesztendő. Mit csinálunk éjfél után?

- Úgy tudom, a háziasszonynak az a szándéka, hogy lemegyünk valami bárba. A magam részéről szívesen megyek, mert az ember mégis csak babonás és ha igaz, hogy az egész újesztendő olyan lesz, ahogyan kezdődik, akkor nem árt, ha újesztendő hajnalán jól mulatok.

- Megyek én is szívesen, ha maga ott lesz. Még azzal sem törődöm, hogy maga rámún. Előre megmondom, hogy most már nem ismerem a tréfát. Maga az enyém lesz, ha törik, ha szakad. Egy hónapja hiába kínzom és nyaggatom azért az egy szóért. Hát most másképpen lesz. Addig ülök a nyakán, amíg meg nem únja a dolgot és hozzám nem jön feleségül.

- Már megmondtam magának, hogy ne várjon tőlem semmiféle feleletet, amíg meg nem ismerkedünk. A házasság nem játék, és én egyszer már megégettem a számat. Magáról összesen annyit tudok, hogy gyáros, vagyonos ember, független, jó külsejű, harmincöt éves. De ami a lényeges magában, abból nem tudok semmit. A hajlamait, a belsejét, a természetét kellene ismernem. Ezt meg kell várni.

- Jól van, én ráérek. De azért gavallériából adhatna egy kis útbaigazítást. Mivel lehet magára hatni?

- Amit eddig annyira nélkülöztem: jóssággal.

- Akkor nyert ügyem van. Én magamat nagyon jó embernek tartom.

- Csak ne hamarkodja el a dolgot. Senki sem ismeri saját magát eléggé. És a vacsora alatt, mikor a jótekonyságról vitatkoztunk, maga mondott valamit, ami szeget ütött a fejembe. Hogy maga az utcán sohasem ad a koldusoknak. Csak ne vágjon közbe. A fejtegetését megértettem. Az utcai kéregetők legnagyobb része haszontalan dologkerülő, azok az asszonyok, akik rongyokba burkolt csecsemőkkel tépik az ember szívét, munka után hazamennek, kifizetik a bérösszeget a kölcsönkért gyerekért a szomszédasszonynak és jól élnek. Azt is értettem, hogy a szervezetlen jótekonyság egyenesen kártékony, mert az adakozókkal elhiteti, hogy két fillérrel eleget tettek kötelességüknek. Igen, ez helyes lehet. De...

- De?

- De jobban szeretném magát nem ilyen okosnak és következetesnek látni. Jobban szeretném azt látni, hogy részvét és melegség van magában. Ül le, angyalom, nem zavarasz.

Egy másik hölgy ült le hozzájuk. Másról kezdtek beszélni. A tapőr amerikai számokat játszott, a palota másik termében javában táncoltak a vendégek. Az inasok pezsgőt töltöttek körül.

II.

- Hány óra? - kérdezte az asszony a sötét szobában.

- Nem tudom, - felelte a férfi, aki lesfel járkált, - nem sok híjja lehet az éjfélnak.

- Nemsokára újesztendő.

A férfi hallgatott. Tovább járkált lesfel a sötétben, vagy inkább a félhomályban. Mert az utcai gázlámpa ennek a nyomorúságos hónapos szobának valami halavány derengést adott ajándékba. Az ablakon nem volt függöny. Azt már réges-régen eladták.

- Mért nem fekszel le? - kérdezte az asszony.

- Úgy sem tudok aludni. Ezen az újesztendőn jár az eszem. Meddig leszek még munka nélkül? Most már nyolcadik hónapja. Nekem mindegy, én már megszoktam. De ha rád gondolok, szeretném ököllet ütni a fejemet. Micsoda férfi az, aki még enni sem ad a feleségének.

- Ne gyötörd magad, hiszen nem tehetsz róla.

- Mégis borzasztó, hiába nem tehetek róla. Már képes volnék kéregetni is. De nem tudom, hogyan kell hozzá kezdeni. Biztos, hogy a legelső alkalommal hoppon maradnék. Megfogna a rendőr és bevinne.

Hallgattak tovább. Az asszony az ágyban, ahol nem fázott annyira. A férfi tovább rótt a lépéseket a szűk szobában, fején a rongyolódott kalap, testén a keshedt felöltő, hogy ne fázzék annyira.

- Te, - szólt megint az asszony, - én nem tudom, miért, de nekem az a furcsa érzésem van, hogy ez az újesztendő valami jót fog nekünk hozni. Régi babona az, hogy az újesztendő olyan lesz, amilyennek Szilveszter éjszakáján indul. Velünk még történni fog valami. Tudom, hogy bolondság, mert hiszen mi történhetne? Mégis az az érzésem...

A férfi nem akarta bántani ezt a kis reménységet. Nem szólt. Sokáig hallgattak. Akkor az asszony elszunnyadt. A férj lábujjhegyen az ágyhoz lépett, meg akarta tapintani az asszony homlokát, nem nagyobb-e a láza. De aztán meggondolta. Nem akarta felkelteni.

Töprengett a sötétben. Akkor elhatározta, hogy kioson a szobából és elmegy hazulról. Hátha valami csoda történik és az utcán, a gyalogjárón talál egy pengőt. Az a pengő sokat jelentene. Be lehetne fűteni a beteg asszony szobájában. Meleg ételt lehetne venni. De vannak csodák?

Kiosont halkán s lent a lépcsőházban megvárta, míg valaki csenget kapunyitásért. Önállóan nem csengethetett a házmesternek. Ahhoz kapupénz kellett volna. Így talán elnézi a házmester.

Éjfél tájban kint volt az utcán. Elindult gyalog. Cél nélkül, csak be, a forgalom, a hangosság, a lokálok, a szilveszteri hejehuja felé. Azon tűnődött, hogy mégis csak egy pár cipő volna a legfontosabb. Ezzel a cipővel lehetetlen állást keresni. Be sem engedik sehova. Ha százszor hivatkozik is a diplomájára.

Egy bár előtt megállt. Csak csoda segíthet, csak csoda, - ismételte magában. Zajlott a forgalom, ragyogtak a neon-fényes hirdetések. Autók jöttek-mentek.

- Lássuk a csodát, - mondotta magának fáradt keserűséggel, reménytelenül.

Megállt, behúnyta a szemét és kinyitotta a tenyerét. Mint a kéregetők.

III.

A gyáros kiugrott az autóból és benyújtotta a kezét, hogy kisegítse a szépasszonyt. A hölgy óvatosan lépett le a lucskos járdára. Ekkor megláttak egy embert, aki ott állt a gyalogjáró szélén és némán nyújtotta a tenyerét. Vaknak látszott, mert be volt húnyva a szeme. A gyáros azonnal nadrágzsebébe nyúlt.

- Nincs aprópénzem, - mondta mindjárt.

Az asszony ekkor rápillantott. S ő ezt a pillantást azonnal észrevette. Szégyenkezve elmosolyodott. Kivette iratos tárcáját, találmra kikapott egy bankót belőle. Egy százast. Azt odanyomta a behúnyott szemű néma ember tenyerébe. Aztán karját nyujtotta az asszonynak.

- Ez nagyon kedves volt, - mondta az asszony, - köszönöm. Nagyon, nagyon kedves volt.

Annyi melegség és biztatás volt a hangjában, hogy a férfi megszorította a karját.

- Ez az első jó szó, amit kapok magától. Ez az esztendő jól kezdődik.

A csodaváró ember kinyitotta a szemét. Egy százast volt a markában. Először nem hitte. Valami ízetlen tréfának gondolta, becsípett ember mulatságának, aki reklámcédulát nyomott a kezébe. De az autó lámpájánál látta, hogy az százast.

Bele kellett kapaszkodnia a kocsiba, mert fejét elfutotta a szédülés. A soffőr látta az egészet. Nevetve szólt oda:

- No, koma, ez az esztendő jól kezdődik, mi?

Nem felelt. Összeszedte magát. Gyorsan vágott neki az utcának, hogy automata-büffét találjon valahol.

SZÜRKE ÉS SZINES

Ezt a fiatalembert az élet külön is megjegyezte a szürkeséggel: fakó hajában volt egy fél-tenyényi szürke folt. Ott hordta bal halántéka felett ezt a kese foltot, mintha csak valami fényképészeti sáv érte volna fejét azon a helyen mestersége gyakorlása közben. Mert mesterségére nézve a fényképészetet folytatta. Nem volt szakmájában sem jobb, sem rosszabb, mint más. Közepes legénye volt foglalkozásának, valami eddig ki nem derített csoda folytán kapott alkalmazást az előkelő belvárosi cégnél és ezt az állást nem is veszítette el, mert noha minduntalan elkövetett valami ügyetlenséget, pontossága és szorgalma ellen sohasem volt kifogás, odaadó és alázatos szerénysége pedig minden apró baj esetében lefegyverezte azokat, akik parancsoltak neki. Azt mondták róla, hogy mamlasz. Azt mondták róla, hogy lyukas a tenyere és mindent kiejt belőle. Azt mondták, hogy amihez csak egy kissé is közel megy, az menthetetlenül feldől. De olyan segélytelen volt, olyan kiszolgáltatott és tehetetlen, hogy amikor megint valami bajt csinált és az ideges üzletvezető türelmét veszítve azonnali hatállyal ki akarta röpíteni, a cégtulajdonos özvegy pártját fogta.

- Ne bántsa ezt a Dövényit. Ez még sohasem késett el, sohasem kért előleget, sohasem kért szabadságot. A dolgát mindig rendesen végezte. Több hasznot csinál, mint kárt. Jobb szeretem az ilyen szürke embereket, mint a tehetségeket, akik mindig csak izgalmat okoznak.

- Nagyságos asszony, - fakadt ki idegesen az üzletvezető, - néha már nem bírom idegekkel, olyan ügyetlen.

- Jó, jó, Éliást bírta idegekkel, aztán Éliás elment, megcsinálta a konkurenciát és kétezer pengő előleggel ma is lóg. Hagyjuk ezt a mamlasz Dövényit békén. Egyetlen hibája, hogy néha elmélázik, belebámul a levegőbe és olyankor mindent összecserél, elejt és darabokra tör. Ezt még el lehet nézni. Ne bántsa.

- Kérem, - egyezett bele az üzletvezető, - ahogy tetszik. A vállalat nem az enyém.

Dövényi Antal tehát megúsza a kidobás veszedelmét, amely úgy három-négy hónaponként fekete felleg gyanánt gomolyodott feje fölé. S mikor megtudta, hogy nincs semmi baj, szürke életét hirtelen elöntötték a színek. Képelete elkezdett dolgozni. Senkisé sem láthatta, hogy ennek a vézna, félrevállú, szűkmellű, foltosfejű fiatalembernek, aki megáll munkaközben és maflán maga elé bámul a semmibe, koponyájában hatalmas és vakító színekkel tolonganak egy képzelten ragyogó részletei. Mert ahogy maga elé meredt, képelete óriási vetítógép gyanánt varázsolta eléje a csodálatos megoldást. Ott állt munkahelyén a hosszú deszkaasztal mögött, de hirtelen kilépett és egy fejjel magasabb lett, mint a való életben. És előtte állott a vékonyka, jelentéktelenné törpült üzletvezető. Ő pedig, arcán fenkölt méltósággal, de az igazán nagy emberek evangéliumi szelídségével megszólalt, mialatt a szűk munkaterem dísztelen falai váratlanul kitágultak és alakjára ismeretlen forrásból dicsőséges fény esett.

- Gombos úr, - mondta az üzletvezetőnek szelíd és dallamosan varázslatos hangon, - ön még nem tudja, hogy a nagyságos asszony ma éjjel meghalt és engem tett végrendeletében a cég kizárólagos örökösévé. A véletlen különös játéka folytán éppen most kaptam táviratot, hogy Brüsszelben a Fényképészek Nemzetközi Szövetségének elnökévé választottak. Ön engem ismételtelen el akart küldeni ettől a cégtől. Most egész sorsa kezemből van.

Az üzletvezető sápadtan térdre hullott. Rimánkodni akart életéért, de nem találta a szavakat. Ezalatt az utcáról halk és gyönyörű zene hallatszott, a budapesti fényképészek most alakult énekkara szerenádott a nagy ember tiszteletére. Ő pedig jóságosan intett az üzletvezetőnek, hogy álljon fel.

- Én nem ismerem a bosszút, - mondta szelíden, - állását megtarthatja nálam, sőt fizetését is felemelem. Most nem tartóztatom tovább.

S mialatt kintről tovább szólt a bűvös muzsika, az üzletvezető mélyen meghajolva, könnyben úszó arccal távozott.

Ezzel a látomás be is fejeződött. Dövényi fényképész-segéd összerezsent és visszatért a való életbe. S mellette ott állott Márta, a szeplős kis alkalmazott.

- Mire gondol maga ilyenkor, Tóni, mikor így elmélázik?

- Ez a színes része a mozarabnak, - felelte kissé zavartan a fényképész-segéd.

- Miféle mozarabnak? - pillantott reá a leány.

- Az úgy van, hogy az én életem egy mozarab. Még pedig kétféle. Van egy szürke része, az olyan, mint akármelyik mozarab. De a másik része, a színes film. Mikor így elgondolkozom, az olyan színes, hogy még a Bagdadi völegény sem különb.

- Ilyenkor mesékre gondol?

- Erre nehezen tudnék felelni. Igaz is, meg mese is. De ezt más nem értheti.

Márta, mint minden áldott nap, most is megsértődött.

- Hát persze, - mondta élesen, - mert maga olyan bámulatos lángelme, hogy nem értheti senki. Egy szép napon majd elviszik egyetemi tanárnak.

Dövényi maga elé pillantott. Kezében megállt a munka. Hirtelen abban a kávéházban látta magát, ahova minden vasárnap délután el szokott menni. Egy feketekávé árért órákat tölt ott, hogy részletesen megnézhesse az összes magyar és külföldi képeslapokat, sőt a népszerű tudományos cikkeket elejüktől-végig gondosan elolvashassa. Ahogy maga elé mészott, ott ült most is a kávéházban, még szerényebb külsővel, mint máskor. A zsúfoltan melléje szorított asztalnál idősebb úr ült. Látta magát, amint valamilyen okból beszélgetni kezdenek. A rövidhullámról van szó és ő csendesen, nyugodtan, szerény mosollyal elmondja felfogását az idősebb úrnak. Az idősebb úr meghökkenve hallgatja és feláll:

- Uram, - mondja, - én az elektrotechnika egyetemi tanára vagyok. A rövidhullám tudományának mai állását még sohasem hallottam ilyen kristályos tisztasággal, ilyen tömör éleslátással összefoglalni. Szeretném, ha ön megismerkednék tudós társaimmal. Éppen ülés van az Akadémián, jöjjön velem.

A következő pillanatban ott ült az Akadémián, díszes ülésteremben, hosszú zöld asztal mellett, az ország legnagyobb tudósai között. Hol ez, hol az intéz hozzá kérdéseket. Egyik az állatok lélektanáról, másik egy nehéz fizikai problémáról, harmadik az emberi idegek működéséről. Ő szerény mosollyal udvariasan válaszol valamennyi kérdésre egymásután. Feszült figyelemmel, elragadtatva hallgatják. Végül a legöregebb tudós feláll:

- Azt hiszem, - úgymond a fehér szakállú aggastyán, - hogy helyes volna Dövényi Antalt, a nagy gondolkozót egyhangúlag ajánlanunk a Nobel-díjra.

S mialatt dörgő taps tör ki, a szín hirtelen változik. Ott áll frakkosan a svéd királyi palota tróntermében, Hófehér márványoszlopok közt bíborfüggönyök. Dús aranyozott bútorok. Ragyogó színekben pompázó testőrök. Vele szemközt a svéd király, amint elragadó baráti mosollyal átnyújtja a Nobel-díjat, rejtett orgona a magyar himnuszjátssza, a pazar közönség elbűvölten tapsolja a fiatal magyar gondolkodót, a szellemóriást, aki szerényen hajtja meg magát a király előtt és így szól:

- Felség, amit tettem, azt csak nemzetemért tettem...

Aztán a látomás eltűnik. Csak arcán maradt meg belőle a szerény mosoly. Tekintete ismét a megrendelő-lapokra esett. És válaszolt Mártának.

- Ne sértődjék meg, Márta, nem úgy értettem. Más nehezen értheti meg, amit mondok, mert csak ügyefogyottan tudom magam kifejezni.

A leány békülékenyen vette tudomásul a mentegődzést.

- Hát csak azért. Ki nem állhatom a hengegő férfiakat. Ha valaha férjhez megyek, az a férfi akármilyen lehet, de hengegő nem lesz, azt mondhatom magának.

Ez a Márta amolyan talpraesett kis nő volt. Szépségnek ugyan nem lehetett mondani, de csinosnak egész biztosan. Ha erősen rizsporozta magát, a pulykatozás foltjaihoz hasonló szeplők majdnem teljesen eltűntek. Keze, lába, dereka helyes volt és formás. Ha történetesen színésznőnek szánta volna a sors, nem a drámai hősnők jutottak volna neki, hanem azok a kis fittyfirittyek, akik átmennek a színen és akármilyen bánatos dolgot mondanak, azonnal nevetést keltenek. De neki ilyen ábrándok nem jártak a fejében. Sem színésznő, sem apáca nem akart lenni soha. Maga volt a földön járó kis szakaszos valóság. Mindennek tudta a legolcsóbb beszerzési forrását, minden pontnak azonnal meg tudta mondani a legrövidebb és legolcsóbb közlekedési lehetőségét, a cég egész személyzete mindig tőle tudta meg, hogy minek az árát fogják felemelni. Megfoghatatlan volt, honnan szerzi ezeket a mindig bevált értesüléseket. Nem járt még moziba sem, nem olvasott még tízfilléres detektívregényt sem. De az újságot mindennap jól elolvasta és a hatósági rendelkezések bonyolult részleteit legjobban tőle lehetett megkérdezni.

- Akihez én hozzámegyek, az kiskirály lesz, - szokta mondani gyakorlati ereje tudatában.

Dövényi erre bólintott a hosszú deszkaasztal mellett.

- Az lehet. Csak az a kérdés, mit értünk azalatt, hogy kiskirály.

És maga elé nézett egy röpke pillanatig.

Vidéki kastély bukkant fel előtte, amilyet gyakran látott képzeletében. A holdvilágban tündöklő jegenyesor útján pompás gépkocsik gördültek a felhajtóra, estélyiruhás hölgyek és urak szálltak ki a kocsikból, s a márványoszlopos előcsarnokban ő fogadta őket, frakkba öltözve. „Ó, jó estét, grófné.” „Ah, kegyelmes uram, kedves, hogy eljöttél.” S mialatt térdharisnyás lakájok karos gyertyatartókat vittek elől, s ő a tündöklő vendégeket kísérte fel a rézrudas, pirosszőnyeges lépcsőn, halk muzsika szűrődött ki a világos ablakokból, a holdvilágos tájra.

- Tíz óra, - rezzentette fel Márta a mozidarab színes részéből, - lehet tízórazni.

A vidéki kastély kacsalábon forgó látomása azonnal eltűnt. Az élet visszazuhant a szürke részbe. Ő is elővette a fiókból tízóraiját; egy darab kenyeret és egy darab zöldpaprikát. Így folyt élete hónapokon és éveken keresztül a szürke részben eseménytelenül, legfeljebb néha valami elsímult botrányral az üzletvezető miatt, a színes részben pedig a folytonos beteljesülés izgalmas, dúsgazdag és álomszerű pompájával.

Ekkor történt, hogy a fényképész-üzletben megjelent a hercegnő. Maga Hohenstein hercegnő, saját személyében. Monoklis fiatalember kísérte, akiről kiderült, hogy Mikeházy gróf, szintén személyesen. A hercegnő magastermetű, délceg, szőke hölgy volt, minden jelenléténél egy fél fejjel magasabb. Sőt a fényképész-segédnél egy egész fejjel, Mártánál meg éppen másfél fejjel több. A felvétellel, amelynek munkájában Dövényi nem vett részt, eltöltöttek jó két órát. Az üzletvezető morogva és idegesen járkált. Bosszús megjegyzéseket harapdált a foga között.

- Hatszáz pengő árát rendel és egy vasat nem fog fizetni.

- Nehéz fizető? - kérdezte aggodalmas sűgással az özvegy.

- Ez? A legrosszabb fizető Pesten. Hacsak ez a monoklis nem vállalja. De ez sem áll valami rózsásan.

A segéd mindezt haragosan hallgatta. Hogy egy ilyen dicső és sugárzó lényről, mint a hercegnő, így beszéljenek, ez szentségtörésnek tetszett előtte. A megrendelő-lapot az ő dolga volt kitölteni. Ott álltak előtte a hercegnő és a gróf. Mind a ketten személyesen. A lapot kitöltötte, aztán rohant ajtót nyitni. De ott a hercegnő megállott. Még eszébe jutott valami, amit az üzletvezetőnek akart mondani. Ezalatt Dövényi maga elé pillantott. Hirtelen eltűntek a falak és helyükbe velencei paloták sora suhant. Fehér és rózsaszínű paloták voltak ezek, az erkélyeket vékony márványoszlopok díszítették, az ablakokon faragott kőrózsák csipkéje tündöklött. A két palotasor között ultramarín-színű víz csobogott, azon lebegtek ők ketten a hercegnővel, ingó gondola fekete bársonyos mélyén. A hercegnő álmatagon hátradőlt, szőke feje a fekete bársonyon pihent, neki pedig hirtelen gyönyörű tenórhangja támadt. Éneke aranyzengéssel szárnyalt a kék víz felett a nyári éjszakában. Nem tudni, hogyan, az éneket húros hangszerek édes pengetése kísérte. De hirtelen fel kellett riadnia a színes jelenetből. Az üzletvezető oldalba döfte. Ügyetlen sürgősséggel ugrott az ajtóhoz. És jóerősen rálépett a gróf lábára.

- Miért nem vigyáz, hülye? - szólt a gróf, mialatt az ajtó becsukódott mögötte.

Ő visszatért munkahelyére. Rendezkedni kezdett. De keze csakhamar megállt. Csodálatosan szép őszi erdő tája nyílt ki előtte. Az aranyvörös, lila, rozsdabarna és piros gazdagságú őszi lombok alatt ott állt ő, elegáns zsakettben, nyugodt arckifejezéssel, szemközt vele tíz lépésnyi távolságban a gróf gyűlölködő arca. Kétoldalt a négy segéd, valamennyien ünnepélyes zsakettben és valamennyien grófok. Valaki tüzet vezényelt. A gróf lőtt. A pisztolygolyó süvítve szaladt el a füle mellett. Ekkor halvány mosollyal felemelte a fegyvert és lőtt. A gróf meg-ingott és holtan rogyott össze. Mialatt a segédek mind odaszaladtak a halotthoz, ő könnyedén dobta pisztolyát a harasztra, nyugodtan ott várakozó gépkocsijához lépdelt és közömbösen szólt a vezetőnek: „Mehetünk, Jean.”

Aztán Mártára figyelt, aki már több pillanat óta beszélt hozzá.

- Maga nem hallott erről a hercegnőről? Ez a hercegnő egyszerűen vacak. Olyan multja van, mint senkinek Pesten. Tíz éve özvegy, azóta annyit viharzott, hogy számon sem lehet tartani. Boldog-boldogtalannal viszonya volt. Most el akarja vétetni magát ezzel a monoklissal, aki tizenöt évvel fiatalabb nála. De ez nem nagyon akarja. A hercegnő mindenkivel bőszen ki-kezd, hogy féltékennyé tegye.

- Ezek afféle pletykák, - válaszolta sértett hangon a segéd, - mindenkit megrágalmaznak, aki különb, mint a többi.

Márta gúnyosan nevetett.

- Csak várjon. Még magával is kikezdzhet. Azzal a segéddel is kikezdzett, aki a nerc-bundát vitte hozzá próbálni.

Dövényi csak vállat vont ezen a képtelenségen, amelyen még nevetni sem tudott. Hallgatagon dolgozott jóideig. Akkor Márta megint megszólalt:

- Különben három hónapon belül, úgy karácsony táján, férjhezmegyek.

- Ne mondja, - kapta fel fejét a segéd meghökkenve. - Kihez?

- Én már tudom. Ő még nem tudja. De idejében meg fogja tudni. Nem valami szép ember és bolond is egy kicsit, de én szeretem. És négy gyerekünk lesz.

Erre Dövényi nem szólt semmit. Nem szólhatott, mert jött az üzletvezető és rettenetes botrányt csapott. Miféle segéd az, aki a cég legelőkelőbb vendégeit elriasztja? Ha megtörténhetik, hogy egy segéd letapossa a fontos rendelő lábát, akkor minden megtörténhetik. Ebből elég volt. Azonnali hatállyal távozzon. Ezúttal visszavonhatatlanul, mert a nagyságos asszony is lelke mélyéig fel van háborodva. Az üzletvezető dühösen távozott és rettenetesen becsapta maga után az ajtót. Márta utána nézett, aztán így szólt:

- Várjon, majd én beszélek a nagyságos asszonnyal.

És kisurrant. Dövényi vállat vont. Maga elé nézett. Viharos utca jelent meg előtte. Szélvész tombolt a Belvárosban, havat csapott a gyér járókelők szemébe. Ő ott állt és várt a bérház kapujában. Kiéhezett arcáról lerítt a nyomor. Ruhái rongyokban lógtak rajta. Három napja nem evett semmit. Az üzleti zárás órája volt ez. A kapuban megjelent Márta, mint fiatal asszony, egymásba karolva, egymásra mosolyogva suhantak el az ismeretlen fiatal férjjel. Ő keserűen nevetve nézett utánuk. Ekkor megjelent az üzletvezető. A vihar még jobban dühöngeni kezdett. Ő odalépett az üzletvezetőhöz és így szólt:

- A dolgozó milliók nevében.

És markolatig mellébe dőfte a tört. Aztán kirántotta és önmagába dőfte. Azonnal meghalt. A két holttest felett tombolva zúgott a vihar. De ebből a viharból fel kellett rezzenni, mert most jött vissza Márta.

- Minden el van intézve, - mondta biztatóan és könnyedén.

Ugyanakkor belépett az üzletvezető.

- Hát nem bánom, Dövényi, most az egyszer utoljára még megbocsátok magának. Csak ne volna ilyen derék munkás, a fene egye meg magát.

Egy hét múlva megint megjelent a hercegnő és a gróf. Hogy megtekintse a kész felvételt. A hercegnő egy képnél fejét csóválta és a segédre pillantott.

- A kivágásom rossz. Nekem ilyen kivágásom van?

És egyenesen a segéd szeme közé nézett. A gróf ezt unottan hallgatta. Nyilván nem volt hajlandó féltékeny lenni. Amikor elmentek, a segéd maga elé meredt. Otthon látta magát, nyomorúságos hónapos szobájában. Ült az asztal mellett, fejét könyöklő kezére hajtva. Ekkor alig hallható nessel kinyílt az ajtó. A hercegnő lépett be rajta. Ő boldog megdöbbenéssel felugrott. A következő pillanatban a hercegnő már a mellére omlott. Vadul és viharosan megcsókolták egymást. De ekkor a hercegnő így szólt:

- Most hagyj. A vágy sokkal szebb a teljesülésnél. Tied leszek, de ne süss. Most fogjuk egymás kezét és beszéljünk.

- Igen, - suttogta ő engedelmesen, - most fogjuk egymás kezét.

Eddig tartott a gyönyörű látomás. Három nap múlva a hercegnő telefonált, hogy délután várja a képeket. Az a segéd hozza el, akinek az a szürke folt van a fején. Márta diadalmas haraggal kiáltotta:

- Tessék. Ugy-e mondtam. Ilyen vacak! Most magával is kikezd.

Kiment és mikor visszajött, ki volt sírva a szeme. Dövényi nem tudott dolgozni. Színes jelenet lebbent eléje, de többször egymásután. Belépett a hercegnőhöz. Pazar budoárba vezették, amely nehéz és bolondító illattól volt terhes. Ő átadta a képeket a pamlogon heverő hercegnőnek. De a hercegnő ügyet sem vetett a képekre. Szerelmesen súgta, mialatt távoli muzsika hallatszott.

- Csókolj meg. Olyan nehezen vártalak.

Átkarolták egymást. A zene tovább szólt, és ő kimondhatatlanul diadalmasnak érezte magát. Ez a jelenet tízszer is lejátszódott képzeletében.

A nagy csomag miatt szabad volt taxit vennie. A taxiban is folyton ezt a jelenetet élte át. Olyan erősen, hogy részegnek, megcsömörlöttnak és holtfáradtnak érezte magát, mikor odaérkezett. A hercegnő azonnal fogadta. Nézegette a képeket. Ő ezalatt a hercegnőt nézte.

- Már meg is úntam, - mondta magában csodálkozva.

A hercegnő aztán végzett a képekkel. Rápillantott.

- Maga nő? - kérdezte tőle erős pillantással.

- Vőlegény vagyok, hercegnő. Éppen ma lesz az eljegyzésem.

- Ah, úgy. Gratulálok. Hát majd felhívom telefonon az üzletvezető urat.

Elment. Most már autobuszra ült, nem taxiba. Az ülésen maga elé meredt. De nem valami ragyogó ábrándot épített képzeletében. Hanem Mártára gondolt. És azon tűnődött, hogy a szürke képnek, ha jó, nem muszáj színesnek lenni.

A TARKA BIKA

- Kedves barátom, - leveled itt ért utól, abban a faluban, amelynek nevét a postabélyegzőről olvashatod le. Ezüst-tálcán kaptam, azon nyújtotta felém Simonics, az utólérhetetlen főkomornyik. Csak éppen annyi időm volt, hogy felszakíthattam és elolvastam. Egy negyed-órával későbbre tűzte ki a házigazda az indulást: mentünk vadászni. Ez alatt a negyedóra alatt olvastam el leveled sűrű négy oldalát. Négy oldalt tele panasszal. Hogy nem értenek és bántanak. Hogy támadások célpontja lettél. Pedig semmi más bűnöd nincs, mint hogy különb vagy a többieknel. Válaszolni már nem értem rá. Éppen csak hogy zsebre gyűrtem a levelet, a két autó már berregett a kastély udvarán.

Nekem Mária és Lili jutottak útitársakul. És egy puska. Csak egy, mert Lili nem vadászik, jómagam szintén nem vagyok vadász. Sihederkoromban lelöttem egy varjút, s mikor oda-futottam a jegenyefa alá a zsákmányért, a madár még élt és rámnézett. Fekete mellén piros cseppek ragyogtak. Rámnézett és úgy múlt ki, nyitott szemmel. A két halott szem tovább nézett rám és néz ma is. Azóta lemondtam a vadászatról. Mária asszony azonban szenvedélyes vadász, sőt olyan jó puskás híre van, hogy férfiak is reverenciával emlegetik. Az ő puskája volt az az útitárs, amely végigfeküdt hármunk ölén a kocsiban. Remek gyártmány ez a puska: nyolc és feles Mannlicher-Schönauber, agyának végén piros gumi-folytatás van, hogy lövéskor ne üssön annyira, azonkívül nagyszerű Zeiss-távcső van rászerelve, a lencse közepén célzó-keresztrel. Mária asszony azt mondja, hogy ez a puska valóságos élőlény. Szokásai vannak és szeszélyei. És jelleme van: megbízható minden szeszélye ellenére is, pontos és hű.

Pár kilométerre a falun túl megállt a két autó. A vadászterület bejáratánál kocsik vártak bennünket. Az autóberregés megriasztja a vadat, a kocsizörgést azonban megszokták, mert a fatermelő munkások is kocsival járnak a területen. Kezet szorítottunk a fővadással, aztán átszálltunk a kocsikra.

Valami különös varázsa van a kora tavaszi erdőnek. Lombtalan még, egészen kopasz, a fatörzsek között messzire lehet látni. A talajon vastag a tavalyi haraszt. De ebben a harasztban annyi ibolya terem, mintha valaki finom lila port szórt volna el az erdőben. S mintha ugyanilyen finom zöld port szórt volna el a fákra: az ütköző rügyek üde zöld lehelletet festenek a tar gallyakra. Édesen, szeliden fénylik a nap, a világ csupa erdőszag és verőfény.

- Ott a rúdli, ott! - szólal meg Mária asszony.

Kinyújtott kezének irányát követi tekintetem. Mélyen bent a fák között barna testek bukkannak fel. Szarvascsorda. Békésen legelnek. A kocsizörgés nem ijeszti őket.

- Ugorjon le utánam.

Leugrom a háziasszony után a lassan haladó homokfutóról. A másik kocsiról leugrik a fővadász. Gyorsan beosonunk egy vastag fatörzs mögé. A szarvasok ugyanis a tovahaladó kocsikat kísérik figyelmükkel és nem vigyáznak a leugrott utasokra. Mária asszony kezében ott a puska. A mellén még külön messzelátó is lóg. A fővadásznál is van messzelátó. Mind a ketten sokáig figyelmesen szemlélik a szarvascsordát. Suttogva társalognak.

- Borjút akarok löni, - súgja Mária asszony, - kell a konyhára a hús. Délben bejött hozzám a szakács és jelentette, hogy holnap reggelre borjú kell neki.

- Nincs köztük borjú, - súgja vissza a fővadász, - ez valamennyi bika.

- Itt az a szép tizenkettes. Látja? Balról a második.

- Látom, igenis.

- Még nem dobta le a szarvát. Amott mögötte két tehén is van.

- Igen. De borjú nincs. Hopp, mégis van. Tetszik látni? Ott jobbról a vége felé. A nyírfa mögött.

- Látom. De tükörrel áll. Azt gondolom, hagyjuk. Majd lesz jobb.

Előlépünk a fa mögül. Felemelt kézzel intünk a kocsiknak, amelyek szándékos csigalassúsággal haladtak tovább. Most megállanak. Én a szarvasokat figyelem. Ahogy a kocsizörgés megszűnt, felneszelnek a változásra és huss, huss, - egy pillanat alatt eltűnnek a sűrűben. Felszállunk és megyünk tovább.

Halk beszélgetés indul a kocsin, cigarettaszó mellett.

- Ha egy kis szerencsém volna, - mondja Mária asszony, - lelőhetném az egyik tarka bikát.

- Milyen tarka bikát?

- Van a vadállományban három tarka bika. A vadőrök jól ismerik őket. Egyik tizenkettes, egyik nyolcas, egyik egészen fiatal. Ezeket ki kell löni az állományból, mert rontják az anyagot. Régóta várok rájuk, de sehogysem tudom valamelyiket puskacsőre kapni. Pedig nagy passzió volna.

Mennek a kocsik tovább. Az erdőrészek folyton változnak. A sűrű után tisztás következik, majd messzi rétre fut ki a kocsiút, aztán megint sűrű bükk jön. A visszhangos erdőben madarak csicseregnek. Hosszú, hosszú ideig tart a méla kocsikázás. Olykor izgatottan felfigyelnek a kocsizók és elékapják a messzelátót. De ma valahogy nem vág a vadász-szerencse. A csordákkal mindig van valami baj. Vagy csupa bika, vagy túlmessze vannak, vagy szelet kapnak és villámgyorsan eltűnnek. Mária asszony nem tud borjút löni.

Lassanként besötétedik. Az imént még láthattuk a lefelé haladó nap piros korongját a szálfák függőleges rácsvonalai között. Most már nincs sehol. S a másik oldalon már magasan fenn van a hold.

A kocsik megállnak az erdőszélen. Óriási rét tárul ki előttünk, szabályosan négyszögletes, minden oldalon sötétlő erdő szegélyezi. Leszállunk. A fővadász azt indítványozza, hogy szalonkázunk.

- Menjetek szalonkázni, - mondja Mária asszony, - én meg leülök itt az erdő szélén. Ilyenkor jönnek ki legelni a szarvasok erre a nagy rétre. Szeretnék borjút löni. Maga velem tarthat, ha kedve tartja.

Ez a meghívás nekem szól. A többiek elmennek szalonkázni, mi elindulunk az erdő tövében egy enyhén emelkedő domb teteje felé. A karomon két vadász-szék. A dombtetőn megállunk.

- Itt le fogunk ülni, - súgja Mária asszony, - amonnan jön a szél, abban az irányban fogunk figyelni. Fogja ezt a messzelátót és ha lesz mit nézni, nézzen.

Némán telnek a percek. A holdfényes rét tündéri látványt mutat. Olyan az egész, mint a mese. Az ember azt várja, hogy a következő pillanatban az egész elkezd zenélni. Gyönyörű! Ekkor a háziasszony megszólal.

- Vigyázzon, - súgja, - lassan nézzen balra.

Oldalt nézek. Az erdőszélből kilép egy szarvastehén. Hatalmas állat. Óvatosan körültekint, aztán megnyugodott testtartással kiüget a szabad mezőre. Utána még egy szarvas, aztán kettő, aztán tíz, aztán egy egész csorda. Már megoldvasni sem lehet őket, legalább hatvan állat, de lehetnek százan is. Megállnak a rét közepén, békésen legelnek a holdfényben. Csodálatos látvány.

- Szent Isten, - súgja Mária asszony izgatottan, - ott a tarka bika.

Én is megláttam. A barna testek között megvillan egy félig fehér test. Nem is félig fehér, majdnem egészen az. Csak a nyaka és hátának egy része barna, különben egészen fehér. Valósággal világít a többiek között. Ahogy a hold rávilágít, olyan, mintha ezüstből volna. A messzelátón egész tisztán szemlélem minden mozdulatát. Ott legel az óriás csorda közepén. Körülötte, mellette, mögötte a többi. Elül a vezértehén. A szél felőlük fúj, nem is sejtenek bennünket.

Halk neszt hallok. Odapillantok magam elé. Mária asszony hasrafeküdt a földön és óvatosan mászik előre, míg az útmenti akácfát eléri. Ott vigyázva felegyenesedik és a mögül célozni kezd. Én a messzelátóba tekintek vissza. A tarka bikát figyelem. Annak teste hol eltűnik, hol előtűnik. A legelésző állatok lassan, de állandóan mozognak. Mária asszony nyilván azért nem lő még. Várja, míg a tarka bika teljesen szabad célt ad.

Két tehén fedi el a bikát. Most az egyik előbbre lép. Lassan a másik is. A tarka bika teljes teste eltűnik egy pillanatra. Mintha színezüstből volna. Ebben a pillanatban kemény dörrenést hallok. Az egész csorda egy szempillantás alatt nyargalva megindul. Sűrű porfelhő kél mögöttük. Nem lehet látni semmit.

Mária asszony futni kezd a rét közepe felé. Én utána.

Ott fekszik a szarvasbika a földön. Remek lövést kapott: „blatton” érte a golyó, átfúrta és rögtön megölte. Hatalmas állat. Lehajlok hozzá és megtapintom. Meleg.

- Nézze, - mondja Mária asszony, - az egyik szarvát már régebben ledobta, a rózsató már be is hegedt. De ezt a másikat ma dobhatta le, a töve még véres. Azt hiszem, a nyolcas volt.

Műértő szemmel nézte a vadat tovább. Én ott álltam és gondolkoztam.

- Mondja, - szóltam végül, - ha ez a szarvas nem lett volna ilyen feltűnően fehér, hanem olyan lett volna, mint a többi, akkor nem lőtte volna le, ugye?

Mária asszony csodálkozva rámnézett.

- Eszembe jutott egy levél, amelyet ma délután kaptam.

Többet nem is beszélünk erről.

Nemsokára visszaérkeztek a szalonkázók. A tarka bika nagy szenzációt keltett. Az egész társaság körülállta, úgy bámulták.

Aztán hazajöttünk. Most vacsora után vagyunk. Én leírtam ezt a vadász-élményt, s ezzel - azt hiszem - leveledre is válaszoltam.

Szép dolog másnak lenni, mint a többiek. De veszedelmes.

Isten veled.

A VÉRTANU

A táltos megcsóválta a fejét. Soká nem szólt, aztán ránézett a vezér feleségére.

- Ez mind nem jól van. Az egésztest hiszem is, nem is. Jobb lenne, ha őszintén beszélnél velem, asszonyom. Van valami, amit nem mondtok el nekem. Sem te, sem Megyer. Mondd el nekem azt a valamit, talán úgy többre megyünk. Mert így a dolog nem maradhat.

A vezér felesége kínzottan pillantott a táltosra.

- Hagyj nekem békét, táltos, ne faggass. Elégedj meg azzal, hogy az én uram lepihent, mert görcs kínozza derekát, az áldozathoz nem mehet. Most menj.

- Nem megyek, asszonyom. A hangodon érzem, hogy most beszélni fogsz. Beszélj hát.

Az asszony még mindig habozott. Kezén látszott, hogy lelki küzdelmében belevájja körmeit a tenyerébe. Az is látszott rajta, hogy nyögni szeretne, de hangot nem adott, csak a görcsös mozdulat rántotta meg a mellét. És ékszeres hajfonatai remegtek. Végül aztán mégis csak megszólalt.

- Jól van, fakajtok neked, táltos. Megyer nem akar az áldozathoz menni. Ezentúl sohasem is akar. Mert lelke elfordult a Nagy Szellemtől, aki a tűzben lakik. De ha megtudja, hogy ezt elmondtam neked, megöl.

- Ne félj, nem árullak el. Beszélj csak tovább. Mióta történt vele ez a változás?

- A nagy utazás óta.

- Gondoltam. Mondd el.

- Azt tudod, hogy az én uram túszként ott volt a Gáspár király udvarában. Mikor Gáspár király összebeszélt a másik két napkeleti királlyal és elvégezték, hogy elmennek messzi földre, a zsidók országába, ahogy azokat a nyugatiakat nevezik, Gáspár király úgy határozott, hogy az én uramat is magával viszi az útra. El is mentek. Elsőbb Menyhárt királlyal találkoztak és egyesítették kísérő csapataikat. Aztán Boldizsár király, akinek országát útbaejtették, szintén csatlakozott hozzájuk. De valamennyien csak igen kis kíséretet vittek. Viszont annál több ajándékot: tevéken és lovakon aranyat, drágaköveket, tömjént és jószagú füveket.

- De kinek vitték mindezt? Én még ma sem tudom, miért és hova mentek a három királyok.

- Azt is megmondom. Mind a három király udvarában azt a parancsot olvasták ki az örvesek és a vajakosok az állati belekből és más titkos jelekből, hogy menjenek el abba a messzi országba és ott hódoljanak egy újszülött kisednek, mert az lesz a világ királya. Az utat egy csillag fogja mutatni nekik. Ők tehát útra keltek s az én uram is ment Gáspár királlyal. A zsidók nem sátrakban tanyáznak, mint mi, hanem kőből épült házakban laknak, mindig egy helyen. Állataiknak is kőből építenek karámot s ezt istállónak nevezik. Egy ilyen istállóhoz vezette a három királyokat a csillag. Ott találták a Kisedet, nem fényben és pompában, hanem nyomorult szegénységben. De, ahogy a jóslat parancsolta, leborultak előtte és imádták. Az én uram is látta azt a Kisedet. És a látvány megkeverte őt lelkében. Megzavarodott valami varázslattól. A mi ősi szellemeinktől elfordult és folyton azt hajtogatja magában, hogy a világ istene az a Kised, senkinek sem szabad áldozni, csak annak, senkit sem szabad imádni, csak azt. Most tehát mindent tudsz, táltos. Kérve kérlek, ne firtasd ezt nála. Fogadd el kifogásait és ne kívánd, hogy ott legyen az áldozatnál.

- Én nem kívánnám, - felelt a táltos, - de a néppel nem bírhatunk. Hallgasd csak, milyen türelmetlenek. A ligetben már ott a fehér ló az oltárnál, csak Megyert várja a sokaság.

Csakugyan, kintről kiabálás hallatszott már be a sátorba. Hogy mit kiabálnak, azt nem lehetett kivenni, de a lárma már beszélgetésük alatt nőttön-nőtt és most már heves zsivajjá változott.

- Táltos, - szólt a rettegő asszony, megragadva az öreg ember kezét, - most már mindent tudsz, könyörgök, segíts. Menj ki, beszélj valamit és csendesítsd le a népet.

- Aligha megyek velök valamire, - szólt a táltos fejét rázva, - a szép szóval nem érik be többé.

A zshivaj künt közeledett. Már a sátornyílás elé ért a kiabálás. És ugyanekkor az alvóhely felől, a szőnyeget félretolva, megjelent maga a vezér. Arca komor volt, szeme árnyékolt.

- Megyer, - mondta a táltos, - nem bírok velök többé. A kifogásoknak most már nem hisznek. Jönnöd kell az áldozathoz.

Az asszony nem mert szólni ura jelenlétében, csak némán sírt és kezét tördelte. Kintről zúrzavaros kiáltások a vezért követelték.

A vezér szótlanul tűnődött, aztán határozott. Gyors léptekkel a kijáráshoz ment és kilépett a sátor elé. Az asszony és a táltos utána. Nagy sokaság állott kiabálva és hadonászva azon a térségen, amely a vezéri sátrat a többi sáttól s a szekerektől elválasztotta. A vezér megjele-
nésére azonban rögtön csend lett.

- Mit akartok? - kérdezte a vezér.

Először senki nem felelt, aztán egyszerre huszan feleltek, majd az egész sokaság szenvedélyesen zsibongani kezdett.

- Egyszerre csak egy beszéljen. Lépj elő, te ottan és szólj. A többi hallgasson.

Az a marcona, sebhelyes harcos, akire a vezér kinyújtott keze mutatott, előlépett.

- Azt akarjuk, - mondotta mogorván, - hogy gyere az áldozathoz. Már két esztendeje mindenféle ürügyekkel elmaradsz az áldozattól. A szellemek haragszanak. Kancáink rossz csikókat ellenek, a lótej rosszul erjed, a halászat sovány. Most már nem várunk tovább. Mondd meg, hogy jössz-e az áldozathoz, vagy sem. Hogy beteg vagy, azt senki sem hiszi.

A vezér sápadtan, nyugodtan válaszolt.

- Nem megyek.

Erre morajlás keletkezett, amely pillanatok alatt viharra változott. Az emberek előbbre tola-
kodtak. Már ott voltak a vezér közvetlen közelében. Öklüket rázták arca felé. Szidalmazták. Egy fiatal vitéz ellökte az előbbi harcost. Kirántotta görbe kardját és úgy állt a vezér elé.

- Eredj innen, nem így kell itt beszélni. Felelj, Megyer, áldozol-e, vagy nem! A törzs nevében kérdelem.

A vezér várt. Aztán elnézett az előtte tola-
kodók feje felett a semmibe és egy láthatatlan valakihez így szólt:

- Rád gondolok, csodálatos Kisded és rád gondolva felelem ezeknek: nem megyek.

A következő pillanatban a fiatal vitéz leütötte a karddal. Ő elesett és eltűnt, csak azokat lehetett látni, akik köréje tola-
kodtak, hogy döfjék és vágják. Az asszony sikoltott és görcsösen rángatta a táltos karját:

- Ne hagyd, táltos, ne hagyd!

De az öreg ember nem mozdult. Egykedvűen nézte a véres jelenetet. És így szólt:

- Jobb így. Vezérnek sem volt már jó. Mióta arról az útról hazajött, nem volt elég kegyetlen. A szívét megmetyelezte valami irgalom.

Az öldöklő csoport ritkult. A vezér agyonvagdossott holtteste ott feküdt a véres gyepen.

- Menjünk áldozni! - kiáltotta valaki.

A sokaság átvette a kiáltást. Indultak. A táltos is elindult és vissza sem nézett, sem a holttestre, sem a föléje boruló asszonyra.

VÁLÁS

Nincs a világon derekabb, békésebb, jobbindulatú ember, mint Bartók barátunk.

Nem kell őt külön bemutatni. Azt a nevet, hogy Bartók Ernő, mindenki ismeri. Igen, róla van szó, a hírneves tenoristáról. Tudjuk, hogy nagyon szép hangja van és színjátészó tehetséggel is megáldotta sorsa. Ha hibája van, az nem egyéb, mint hogy fiatal még. Tenoristában úgy van az, hogy a művésznak előbb meg kell rogyannia, csak akkor játszhatja az ifjú szerelmes szerepeket. Ő pedig még jóvágású legény, szuszogás nélkül járja a második emeletet és saját fogait hordja a szájában.

És mégis: hiába ismeri mindenki keskeny e hazában, ha úgy látná őt a közönség, ahogy e pillanatban tesz-vesz otthon, aligha ismerne rá a ragyogó álomhősre, aki hol ezüstpáncélban és hatalmas fringiával, hol maharadzsaturbánnal a fején és nagyszerű frakkban szokta alakítani a romantikus szívbolondítókat. Most bizony fürdőkabát van rajta és a lábán papucs. Annyira nem regényes és annyira nyárspolgári, hogy szinte afféle hálósipkát szánna a fejére az ember, aminőt a Daumier-rajzok papucshősei hordanak az ágyban. És mivel foglalkozik az amorozó, akiről a színházi lapokban „B. E.-rajongónak” szóló szerkesztői üzenetek zengenek? Kalitkát tart a kezében. A kalitkában csenevész kis kanári látható, azzal barátkozik a művész. Nagy gonddal kendermagot tölt neki egy papírzacskóból, aztán a fürdőszobából vizet hoz neki a kis üvegvályúba. Mikor már elrendezte a madár enni- és innivalóját, leteszi a kalitkát az asztalra, ő maga leül a karosszékbe, papucsos lábait átveti egymáson és nagy nyájassággal fütyörész a madárnak. De a csenevész kis kolléga sehogysem akar énekelni. Csak ugrál egyik keresztlécről a másikra, azt is úgy immel-ámmal.

Csengetnek. A művész szolgálatkészen ugrik ajtót nyitni. Csermáknét, öreg cselédjét, elküldte a tisztító-intézetbe, odakint nincs, aki ajtót nyisson.

- Szervusz, Géza. Valami baj van?

Mert Nyíry Géza a látogató, hasonlatosan ismert ember, híres író és kritikus. A nyugodt és tiszta stílus ifjú mestere. De ez a nyugalom most nem igen látszik meg rajta. Első látásra kiált róla, hogy igen nagy izgalomban van. Csupa dúltság és szeme izgatottan szikrázik.

Nem felel az író, hanem súlyos, döngő léptekkel bejön a lakásba. Belevágja magát a karosszékbe, hogy az csak úgy reccsen. Nagyot szuszog, maga elé néz, aztán végre válaszol:

- Dehogy van baj. Sőt. Éppen az, hogy végre nincs baj.

A művész nagyot néz. Barátjának sötét magatartásából és rejtelmes szavaiból súlyos dologra lehet következtetni. És pedig olyasmire, ami Lenkével van kapcsolatban. Mert hiszen nem kell külön magyaráznunk, amit jól tud ország-világ, hogy Sebők Lenke, a híres primadonna, a Nyíry Géza felesége. És hogy folyton veszekszenek, azt is tudja mindenki. De most, úgy látszik, nagyobb baj van a megszokott mindennapi marakodásoknál.

- Mi történt? - kérdi a tenorista rosszat sejtve.

- Majd megtudsz mindent. Végre nincs baj. Otthagytam Lenkét. Úgy otthagytam, mint a... mint a kétfenekű dobót.

- Szent Isten. És egyenesen ideszaladtál, szegény öregem.

- Hát hova szaladjak? Menjek a Dunának? Egy ilyen hisztérikáért? Hogyne. A reklám jó is volna neki. Nem, barátom, neeeem.

A művész odatolta barátja elé a cigarettás skatulyát.

- Gyujts rá, öregem, fújd ki magad és öntsd ki a szívedet.

- A szívemnek ehhez semmi köze. Azt a nőt, barátom, én egyáltalán nem szeretem. Ha jól meggondolom, soha nem is szerettem. Hogy miért vettem el feleségül, az most már előttem is a legnagyobb rejtelem. Most, hogy faképnél hagytam, olyan könnyűnek, olyan nyugodtnak érzem magamat, hogy az kimondhatatlan.

De a nyugodt ember kezében reszketett a cigaretta. Nézett maga elé, nézett, egyszer csak rávetette pillantását a jóbarátra és hirtelenül megváltozott, szinte könnyörgő hangon szólt hozzá:

- Öregem, segíts nekem. Soha nem volt olyan szükségem rá, hogy mellettem álljon valaki, mint most.

- Amit parancsolsz. Teljesen a tied vagyok és melletted állok. Neked most nyugalomra van szükséged, ne izgasd magad. Én tudom, hogy a dolog nem könnyű, de majd túlesel az első nehéz napokon, akkor aztán kezdhetsz dolgozni. Ideje. Másfél esztendeje nem írtál egy rendes sort sem.

- Nono, - horkant fel erre a kiváló író, - hát a „Marcangolt szívek”? és az „Empedoklesz kutyája”, az se kutya. A vége egy kicsit mély a közönségnek, de én arról nem tehetek. Én nem vagyok vásári ember.

- Jó, jó, nem arról van szó. Hiszen tudsz te szépet is írni. Hanem éppen azt magyarázom, hogy egy ilyen finom és érzékeny lelkű embernek, amilyen te vagy, feltétlen nyugalomra van szüksége. Az ilyen embert szelídséggel és gyöngédséggel kell körülvenni és ezt úgy látszik, Lenkétől nem kaptad meg. Most min vesztetek össze?

Az író vállat vont.

- Maga az ügy nem olyan egetverő. Azon veszünk össze, hogy reggel nyolcra rendelte magához az énektanárnőt korrepetálni, pedig tudta, hogy nekem egész éjjel dolgoznom kell. Négy órakor nagy kinnal elaludtam, erre reggel nyolckor legédesebb álmomból felgyakoroltak. Olyan dühösen ébredtem, hogy bele akartam harapni a falba. Akkor aztán kezdődött az eszmecsere. Kipakkoltunk mindent. Az egész másfél esztendőt, amit együtt töltöttünk. Ő is kiabált, én is. És a végén elhatároztam magam. Közöltem Lenkével, hogy el fogok válni. Egyelőre ide költözöm hozzád, hogy legyen valakim.

A tenorista nyelt egyet. Tudniillik szerette a kényelmét, megvoltak a maga apró szokásai, ragaszkodott napi beosztásához. A lakótárs az ilyen embernek igen kényelmetlen. Dehát azért jóbarát valaki, hogy ilyenkor saját kényelme kárára is helytálljon.

- Nagyon helyes, szívesen látlak. Majd el fogunk küldeni a holmidért. De biztos, hogy örökre végeztél Lenkével?

- Örökre? Még sokkal tovább. Nem is akarom látni többet. A színháznak tájékára sem fogok menni. Tudod mit? Én tulajdonképpen nem is haragszom rá. Ő nem tehet róla, hogy ilyen szerencsétlen természete van. Arról sem tehet, hogy szőke. Láthatod, milyen tárgyilagosan tudok már beszélni róla. Nem hozzámvaló, ennyi az egész. Mi a te véleményed? Hát nincs igazam?

A tenorista habozott. Óvatosan közbeszúrta még egyszer a kérdést:

- Csakugyan végleges a dolog?

- Jaj, kérlek, ne idegesíts, a jó Isten áldjon meg. Hát nem mondtam, hogy visszavonhatatlanul szakítottam vele? Még ma délután beadom a válókeresetet. Ahelyett, hogy mellettem állnál és vigasztalnál, még idegesítsz.

- Bocsáss meg, ezt igazán nem akartam. Miről beszéltünk?

- Arról, hogy Lenke nem hozzámvaló. Hát nincs igazam?

- De... hát mondjuk...

- Ne köntörfalazz és ne makogj! Lenke mellett én szerencsétlen vagyok. Árt az írói pályámnak is. Folyton pénzre van szükség és koncessziókat kell tennem. Hát mehet ez így tovább? Mondd meg őszintén, mehet ez így tovább?

- Nem, - felelte félénken a tenorista, - ez így nem mehet tovább.

- És amellet abban sem vagyok biztos, nem tesz-e nevetségessé. Az az olajgyáros folyton bokrétát küld neki. Meg folyton velünk akar vacsorázni. Hát nem gyanús ez? És a másik, az a huszáronkéntes. Egy ilyen tacsó. Mit áll vele szóba? Hát nem gyanús ez? Mondd meg, de őszintén, nem gyanús ez?

- Nézd, azt már mégse hiszem, hogy Lenke...

- Micsoda? Még véded? Te is az ő pártján vagy? Hát azért jöttem én ide? Felelj őszintén: tudsz valamit Lenkéről? Nekem úgy tűnik fel, mintha rejtegetnél előlem valami titkot. Ha tudsz valamit, baráti kötelességed elmondani.

- Nem tudok semmit, szavamra mondom.

- De azt hallottad, hogy pletykáznak Lenkéről? No? Ne tagadd, hallottad. No?

- Édes Istenem, - vont vállat a tenorista, - mindenkiről pletykáznak...

- Szóval róla is. Az olajgyárossal, vagy az önkéntessel kapcsolatban? Mi? Ha hallgatsz, az azt jelenti, hogy mind a kettővel kapcsolatban. Szép dolog, mondhatom. Miket tud meg az ember, hallatlan. Heh!

Az író csóválta a fejét. Nagyon felindult ezen a dolgon. Egyszer csak hirtelen felpattant.

- Kérlek, adj ide nekem kölcsön ötven pengőt, remélem, életemnek ebben a válságos helyzetében számíthatok rád. Mindenféle apró kötelezettségeim vannak és én pénz nélkül rohantam el hazulról. Most nem mehetek vissza Lenkéhez pénzért, ezt beláthatod.

A tenorista szó nélkül kivette a tárcáját a székre akasztott kabát belső zsebéből. Odaadott belőle ötven pengőt.

- Tessék.

- Köszönöm. Most én elszaladok, de ebédre visszajövök. Akkor megbeszéljük, hogy a holmimat hogyan fogjuk elhozatni. Legjobb volna, ha ezt a dolgot te vennéd a kezedbe, mert nekem most kínos Lenkével érintkezni, ezt beláthatod. Hát szervusz, most sietek.

A dúlt férj elrobogott. A jóbarát pedig megolvasta pénztárcája megmaradt tartalmát. Ott bizony édes-kevés maradt. Megcsóválta a fejét. Ebéd kettőnek kell, az is külön pénzbe fog kerülni. Muszáj lesz hozatni valamit, hiszen Csermákné az utolsó pillanatban nem állhat oda új ebédet főzni. Ejnye, ejnye. De hát vagy jóbarát valaki, vagy nem.

A tenorista kiment megnézni, megjött-e már Csermákné. Még nem jött meg. Visszatopogott papucsosan a szobájába és megint csak odatelepedett a kanárihoz, hogy füttyűrösszen neki, hátha a madárnak is kedve szottyan rázendíteni.

Éppen pityegni kezdett végre a madár, mikor megint csengettek.

- Csókolom a kezedet. Parancsolj, gyere be.

Lenke volt, maga Nyiryné, született Sebők Lenke. A primadonna. Dúltan és izgatottan. Úgy tolult be a szobába, mint a fergeteg. És ott levágta magát ugyanabba a karosszékbe, amely az imént férje alatt reccsent meg.

- Nálad járt Géza? A taxiból láttam, mikor befordult a sarkon.
 - Nálam volt, igen. Éppen most ment el. Mindent elmondott.
 - Mi az a minden? Mit mondott el?
 - Hát... hogy otthagyt.
 - Otthagyt? Haha. Még hogy otthagyt. Nevetséges. Én dobtam ki őt, fiam, vedd tudomásul. Úgy dobtam ki, mint egy macskakölyköt. Elég volt belőle. Az én házamba többet be nem teszi a lábát. Ma lesz a napja, hogy beadom a válókeresetet. Délután megyek az ügyvédhez. És még mit mondott Géza?
 - Semmit. Engem bízott meg, hogy hozsam el a holmiját tőled. Itt fog lakni nálam. Dolgozni fog.
 - Az nem érdekel. Rólam mit mondott, az érdekel.
 - Édes Lenkém, jól ismeresz engem, én pletykát nem csinállok. Ha nem tudtok együtt maradni, hát csináljátok símán és botrány nélkül. Ez a folytonos marakodás nem méltó hozzátok.
 - Van valami igazad. Ez így nem is mehet tovább. Sokkal jobb, ha szétmegyünk. Én ebbe tönkremennék. Hiszen eddig is csak ráfizettem művészileg.
 - Hogyan ráfizettél?
 - Először is miatta nem mentem Bécsbe vendégszerepelni. Pedig az óriási emelkedést jelentett volna a pályámon. De fél éves házasságunk voltunk és ő nem jöhetett Bécsbe. Itthon maradtam. Aztán összeesett a direktorral. Mi lett a következménye? A szerepet nem én kaptam, hanem Dernyey Janka. Úgy is nézett ki az előadás. Neki persze tetszett az a tehetséges Dernyey. Nekem nem mertem mondani, de másnak mondta. Biztosan neked is mondta.
- A tenorista zavarban volt. Nem tudta, hogy így, sarokba szorítva, mit mondjon.
- Nem emlékszem... lehet, hogy mondta...
 - Ne hazudj! Mondta! És te emlékszel, hogy mondta. Mit mondott? Hogy Dernyey jobb, mint én lettem volna?
 - Nem. Azt mondta, hogy a szerep nem volt neked való.
 - Na tessék. Ez ugyanazt jelenti. Ha eljátszottam volna, rosszabb lettem volna, mint Dernyey. Nagyon szép. Az embernek a tulajdon férje! A halálos ellenségemet pártolja ellenem! Hát lehet nekem együtt élni egy ilyen csirkefogóval?
- Csak a vállát vonogatta a tenorista. Nem mert szólalni.
- Nem felelsz? Te is az ő pártját fogod? Hát nem tudsz őszinte lenni? Maradhatunk mi együtt? Felelj.
 - Hát... talán csakugyan jobb mindkettőtöknek, ha nem tépítek egymást...
 - Ugy-e, látod. Például hallgasd meg, mi történt a múlt héten. Elmondom egész részletesen...
- Az elmondandó történetet azonban megelőzte a csengő. Odakint csengettek, most már harmadszor. A tenorista rosszat sejtett és sietve indult volna kifelé. De már későn. Mert Csermákné, aki időközben hazaérkezett volt és lakáskulcsa lévén észrevétlenül ment a konyhájába, most ajtót nyitott. A férj már ott állott előttük, kezében bőrönd. Ruhája csupa víz. Egy darabig egyik sem szólt egy szót sem. Mind a hárman zavarban voltak. A házigazda szólalt meg a kellemetlen és feszes csendben legelőször:
- Esik?

- Igen, megeredt az eső. Mintha dézsából öntenék.

Az asszony felállott.

- Ilyen esőben nem tudok elmenni. Ernő, kérlek, adjál kölcsön egy gumikabátot, majd visszaküldöm a szobalánnyal.

A tenorista habozott. A gumikabátot elő kellett keresnie, mert mostanában nem használta. Már pedig, ha ezeket egyedül hagyja itt kettesben, annak jó vége nem lesz. Még egymásnak esnek és fojtogatni fogják egymást. Botrány lesz. Menjen, ne menjen? Végül úgy döntött, hogy megy. A házaspár kettesben maradt.

A világért sem néztek volna egymásra. A férfi kinézett az ablakon. Az asszony maga elé nézett és idegesen dobolt a szék karján. De végre is nem állta meg szó nélkül.

- Az a bőrönd az enyém.

- Kihez tetszik beszélni? - fordult vissza a férfi az ablaktól.

- Csak ne affektálj. Amiért nem ismerjük többé egymást, azért a bőrönd az enyém.

- A bőrönd az enyém. Magam vittem a multkor a bőröndöshöz javíttatni. És ha elkezdünk vitatkozni, akkor is legföljebb közszerzemény. De mindenesetre jellemző a te női kicsinységedre, hogy egy ilyen életreszóló lépésnél a bőröndön vitatkozol. Finom dolog. Hálaisten, csakhogymár vége van.

- Ez meg olyan igazi férfidolog. Tönkreteszi az életemet, aztán hálaisten, csakhogymár vége van. Jellemző. Látszik, hogy férfi vagy.

- Eddig nem nagyon voltam, de ezentúl az leszek. Kikapaszkodom abból a züllöttségből, amelybe egy lelketlen nő taszított, aztán hajrá, neki az életnek, a szabadságnak.

- Hajrá, azt én is mondhatom. Leszek én még olyan színésznő, mint a Dernyey. Lehet, hogy akkor is lesznek bizonyos otromba ízlésű emberek, akiknek ő jobban fog tetszeni, na de hát...

A férj most elfordult az ablaktól és mohón közbevágott:

- Azt én nem mondtam, hogy jobban tetszik. Én azt mondtam, hogy Dernyey Janka bizonyos ordenáre dolgokban hangosabb és népszerűbb, de finom, művészi feladatokat te jobban tudsz megoldani. Ezt mondtam.

- Nem így hallottam, Ernő nem hazudik.

- Ernő mondta? Ernő számár.

- Dehogyszámár. Nagyon szépen megmagyarázta, hogy mi ketten nem maradhatunk együtt.

- Úgy? Megmagyarázta? Nekem egész másokat mondott. Bizonyos olajgyárosról, meg bizonyos önkéntesről...

Most az asszony pattant fel. Villámlott a szeme.

- Ki meri azt rólam mondani?

- Én nem mondtam, - szólt gyorsan és gyáván a férj, - én nem mondtam. Ernő mondta, hogy ezzel a pletykával tele van az egész város.

- Gyalázatos, kétszínű fráter. Az egészből egy szó sem igaz. De esküszöm, hogy ezentúl igaz lesz! Én leszek keserűségemben a legrosszabb nő a világon. De eddig? Eddig szerettem valakit, aki nem értett meg. Aki egy finom női lelket egyáltalában nem is tud megérteni.

- Micsoda? Én nem tudok egy női lelket megérteni? Aki „A szfinksz gyermekei”-t írtam? Nevetséges.

- Ha megértettél volna és szeretted volna, minden másképp lett volna.

- Én nem szerettelek? Hát szerettek valaha úgy nő a világon, mint én téged? Csak te nem szeretted engem.

- Tessék. Ezt kapja jutalmul az ember, ha másfél évig nincs egyéb gondolata, egyéb vágya, egyéb ellágyulása, mint egy férfi. Tudod, hogy mit csináltam, mikor most elrohantál hazulról? Odamentem a fogashoz és... és...

Lenke asszony elpityeredett. Saját elbeszélésétől úgy meghatódott, hogy sírva folytatta:

- ...és ráborultam a kabátodra. És megöleltem és sírtam és sírtam. És szégyeltem magam, hogy vén számár létemre így ráborulok egy szivarszagú kabátra... Hiába, nem tehetek róla... olyan boldogtalan vagyok...

Elzokogta magát és ráborult a szék támlájára. A férfi habozva közeledett, kétszer is felemelte a kezét, de meggondolta magát mind a kétszer. És végül mégis csak rátette a kezét a síró asszony fejére.

- Na, mit akarsz? Mit vegyek neked? Hova akarsz menni este?

- Moziba, - zokogta az asszony.

- Rendben van, megyünk moziba. Telefonálhatsz, akinek akarsz, hogy társaság is legyen. Hogy lásd, milyen gavallér vagyok, hívd meg az olajgyárost, meg az önkéntest.

- Én is őket gondoltam, - zokogta az asszony.

- Ezt a buta színészt pedig ne hívd meg. Ez egy megbízhatatlan, kétszínű fráter. Meg is szüntetem vele az érintkezést. Na gyere, ne okoskodj.

A férj magához ölelte a székből a síró asszonyt. Megölelték egymást. Ebben a pillanatban lépett be a tenorista a gumikabáttal. A látványtól gyökeret vert a lába.

- Köszönöm, - szólt hűvösen az asszony, - sajnálom, hogy fárasztottalak. Nincs szükségem a kabátra, taxin fogunk hazamenni.

- Még pedig máris, - szólt a férfi és tüntető hidegséggel tette hozzá: - szervusz, Isten veled.

Már indultak is kifelé.

- Mért haragusznak ezek? - tűnődött a tenorista. Nem értette az egészet. Kint becsapódott az előszobaajtó. A tenorista elővette a pénztárcáját. Ötven pengővel kevesebb pénze volt. A legjobb barátja megharagudott rá valamiért. Mi történt itt?

Nem értette az egészet. Leült megint a kanári madárhoz füttyüreszni. De még mindig csóválta a fejét.

A SZÉLHÁMOS

I.

Azt hiszem, Tótlápos a legkisebb fürdőhely széles e hazában. Vagy helyesebben szólva: keskeny e hazában. A lapokból nem sokat tudhat meg felőle az olvasó, mert Tótlápos nem hirdet. Nem is jár oda fürdőzni, csak néhány megyebeli család. Olcsó multság, békés pihenő. Este kilenckor alig lehet egyetlen teremtetett lelket látni ajtókon kívül.

A fürdőházat valami harminc éve ácsolták a melegvízű kis tóra. Azóta nem kapott tatarozást egy deszkányit sem. A kabinokban korhadozó a padló, és a málladozó zsindelytető nem ad elég menedéket, ha esik az eső. Egynémely vendég szóvá is teszi olykor a dolgot Kovalcsik úrnál, a fürdőtulajdonosnál. Ő bólingat a megjegyzésekre, jó sokáig nem válaszol, végül így szól:

- Kitart még az sokáig. Ha eddig jó volt, ezentúl is jó lesz.

Azzal elnéz más irányba, ezzel is jelezvén, hogy a beszélgetést a maga részéről befejezte. Ott áll tovább a Nagyszálló előtt, hátát a vendéglő-terasz farácsának támasztva, fején házisapka bojttal, kezében hosszúszerű csibuk, tekintetében rendíthetetlen nyugalom. Azt a szót különben, hogy Nagyszálló, nem kell félremagyarázni. A Nagyszálló rendes kis egyemeletes épület, valaha urasági lakóház volt.

Egy kora nyári délelőttön, mikor még csak két-három fürdővendég kezdte el korai nyaralását, egy vadidegen fiatalember jelent meg Kovalcsik úr színe előtt. Kovalcsik úr ott csibukozott ezúttal is a rácsnak dőlve.

- A fürdőtulajdonos urat keresem.

- Én vagyok.

- Tessék megengedni, hogy bemutatkozzam. Pataky Zoltán vagyok. Azért jöttem, hogy tessék engem alkalmazni fürdőtitkárnak.

Kovalcsik úr megeresztett egy kis füstfelleget, nyugalmasan elnézett a semmibe és várt. Majd jó darab idő múlva így válaszolt:

- Eszem ágában sincs. Ennek a kis fürdőnek a számvetése nem bírja azt. A titkár itt fölösleges.

- Kérem, ez nem kerülne önnek pénzbe. Sőt pénzt hozna. Ajánlatom a következő. Ön ad nekem egy szobát és kosztot. Fizetést az első hónapban semmit. De a második hónap végén kiszámítjuk, hogy az idén mennyivel több a havi bevétel, mint tavaly. A forgalmat tudniillik nekem reményem van megnövelni. A különbözetből ön fizet nekem tíz százalékot. Egészen őszig, mikor becsukjuk a boltot.

Megint hosszú ideig mélázott Kovalcsik úr a semmibe. Aztán bólintott.

- No, nem bánom. Elfoglalhatja a nyolcas szobát. De kíváncsi vagyok, mit akar itt titkárkodni.

- Tessék csak rám bízni.

- Jól van, kezdje el. De azt megmondom, hogy felmondási idő nincs. Ha nekem úgy esik jól, egy negyedórán belül kitehetem akármikor.

- Helyes.

- Mondja csak, azt sem tudom magáról, hogy ki fia-bornya. Kicsoda maga és hogy jutott eszébe idejönni?

- Rendes úriember vagyok, gazdasági akadémiát végeztem. Most összevesztem az apámmal, nem kapok tőle támogatást. Őszig itt elleszek, azután majd csak akad valami. Hát akkor most megyek az állomásra a cókmókomért.

- Menjen, titkár úr.

A fiatalember elindult. Kovalcsik úr egy kis tünődés után elhatározta, hogy visszahívja.

- Nézze csak, meggondoltam. Nincs ennek semmi értelme. Munkája itt nem akad, ingyen meg miért adjak én magának teljes ellátást? Hagyjuk az egészet.

- De ne hagyjuk. Nagyon kérem, csináljuk meg ezt a dolgot. Ön remek üzletet csinál, meg fogja látni.

- Ugyan, ördögöt. Miért jönnének ide többen, mint máskor? Maga miatt? Nem mondom, jóképű fiatalember. De senki azért a zsebébe nem nyul fürdőzési költségért, mert maga itt titkár.

- Éppen ez az, amit vállalni mernék. Tudok erre példát. Egy kis osztrák fürdőhelyen szerződtettek titkárnak egy arisztokratát. Volt ulánustisztet. Már két éve ott van. Azelőtt a kutya sem járt oda, most csődülnek az emberek.

- Az lehet. De maga nem gróf.

A fiatalember hallgatott egy kicsit. Habozott. Aztán felvetette a fejét.

- Azon segíthetünk. Egyszerűen gróf leszek.

- Hogyan?

- Úgy, hogy beírom a bejelentőlapra a nevem rovatába: gróf Partenstein Zoltán. Kész.

- Hm. Aztán elhinnék azt magának?

- Majd teszek róla, hogy elhiggyék. S ha netalán kiderülne a turpisság, ami ki van zárva, ön nem kockáztatott semmit. Önt is becsaptam.

Kovalcsik úr alaposan szemügyre vette most már a fiatalembert. Csakugyan el lehet róla hinni, hogy gróf. Volt valami meghatározhatatlan előkelőség a tartásában. A fellépése biztos volt és ellenállhatatlanul rokonszenves.

- No jó, menjen azért a csomagért.

Utána tekintett és megcsóválta a fejét. S magában dörögve tette hozzá:

- Gróf úr...

II.

Az álgróf nem hiába bízott magában. A munkát azonnal megkezdte. Bemutatkozott a gyér vendégseregnek. Valamennyi vendéget azonnal elbűvölte. Morvainéval, a pénzügyigazgató özvegyével, franciául társalgott, s az öreg hölgy, aki nagyon büszke volt nyelvtudományára, úszott a boldogságban. A nyugalmazott őrnagy megtalálta a grófban az oly nehezen nélkülözött sakkipartnert. És így tovább. A titkár egész nap lótot-futott, társalgott, kísért, sétákon vett részt, sakkozott, öreg uraknak pajkos tréfákat mesélt, idős dámák betegségeinek részletes

elmondását nagy figyelemmel végighallgatta. Tele volt vele Tótlápos. A lassan szaporodó vendégek egymás kezéből kapkodták.

- Nem láttátok a grófot?

- Tegnap nagyot sétáltam a gróffal.

- A gróf azt mondja, hogy roppant hasonlítok egy rokonához.

És így tovább. Reggeltől estig csak a grófról volt szó. Valami finom, arisztokratikus hangulat úszott a levegőben. És már kezdett az a jóslat is bevalni, hogy miatta szaporodni fog a fürdőzők létszáma. A levélben érkező bejelentések már jócskán felülmulták a tavalyit. És egyre gyakrabban előfordult, hogy a környékbeli falvakból urasági kocsik fordultak oda a tótláposi Nagyszállóhoz. Vacsorázni jöttek. Egy este megjelent az első üveg pezsgő. Kovalcsik izgatottan topogott a konyhán: emberemlékezet óta nem rendeltek nála pezsgőt.

Másnap reggel meg is dícsérte az álgrófot.

- Jól csinálja, azt meg kell hagyni. Hanem most idefigyeljen. Holnap érkezik özvegy Vitnyédyné a leányával. Ma este pedig megérkezik a fiam, aki ügyvéd. Jól vigyázzon rájuk és ügyesen csinálja: a fiam szeretné ezt a kislányt elvenni. Maga igen ügyes ember, nem is mondok többet magának.

Az álgróf bólintott.

III.

Nagy, melák fiatal férfi volt a Kovalcsik fia. Akkora keze volt, mint két bőrrönd, piros orcája és színtelen haja. Annál édesebb, légiesebb jelenség volt Vitnyédy Ella. Lehetetlen volt utána nem fordulni. Minden épkézláb ember beleszeretett.

Óriási fürdőélet fejlődött ki Tótláposon. Zsúfolva volt minden szoba. Már a tanító lakását is igénybevétték, őt magát átköltöztették a sógorához a harmadik faluba. Az iskolában is ágyakat vetettek. A terraszon étkezési időben nem lehetett mozogni. Este rá sem lehetett ismerni a hajdan kihalt és alvó Tótláposra. A gróf kibérelte a falusi kocsmát a Kovalcsik számára. Ott lehetett táncolni rogyásig, s a cigányzene nem zavarta a Nagyszálló aludni vágyó betegeit.

Az ifjú Kovalcsik tűzzel-vassal udvarolt Vitnyédy Ellának. A gróf mindig úgy intézte, hogy összekerülhettek. Inkább ő foglalkoztatta a mamát. Neki magának alig akadt rengeteg dolgától alkalma, hogy beszélgessen a leánnyal. Néha mégis. A leány érkezése utáni negyedik napon például öt percig beszélgettek. Az ifjú Kovalcsik jelenléte nélkül. Jobb is, hogy nem volt ott, mert alighanem megütötte volna a guta.

- Megismert? - kérdezte az álgróf.

- Meg, - felelt mosolyogva a leány, - hogyan ismertem volna meg. És végre tudom, hogy kicsoda.

- Pesten nem mutatkozhattam be. Hogyan léptem volna oda az utcán. Csak néztem, néztem a mindennapi sétáján messziről. De hogy kicsoda, azt kikutattam.

- Hogyan?

- Nem nagy mesterség. Egy magándetektív megcsinálta. Azt is megtudtam, hogy a mamája minden nyáron itt fürdőzik. Azért jöttem ide.

- Csak ezért?

- Csak ezért.

Vitnyédy Ella ránézett a fürdőtítkárra. Pillantása némán, de félreérthetetlenül hirdette, hogy ez a válasz boldoggá tette.

IV.

Az ifjabb Kovalcsik maga is ott töltötte a július közepétől augusztus közepéig terjedő hónapot, amely alatt Vitnyédyné és leánya Tótláposon tartózkodtak. Augusztus tizenegyedikén meg is kérte a leány kezét, de kosarat kapott. Ez még nem rendítette volna meg annyira. Gondolta magában: tovább fog udvarolni és ha szívósan kitart, egyszer végül mégis csak győzni fog. Az azonban lelke mélyéig megrendítette, hogy benyitott az irodába délután, mert tudta, hogy Ella odament a titkárhoz vasúti jegyeket és egyéb utazási dolgokat megbeszélni. Benyitott, még pedig kopogtatás nélkül. Lesújtó látvány tárult eléje: a titkár és Ella úgy csókolóztak, mint a parancsolat.

Az ifjú Kovalcsik elsápadt és egy kicsit el is szédült. Becsapta az ajtót és rohant apját megkeresni.

Meg is találta. Délutáni álmából riasztotta fel. Ha pedig ez megtörtént, az öreg Kovalcsik éktelenül tudott haragudni. Éktelenül haragudott most is, mikor az izgatottan előadott történetet végighallgatta, de nem a titkárra, hanem a fiára.

- Úgy kell neked, mafla, számár vagy. A gróf százszor különb fiatalember nálad, ügyesebb volt.

- Gróf? Már te is grófozod ezt a szélhámost, ahelyett, hogy kirugnád? Hát majd befűtök én neki.

- Hogyan fűtesz be?

- Csak bízd rám. Szóval nem vagy hajlandó elcsapni?

- Eszemágában sincs. Aranyat ér. Az idén háromszor annyit keresek, mint tavaly.

V.

Ifjú Kovalcsik még aznap délután bement a városba. Másnap reggel azonban már megint kint volt Tótláposon. A kaján diadal öröme ült az arcán.

Mindenekelőtt felkereste Vitnyédynét. És elmondta neki, amit előző nap délután az irodában látott. Illetőleg csak elmondta volna, ha Vitnyédyné a szavába nem vágott volna.

- Ne fáradjon, kérem, én ezt már tudom. A leányom biztos lévén abban, hogy maga árulkodni fog, elmondott nekem mindent. Különben Partenstein gróf megkérte az Ella kezét. A leányom igent mondott.

- Úgy? Hát most fogódkodják meg, nagyságos asszonyom. Ez a Partenstein gróf se nem Partenstein, se nem gróf, hanem közönséges szélhámos. Egyszerűen valami Pataky, és azért adta ki magát grófnak, hogy érdekesebb legyen. Az apám is igazolhatja ezt. De még ma délelőtt le fogom leplezni.

- Hogyan? - kérdezte megdöbbenve Vitnyédyné.

- Partenstein gróf a góthai almanach tanúsága szerint kettő van. A fiatal Zoltánnak hívják, a papát Miklósnak. Hát én tegnap interurbán felhívtam a papát. Elmondtam, hogy az ő fiának neve alatt itt egy szélhámos garázdálkodik, jöjjenek le. Le is jön. A délelőtti vonattal érkezik. Ez a szélhámos mindig kimegy a vonat elé. Most is ott lesz. Majd én szembesítem az igazi grófot és az álgrófot. Ha ennek tanuja akar lenni, nagyságos asszony, jöjjön ki az állomásra. Azt az öt perc sétát a dolog meg fogja érni.

- Ott leszek, - szólta Vitnyédyné.

És ment a leányát megkeresni, hogy a borzasztó felfedezést közölje vele.

VI.

A vonat befutott. Egy elsőosztályú kocsiból szállott gróf Partenstein Miklós. A titkár meglátta, elámult és odasietett hozzá.

- Papa, te hogy kerülsz ide?

- Végre rájöttem, hogy hol bujkálsz. Valami ügyvéd, vagy ilyen izé tegnap felhívott telefonon és mindenféle zavaros dolgokat beszélt. Egy szót sem értek az egészből. Valami szélhámos-ság, vagy névhasználat... Mi ez?

A titkár nagyot kacagott.

- Kezdem érteni. Nem akartam a magam nevén szerepelni s először más nevet mondtam be. De aztán felmerült annak a szüksége, hogy grófnak adjam ki magam. Hát kiadtam magam önmagamnak. Majd elmondom az egészet részletesen. Mondd, papa, még mindig nem akarsz beereszteni a gazdálkodásba?

- Elérted a célodat, haszontalan kölyök. Majd megbeszéljük, hogy mit adok át, mit nem.

- Ideje, mert meg akarok házasodni. Gyere, be akarlak mutatni két dámának.

Valamivel odébb egy kis csoport állott: Vitnyédyné, a leánya és ifjú Kovalcsik. Ezek feszülten figyelték a két férfi beszélgetését, de olyan messziről nem hallhattak semmit.

- Most fogja a gróf pofonvágni a szélhámost, - mondta sóvár izgalommal Kovalcsik.

De nem ez történt. Hanem a két férfi elindult feléjük. Mikor odaértek, a fürdőtitkár így szólt:

- Engedjék meg a hölgyek, hogy bemutassam az édesapámat, gróf Partenstein Miklóst. Most hogy ő megérkezett, talán remélhetem, hogy még egy-két napig maradnak.

Maradtak. De az ifjú Kovalcsik nem maradt.

VIRÁG

Zoltán barátommal történt ez a bámulatos történet.

Kora délelőtt dolga volt egy külső józsefvárosi mellékutcában. Apróhirdetésben olvasta, hogy valahol egy antik almárium eladó. Ő pedig bolondja a régi bútornak. Ahogy az apróhirdetést elolvasta, azonnal nekivágott a városnak, hogy a megadott címet felkeresse. Ment, mendegélt a kis utcában, bámészkodva nézegette a házsámokat. Egyszer csak megállt, hogy nagyot tüsszentsen. Gyorsan elékapta a zsebkendőjét - nem a kabátja mellzsebében fityegő gavallérzsebkendőt, hanem a belső zsebében hordott másikat, - hatalmas hapticit harsantott, aztán indult tovább. De ismét meg kellett állnia, mert valaki megérintette a karját. Visszafordult. Kopottas ember állt ott és nyujtott feléje valamit.

- Ezt el tetszett ejteni.

Zoltán meghökkenve ismert rá az idegen kezében a levéltárcájára.

- Uram, - mondta visszafelé való rémülettel, - hogyan köszönjem ezt meg önnek?

- Sehogy, kérem, ez természetes, - mondta az illető és kalapját billentve tovább akart menni.

- De nem úgy van az, kérem, nézzen ide!

És kinyitotta a tárcát. Nagy, vastag csomó százas volt benne, mert Zoltán délelőtt a bankot is útba szándékozott ejteni.

- Ez még semmi, de itt vannak az okmányaim, állampolgársági bizonyítványom, székesfővárosi tanusítványom, keresztlevelem... ezek ma pótolhatatlan dolgok, jó ember! Kérem, ne vegye sértésnek, de a becsületes megtalálónak járó összeg...

- Nem, kérem, - szólt sértett árnyalattal az idegen, - én nem vagyok „jó ember”, úriember vagyok. Lénárt Jenőapidíjas. Nekem ön ne adjon alamizsnát. Nem is jár ezért semmi. Ebben a házban lakom, s ahogy a kapun kiléptem, láttam, hogy elejtette a tárcáját. Ajánlom magam.

- De ne fusson, uram, hát nem tehetek önért semmit?

- Köszönöm, semmit. Jó napot.

Sértődötten elindult a becsületes megtaláló. Zoltán még nézett utána egy darabig. Aztán egyet gondolt, bement a házba, megkereste a házmestert. Pengőt adott neki és kikérdezte az ott lakó Lénárt Jenőapidíjasról. Megtudta róla, hogy szűkösen éldegél, özvegyember, van egy növendéklánya, olyan tizenhatéves-féle, Ilonkának hívják.

Ez elég volt Zoltánnak. Pénzzel nem akarta megsérteni a szegénysorsú, de érzékeny embert. Hanem miután az almáriumot megnézte, gyönyörűnek találta és megvette, hazamenet megállt egy nagy virágkereskedés előtt. Kiválasztott egy hatalmas cserép hortenziát, kifizette és felírta a címet, ahova vinni kell: Lénárt Ilonka úrhölgy, Ilyen-utca annyadik szám. Letette névjegyét, borítékba zárta és elment.

Másnap délelőtt a virágkereskedés hívta a telefonhoz. A tulajdonosnő udvarias mentegőtődzéssel kezdte, homályosan célzott valami érthetetlen dologra és olyasfélét mondott, hogy célszerű lenne, ha a méltóságos úr kegyeskednék személyesen befáradni az üzletbe. És letette a kagylót.

Mi az ördög lehet ez? Zoltán bosszankodva elment a virágüzletbe. A tulajdonosnő rögtön beljebb tessékelte. Nagy feneket kerítve a dolognak, azon kezdte, hogy ő a boltjában dolgozó leányoknak úgyszólván édesanyja, erkölcsi dolgokban nem ismeri a tréfát és különösen felelősnek érzi magát a kis Lénárt Ilonkáért, akit az apja tegnap megpofozott.

- Mi ez? Az egészet nem értem.

Ami kitűnt, az csak mozarabokban szokott előfordulni: Lénárt Ilonka, a becsületes megtaláló leánya, éppen ott kihordólány a virágüzletben. A tulajdonosnő meg sem nézte a címezést, csak mikor a rendelő úr már elment. Nagyot nézett és fagyosan adta ki Lénárt Ilonkának a hortenziát, hogy kézbesítse sajátmagának. A kislány szót sem értett a dologból, a névjegyet csodálkozva nézegette, de attól sem lett okosabb, mert a virágküldő úrról sohasem hallott. A virágot mindenesetre hazavitte. A névjegyet megmutatta apjának, aki azonnal két nyaklevest adott neki. A kislány esküdözött, hogy semmiféle öregúr nem járkált utána és sírva töltötte az éjszakát. A boltba is bögve jött be másnap. Még most is pityergett, mikor a tulajdonosnő behívta és a virágküldő úr elé állította. Zoltán ránézett: csúnyácska, vézna, horpadtmellű kislány volt szegény.

- Ne szepegjen, fiam, majd elmagyarázom az egészet.

És elmagyarázta. Az egész azon múlt, hogy ő maga nem viszonzta a becsületes megtaláló bemutatkozását. Mert ha megmondja a nevét, akkor az apa rögtön tudta volna, mire magyarázza a virágküldeményt.

- Hát majd írok részletes levelet a kedves papának, akinek különben is hálára vagyok kötelezve. Rendben van így?

A kislány habozott. Aztán kibökte.

- Nincs rendben, kérem. Én erre még rá is fizettem.

- Hogyan?

- Ekkora virágért legalább ötven fillér borravalót szoktam kapni. De én magamnak nem adhattam ötven fillért...

És sírva fakadt megint. De Zoltán azonnal átnyújtott neki egy pengőt. Erre nyomban megszűnt sírni. Ez a Zoltán tárcájának bámulatos története.

MILI

Most felcsapok rajzolónak és hevenyészett ceruza-vázlatot készítek Miliről.

Mili szép asszony, azt senkisem tagadhatja. Vékony, igen jóvonalú alakja van. Fínom nyakán érdekes kis madárfejet hord. Arcában legérdekesebb a szeme. Feltűnően nagy, ibolyakék szeme van neki. Szokott mozdulata, hogy a fejét kissé félretartja, ezzel a félretartott arcocskával felnéz az emberre (ugyanis nem nagyon magas), tágra nyitja a szemét és a világ minden szelídségét, szerénységét, odaadását és őszinteségét belegyűjti a tekintetébe.

Ilyenkor akkorát hazudik, mint egy ház.

- Ó, hogy irigylem azokat, akiknek nincs lelkiismeretük. Milyen vígan élnek, mennyit szórakoznak. Megmondom őszintén: én is megcsalnám az uramat, ha ilyen volnék. De a lelkiismeretem nem engedi. Hát hiába. Én már így fogok meghalni.

Tudniillik Mili úgy csalja az urát, mint a répát. Soha nincs kevesebb gavallérja háromnál. Az egyiktől most szabadul, a másodikban most van benne, a harmadikat már előre kinézte magának.

- Milyen gonosz a világ, - mondja olykor, - hát már jóbarátja sem lehet az embernek? Az én barátságom Jenővel ideális tiszta barátság. Olyan fenkölt és emelkedett barátság, amilyen nincs is több. De hát a csöcselék sohasem emelkedhetik olyan magasra, hogy ezt megértse. Higyje el, nem szabad a világgal semmit sem törődni. Az ember menjen tovább a maga tiszta és szeplőtlen útján, a többivel ne gondoljon.

Hogy gonosz a világ, ezt általában szereti mondani. Hosszas gyakorlatában ez már kifejlődött, mint igen alkalmas kezdet ügyes megjegyzések számára.

- Hihetetlen, - mondta Máriának nemrégiben, -, milyen rosszak az emberek. Ha már a te férjedet is rágalmazták, az embernek igazán megáll az esze. Mi, akik az uradat jól ismerjük, egyetlen árva szót el nem hiszünk az ilyen butaságokból.

- Milyen butaságokból? - kérdezte riadtan Mária, aki melleleg mondván nem éppen csinos, de annál gazdagabb.

- Ó, Istenem, hiszen biztosan hozzád is eljutottak az ilyen számátságok. De te vagy olyan emelkedett, hogy el hagyod menni a füled mellett. Nagyon igazad van. Hiszen mindenki tudja, hogy a házasságatok igazi szerelmi házasság.

Mária többet nem tudott kihúzni belőle. Faggatta részletekért, de hiába. Végül összevesztek. Nem is köszönnek egymásnak az utcán. S ha most Milit megkérdik, mi volt az oka az összekoccanásnak, Mili tágra nyitja ártatlan babaszemét, amely kissé el is homályosodik ilyenkor, s így válaszol:

- Ne is kérdezzétek, ez a dolog kimondhatatlanul fáj nekem. De nem tehetek róla. Mária azzal a furcsa kéréssel fordult hozzám, hogy mondjam el neki, amit az ura viselt dolgairól tudok. Hát mondjátok meg őszintén, szabad ilyesmire felelni? De nem is felelhettem volna, hiszen akár meg is esküszöm, hogy én az ő férjéről semmi bizonyíthatót nem tudok. Most Mária haragszik rám. Sajnálom, de az én lelkiismeretem tiszta. Az mindenestre fáj, hogy Mária ilyen igazságtalan hozzám.

Most sokan szidják Máriát, hogy milyen igazságtalan. És sajnálják Milit, aki otthon ül és szenved. Sőt fel is háborodik. Éspedig így:

- Hát ez már igazán felháborító, amit ezzel a Gizivel csinálnak. Nem hívják sehova. Hogy én jövő csütörtökre nem hívtam, az más dolog, mert nyolcnál többre nem tudok teríteni. De miért nem hívják mások? Tíz házat tudok, ahová nem teheti be a lábát. És miért? Hiába kérdezem, sehol sem kapok egyenes választ. Annyi bizonyos, hogy ki van taszítva a társaságból. Hát nem felháborító ez? Így kivégezni valakit? Már ott tart, hogy senki nem mer vele közlekedni. Pedig szerintem derék, kedves, tisztességes, jó asszony. Ez a bojkott igazságtalan és felháborító.

Számosan visszamondták Gizinek, hogy Mili mennyire helyt állt érte. Gizi nem tudja ugyan, miért kellett érte helyt állani (hetek óta tartó influenzája miatt egyelőre kimaradt a társaséletből), de mindenesetre nagyon hálás, hogy ilyen megbízható barátnője van. A fentebb említett esetet telefonon meg is köszönte Milinek. Majd egyebekről beszélgettek. Ebből a beszélgetésből két dolog említendő. Az egyik Mili következő megjegyzése:

- Angyalom, énám mindig számíthatsz. A közvetlen környezetben is akadnak, akikre nem számíthatsz feltétlenül, de rám annál inkább.

- A közvetlen környezetemben? Kire célzol?

- Én? Dehogyan céloztam, nem céloztam én senkire. Nem azt mondtam, hogy „akadnak”, hanem hogy „akadhatnak”. Az más. Azonkívül tudod nagyon jól, hogy én pletykát nem csinálok. Inkább agyonüthetnek, minthogy én fecsegek.

Ezóta Gizi összezördült a nővérével. Mili másik megjegyzése ez volt:

- Ezt a Pistát sem értem. Csinálnia kellene valamit. A gyára - én ezt biztosan tudom - remekül megy. Mégis azt híresztelik, hogy becsukja a gyárat. Miért tűri az ilyet? Nyilatkoznia kellene, vagy mit tudom én, a férfiak ezt már jobban értik, én ehhez buta vagyok.

- Hogy rosszul megy neki? Ezt nem hallottam.

- Sajnos, drágám, mindenki ezt mondja. Pedig én tudom, hogy nem igaz. Mégis az egész város tele van vele.

Gizi, ahogy letette a kagylót, azonnal körültelefónálta ismerőseit: mi igaz abból, hogy a gyár olyan rosszul megy. Pista pedig váltig csodálkozik, mi bajuk az embereknek, akik olyan tapintatos részvétellel kezelik őt. Valaki célzott arra, hogy talán Mili csinált valami vigyázatlan pletykát. Ez a megjegyzés visszakerült Milihez. Mili félretartotta érdekes fejét és nagy könnyekkel ibolyakék szemében ezt kérdezte:

- Hát érdemes ilyen világban élni? Bántanak, mikor én nem bántok senkit.

MINDENT EL KELL TENNI

Reggeli postáját válogatta Meszlényi báróné. Azokat a nyitott borítékokat, amelyeknek tartalma vagy egy új tánchelyiség megnyílásáról értesítette, vagy olcsó ciánozásra hívta fel figyelmét, egyenesen a papírkosárba dobta. Ezenfelül még két képeslap maradt a jókora csomóból, amelyeket nyaraló ismerősök írtak, s végül ismeretlen írású levél. Felbontotta és mindennek előtt aláírását nézte meg. Kercsák Béla. Ez a név semmit sem mondott neki, de a levelet azért elolvasta.

„Méltóságos Asszonyom! Mielőtt kérésemet előterjeszteném, engedje meg, hogy eddigi sorsomat néhány sorban leírjam. Budapesten születtem 1910, május 3-án. Apám, aki a polgári életben gépészmérnök volt, elesett a háborúban. Özvegy anyám keserves nélkülözések között nevelt fel. De mindig tandíjmentes voltam, mint legjobb tanuló és akadtak jó emberek, akik kifizették tankönyveimet. Anyám étkezőhelyiséget nyitott, amely nagyon gyatrán ment ugyan, de a kettőnk élelmét legalább kiadta. Kereskedelmi akadémiát végeztem és mint legjobb növendék, állást is kaptam. Az Egyesült Pamutipar nevű cégnél dolgozom már hét éve. Szépen és szerényen megvoltunk a tavaszig. Akkor anyám egy napon rosszul lett. Az orvosok súlyos és rosszindulatú daganatot állapítottak meg, de operálhatónak nyilvánították. Az étkezőt be kellett csuknom, a gyógykezelésre a magam fizetése nem futotta. Méltóságos Asszonyom, én most életem olyan elkeseredett óráit élem, mikor az ember nem kertel sokat. Hogy anyám meggyógyuljon, sikkasztottam a Pamutiparnál, éspedig összesen 226.- pengőt. Anyám most már a javulás útján van. Ő életben marad, de én aligha. Tudom, hogy holnapután a cégnél rovincsolás lesz. Ha addig nem kapok 226.- pengőt, agyon kell lőnöm magamat. Minden erőmből igyekeztem hetek óta ezt a pénzt megszerezni, de hiába fordultam gazdag emberekhez, akiknek ez a pénz aránylag semmi, csak rideg visszautasításban részesültem. Most már csak a holnapi postáig várhatok. Ha Méltóságos Asszonyom nem küldi el ezt a pénzt, végem van. Ha elküldi, megmenti vele egy hasznos és dolgozó ember életét. Fölösleges mondanom, hogy - bár csak apró részletekben - de a pénzt tisztességesen vissza fogom fizetni. Nem rimáncodom, Méltóságos Asszonyom, már ehhez sincs erőm és idegem. Utolsó reményem ez a levél. Döntsön tetszése szerint, hogy élhetek-e tovább, vagy meg kell-e halnom. Mélységes tisztelettel bocsánatot kér és kezeit csókolja Kercsák Béla. Budapest, Nagydíófa-utca 5., V. 32.”

A báróné ijedten fejezte be a levél olvasását. Sok kéregető levelet szokott kapni, mert ismeretes volt jótékonyágáról. De jó módú volta ellenére sem akadt most ennyi ajándékozni való pénze. Tanácstalanul bámulta a levelet. Hangját meggyőzőnek találta. Lehet, hogy ez az ember holnap csakugyan megöli magát. Borzasztó. Ilyen felelősség súlyát hogyan fogja majd hordani, ha holnap már olvassa az újságban ezt a nevet az öngyilkosok közt? Másrészt e havi számvetése már teljesen kimerült. Kölcsön után futkosnia nagyon kényelmetlen. Az ördög vitte volna el ezt a reggeli postát.

Mialatt eléggé izgatottan latolgatta a levelet, jött Terka, a komorna és jelentette, hogy a pénzes postás van itt. A báróné sehonnan nem várt pénzt. Csodálkozott. Jöjjön be az a postás. Az be is jött. Letett az asztalra egy rózsaszínű szelvényt és leolvasott melléje csupa százasokban ezerötszáz pengőt. A szelvényről kitűnt, hogy egy volt osztálytársnője, akinek két éve hasonló körülmények között adott kölcsön a csőd előtt álló varroda megmentésére, azóta annyira kiegyezkedett a bajból, hogy ezennel megküldte a pénzt, forró és hálás köszönetet mellékelvén. A postás borraivalót kapott és elment. A báróné megint kezébe vette az előbbi levelet. Nézegette, latolgatta. S hirtelen megütötte a szemét a sikkasztó fiatalember születési

dátuma. Milyen különös: ugyanezen a napon született az ő fia is. Mintha ez a sors intése lett volna. És mintha a sors intése volna az is, hogy éppen most kapott váratlan pénzt.

Becsengette a komornát.

- Terka, olvassa el ezt a levelet. Az illető címre el kell küldeni a pénzt. Vegye el abból, amit most hoztak. Kétszázhuszonhat pengőt kell küldeni egy fiatalembernek, különben öngyilkos lesz.

- Mennyit? - riadt fel a komorna. - Én igazán nem értem a méltóságos asszonyt. Ilyen rendetlenséget és könnyelműséget...

- Jó, jó, ne prézsmítáljon, küldje csak el a pénzt arra a címre. Mit csinál a szelvénnyel?

- Elteszem.

- Ezt is? Hát nem tudom leszoktatni arról, hogy minden vacakot eltegyen? Már két láda porosodik odakinn...

Nem is tudta befejezni, a komorna, aki huszonhárom éve intézte már hétköznapi életét, zsörtölődve és motyogva haladt kifelé. A báróné örvendett, hogy túl van a gondon és töprengésen. Jó kedve lett, dúdolni kezdett.

A következő napokban még eszébe jutott egyszer a dolog. Az a fiatalember legalább megköszönhette volna a pénzt. De talán izgalmas boldogságában elfelejtette. Mindegy, több is veszett Mohácsnál. Legyintett rá, aztán az egész ügyet teljesen elfelejtette ő is, mint az öngyilkosjelölt a köszönetet. Nemsokára elutazott nyaralni külföldre, utána falura ment rokonokhoz. Hosszú hetek beleteltek, míg megint visszajutott a fővárosba.

Alig volt két napig itthon, valami idézést kapott valami hatósághoz, valami Margit-körúti címre. Ez csak tévedés lehetett. Semmiféle ilyen ügye neki nem volt. Az idézést eldobta. A komorna azonban kiszedte az idézést a papírkosárból és a fejét csóválta. Pár nap múlva ugyanilyen idézés jött, még egy. Annak szövegében pirossal alá volt húzva, hogy „elővezetés terhe alatt”. Az idézés másnapra szólt.

Bosszankodott, hogy valami névcseré, vagy ilyen tévedés folytán hatóságokhoz rángatják, de azért elment. Szigorú épületet talált azon a címen. Komor folyosókon szuronyos emberek igazították útba. Végre előszobába került. Ott várnia kellett. Jó órai várakozás után megúnta a dolgot és szólt az egyenruhás ajtónállónak, hogy ő bizony elmegy, mert nem ér rá. Az megnézte az idézést és megcsóválta a fejét.

- Nem ajánlom. Nagy kellemetlensége lehet a bárónénak. Tessék csak leülni.

Ennek az embernek a hangja, az egész épület komor levegője, a szuronyok kellemetlen látványa megszeppentette. Leült. Várt még egy félórát. Akkor végre nyílt az ajtó, kijött rajta egy rabruhás ember fegyőrrel. Most ő következett. S már valósággal félt attól az egyenruhás úrtól, akinek íróasztala elé kellett ülnie.

Miután elmondta személyi adatait és türelmetlenül várta, hogy miről van hát szó, a hivatalos úr ezt kérdezte:

- Ismeri báróné Kercsák Bélát?

- Nem, - felelte ő bámulva, - ezt a nevet sohasem hallottam.

- Úgy, sohasem hallotta. Akkor miért küldött neki kommunista propagandára kétszázhuszonhat pengőt?

A báróné elképedt. Ámulatában nem tudott felelni. A hivatalos úr szó nélkül elébe tolt egy rózsaszínű szelvényt. A báróné ráismert a Terka írására. Egy pillanat alatt az egész történet eszébe jutott.

- De kérem, ez egy szerencsétlen fiatalember volt, akinek hivatalos pénzhez kellett nyulnia valami Pamutiparnál, hogy az anyját operálhassák.

- Jó, jó, - legyintett a kihallgató, - mi azt jobban tudjuk. Ez a Kercsák Béla igazi nevén Koller Benő, Moszkvában kiképzett kommunista agitátor. Anyja rég nem él, Pamutiparnál sohasem volt. Vasmunkás. Titkos irodát tartott álnéven a Nagydiófa-utcában. A báróné pénzt küldött neki szovjet-propagandára.

- De kérem, esküszöm, hogy...

- Várjunk csak, várjunk csak. Van annyi vagyona a bárónénak, hogy akárkinek csak úgy első szóra kétszázhuszonhat pengőt küldjön? Kivált vadidegennek?

- Nincs, kérem. De féltem, hogy megöli magát. És különben is ugyanakkor váratlanul nagyobb összeg pénzt kaptam, hát... tudjaisten, küldtem neki.

- Anélkül, hogy utána nézett volna a Pamutiparnál, van-e ott ilyen nevű tisztviselő? Ez egy telefonjába került volna.

- Nem jutott eszembe, kérem. Nagy hatással volt rám, hogy ez a fiatalember, aki bejelentette öngyilkosságát, ugyanazon a napon született, mint a fiam: 1910, május 3-án.

A hivatalos úr motozott az akták közt, keresgélt, aztán felnézett.

- Sajnálom, de Kercsák-Koller kommunista agitátor 1908, november 3-án született.

A báróné mélyen hallgatott. A kihallgató szúrósan ránézett.

- Kérem, báróné, ismerje el, hogy amit előad, nem hangzik nagyon meggyőzően. Azonkívül a báróné sokat érintkezik proletárokkal. Adatom van arra, hogy panaszkodni szokott a szociális igazságtalanságok ellen.

- De kérem, - felelte ő a sírás határán, - én jótékonyaságból néha elmegyek nyomortanyákra, hogy ott pénzt osszak ki. És gyakran beszélek arról, hogy sajnálom a szegény embereket. De hogy én kommunista propagandára...

Itt sírva fakadt megdöbbenésében és riadalmában.

- Ne tessék sírni, az itt keveset számít. Két óra elmúlt, a kihallgatást egyelőre befejezem. Egyelőre nem tartóztatom le. Holnap kilenckor tessék megint itt lenni. Vizsgálatásra.

A báróné azt sem tudta, hogyan kerül ki a folyosóra. Mikor a kapun kilépett, majdnem elsikoltotta magát. Hiszen ez az a Margit-körúti épület, ahol akasztani szoktak. Lélekszakadva rohant haza, hogy Terkának mindent elmondjon. De Terkát elengedte volt Visegrádra a nővéréhez és csak estére várhatta vissza. Kétségbeesve tördelte a kezét és felhívta az ügyvédjét. Azzal délután öt előtt nem lehetett beszélni. Ötig sírt, le se fel járt és rettegett. Ötkor jelentkezett az ügyvéd: mi tetszik? Jöjjön azonnal. De az ügyvéd fél nyolc előtt nem jöhetett. Akkor jött. A báróné elmondott neki mindent. Az ügyvéd fejét csóválta:

- Kérem, báróné, őszinte leszek. Nem lehetetlen, hogy letartóztatják. Ne tessék sírni és átkozódni, kérem. Azok az urak az ország biztonságára vigyáznak. Ez a kötelességük. És a báróné egész ügye csakugyan kissé kínos látszatot kelt.

Ekkor jött Terka. A báróné sírva mondta el neki az egész ügyet. Terka végighallgatta, aztán bólintott.

- Azonnal.

Kiment és pár perc múlva visszatért. Letette az asztalra a kéregető fiatalember levelét borítékostul. A boríték bélyegén rajta volt a dátumos pecsét. Letette az annak idején érkezett ezerötszáz pengő utalványának szelvényét is. És letette az első idézést, amelyet a báróné eldobott. Az ügyvéd mindezt megnézte és megnyugodott. Mindenesetre abban állapodtak meg, hogy háromnegyed kilenckor itt lesz kocsival.

A báróné két altatót vett be, mégis alig aludt. Reggel zúgott a feje, émelygett a gyomra. Reszketve ült be a kocsiba. Kilenckor ott voltak a Margit-körúton. Azonnal bekerültek a hivatalos szobába. Szilágyi, mert így hívták a hivatalos urat, gondosan megnézte a levelet, a borítékot és a vevényt. Aztán bólintott.

- Ez rendben van. A báróné kihallgatását befejeztem. A jegyzőkönyvet majd alá fogja írni. Azonkívül alá fog írni egy nyilatkozatot: „Elismerem, hogy nagy könnyelműséget követtem el akkor, mikor egy vadidegen embernek első szavára minden ellenőrzés nélkül...” satöbbi. Majd felolvasom. De annyit mondok, hogy nagy szerencséje van. Hetekig ülhetett volna.

A báróné aláírt mindent. Óriási felszabadulás érzésével lépett ki a kapun. Mikor hazaért, azt mondta Terkának:

- Minden elintéződött, hálistennek. De ezentúl minden levelet, minden írást gondosan tegyen félre, érti?

Terka csak ennyit mondott:

- Igenis. De mi lett volna a bárónéból huszonhárom éve, ha én nem vagyok? Most megyek, mert itt vannak a villanyszámlával.

- Jól van, ne veszekedjen velem. Ezentúl mindent el kell tenni.

TAXI

Reggel negyedhat volt. A villanyosok már csörömpöltek a ködös homályban. A mulatóhely oldalsó kapujánál, ahol egymásután bukkantak ki felgyűrt kabátgallérú zenészek és bundás fiatal nők, szivarozva várakozott a fiatal báró. Nem volt italos, csak jókedvű. Prémes kabátját kigombolta, fehér ingmelle feltűnő foltot adott a téli reggel sötétjében. Kocsiját már éjfélkor hazaküldte. A gyalogjárón munkába siető kopott alakok suhantak el, fejkendő, nagykendős asszony baktatott hóna alatt a kihordani való nagy ujságcsomóval, taxiajtók csapkodtak, induló motor berregett. A báró vidáman szivarozott s közben odavetette a pár lépésnyire ácsorgó díszruhás portásnak:

- Mi van ezzel a Lizivel, mért nem jön már?
- Azonnal jön, méltóságos uram, - felelt buzgó alázattal a portás.
- Na fogja, fiam, sürgesse meg.

Pengőt vett elő mellényzsebéből. A portás leemelte sapkáját.

- Igenis, méltóságos uram, azonnal, méltóságos uram.

A szmokingos fiatalember várt tovább és szívta a szivart, amely a homályba piros pontot tűzött. Nemsokára a kapu homályából kilépett egy nyulánk női alak és megállt előtte. Nem szólt semmit. A báró azonnal rászólt a portásra:

- Na, mi lesz a taxival? Külön szólni kell?
- Kis kocsit, méltóságos uram, igenis méltóságos uram.

És már kiáltott az ögyelgő kocsik felé. Egyik azonnal odafordult. A vezető leugrott a bakról, koros ember léteire gyorsan megkerülte a kocsit és kitárta az ajtót. Mélyen meghajolva köszönt.

- Jó reggelt, méltóságos uram. Tessék parancsolni, méltóságos uram.

A báró előretessékelte a lányt, aztán maga is beszállt. Majd odavetette a parancsot:

- Hajtson csak a liget felé, aztán majd meglátjuk.

A kocsi elkanyarodott a mélyen hajlongó portás mellől és nekivágott az Andrássy-útnak. A báró mindenekelőtt széttolta a vezető felé eső belső ablak üvegtábláját.

- Nagyon kimelegedtem, - mondta, - és szivarozom is. Remélem nem baj, hogy kinyitom.

A lány fázott, keshedt, vékony bundáját összefogta magán, de azért alázatos udvariassággal felelt:

- Nem baj, dehogy -, csak tessék.
- Na. Hát mondtam, ugyebár, hogy beszélni akarok veled.
- Igenis.
- Na. Azt tudod, ki vagyok, ugyebár, azt nem kell magyarázni.
- Igenis, tudom.
- Na. Láthatod, hogy úgy fizetek, mint egy császár. Pénz nálam nem számít. Ezt minden lokálban tudják rólam.

A leány feszengve és némán intett a nyitott üvegtábla felé. A báró hanyagul legyintett:

- Hogy hallja a soffőr? Hát csak hadd hallja. Nem számít. Idehallgass. Okosan akarok veled végre beszélni. A lokálban mindig zavarnak.

- Igenis, báró úr.

- Na. Hol lakol? A szüleidnél?

- Igenis. Azaz csak a papámmal. A mamám már nem él.

- Úgy. Testvéreid vannak?

- Igen, két fiú. Mind a kettő gimnáziumba jár. Egyik másodikos, a nagyobbik negyedikes. Ők nem keresnek.

- És te mennyit keresel?

- Az változik, báró úr kérem. Csak társaságpénzt keresek, és most rossz világ van. Ha jól megy, feljövök százötven pengőre.

- Egyéb kereseted nincs?

- Nincs, kérem szépen, én tisztességes leány vagyok.

- Jó, jó. Mind ezt mondjátok. Ezt már ismerem. Engem ne próbálj palira venni. Linkebb vagyok, mint az egész lokál. Nahát.

- De bocsánatot kérek, én csakugyan tisztességes leány vagyok. A lokálban is tudják. Tessék akárkit megkérdezni.

- Jó, jó, ez olyan maszlag, fiam, nekem ne vágj fel. Szóval százötvenet keresel. És ez mindig így lesz? Mire nézed az életet?

A lány hallgatott. Aztán gyáván mégis csak kibökte:

- Szeretnék férjhez menni.

- Ne légy buta. Ki vesz el? Valami vacak zenész. Egy szoba-konyhában fogsz lakni és magad mosogatsz. Miért nem még színésznőnek?

- Én? Színésznőnek? Az sokba kerül, kérem, és protekció is kell hozzá.

- Na látod, helyben vagyunk. Hogy mibe kerül, azzal ne törődj, én vállalom. Protekció is van, annyi, amennyi kell. Ismerem mind az igazgatókat. Elég, ha felveszem a telefont, már el van intézve. Hát ne sokat okoskodjál. Keressél magadnak valami csinos kis garszonlakást az új Lipótvárosban és beiratkozol a színésziskolába. Csak egy kikötésem van: a lokált otthagyd.

A lány kényszeredetten szorongott a sarokban.

- Kérem szépen, báró úr, én férjhez szeretnék menni.

- Ugyan ne hajtogasd folyton ezt a butaságot. Hát nem okosabb karriert csinálni? Amellett rendes kis életed lesz, amíg iskolába jársz, korán fekhetsz, reggel elmehetsz a pezsgőfürdőbe. Kapsz valami rendes ruhát, este elviszlek vacsorázni jó helyekre. Angolul fogsz tanulni. És nem ilyen piszok taxin fogsz járni vacak soffőrökkel, hanem az én kocsimon. Ne légy hülye, ne dobd el a szerencsédet. Mondd meg őszintén, nem volna szép színésznőnek menni?

- Hát... igen... nem mondom... de kérem szépen, báró úr, nem tőlem függ.

- Dehogyan nem tőled függ. Kitől függ?

- A papámtól. Ha ő nem engedi, akkor nem lehet.

- Hát jól van, beszéld meg a papáddal, de minél hamarabb. Én nem szeretek sokat okoskodni.

- Igenis, - felelt a lány alázatosan.

Aztán kicsit előrehajolt és kiszólt a vezetőnek, közben a vállát is megkopogtatta:

- Papa, mehetek színésznövendéknek?

A kocsi megállt. A vezető megint kiugrott függő, körülfutott és kinyitotta az ajtót.

- Nem mehetsz, - mondta közömbös hangon, - hanem most kiszálsz és hazamégy villamoson. Amott jön a kocsi, még elfoghatod.

- Igenis, papa.

A lány már ki is szállt. Ott állottak a milleniumi emlékmű vidékén. Pár pillanat múlva a vékony, bundás alak beleolvadt a hajnali homályba. A báró rábámult a vezetőre. Az ott állott alázatos tartással a nyitott ajtó mellett. Szélesvállú, tagbaszakadt ember volt.

- Haza tetszik a palotába, méltóságos uram?

- Haza, - felelte az aranyifjú kis szünet után.

- Igenis, méltóságos uram.

Az ajtó becsapódott. A vezető frissen odasietett a helyére és odadobta magát a kormánykerék mellé. A kocsi elindult.

A KÜLFÖLDI

A külföldit úgy hívták, hogy Gomerri, ez azonban senkit ne ejtsen tévedésbe, mert ez a nagyszerű angolsággal hangzó név semmi más nem volt, amint annak a Gömör Lajosnak családneve, aki ezelőtt negyven esztendővel egyszerre különbözvén össze családjával, valamint a közvetlen főnöke gyanánt zsarnokoskodó főispánnal, fogta magát és kiment Amerikába.

Mi csak olyan magyar kivándorlókról hallunk beszélni, akik odaát, a nagy vizen túl, vitték valamire. Arról a túlnyomó többségről, amely tehetetlenül vergődik a borzasztóan nehéz érvényesülés súlya alatt s aztán végre is nyomorultul és nyomtalanul elvész, nem szoktunk hallani. Pedig ez az általános, a másik pedig a kivétel. Gömör Lajos, a főispáni titkárból lett kivándorló, szerencsére a kivételek közé tartozott. Pár évig ő is eredmény nélkül kínlódott a rettenetes nagy New York embertömegében, de egyszer sikerült egy jó vállalkozást elcsipnie. Megvett egy kis lakatosműhelyt, a mesterséget kitanulta, a műhelyt elkezdte fejleszteni és temérdek küzdelem után hatalmas gyárteleppé virágoztatta. Ekkor már családos ember volt; sőt egyetlen fia, a gyár és a hatalmas vagyon leendő örököse, már házasulandó sorba lépett.

Mister Gomerri négy évtizeden át sem vedlett át egészen jenkivé. Csökönyösen magyarnak vallotta magát, noha már régóta az amerikai állampolgárok sorába tartozott.

- Édes fiam, - szólt fiához, - ha öreg szüleidnek kedvére akarsz járni, akkor magyar nőt veszel feleségül. Én is idekint, ebben az idegen Babelben, magyar lányt kerestem magamnak és nem volt okom megbánni: a te áldott édesanyádra találtam. Az én tervem tehát az, hogy utazz át Európába, menj el Magyarországra, ahol tízéves korod óta nem voltál, a Gömör-rokonság szívesen lát majd. Nézz ott körül, bizonyosan találsz magadnak való lányt, jót, derekasat, kedveset.

Így történt, hogy Róbert, vagyis becéző nevén Bobby, megérkezett Budapestre és betoppant az itthon maradt Gömör Lajos Stefánia-úti villájába. Itt az előzetes levélbeli bejelentés után már szívszakadó izgalommal várták. Az izgalomnak egészen különös oka volt; eladó lány volt a családban. A tizenkilenc éves Daisyt mindenáron férjhez akarták adni. Kérték már eddig is a kezét, mert bár vagyontalan lány volt, de nagyon szép. Egy szépségversenyt meg is nyert Abbáziában. Ő azonban válogatott. A híres szép lányok elbizakodottságával tovább várt a nagy szerencsére. Most, hogy Bobby megérkezett hozzájuk, itt volt az igazi szerencse. Bobby külföldi volt, aki a szép Daisy képzelőtehetségét felcsigázta. Neki mindenben csak a külföldi volt jó. Zenében, olvasmányban, emberben. Rajta volt tehát a sor, hogy Bobbyt meghódítsa.

Ez nagyon érdekes feladatnak is látszott, mert Bobby akkor is kitűnő fiatalembernek számított volna, ha történetesen nem néz rá egy másfélmillió-dolláros vagyon. Nagyon csinos fiú volt és nagyon kellemes. Daisy inkább a hangos, mulatós, nagyvilági életet élő fiatalemberek társaságában érezte magát jól, Bobby pedig csendes, magabazárkózott természetű volt, de hát az ilyen különbségeken nem múlhatik a dolog. Daisy máris látta magát, mint amerikai milliomosasszonyt Bobby oldalán.

A család úgyszólván tejbe-vajba fürösztötte a vendéget. Eleinte hurcolni akarták színházakba, multságokba, bálókba; a háziestélyek egész sorozatát tervezték villájukban, de a sok szép tervből alig lett valami, mert az amerikai fiatalember kijelentette, hogy ő budapesti tartózkodása alatt is dolgozni akar. Gyárának egyik cikkét igyekezett az európai piacon terjeszteni. Vendégszobája valóságos irodává változott. Egész délelőtt s a délután jó részén keresztül itt dolgozott Bobby, hol Berlinnel, hol Belgráddal folytatott hosszú tárgyalásokat telefonon s az írógép állandóan kattogott.

Az írógép mellett Irénke ült, a szegény rokon. Irénke éppen egyidős volt Daisyvel, de más körülmények között nőtt fel. Édesanyja korán özvegységre maradt, négy árva gyerek kért enni a háznál. A nagyon csekély tanári nyugdíjból nem tellett mindegyiket iskoláztatni, etetni, öltöztetni. Irénkének igen korán kenyeret kellett keresnie. Legutóbb ügyvédi irodában volt állása, de az ügyvéd váratlanul meghalt és ő állás nélkül maradt. Kapóra jött, hogy a gazdag rokonok ideiglenes titkárnőt kerestek Bobby mellé. Legalább két hónapra biztosítva volt a megélhetése.

- Nem, kedves Bobby, - mondta nevetve Daisy, amikor a fiatalember arra kérte, hogy segítsen neki a munkában, - én nem arra születtem, hogy írógép mellett üljek. Majd találunk valakit, akinek ez a mestersége.

Így került Irénke az amerikai fiatalember íróasztala mellé. Dolgoztak keményen, órákon keresztül. Csak néha-néha tartottak egy-egy negyedórányi pihenőt, amíg egy sonkászemlyét elfogyasztottak. Ezalatt beszélgettek. Bár ezt beszélgetésnek alig lehetett nevezni. A szófukar fiatalember így szólt:

- Beszéljen valamit magáról.

Irénke engedelmesen mesélt mindenféle apróságot édesanyjáról, kis testvéreiről, otthoni élete apró-cseprő eseményeiről. Bobby szótlanul és mozdulatlan arccal hallgatta. Aztán véget ért a kurta szünet s ők megint nekifogtak a munkának. Délután öt óra tájt Irénke vette a kabátját, holmiját és indult hazafelé, az elegáns villából a nagyon szerény budai lakásba. Bobby pedig a nap hátralévő részét Daisyvel és családjával töltötte. Kifogástalanul udvarias és kedves volt Daisyhez, igen kellemesen telt az idő. Sőt nagyon is gyorsan telt az idő. A család egyre feszültebben várta, mi lesz már: fog-e végre a fiatalember nyilatkozni. Ő azonban nem nyilatkozott.

Daisy egy napon megfogta a lépcsőházban a hazafelé induló Irénkét.

- Nézd, Irénke, te az állásodat nekem köszönheted; itt az alkalom, hogy háládat megmutathatod. Nekem te nagyon értékes felvilágosításokat adhatsz. Mondd, szoktatok-e Bobbyval diskurálni?

- Szoktunk. Keveset. De akkor is inkább én beszélek. Ő nagyon hallgató ember.

- És mondd, nem szokott arról beszélni, hogy mik a tervei? Nincs valaki, akit sűrűbben emlegetne? Rólam nem beszél?

- Nem beszél az senkiről. Hiszen te is ismered. Minden szót harapófogóval kell belőle kihúzni.

Daisy csalódottan búcsúzott. Sehogy sem tudta, hányadán áll. Az kétségtelen volt, hogy a fiatalember házasodni jött át Európába. Az is kétségtelen, hogy a Gömör-családon kívül más társaságot nem keresett. Ezek a jelek arra mutattak, hogy Daisy tetszik neki. De akkor miért nem nyilatkozik? A látogatására kiszabott két hónap már kezdett a végefelé járni.

Ekkor két nagy esemény hozta Daisyt izgalomba. Először is az a belvárosi ékszerész, ahol Gömörék vásárolni szoktak, titokban értesítette a családot, hogy az amerikai fiatalember ott járt és két karikagyűrűt rendelt. Másodszor az az inas, aki Bobby mindennapi levelezését a postára szokta vinni, szintén titokban elárulta Daisynek, hogy Bobby táviratot küldött szüleinek New-Yorkba ezzel a szöveggel: „Eljegyzem magam, első hajóval gyertek, kábelválaszt kér Bobby”. Mindnyájan odavoltak a boldogságtól. Különösnek találták, hogy a fiatalember nekik még mindig nem szól, de aztán megnyugodtak abban, hogy az ilyen furcsa természetű fiatalembernél ezt is meg lehet érteni. Elvégre elég az, ha Daisy születésnapjára akkora

virágbokrétát rendelt, mint egy kocsi kerék. És pár szóval bejelentette azt is, hogy szülei ekkor meg ekkor érkeznek Budapestre.

Az érkező szülők tiszteletére óriási vacsorát készítettek elő. Hiszen nyilvánvaló volt, hogy ezen a vacsorán Bobby nyilatkozni fog, a vacsora úgyszólván eljegyzési ünnepélynek számított. Meghívták a legtávolabbi rokonságot is, hogy mindenki tanuja legyen a szép Daisy mesébe való sikerének.

Mister Gommery és felesége reggel érkeztek. Alig tudták magukat a hosszú utazás után kipihenni, este már részt kellett venniük a nagy vacsorán. Díszes, nagy társaság ült a pazarul feldíszített, negyvenszemélyes asztalnál. A sült után Bobby felállott és a következő rövid beszédet tartotta:

- Hölgyeim és uraim, boldog vagyok, hogy életem egy nagy lépését jelenthetem be önöknek. Élettársat kerestem magamnak, aki igazi élettársam legyen, aki ne csak az élet örömeit, hanem a munkát és a gondot is igyekezzék velem megosztani. Ezt meg is találtam. Boldogan bejelentem önöknek, hogy eljegyzem Gömör Irénke kisasszonyt.

Azzal otthagya helyét és elment az asztal végéig, mert bizony Irénkének csak ott jutott hely. Kivett a zsebéből két karikagyűrűt, az egyiket a maga ujjára húzta, a másikat Irénke ujjára, aki a boldog megdöbbenéstől dermedten egy szót sem tudott szólalni. Az egész vendégsereg meghökkent a váratlan fordulaton. De azért udvariasan éljeneztek. Daisy mereven ült helyén, halálsápadt arcára görcsösen igyekezett mosolyt erőltetni.

Így jegyezte el a dúsgazdag amerikai gyáros a kis budapesti gépíró lányt. Pár nap múlva, amikor már mint boldog jegyesek beszélgettek egymással, Irénke megkérdezte:

- Mondja, Bobby, tulajdonképpen honnan vette maga azt a bátorságot, hogy nyilvánosan eljegyezzen engem, amikor előbb meg sem kérdezett, hogy szeretem? Hátha nemet mondtam volna.

Bobby mosolyogva felelt:

- Tudtam, hogy szeret. Figyeltem az arcát, amikor az én diktálásomra gépelte a szüleimnek szóló táviratot. Maga akkor igyekezett magán uralkodni, de majd elájult. Igaz?

Irénke lesütötte a szemét. Nem felelt semmit és nagyon boldog volt.

A KERESZTNÉV

Mani ott ült a hölgyvendéggel a verandán. Nagyon kellemes volt a hangulat. Délután még egyszer lementek a Balatonhoz, még egyszer megfürödtek, aztán magokra kaptak valamit, csak úgy meztlábba rántották a nyári cipőt, nekiültek az aludttejnek és most kiki kézbe vette az olvasnivalót. Néha-néha felnéztek a könyvből és megszólaltak.

- Nem parancsolsz párnát, kedvesem? - kérdezte Mani.

- Köszönöm, Manikám, nagyon kényelmesen érzem magam.

Nagy volt a csend, a harmadik villában valaki zongorázott, a kertben madarak csipogtak. Most nyílt a kerti kapu és a kavicsos csörgő léptekkel megérkezett Péter, Mani jogászöccse. A tennispályáról jött. Sietett tovább, de pár pillanatra megállott beszélgetni. Megkérdezte, milyen volt a fürdés.

- Kitűnő, - mondta a vendéghölgy.

- Kitűnő, - mondta Mani is, - de a falépcső meglazult. Egy fokot ki kell cserélni. Nem kellemes ha az ember megbillen és nem lelép, hanem lezuhan a vízbe.

- Így jártál?

- Nem én, hanem a mi kedves vendégünk.

A „hanem” szó után Mani egy pillanatra sem tartott szünetet. Jó beszélőkéje van Maninak, ezt mindnyájan tudjuk, és két napja, mióta a vendég itt volt, már jól belegyakorolta magát annak palástolásába, hogy nem tudja a vendég keresztnévét.

Mert az egész a következőképpen történt. Mani férje tegnapelőtt, vagyis hétfőn, a délutáni vonattal utazott vissza Budapestre. Mani kikísérte az állomásra. Egyszer csak férje izgatottan megszólalt:

- Vigyázz, az új hivatalfőnököm a feleségével, nagyon kedves légy. Elsőosztályú mosoly. A lehető legmelegebben.

Többet nem mondhatott, már utól is érték a házaspárt, amely ugyancsak az állomásra igyekezett. Megállás, nyájas kezelés, a hölgyek bemutatása. Mani fürkészve nézte beszélgetés közben a csinos, igen rokonszenves, nála egy-két évvel idősebb asszonyt. Az is őt. Mindjárt megállapították, hogy mind a ketten a verespálnéba jártak. Mani két évvel lejjebb. Erre a felfedezésre nyomban összecsókolództak. Aztán együtt folytatták útjokat. Kitűnt, hogy a hivatalfőnök reggel érkezett, hogy valami panzióban elhelyezze az asszonyt. Ő nem ért rá lent maradni.

- Erről szó sem lehet, - mondta a Mani férje, - a vendégszobánk üres, a méltóságos asszony mindjárt átköltözhetik. Minket fogtok lekötelezni, Mani legalább nem lesz egyedül.

A hivatalfőnökék az illendőség kedvéért szabódtak egy kicsit, de aztán elfogadták a meghívást. A férjek elutaztak, a két asszony pedig máris ment a poggyászáért. A hivatalfőnökne kedves volt, okos és mulatságos. Amellett finom és igénytelen. Tökéletes vendég. Csak egy baj volt: Mani nem tudta a keresztnévét. Most is a könyvet nézte, de ezen tűnődött. Furcsa kínzóeszköze a társaséletnek ez a keresztnév. Mindenki hibás benne, mert mindenki elvárja, hogy a keresztnévét ismerjék, pedig annak legfeljebb a kezdőbetűjét hordja a mellén, vagy a táskáján. Legegyszerűbb volna nyugodtan megkérdezni: hogy is hívnak, angyalom? De ez sértő, ha már az érintkezést a bizalmas barátság hangján kezdtük. Vakmerően kíséreltetni veszedelmes dolog, mert ha a blúzon díszlő E-betű után az ember megkockáztatja, hogy „édes

Erzsikém”, a hölgynek Etelka a keresztnéve, vagy Erna. Így aztán az ember kénytelen a keresztnév körül kényszeredett táncot járni a „kedvesem”, „drágám”, „angyalom” kifejezésekkel erőltetett tréfálkozó körülírásokkal, mindenféle módon. Háta mögött itt a Balatonnál a keresztnévét kifürkészni lehetetlen, közös ismerős nincs. A panzióban a vendég még nem töltötte ki a bejelentőívet. Útlevele nincs nála, amelyet el lehetne lopni egy pillanatra. Itt már kitöltötte a bejelentőcédulát, de azt a vigyázatlan szobalány elvitte, mialatt Mani még aludt. A férjét nem hívhatja fel telefonon, mert az elment Budapestről négy napig tartó vidéki kiküldetésbe. És két álló napja ott lebeg a Balaton felett a világmindenség legkínzóbb kérdése: mi lehet a keresztnéve? Mani végre negyvenszavas táviratot adott fel anyjának. Azt sem hívhatta fel, mert nincs telefonja.

- Nem olvasok tovább, - tette le a vendég a könyvet, - olyan rossz a fordítás, hogy az ember minden mondatnál bosszankodik. Te nem így vagy vele néha, Manikám?

Mielőtt felelhetett volna, a postásleány lépett a verandára. Táviratot hozott. Mani felbontotta. Csak ez a név állott benne: Éva. Hát persze, Lubik Éva. Hogy nem jutott eszébe. A táviratot táskájába tette, borraivalót adott a leánynak, aztán felelt:

- Pontosan így vagyok vele, drága Évám.

A vendég elnevette magát.

- Már azt hittem, nem tudod a keresztnévemet. Éppen meg akartam mondani.

- De Éva! Hogy gondolsz ilyet? Igazán megsértettél volna.

A FIATALEMBER

A híres művésznő gyorsan becsukta a hálószoa ajtaját, igyekezett megnyugtatni magát, aztán ragyogó arccal sietett a látogató elé. Előre nyújtotta mindkét kezét, már messziről, arcán és nézésében tündöklött a szerelem. De mingyárt vissza is hőkölt: a férfi olyan arccal lépett be, hogy az előrenyújtott női kezek tehetetlenül lehullottak.

- Valami baj van, szívem? - kérdezte dermedt hangon.

A férfi meg akart szólalni, de látható izgalmától megbicsaklott a hangja. Köszörműt egyet a torkán és újra kezdte:

- Üljünk csak le, beszédem van magával.

Az asszony felkacagott, de a kacagás igen rosszul sikerült. Nem is erőltette tovább. Átadta magát az ijedelemnek.

- Ne rémítsen, az Istenért. Valami bántja?

A férfi nem felelt, némán mutatott helyet s leült maga is. Vádoló vad tekintettel az asszonyra nézett. Látszott rajta, hogy erősen kell uralkodnia magán. Térdére tett keze reszketett. Végre megszólalt:

- Igen. Valami bánt. Az bánt, hogy maga megcsal engem.

- Jenő, az Istenért, hogy mondhat ilyet? Ez nevetséges is, sértő is. Honnan veszi ezt a képtelenséget?

- Tudtam, hogy tagadni fogja. Ez természetes. Azok után, amikre rájöttem, a legnagyobb képmutatásra is képesnek tartom magát. Szörnyű, hogy mit csinált velem. Velem, aki úgy hittem magában, mint még soha senkiben. De a sors jó volt hozzám: most tudtam meg mindent, mikor még nem késő. Mert vegye tudomásul, hogy most akartam megkérni a kezét.

- Ó, Istenem, - sikoltott fel a nő boldogan és a férfi karjára tette kezét.

De az elhúzódtott az érintés elől, mozdulatában irtózat volt és gyűlölet.

- Ne érjen hozzám, kérem. Szóval tagadja, hogy megcsalt.

- Esküszöm mindenre, ami szent, hogy soha még egy gondolattal sem vétkeztem maga ellen.

- Úgy. Hát akkor megkérem, hogy hallgasson végig. Egy kis előadást fogok tartani, ne szakítson félbe.

Zsebébe nyult és gépírásos papirokat húzott ki onnan. Azokat lapozta és beszélni kezdett.

- Múlt hétfőn nekem azt mondta, hogy a barátnőjénél ebédel. Megállapítottam, hogy egy csinos fiatalemberrel ebédelt egy budai kiskocsmában. Utána volt arca, hogy velem uzsonnáz-zék és folyékonyan hazudják a barátnőjével töltött időről. Másnap, kedden délelőtt fél tizkor boyt hozatott és azzal pénzt küldött ugyanannak a fiatalembernek. Ezt kétségtelenül megállapítottam, mert a boy látta, mikor a fiatalember felbontotta a levelet és egy csomó husz-pengőst vett ki belőle. Szerdán nem történt semmi. Aznap nem látta a fiatalembert, hű volt hozzám, gratulálok. De csütörtökön, mikor nekem ezredvacsorám volt, a fiatalember itt vacsorázott magánál kettesben. Negyedegyor ment el. Gyönyörű. Pénteken, mikor délelőtt bement a városba, a fiatalember kísérté haza taxin. Maga kiszállás előtt a kocsi-ban megcsókolta a fiatalembert. Szombaton, vagyis tegnap, a maga harmincharmadik születésnapján, megint együtt ebédelték Budán. Remélem, az ebédhez már feltette azt a karkötőt, amit délelőtt

virág kíséretében küldtem. Ma pedig, hogy mindent betetőzzünk, azt mondta nekem, hogy délután énekórára kell mennie. Így ment maga énekórára, a fiatalembert várta. Az itt is van. Már elmondhatom, hogy napok óta figyeltetem. Sőt ma délután magam állottam lesbe a szemközti kapualjban. Hová dugta azt a fiatalembert, mikor a szobalány bejött jelenteni, hogy váratlanul betoppantam? De most ne hazudják, úgyis hiába!

Az asszony ekkor már sírt.

- Ne sírjon, - kiáltott fel szenvedő hangon a férfi, - hanem beszéljen!

- Igen, beszélek. Arról a fiatalemberről is elmondok mindent, de előbb egy másik vallomással tartozom. Tegnap maga a harmincharmadik születésnapomra küldte azt a karkötőt, ugy-e? Mit szólna, ha megtudná, hogy nem harminchárom vagyok, hanem...

- Letagadott a korából? Az engem nem érdekel. Tőlem lehet akár negyvenhárom is. Én negyvenöt vagyok. Nem az itt a baj, hanem...

- Maradjunk csak az életkornál. Maga harminchárom évesnek hitt engem. Nem, drágám, hazudtam. Negyven éves vagyok. Ezerkilencszázban születtem és ezerkilencszáztizenhétben mentem férjhez, gyerekfejjel. A férjem huszonegyben halt meg. Akkor iratkoztam be az Akadémiára...

- Bánnám is én, hány éves. Csak ne csalódtam volna ilyen szörnyűségesen. Maga tönkretette az életemet. Szeretnék nem élni. Velem ezt tenni, velem! Hová dugta azt a fiatalembert? Le akarok számolni vele!

Az asszony felkelt, kinyitotta a hálószoa ajtaját és beszólt:

- Gyere ki.

Az ajtóban megjelent a fiatalember. Szálas, bajszos, jóképű, huszonkét-huszonhárom éves fiatalember.

- Bántott ez az ember, mama? - kérdezte, - miért sírsz? Ha fájdalmat okoz neked, én...

A fiatalember támadóan indult a vendég felé. De az asszony útját állta.

- Ne bánts, kisfiam. Ezt az embert szeretem. Eddig letagadtalak, de most már szeresd te is.

A vendég ámulva nézte őket. Aztán zavartan elmosolyodott.

- Hülye vagyok. De boldog.

A CIGARETTA

Mialatt a férfi felkelt, az asszony ülve maradt és cigarettáért nyult. Rágyújtás közben bólintott futó búcsút. Az imént már kezét fogtak, fölöslegesnek találta megismételni. Örült, hogy az egésznek vége. De rápillantott az elinduló férfi arcára és mégis megkérdezte:

- Most min mosolyog?

A férfi megállott.

- Miért cigarettázik ennyit?

- Ideges tünet. Az ember keze foglalkozást keres. Ez a cigaretta nekem most nem is kellett. Csak éppen nyultam utána, rágyújtottam.

A férfi nem szólt, ment egészen az ajtóig. Ott mégis állva maradt és visszafordult.

- Igen, ezért mosolyogtam. Ezt még elmondom. Egy-két percet még elvenni az életéből nem lesz szerénytelenség. Szívja csak tovább a cigarettát. Az a cigaretta én vagyok.

- Tessék?

- Igen. Emlékszem most arra a pillanatra, mikor a nyáron Balatonfüreden voltunk. Háromszor együtt vacsoráztunk és maga kimondhatatlanul únta ezeket a fürdőhelyi vacsorákat kettesben. A barátjával éppen akkor szakított, a férje pontosan ugyanakkor külön költözött és az az orvos, akire éppen kezdett figyelni, hirtelen külföldön kapott állást. Maga embertelenül únt engem, únta a fürdőhelyet is és únta önmagát is három vacsorán keresztül. Pontosan emlékszem a pillanatra, mikor két közömbös mondat között egyszerre rámnézett, a tekintete egyszerre megváltozott és figyelmesen kezdte szemlélni az arcomat, mintha addig az asztalánál meg sem látott volna. Mikor aztán felmentünk, az első emeleti lépcsőfordulónál nem váltunk ketté, mint addig. A kézszorításban valamivel több volt a hosszúság és melegség, és én magával együtt fordultam jobbra a maga irányába. Ez, mondjuk, ideges tünet volt. Alig egy-két ember járkált már az egész fürdőhelyen. A maga gondolatai is idegesen foglalkozást kerestek. Nyult utánam és rágyújtott.

- Kérem, én szerettem magát, - felelt az asszony és nagyot szívott a cigarettából.

- Kedves, hogy utólag udvarias hozzám. De mind a ketten tudjuk, hogy nem szeretett egy fikarcnyit sem. Magának ez a cigaretta nem kellett. Csak éppen utána nyult. S ha már elvette, gépiesen rá is gyújtott. Másnap már maga is tudta, hogy így van. Történetünket röviden úgy foglalhatom össze, hogy egy napig tartoztunk egymáshoz és egy félesztendeig folyton szakítottunk.

- Hogy mondhat ilyet? Hiszen két hét múlva reggelig sírtam álmatlanul, mikor egy megjegyzéssel megbántott.

- Igen, erősen szívta a cigarettát. Igyekezett magának meggyőzően elmagyarázni, mint akinek nikotinmérgezése van, hogy nem csak úgy ok nélkül gyújtott rá, de a cigaretta őszintén és nagyon kellett. Ilyenkor én még jobban lángoltam, a szívem erős szikrája tüzesen világítani kezdett.

- Sohasem vontam kétségbe, hogy szeret, - mondta az asszony, - és ok nélkül mély lélegzetet vett a füstből.

- Nem is lehetett volna kétségbe vonni. Magának rossz a lelkiismerete. Mennél jobban szerettem én, annál több szemrehányást tett magának. Úgy tett, mint a Coué-követő dohányos,

aki görcsösen mondogatta magában: „jaj de ízlik nekem ez a cigaretta, jaj de ízlik nekem ez a cigaretta”. Tele tüdővel élesztette az izzásomat. Mi történhetett volna velem? Mindennap szerelmesebb lettem. Maga pedig mindennap idegesebb. Mig ehhez a mai megdöbbentő délutánhoz eljutottunk. Jól van, belátok mindent, amit mondott: ami nincs, azt nem lehet erőltetni. Mindenkiel megesik, hogy téved. Maga is tévedett.

Az asszony leverte a hamut és tovább füstölt.

- Mit akar mindebből kihozni?

- Azt az egyet, ami most a legutolsó pillanatban jutott eszembe: minden asszonynak, akinek lelkiismerete van, meg kellene gondolnia, hogy ha nem muszáj, ne gyújtson rá. Mert már az első szippantásnál rájön, hogy nem ízlik, csak hiúságból vagy makacsságból szívja tovább, a szegény cigaretta egyre bolondabban tüzel, s aztán el lehet dobni. Pedig a cigarettának csak ez az egy élete van. Én most már lelki nyomorék maradok, mert magát lehetetlen elfelejtenem. Belém van égetve. Évek múlva is ellenségesen átkozni fogom, de az már rajtam nem segít.

Udvariasan meghajtotta magát. De az asszony ezt nem látta. Bosszankodva jajdult fel és mérgesen csapta a cigarettacsonkot a tálcába. Aztán fújni kezdte az ujját. Most a férfira pillantott, aki már nyitotta az ajtót:

- Mit nevet megint?

- Azon mosolygok, hogy milyen igazságtalan a mérleg. Maga egy kicsit megégette az ujját. De a cigaretta belepusztult. Isten áldja meg.

BOMBA

I.

A repülőgépen ketten beszélgettek. Oroszul.

- Te jól ismered a vidéket, ugy-e?

- Azt meg hiszem. Két évig foglalkoztam vele, mikor a hírszerző osztálynál dolgoztam. Minden dombhajlást ismerek. Alacsonyabb repülésnél minden házról meg tudom mondani, ki lakik benne. Hej, egy házat nagyon szeretnék is megcélózni.

- Miféle házat?

- Élnek itt nekem rokonaim.

- Neked finn rokonaid vannak?

- Úgy van. A dédapám a régi Finnországban, mikor még cári uralom járta, kerületi kormányzó volt itt. Svéd leányt vett feleségül. A leánya viszont visszakerült Moszkvába. Az volt az én nagyanyám. De a fiú ittmaradt és finn leányt vett el. Az utódaik egészen finnek. Nekem másodízű unokatestvéreim. Van közöttük egy leány. Hilikka a neve. Azzal nagyon sokat érintkeztem, mikor itt dolgoztam. És...

- És?

- Hát igen, beleszerettem. El akartam venni. De ideköltözött Helsinkiből egy fiatalember. És Hilikka kikoszorózott. Még most is előttem van egy kép. A verandán ültek és fogták egymás kezét. Nem tudták, hogy én a kerítés mögül nézem őket. Meg tudtam volna ölni mindkettőt. Sőt meg tudnám ma is. Sőt igyekszem is. Abban a házban laknak, ahol régen. Abba a házba szeretnék egy bombát beleereszteni. Dédapám háza volt.

- A parancs a terijoki vasúti állomás épülete...

- Bánom is én a parancsot. Azt a házat akarom legelőször megkeresni. Vigyázz, a légvédelem már lő bennünket.

- Ez már Terijoki. Finn földön vagyunk.

- Igen. Csak egyenesen előre. És jóval alacsonyabban. A házat keresem...

II.

Egy jó módú villában is beszélgettek. Nem is a pirosra festett faházban, hanem a pincéjében. Pár perce szólalt meg a riadó, hanyatt-homlok siettek az óvóhelyre. Csak ketten voltak, férj és feleség. A kertész is, a cseléd is éppen elmentek hazulról, azokat a szirénahang valahol beljebb, a városban érte. Ők most itt ülnek a sötétben. Egymás kezét fogták.

- Félsz? - kérdezte a férfi.

- Ha fogom a kezéd, nem félek.

- Sokszor elgondolom, hogy miért maradtunk itt. Ilyen közel a határhoz. Száz meg száz család elment, mi csökönyösen maradtunk. Okos volt ez?

- Nem tudom, szívem. Ittmaradtunk, most már mindegy. Hallod? Ezek a légvédelmi ágyúk. Vajjon meddig fog tartani a támadás. Tegnapelőtt csak tíz percig tartott.

Jó darabig hallgattak. Akkor megint a férfi szólalt meg:

- Mire gondolsz?

- Az az orosz fiatalember jutott eszembe. A rokonom.

- Aki el akart venni?

- Az. Vajjon mi van vele?

- Mit lehet azt tudni. Lehet, hogy harcol ellenünk. Ámbár nem hiszem. A kémek nem szoktak harcolni.

- Nem hiszem, hogy kém volt.

- Egész biztosan kém volt. Mindig mindent felrajzolt. Még ezt a házat is. Azzal az ürüggyel, hogy dédapánk itt kincseket ástott el s azokat meg kellene keresni.

Szörnyű dörrenés rázta meg őket. Majdnem lefordultak ülőhelyükről. A pincébe föld hullott valahonnan.

- Ez egész közel lehetett.

- Talán maga a ház. Talán már ég is fölöttünk a ház. Rettenetes ez a bizonytalanság. Hogyan lehet ezt kibírni.

- Sehogy. Holnap utazunk, drágám.

- Utazunk. De hová? Nincs senkink. És nincs semmi pénzünk.

- Ne törődj vele. Majd lesz valahogy. A reményt, a hitet egy pillanatra sem szabad feladnunk... Hallod? A sziréna. Vége a támadásnak. Ne ereszd el a kezem. Gyere utánam.

III.

A ház felét elvitte a robbanás ereje. De nem égett. A bomba az udvar közepén robbant fel és hatalmas gödröt ástott maga köré robbanásával. A repeszdarabok tépték le a tető egyik részét, a konyhát és az előszoba falát. A ház ijesztően tátongott s mint egy borzalmas színpad mutatta az otthon belső képét a nyilvánosságnak. Az égbolton a támadásnak már nem volt semmi nyoma. Az ellenséges gépek eltűntek.

Tehetetlenül álltak a törmelék között. Egyszer csak a férfi lehajolt. Felvett valamit.

- Nini, rubel. Aranyrubel. Még a cári világból. Valaki régesrég elveszthette s most a földből a bomba vágta ki.

Az asszony felsikoltott:

- Nem egy rubel. Nézd, egész csomó!

Izgatottan hajolt a törmelékhez. Vasláda csücske állt ki belőle, tetejét leszakította a robbanás. Az volt tele arannyal. Letérdeltek mellé és két marokkal szedték a teméntelen aranyat.

- A dédapám elásott kincse, - hebegte az asszony, - most gazdagok vagyunk. Ez borzasztó sok pénz...

IV.

A kertész most érkezett lihegve a város felől.

- Mérnök úr, mérnök úr! - kiáltotta már a kerítésnél, - élnek?

- Élünk. Csak a ház ment tönkre. Mit hallottál a városban?

- A légvédelmi ágyúk lelőttek egy gépet. Lezuhant. Közel a tengerparthoz. Még most is ég, oltani nem lehet. Akik benne voltak, biztosan elégték. Rengeteg ember van körülötte.

Közben odaért a kertész hozzájuk. Meglátta a temérdek aranyat. Szava elakadt a megdöbbenéstől.

- Gazdagok lettünk, Paavo, - szólt az asszony könnyes szemmel, - ez a bomba tette. Holnap utazunk. Ti is jöttök velünk. Mit csinálsz?

A kertész nem felelt. Levette a kalapját. Szája mozgásán lehetett látni, hogy imádkozik.

BÉKE

1.

Már másfélórája ott feküdt Turi a fatörzs mögött és eszmélete minden erejével figyelt a tisztás szemközti oldalára. Ritkás fenyőfák voltak ott is és ő egyetlen törzsre szegezte tekintetét. A törzs mögött volt az az ellenséges katona, akinek előbb-utóbb ki kellett onnan bukkannia. Hogy ő aztán abban a szempillantásban elsüsse a fegyvert.

Reggel hétkor indultak volt el hárman járőrbe. Ő, a testvéröccse, meg egy harmadik. Nem sokáig lopózkodtak a havas talajon a fák között, mikor amott szemközt egy orosz járőr bukkant fel. Azok öten voltak. Egyszerre vették észre egymást. A tüzelés rögtön megkezdődött. Az oroszok ügyetlenebbül viselkedtek, hebehurgya módon igyekeztek fatörzsek mögé osonni s közben éppen annyi pillanatig hagyták fedezetlenül magukat, hogy ez elég volt a gyors célzásnak. Az öt orosz közül négyet lelőttek, egy maradt a járőrből. Közülök is golyót kapott a harmadik, egyetlen nyögés nélkül elfeküdt a havon, szívlövés érte. Turi és Paavo, a két fivér, egy-egy törzs mögött bújt meg: lesték a megmaradt orosz. Tudták, melyik törzs mögött van, ki akarták várni, míg mozdul. Ekkor történt, hogy Paavo vékonynak vélte a maga fedezékfenyőjét és óvatosan át akart csúszni a szomszéd, jóval vastagabb fa mögé. Az orosz résen volt és lőtt. Paavo homloklövést kapott, két szeme közt ment be a golyó. Nem halt meg rögtön. Először felsikoltott, majd erősen hörögni kezdett. A hörgés a lélegzetvétel ütemével egyre gyengült, lassan kínzott hangú sóhajtássá változott, végül teljesen elmúlt. Paavo meghalt.

Ez történt másfél órája. Azóta Turi ott várakozott a lövés pillanatára a fatörzs mögött. Tudta, hogy az orosznak elő kell bújnia. Mert hallani lehetett, amint beszakadt alatta a pocsolya vékony jege: a fenyő éppen egy vízfoltocska partján állott. Az orosz tehát térdig, derékig, vagy éppen hónaljig vízben állott a törzs mögött. Már másfélórája. Soká már nem bírhatta. Turi hosszan elnyult fehér köpenyében, fehér kucsmásan hason, a fegyvert lövésre készen tartotta. Hol valamelyik lábát, hol derekát rezegtette kitartó erővel, hogy vérkeringését frissítse és meg ne fagyjon. Gondolatai mintegy háromfelé szakadtak. Értelme első harmadával a szemközti fatörzset leste, második harmadával arra figyelt, hogy tagjai ne zsibbadjanak, megmaradt értelmével pedig kimondhatatlanul szenvedett öccse halála miatt, aki ott feküdt mellette két karnyújtásnyira, mozdulatlanul. Mély és meleg vonzalom kötötte őket egymáshoz, apjuk igen korán elhalt, s ő nemcsak bátyja, hanem félig-meddig nevelőapja is volt a kedves, mindig vidám szőke fiúnak. Ez az élőlény állott hozzá legközelebb az életben. Aki megölte, az ott rejtőzött szemközt a fenyő mögött. De kétségtelen volt, hogy már nem soká bírja és puskacsőre kerül.

Turi megrezzent. Valóban mozgott odaát valami. Minden egyebet elfelejtett: a célzásra készült teljes tudatával.

2.

A betonfedezékben egy szempillantás alatt szétszaladt a hír: a békét Moszkvában megkötötték. A telefonos tisztnek, aki a hírt vette, elfulladt az izgalomtól a hangja, mikor szétkiabálta a nagy ujságot. A fedezék parancsnoka intézkedett, hogy látható helyre, feltűnően, több fehér leplet tűzzenek ki zászló gyanánt. Aztán parancsot adott ki, hogy azt a három járőrt, akik még

reggel elindultak felderítésre, valahogyan értesíteni kell. Újabb járőrök menjenek megkeresni őket, mindegyik járőrrel kürtös, aki szüntelenül harsogja a lefúvást.

Két katona, egy altiszt és egy kürtös, hasoncsúszva igyekezett a négyszázhuszonkettes tó felé. Mert az egyik járőrnek reggeli indulásakor ez a tó volt a kitűzött célja. A kürtössel mingyárt az elején baleset történt: szakadékba zuhant.

- Majd kiszabadulok valahogy, - kiáltotta társának, - te csak menj tovább és keresd őket.

Az altiszt látta, hogy valóban ez a legokosabb, mit tehet. Egyedül folytatta útját.

3.

Turi megpillantotta a célt: a fenyőtörzs oldala mellett látható lett egy kapaszkodó kéz és a hozzátartozó váll. Nyugodtan és figyelmesen célzott. Ha belelő abba a vállba, az ellenfél valószínűleg tehetetlen lesz s akkor megkockáztathatja, hogy odacsúszik a befagyott pocsolóhoz. Ott aztán megöli az orosz, öccse gyilkosát.

Ebben a szempillantásban kiáltást halott hátulról:

- Ne lőjj!

Katonai fegyelme nem engedte, hogy fejét visszakapja. De ujjá a ravaszt nem sütötte el. Csodálkozva várt. Kisvártatva már közvetlenül háta mögött hallatszott:

- Parancs van, hogy az ellenségeskedésnek vége. Azonnal jelentkezz a fedezékben. Moszkvában megkötötték a békét.

Turi most már óvatosan hátranézett. Megismerte az altisztet.

- Keress fedezéket, - szólt rá halkan, - mert lövést kapsz. Orosz járőr van szemközt. Egy ember még megmaradt belőlük.

Az altiszt cserje mögé kúszott hason és oroszul átkiáltott a tisztás másik oldalára:

- Hé, ne lőjj! A háborúnak vége! Gyere elő, mi sem lövünk! Moszkvában megkötötték a békét!

Pár pillanat csend következett, aztán a láthatatlan ellenség megszólalt. Alig hallható, gyötrött hangon kiáltott:

- Mentsetek meg!

- Dobd el a puskát! - kiáltott az altiszt.

- Nincs puskám, a vízbe esett. Segítsetek, mert végem van.

Ezek tanácstalanul egymásra néztek. Akkor az altiszt elszántan feltérdelt, majd két lábra állott. Turi követte példáját. Puskáikat lövésre készen tartva elindultak. Átvágtak a hús lépésnyi tisztáson. A fenyő mögött megtalálták az orosz. Csakugyan nem volt fegyvere. Görcsösen kapaszkodott a fenyőfa fagyos gyökereibe, hogy valamennyire kint tartsa magát a vízből. A víz majdnem hónaljáig ért. Két oldalt hóna alá nyultak és kihúzták. Nem tudott lábán megállni, elnyult a havas parton. Szemét is behúnyta.

- Rettenetes fájdalmaim vannak.

És határozatlan mozdulattal hasát mutatta. Az altiszt letérdelt melléje, kibontotta ruháját. Sebet nem talált. De mikor megérintette az orosz hasának jobboldalát, az állati kínnal felordított.

- Vakbél vagy epe, - mondta az altiszt, - igen magas láza van. Fagyos vízből húztuk ki és csak úgy süt a teste. Ennek azonnal orvos kell. Fogd meg.

Egyik két lábát fogta, másik válla alá nyult. Visszavitték a tisztás másik oldalára. Ott Turi megállt.

- Ágakból valami tragacsot kellene csinálni, így nem bírjuk a fedezékig. És csuromvíz. Be kellene bugyolálni.

- Jól van, - mondta az altiszt, - adj rá valamit, én addig török ágakat. Puskák is vannak itt, látom.

Az altiszt összeszedte a két halott finn puskáit és ágakat tördelt. Turi elővette bádogpalackját és megitatta a lihegő, félig eszméletlen orosz rummal. Aztán felegyenesedett. Tanakodva szétnézett. Majd odalépett öccse holttestéhez és vetkeztetni kezdte. A levetett ruhákat rácsvarta a csuromvíz oroszra. Közben az altiszt úgy, ahogy, összetákolt valami vivőkészséget fegyverekből és ágakból. Az orosz rátették. Az altiszt most megpillantotta a halott Paavót.

- Öcséd elesett?

Turi bólintott. Az orosz kinyitotta szemét, értelmetlenül rájuk bámult, majd szemhéjjai megint lecsukódtak.

- Szerettem volna most imádkozni mellette, - mondta Turi, - de nem érünk rá. Majd délután visszajövök ide. Gyerünk.

Felemelték a beteget és megindultak a havon.

BABONA

Szilveszter éjszakáján, vagy inkább az év első napján, hajnalban félőtkor Láczaékhoz új vendég érkezett. Ez az új vendég, fáradt arcú, meglett korú, de koránál már deresebb férfi, színjózanon cseppent az emelkedett hangulatú társaságba. A háziasszony a gramofonzenére táncoló vendégek csoportján át a sűrű füstben is meglátta és odasietett hozzá.

- Isten hozta, Zoltán, már azt hittük, el sem jön. Tavaly bezzeg korábban jött.

- Ó tavaly, - legyintett a férfi gyenge mosollyal, - az más volt. Akkor valaki miatt siettem ide annyira.

- Valaki miatt? Ki miatt?

Egy pillanatig tünődött a háziasszony, majd vidáman felsikoltott.

- Szent Isten, most már emlékszem. Tudja, mi az érdekes? Hogy Franciska itt van.

- Hol? - kérdezte a férfi megrendülve.

Lácza né kézenfogta a vendéget és szó nélkül a szomszéd szobába vezette. Ott három csoport vendég kártyázott. Az a hölgy, akiről beszéltek, ötödik lévén az egyik asztalnál, tétlenül ült a maga játszmányának egyik játékos mögött.

- Nézz ide, Franciska, kit hozok neked. Hagyd abba a kártyát, itt úgyis megvannak négyen, beszélgetsek egy kicsit. Ott a sarokban le tudtok ülni, majd küldök nektek pezsgőt.

A hölgy rögtön felkelt és különös mosollyal nyujtott kezét. S már mentek is a sarok felé. Ott leültek és kutatóan, kissé zavartan néztek egymásra.

- Ez bámulatos, - szólt végre a férfi tettetett könnyedséggel, - mi már, úgy látszik, csak Szilveszterkor tudunk találkozni. Most egy éve ugyanebben a sarokban ültünk. Maga reggel indult Bécsbe és elhatározta, hogy nem is fekszik le, majd alszik a vonaton. Emlékszik?

- Hogyne emlékezném. Milyen különös az élet, hogy azóta nem is láttuk egymást. Mikor a nyáron Pesten jártam, azt hallottam, hogy nincs itthon.

- Úgy van. Amerikában voltam két hónapig. Mire hazajöttem, maga már nem volt itt. Vissza-ment Brüsszelbe.

- Igen, nagyon sajnáltam is, hogy nem találkoztunk. Hát mesélje, hogy megy sora, hogyan telt az esztendeje, hogy van?

- Az elejét még tudja, - felelte a férfi belenézve a levegőbe, - az autóbalesetet megírtam. Arra válaszolt is. Még a második levelemre is válaszolt. Aztán a többire már nem. Most mondja meg, hogy miért nem válaszolt.

Hozták a pezsgőt. Ittak egy-egy kortyot mind a ketten.

- Boldog új évet, - mondta az asszony.

- Boldog új évet. Miért nem válaszolt?

- Ez későbbi kérdés. Egyelőre magánál tartunk. Mondjon el mindent magáról.

- Szívesen. Bár nem hiszem, hogy nagyon érdekli magát. Nem, nem, ne legyen udvarias. Inkább beszámolók az esztendőről. Tehát az autóbalesetet megírtam. Emlékezhetik, hogy akkor éjjel itt lent várattam a kocsit. Túlsoká maradtam itt, pedig a sógoroméknak megígértem, hogy legkésőbb kettőkor náluk leszek. Kettő volt, mikor magától elbúcsúztam, le-

szaladtam és ráparancsoltam a soffőrrre, hogy lóhalálában rohanjon a Fortuna-utcába. Útközben is folyton nógattam, hogy siessen; ha a rendőr felírja, vállalom a felelősséget. A Lánchídon elcsúszott a kocsi és beleszaladt egy másik taxiba. Nekem nem lett semmi bajom, de a másik taxi két utasa csúnyán összetörte magát. Szanatóriumba kellett vinni őket. Két hétig feküdtek, azt én fizettem. De ez még semmi. Az én soffőrömtől elvették a hajtási igazolványt, mert az előélete nem volt rendben. Hát mondhatom, az egész évem ezzel a soffőrrrel telt el. Mivel „vállaltam a felelősséget”, kénytelen voltam állást szerezni neki. Hosszú időn át minden áldott nap jelentkezett nálam. Pénzt adogattam neki, de elhelyezni nem tudtam. Tavasszal aztán az inasom, aki kertész is volt a villában, meghalt. Felvettem inasnak és kertésznek ezt a soffőrt. Most is nálam szolgál. Kiállhatatlan, részeges fickó, de nem tudom kitenni. Hiszen az állását csakugyan miattam vesztette el. Azazhogy tulajdonképpen maga miatt.

- Miattam?

- Úgy van. Én magát akkor éjjel mindenáron látni akartam, még pedig úgy, hogy éjjélkor maga legyen az első, akit látok. Babonából tettem. A babona úgy szól, hogy az elsőt, akit újév percében meglátunk, egész esztendőben sokszor látni fogjuk. Család nem érvényes. Talán emlékezhetik is, mi volt a megállapodásunk: maga az előszobában lesz és mikor csengetést hall, maga nyit ajtót. Így is történt. Maga volt az első, akit éjjél után megláttam. A családom meg is sértődött, hogy éjjél után egy perccel már elrohanok. De én nem törődtem velük. Mindenáron magát akartam látni. Láttam is. Itt ültem két óra hosszat maga miatt. Maga miatt késtem el úgy, hogy aztán hajszoynom kellett a soffőrt. Később aztán kiderült, hogy amit akkor képzeltem kettőnkéről, füstbe ment. Naiv számárság volt. Maga Bécsből nem jött vissza. Elfelejtett. Csodálom, hogy most, mikor beléptem ide, még rám ismer. Ez az én évem története. Most halljuk a magáét.

Az asszony szelíden és bocsánatkérő mosollyal kezdett beszélni.

- Egészen őszinte leszek, talán akkor nem fog rám haragudni. Én úgy utaztam el tavaly újév reggelén Bécsbe, hogy magához fogok menni feleségül. Tudtam, hogy nem vagyok szerelmes magába, de úgy láttam, hogy még lehetek. Bécsben megismerkedtem egy belga úrral, akiről kitűnt, hogy egy nagy brüsszeli divatszalon tulajdonosa. Elmondtam neki, hogy ez éppen az én szakmám: elég jól rajzoló jelmezeket. Rajzokat kért tőlem. Adtam neki. Azonnal szerződtetett. Pestre nem is jöttem haza. Csak nyáron, mikor a főnököm eljegyzett.

- Micsoda? Eljegyezte?

- El. Sőt most már a felesége vagyok.

Belenyult a táskájába, motoszkált benne és fényképet húzott elő. Szó nélkül átadta. A férfi megnézte és bólintott.

- El kell ismerni, ritkán láttam ilyen szép férfit. És nagyon tehetséges arca is van. Mondja, boldog?

- Teljesen boldog vagyok. Két hétre jöttem haza anyámhoz, tegnapelőtt érkeztem, de máris szeretnék visszamenni. Haragszik rám, mondja?

- Nem. Most már én sem vagyok szabad. Tavasszal házasodom. Akit elveszek, azzal mostanig voltam együtt társaságban. Ide csak udvariasságból jöttem egy negyedórára. Azt hiszem, magát most tovább hagyom kártyázni, végigmegyek a szobán, köszönök jobbra-balra, aztán szépen hazamegyek. Mindenesetre örülök, hogy láttam és szívből gratulálok.

- Én is magának.

ESIK

A mozielőadásnak vége, a közönség tódul a ruhatárhoz. Jancsi és Juliska nem tódulnak. Szépen megállnak ott, ahol a vörös jegyekre kell kiváltani a felsőruhát, kissé odább húzódnak és várnak. Így tesznek mindig, mert nem szeretnek lökdösődni. Mellettök a rendes kézítása folyik, s a közönség rendes oktalansága mutatkozik: aki megkapta ruháját, nyomban ott kezd öltözködni a taszigáló, könyökkel dolgozó sokaság kellős közepén, helyett, hogy kényelmesebb helyre vonulna zsákmányával, ahol másnak sincs terhére, maga is kényelmesebben öltheti magára kabátját. Jancsi és Juliska nyugodtan nézik ezt, mialatt vízszintes télikabátok úsznak el a dulakodó tömeg feje felett. Egyszer csak Jancsiból kitör a nevetés.

- Mi az? - kérdezi Juliska csillogó szemmel, máris nevetésre készen.

- Itt a vörös jegyeket kell beadni. Tíz perce állunk itt, és nekünk kék jegyünk van.

Juliskából is kitör a kacagás. Hahotázva mennek a másik ruhatár felé. A körülállók csodálkozva néznek rájuk: mit nevet ilyen feltűnően ez a két fiatal. A lökdösődők rosszkedvűek, ellenségesen nézegetik a nevetőket. Ők összenéznek és ezen is nevetnek. Mindenen nevetnek.

Végre elfogyott a közönség a ruhatár elöl, Jancsi odamegy a kék jegyekkel. Megkapják a ruhát. Felöltöznek. Juliska nem találja balkezeivel a kabát nyílását. Ezen is szívből kacagnak. A kijáratnál megrekedt a tömeg. Miért nem mennek? Jancsi kikukkant az álldogálók között. Elkezd hangosan nevetni.

- Esik.

Rögtön nevet ezen Juliska is. A várakozók itt is mérgesen pillantanak rájuk: mi van azon nevetni való, hogy esik? Mindenki más bosszankodik, sőt többen káromkodnak. Csak ezek ketten nevetnek ok nélkül, mint a fakutya: ez a fiú, meg ez a fiatal lány.

Jancsi kézen fogja Juliskát, húzza maga után. Kievíckélnek a mérges emberek között, ki lépnek a bőséges esőre. Csak úgy ömlik nyakokba az áldás.

- Gyere, - nevet Jancsi, - majd a sarkon talán kapunk valami taxit.

Lépkednek az ömlő esőben. Esernyőjük sincs. De a cipőjük talpa vastag. Az eső rézsútosan vág, egyenesen az arcukba. Juliska pontosan az orrára kap egyet. Nevet. Segítségért nyújtja kezét, meg kell állnia, hogy tüsszenthessen. Jancsiba kapaszkodik. Hatalmasat tüsszent. Ezen megint úgy elkezdenek nevetni, mind a ketten, hogy neki kell dőlniök a falnak.

- Levizsgáztál, - mondja Jancsi, - olyan orrod van, hogy bele tud esni az eső.

- Nem baj, - vihog Juliska, - a te orrod akkora, hogy ha még jobban esik, majd alája állok.

Megindulnak nevetve. Kiérnek a sarokra. Ott a taxiállomás. Egyszerre veszik észre az állomás egyetlen üres kocsiját.

- Mondtam, úgy-e, - szól büszkén Jancsi, - máskor is hallgass az okosabbra.

Gyorsítják a lépést. Ebben a pillanatban futva érkezik oldalról egy ember, arcára van írva a kaján szándék. Megelőzi őket. Már is fogja a kocsi nedves kilincset. Rosszakarátú ember lehet, mert sunyi kárörömmel villan vissza a póruljártakra. Már be is ül, már indul is a kocsi. Ezek elkezdenek kacagni balszerencsájukon. De úgy kacagnak, ahogy a torkukon kifér. Düllöngenek az esőben a nevetéstől. Jancsi mondani akarna valamit, Juliska felfigyel, de Jancsi csak tehetetlenül int a kezével, hogy képtelen beszélni a nevetéstől. Az utcakeresztezésnél rendőr

áll, ott veri a víz. Feltűnik neki a két düllöngő alak, figyelni kezdi őket, de aztán megnyugszik és elfordul. Közel-távol senki. Éjfél elmúlt.

A nagy kacagás szűnik. De Juliska elejti a táskáját. Azonnal kitör belőlük a hahota. Leguggolva szedegetik a vízbe gurult holmit. Ha nem vigyáznának, leülnének a csúromvizes gyalogjáróra a kacagástól. Jancsi előrehajlik, ahogy nyul valamiért: erre feltűrt kalapja eresztéből megindul a vízesés. Juliska újat sikolt nevéttében. Ő is megpróbálja: előre hajtja fejét. Az ő kalapja karimájából is bőven ömlik az odagyülemlett víz. Úgy nevetnek ezen, hogy guggoltukból nem tudnak felkelni. Ami természetesen új és még nagyobb nevetés oka.

De megvan a táska, összeszedték a holmit, felegyenesednek. A kacagás csillapodik. Taxik száguldanak el, mindegyiknek le van csapva a zászlaja. Valamennyin egyenként külön kell nevetni. Az eső még erősebben zuhog.

- Az én kabátomnak nem árt, - nevet Juliska.

- Az enyémnek sem.

Állnak, nevetnek, várnak. Most felbukkan egy bérszolga esernyő alatt, fején aranyzsinóros kalap. Kocsit akar fogni valami szálló-vendégnek. Nyilván a Vadászkuhthoz tartozik. Megáll a rendőr mellett, négy irányba figyel egyszerre. Ebben a pillanatban a Hungária felől is bérszolga jön. Ő is kocsiért jött esernyő alatt. Egymásra néznek ellenségesen. Jancsi és Juliska éppen most tértek magukhoz a nagy kacagási rohamból, most megint rákezdik.

- Azt hiszem, szűnik, - mondja később Jancsi.

Ebben a pillanatban zuhogó rohammal erősödik az éjszakai zápor. Mit lehet tenni? Csak kacagni. Mindenben csak kacagni lehet. Kacagni önmagáért a kacagásért. Mert az ember fiatal. Az egyik bérszolga már fogott kocsit. Nagy kéket. De most nem baj, ha nagy kocsi. Kisvártatva a másik is elcsip egy kis szürkét. Az is viszi. Jancsi és Juliska ezen is nevetnek. Most már elég, ha egymásra néznek, azon is fuldokolni kell a nevetéstől, a szemök a kacagástól is nedves, az esőtől is. Jancsi orra végéről most cseppen le az eső. Ezen úgy nevetnek, hogy szeretnének összeesni.

Már vagy húsz perce áznak itt nevetve és várakoznak az esőben, amely nem akar szűnni. Végre: taxi szalad arra. Jancsi ráordít és kalimpál a karjával. A kocsi megáll, nagyot farol a vizes talajon a gyors fékezéstől. Beülnek. Jancsi bemondja a két címet. Először a Juliskáét. A kocsi elindul.

Ebben a pillanatban már nem kacagnak. Miért? Mert csókolódnak. Csúromvizesen és vadul. Ne lessünk be a kocsi ablakán, az nem illik.

ÉLETTÁRSAK

I.

Ez volt a bizalmas óra, emberi együttélésüknek szinte hivatalos órája: a vacsora utáni idő, mikor az ebédlőből átvonultak a nappaliba. A férfi maga szerette megfőzni a lombikban a feketét, elpepecselt a borsesz lánggal, műértően kevergette a zubogó, barna levet, eleget téve a felnőttek ama gyakori ösztönének, amely játszani kíván. Ha aztán a feketét megitták, ott üldögéltek még egy jó órát együtt. A két gyereket már jóval előbb aludni küldték. Az asszony kézimunkát vett elé; mindig volt valami kötni valója erősszínű vastag pamutból. A férfi elővette az esti lapot, amelyet csak most ért rá alaposabban megnézni, s ha azzal végzett, pasziánsz-kártyát rakott maga elé. Így ültek soká szótlanul, de olykor valamelyik megszólalt. A másik udvariasan és figyelmesen hallgatta, felelt rá valamit, néhány mondatot váltottak, s megint közjük terült a későesti, lámpavilágos, enyhe csend.

Most is úgy ültek kettesben. A férfi annak a művészettörténeti albumnak képeit nézegette, amelyet találomra vett le a könyvespolcra. Egy renaissance-arcmás egyik barátját juttatta eszébe. S ekkor felnézett a könyvből.

- Nem is mondom, milyen mulatságos dolog történt a Kaszinóban. Nem voltam ott, nekem is úgy mesélték ma délután. Valamelyik nap egyik asztalnál a házasságról vitatkoztak. Egy vitatkozó ezt mondta: „ugyan, ha olyan nagyra vagytok a házassággal, mondjatok egy igazán jó házasságot Pesten”. Mondták ezt is, azt is, de a vitatkozók valamennyit lehurrogták. Ekkor Tivadar minket említett. Az emberek elhallgattak. „Hát igen, - mondták aztán csendesebben, - az jó házasság”. A vita megszűnt. Mi szüntettük meg, fiam, a vitát. Mit szólsz ehhez?

II.

Az asszony már jó ideje éppen erről gondolkozott: házasságukról. Annakidején szülői rendeltetle ment férjhez. Nem volt könnyű engedelmeskednie, mert lelke mélyén titkos álmokat őrzött. Fiatalképviselő volt ez a titkos álom, lapokban sokat emlegetett, hevesen és sokat nyilatkozó ember. De még vallomásra sem került közöttük a dolog. Éjjel olykor sírt, de végül szép lassan belátta, hogy céltalan volna ellenkeznie, a képviselő ügyet sem vetett rá. Akit szülei kijelöltek, csinos ember volt, kitűnő modorú és jómódú építésszmérnök. Házassága első hónapjaiban még olykor felvillant a képviselő titkos emléke, de egy napon a képviselő eljegyzett egy éktelen csúnya és nála tíz évvel idősebb, dúsgazdag vénkisasszonyt, egy hírhedt uzsorás leányát. Ez a hír az emléket nyomban megölte, s az a csalódás, amely a féléves asszonyban megrendítette ízlése és emberismerete hitét, erős lelkiismeretfurdalással tolt a férje felé. Mire egyéves asszony lett, annak rendje és módja szerint, komolyan beleszeretett az urába. Aztán gyors egymásutánban két gyerek következett, mind a kettő fiú.

Most már tizenkét éve éltek együtt. A szerelem már elszáradt, elfonnyadt közöttük. Az asszony lassanként megismerte férje egy-két kiábrándító hibáját. Rájött, hogy férje mértéktelelenül hiú, noha ezt ügyesen leplezi. Arra is rájött, hogy férje igen önző. De életükben nem akadt semmi különösebb hiba. A férfi szorgalmas volt és otthonülő. Volt ugyan kétízben is egy-egy nővérsága, de a külszint tisztességtudóan megőrizte és gondosan vigyázott arra, hogy a jó férj hírét megtartsa és az asszonyt ne tegye nevetségessé. Az asszony pontosan tudott mindkét esetről, de a néma visszavonulás sáncaiba vette be magát. Nem szólt semmit, türel-

mesen várt. Mindkét ügyet kibőjtölte. A férfi kitombolta magát és visszatért. Tudta jól, hogy felesége mindent tud, de soha egyikük sem szólt ezekről a dolgokról egy szót sem.

Az asszony a maga részéről szigorúan megmaradt a tisztesség útján. Becsülete a férjéé maradt. Szíve a gyermekeié. De tudta és önmaga előtt nem is tagadta, hogy van valaki, akibe teljes lelkével, minden percben bele tudna szeretni, ha nem vigyázna. Ez pedig férjének egy rokona volt, katonatiszt, ritka értelmi fölényű ember és férfiasan férfi. A házasság első éveiben elég gyakran találkoztak, de az asszony, mikor a fenyegető bajt észrevette, lazítani kezdte a kapcsokat s úgy intézte, hogy az érintkezés a rokonnal majdnem teljesen megszűnt. A másik is, a katonatiszt, szemmel láthatóan kerülte őket. S nyilvánvaló volt, hogy ugyanebből az okból.

Most tehát itt ül férje mellett a nappali szoba vacsora utáni csendességében. Anélkül, hogy kézimunkájából felnézett volna, látta maga előtt az őszülni kezdő, igen csinos férfit, látta borotvált arca kissé öntelt kifejezését. Kissé megsoványodott ez az ember, gyermekeinek apja, nemrég súlyos eperohamokat állt ki, sőt végül a sebész kése alá kellett feküdnie. Mi lett volna, ha, Isten őrizz, meghalt volna, ha ő, Isten őrizz, özvegyen maradt volna, ha, Isten őrizz, visszakapta volna szabadságát? Nyomban a katonatiszt jutott eszébe. Az a férfi, aki őt kétségkívül szereti s aki férjénél százszor különb. Lelkét hirtelen valami gonosz láz öntötte el. De csak egy pillanatra. Gyűlölöm én az uramat? - kérdezte magától. S nyomban felelt: nem, nem gyűlölöm. Élek mellette, tudom a kötelességemet és végzem a dolgomat.

Ekkor hangzott el a férj kis története és végén a kérdés: „mit szólsz ehhez?”

Nyugodtan mosolyogva felnézett és nyíltan pillantott férje arcába:

- Mit szólnék? A mi házasságunk csakugyan kitűnő házasság. Mi így fogunk megöregedni, együtt, ketten.

III.

A férfi is udvariasan mosolygott. Jó darabig nem felelt.

Arra gondolt, hogy mennyi áldozatot hoz ezért a házasságért. Mindenekelőtt a kiadások jutottak eszébe. S ezek között is mindenekelőtt az asszony öltözködési kiadásai. Hiszen igaz, társadalmi állása megköveteli, hogy az asszony kifogástalanul jelenjék meg. Ez voltaképpen üzleti befektetés. Igen hasznos, ha egy estély vendégei megpillantják felesége pompás estélyi ruháját és így szólnak: „ejnye, de jól megy ennek az embernek.” Csakhogy ez a befektetés alacsonyabb is lehetne. Más asszony ügyesebben gazdálkodik. Minduntalan hallani, hogy ez, vagy az a feleség milyen bámulatos tehetséggel alakítja át ruháit és milyen ördögös ügyességgel csinál tavalyi kalapjából ideit. Az ő felesége ehhez nem ért. Most például kézimunkázik. Méregdrága pamutból köt valamit, s ha az készen van, töprengenie kell, hogy kinek ajándékozza, mert ő maga fel nem veszi. Megtörtént már, hogy meghívták őket egy operaházi páholyba, s az asszony így felelt: „nem megyek, mert nincs mit felvennem.” Pedig szekrényei dagadoztak a rengeteg ruhától. Ő nem szólt egy szót sem. Némán kivágott négyszáz pengőt, csak hogy panasz ne legyen.

De rosszat gondolni igazságtalanság volna erről az asszonyról. Kifogástalanul viselkedik, ez kétségtelen. Remek anyja gyermekeinek. A házat úgy vezeti s mindennek úgy viseli gondját, hogy ahhoz szó nem férhet. Annak még a látszatát is kerüli, hogy udvarolnak neki. Igaz, hogy szemmel láthatóan öregszik. Harminckét éves és a formái máris láthatóan romlanak. Mellette pedig mennyi szép nő van a világon. És mennyi van ezek között, aki érezteti, hogy érdemes volna velük foglalkozni. De hát az ember szabadságát annyi mindenféle szempont köti. Az

asszonyt nem szabad a pletyka vigyorgásának kiszolgáltatni. Szoknyák után szaladgálni feltűnő. Kivált az ilyen közismerten csinos embernek.

Hát bizony a szabadság jó volna. Az asszony majdnem belehalt a második szülésbe. Ha belehalt volna, akkor ő most szabad volna. De erre természetesen aljasság még gondolni is. Igen, úgy fognak megöregedni, együtt, ketten. S hosszú szünet után felelt felesége mondatára:

- Adja a jó Isten, hogy így legyen.

IV.

Aztán mentek lefeküdni. Külön hálósobában aludtak. Mikor a villanyt ugyanabban a pillanatban oltották el, mind a kettő ugyanakkor pontosan ugyanazt gondolta: ez a házasság csakugyan jó házasság. És minden csak maradjon így.

FÉLTÉKENYSÉG

I.

A két jóbarát, András és Imre, együtt ült a csónakházban. Kitérult előttük a Duna nyári pompája. Nyugalmas, hatalmas ömlés hömpölygött el a csónakház szálfái alatt: az élet örökös folyása gyanánt rohant a víz a híd felé, minden természetes volt, magától értetődő és békés. A csónakház keskeny folyosóján ketten beszélgettek. Két trikós fiatalember. Egy-egy nyugvószéken feküdtek kinyújtott tagokkal.

- Mondd, - szólt az egyik, - tulajdonképpen a feleséged itt a legszebb asszony.

A második nem értette meg rögtön a megjegyzést. A szavak értelme úgy érkezett tudatába, hogy ez éppen az ásítást szakította ketté. Imre tehát elharapta az ásítást, mert felesége említése máris udvariassá tette, mintha csak az asszony maga is jelen lett volna. De az nem volt itt: éppen most készült másodmagával fejest ugrani. Társa is fürdőruhás asszony volt, mint ő maga, igen szemrevaló, de azért kevésbé csinos.

A két férfi közül a kérdező tudomásul vette az ásítást és folytatta:

- Könnyű neked. Piroska a tied. Eszedbe sem jut másra nézni. Szolid férj vagy. Bezzeg, akik a feleségedet megrohanják, nem szolidak. Mondd, Imre, mi elemista korunk óta együtt nőttünk fel, nekem szabad bizalmasabbnak lennem, mint másnak. Kérdezek valamit: nem vagy te féltékeny?

Imre nevetett:

- Miért lennék? Piroskának mindene megvan mellettem. Mi kellene még neki? Szeret mókázni a fiúkkal. Csak mókázzék. Ha hazamegyünk, az álla alá nyúlok az ujjammal és az arcát magam felé fordítom. A szemébe nézek. Ott nincs semmi kétség, barátom. A nézése őszinte, hű és igaz. Nem vagyok féltékeny.

András hallgatott. A két nőt nézte. Ezek most ugranak egyszerre a vízbe.

- Te azért, - mondta András csipkedő hangon, - megnézed a feleséged mellett Gizit is. Pedig Piroskával egy napon sem lehet említeni. Ezt te is tudod. Miért nézed mégis? Tudsz erre felelni?

- Tudok. Piroska nekem életem, világom, mindenem. De Gizinek van egy borzasztó tulajdonsága. Más nő.

II.

Az egész klub tudta, hogy Imre, a mintaférj, egyszerre megbolondult és életre-halálra udvarolni kezdett Gizinek. Komolyan csinálta és emésztő lendülettel. Elérkezett a nap, mikor az egész klub azt mesélte, hogy Imre elérte célját Gizinél.

A két jóbarát megint a csónakház korlátjánál üldögélt. Imre hátradőlt a fekvőszéken a sikeres férfiak elbizakodott arckifejezésével. A két nőt nézte, akik most is egymás mellett állottak az ugródeszkán.

- Az ördög vigyen el téged, - mondta András, - a klub első asszonya a feleséged, a másik a kedvesed...

- Nono, ezt kikérem magamnak.
 - Jól van, úriember módjára tiltakoztál. De a klubban mindenki tudja a dolgot. Ennek rossz vége lesz.
 - Ugyan kérlek, miért lenne rossz vége? Ha flörtölök, az nem jelent semmit. A feleségem úgy bízik bennem, mint a jó Istenben. Nevelés dolga ez, fiam. Az asszonyt nevelni kell bizalomra, ez a titka az egésznek.
 - Jó, jó. Bízik benned. De ha megtud valamit, majd ő is udvarlót keres magának.
- Imre felegyenesedett a fekvőszéken.
- Ne beszélj marhaságokat! Piroska és udvarló? Hiszen ha ránézek, már a lelkébe látok...
- Az ugródeszka felé nézett és biztonságosan igyekezett mosolyogni. Hengegő módon. De arca hirtelen sápadtra változott.

III.

- Az Istenért, mi bajod? - kérdezte egy hét múlva András a dolgában oly biztos férjet.
 - Öregem, - válaszolta Imre, - megmondom neked őszintén: rettenetes napokat élek át. Féltékeny vagyok.
 - Piroskára? Örült vagy. Piroskához a gyanú árnyéka sem férhet. Nézz a szemébe, maga a tisztaság.
 - Ez az, - mondta a férj, - a tekintete maga a tisztaság. S ha kutatóan belenézek, csak őszinteséget látok benne. Éppen ez a rettenetes. Mert mikor először voltam Gizinél és hazamentem, ő faggatni kezdett, hol voltam. Erre folyékonyan hazudtam valamit és a szeme közé néztem. A tekintetem maga volt az igazmondás és az őszinteség. És ettől rettenetes dolog történt velem: rájöttem, hogy az őszinte viselkedés és nyílt, meleg, odaadó tekintet mögött hazugság is rejtőzhetik. Magamról tudom. Érted ezt?
 - Nem egészen.
 - Hát tudj meg valamit: az féltékeny, aki csal. Mert az rájött, hogy az őszinteség mögött hazugság is lakhatik. Aki maga hűtlen, az rettentő büntetésben részesül: nem tud hinni többé.
 - Te bolond, én akármire megesküszöm, hogy Piroska tisztességes asszony.
- A férj fáradtan bólintott:
- Hogyne. Én is. De ez nem tartozik a féltékenységre. Úgy szenvedek, hogy majd megőrülök. Éjszaka órákig faggatom odahaza. Ilyenkor rám néz nyílt, kedves, őszinte tekintettel.
 - Nos? Ennek csak hihetsz?
 - Nem. Mert ez az én tekintetem. Úgy szenvedek, hogy majd beledöglöm. Voltál féltékeny valaha?
 - Soha.
 - És szeretnéd ezt megtartani?
 - Persze.
 - Akkor csak egy tanácsot adhatok: ne csald meg, akit szeretsz.
- Többet nem beszéltek. Némán bámultak le a Duna rohanó vizére.

HAJNALI CIGARETTA

Estefelé érkeztem Köveskútra, a vonat még késett is valamit. Józsi barátom kint várt az állomáson. Szép, enyhe nyári este volt, a napközi hőség enyhült. A tikkasztó utazás után nagyon jól esett a kocsikázás. Odaültem a kis hajtókocsi bakjára, Jóska mellé. Ő maga hajtott.

- Hogy vagytok, Jóska? Mi ujság? Mindenki jól van a családban?
- Van egy kis zavar a háznál. Azért jöttem ki eléd, hogy mire hazaérünk, tájékozva légy.
- Ne ijesztgess, miféle zavar?
- Nelli körül van a zavar.

Ránéztem Jóskára. Mi zavar lehet Nelli körül? Nelli, a barátom testvérhúga, egészen fiatal menyecske, nincs egy esztendeje, hogy feleségül ment Rásó Elemérhez. Szerelmi házasságkötés volt, fülig beleszerettek egymásba mind a ketten. Tudtommal nagyszerűen összefértek. Mi baj lehet Nellivel?

- Nelli itt van most nálatok?

- Itt van. Mindjárt elmondom az egészet. Elemér két héttel ezelőtt valami csekélységen összezördült a feleségével. Összekaptak alaposan, ez volt házasságuk óta az első összeveszés. Elemér dühösen befogatott és elment a harmadik faluba születésnapra. Nelli otthon maradt, keservesen sírt, aztán telefonon felhívott bennünket. Sajnos, nem én mentem a telefonhoz, hanem anyám. Róla pedig tudod, milyen zsarnok természete van. Áldott, jó lélek; értünk, gyerekeiért, a tűzbe menne, de hát született zsarnok. Azonnal átment Komádra és nem sokat teketóriázott, hazahozta Nellit. Ez a házasság neki kezdettől fogva nem tetszett, Elemérnek mindig ellene volt, s emlékezhetel, hogy mikor Elemér mégis elvette feleségül Nellit, a dolognak volt egy kis szöktetés jellege. Ez az összezördülés most kapóra jött neki. Kijelentette, hogy Nelli el fog válni. Ennek az első napon Nelli is elkeseredetten helyeselt, de másnapra kialudta az elkeseredést. Szeretett volna visszamenni az urához. De az anyám az első habozó megjegyzésnél keményen ráripakodott. Elemér három napig lumpolt a környékbeli úriháznaknál. Mikor végre hazatért, felesége hült helyét találta. Jött ide. Anyám nem eresztette be a kúriára. Telefonált, anyám nem engedte Nellit a telefonhoz. Írt, anyám úgy határozott, hogy a levél felbontatlanul menjen vissza. Most az a helyzet, hogy Nelli kétségbe van esve, mert rájött, hogy halálosan szereti az urát, az anyám azonban makacsul ragaszkodik a váláshoz.

- Nem nagyon értem, hogyan kényszerítheti, ha Nelli...

- Úgy kényszerítheti, hogy Nelli anyagilag függ tőle. A vagyon az anyámé. Mindezt csak azért mondtam el, hogy tudjad, hányadán állunk itthon.

Rossz kedve volt Jóskának, látszott rajta. Nekem is elrontotta a kedvem. Nem kellemes dolog vendég gyanánt belecsöppenni az ilyen családi hercehurcák kellős közepébe.

Mikor megérkeztünk és lemostam magamról az útiport, mentem Anna néninek köszönni.

Az öreg dáma a hátsó verandán tartózkodott, mellette ült Nelli. Az anya konoknak látszott és könnyörtelennek, az ifjú menyecske sápadtnak és idegesnek. Hogy engem fogadjanak, könnyed nyájasságot erőltettek magukra, de az az ál-derű hamar eloszlott. Kényszeredetten ment a társalgás, kényes feszültség ült a levegőben. Kisvártatva mentünk vacsorázni. Az étkezés ugyanilyen hangulatban folyt le. Főként nekem kellett beszélni, pesti dolgokat kérdezgettek tőlem s én válaszolgattam is mindenre nagy bőbeszédűséggel, de a családon meglátszott, hogy

mindenkinek máson jár az esze s mindenki csak udvariasságból bólogat arra, amit elmondok. Örültem, hogy kevéssel vacsora után, az úti fáradságra hivatkozva, visszavonulhattam.

A szobám földszinti szoba volt. Nyitva hagytam a parkra nyíló ablakot és sokáig olvastam. Aztán még írtam is jó sokáig. Alaposan elmúlt éjfél, mire lefeküdtem. De nem tudtam elaludni. Egyik cigarettát szívtam a másik után, s ahelyett, hogy elálmosodtam volna, egyre éberek lettem. Lehetett úgy hajnali félhárom, mikor megint rá akartam gyujtani. Ekkor megállapítottam, hogy nincs cigarettám.

Egy darabig reméltem, hogy majd csak elalszom cigaretta nélkül. De ilyenkor valami megveszekedett démon dolgozik az emberben. A rágyujtás vágya egyre hevesebb. Okvetlenül muszáj rágyujtani.

Felkeltem és megpróbáltam cigarettát keresni. Sötétben, mert a köveskúti kúria világítása éjszaka egytől kezdve szünetel. Tapogatódzva mentem az asztalhoz, ahol cigarettás-dobozt tudtam. Hátha még maradt abban, ha már a tárcámból elfogyott. Meg is találtam a dobozt, de cigaretta nem volt benne. Ettől még hevesebb szomjúság fogott el a füst után. Óvatosan kibotorkáltam a nagy hallba. Reméltem, hogy ott biztosan talállok cigarettát. A vastag szőnyegen nesztelenül haladtam előre, a veranda ajtaján bevilágított a holdfény. Hogy lehet az, hogy a verandát nyitva hagyták? A parkból bárki bejöhet.

De nem is értem rá eleget csodálkozni, mikor halk suttogás ütötte meg a fülemet. A verandán két hang beszélgetett. Izgatottan kezdtem figyelni. Nem tolvajok járnak itt? Roppant óvatosan és nesztelenül odalopódzkodtam a verandaig. Kilestem. És mindjárt megismertem a beszélgetőket. Elemér beszélgetett ott Nellivel. Álltak a veranda sarkába húzódva, a férfi átkarolva tartotta az asszonyt.

- Jól értsd meg, - mondta Elemér, - pont tíz órakor a tónál leszek, ott a kis akácos mögött várlak a kocsival. Tulajdonképpen a legegyszerűbb volna, ha most rögtön vinnélek magammal, de nincs kocsim. Gyalog jöttem át Komádról, hogy feltűnést ne csináljak. Szeretsz?

- Imádlak.

- Nem gondolod meg magad holnapig?

- Nem. De nagyon nehéz lesz a mamától elszabadulni.

- Hogy csinálod?

- Azt fogom mondani, hogy lemegyek a melegházba. Előbb ügyesen megkérem a vendéget, hogy a mamát foglalja le. Jóska nem lesz itthon, korán reggel kimegy a tanyára. Szeretsz?

- Imádlak.

- Most már menj, nagyon félek. Nézd, hogy dobog a szívem az izgatottságtól.

A házaspár szorosan egymáshoz símul. Egymásra borult a két fej. Csók volt ez, de milyen!

Ebben a pillanatban megláttam a verandaasztalon egy doboz cigarettát. Az Eleméré volt nyilván, mert tudnivaló, hogy ő csak Camelt szív. Ebben a házban nem szívtak Camelt. Elemér, úgy látszik, rágyujtott, mialatt a titkos éjszakai légyotton beszélgetett a feleségével, s a dobozt letette az asztalra.

Mialatt a csók tartott, roppant óvatosan kettőt léptem előre. Végre elérhettem a cigarettát. Lassan érte nyultam. Elvettem. Azok úgy csókolództak, mint a bolondok. Lassan húzódtam vissza. Aztán a neszfogó szőnyeg talaján baj nélkül visszatértem szobámba. Még az ajtó sem nyikorgott.

Másnap reggel úgy tíz óra előtt jöttem ki a szobámból. Ott találtam a verandán a két asszonyt. Üdvözöltem őket. Nelli arcán azonnal megláttam, hogy alig tudja izgalmát türtőztetni. Pár percig beszélgettünk, teljesen közömbös dolgokról. Akkor egyszerre Nelli felállott.

- Mama, én lemegyek a melegházba. Tegnap otthagytam a táskámat.

- Jól van, mehetek én is. Sétálok egyet.

- Nem, semmiesetre ne fáradj. Úgy-e, maga lesz olyan szíves és addig szórakoztatja a mamát? Ránéztem Nellire. Erősen a szeme közé. Közben kivettem a zsebemből az Elemér cigarettásdobozát.

- Hogyne, örömmel, csak menjen nyugodtan.

Nelli meglátta a cigarettát a kezemben. Abban a pillanatban olyan sápadt lett, mint a fal. A következő pillanatban pedig olyan piros, mint a pipacs. Dermedten nézett rám. Én még hozzátettem:

- És adja át meleg baráti üdvözlétemet a virágoknak...

Megértette. Kezet nyújtott. A keze reszketett. Aztán elindult, le a veranda lépcsőin. Pár pillanat múlva már el is tűnt a lombok között. Én ott maradtam Anna nénivel. Rágyújtottam egy cigarettára. Elkezdtünk beszélgetni.

A szökést egy negyedóra múlva már felfedezte Anna néni. Mivel Nelli nem jött vissza, elindult utána. Én elkísértem. A melegháznál nem találtuk Nellit. Sőt a kertész kijelentette, hogy errefelé nem is járt. Ekkor jött futva egy cselédlány a veteményes kert felől.

- Most ment el a fiatal nagyságos asszony kocsin.

- Hova? - kérdezte Anna néni megdöbbenve.

- Nem tudom. Elemér nagyságos úrral mentek el ketten. Nincs egy perce, hogy láttam őket indulni a tó mellett.

Anna néni azonnal elájult. De magához tért hamar. Nem lett semmi baja. Tombolt egész nap. Én másnap elutaztam. Jóska kísért ki. Igen jókedvűnk volt, mind a kettőnknek.

Eleméréktől éppen a minap kaptam levelet. Nagy boldogsággal közölték, hogy trónörökösst várnak, s ettől Anna néni úgy meghatódott, hogy megbocsátott nekik. Át is költözik hozzájuk két hétre. Ha két hét múlva ráérek, szaladjak le hozzájuk Komádra.

Le is megyek. Elemérnek viszek egy doboz Camelt.

JULI TITKA

A főmérnökéknél főbenjáró eset történt: a nagyságos asszonynak eltűnt az aranykarkötője. Délben vette észre, mikor el akart menni látogatóba a sógorasszonyához. A rendes helyen, az ékszeres skatulyában, nem találta. Akkor elkezdte keresni. Végigkutatott minden elképzelhető helyet, a karkötő nem volt sehol. Most már letette kesztyűjét, kalapját, úgy kezdte keresni. Az ékszeres dobozban még kétszer megnézte, hátha tévedett. Nem, a karkötő eltűnt. Pedig világosan emlékezett, hogy tegnap délután még viselte, este pedig nem voltak sehol, az ékszer tehát csak a lakásban tűnhetett el. Mire a főmérnök hazaérkezett ebédelni, már öten keresték a karkötőt: a nagyságos asszony, a két kislány, Mari szakácsné és Juli szobalány. Ezek közül a nagyságos asszony sírt, a többiek a fejüket csóválták, keresés közben tanácstalanul megállottak olykor és azt mondták, hogy „ejnye, ejnye”, meg azt, hogy „no, de ilyet”.

A főmérnök végighallgatta a helyzetről szóló jelentést, aztán nem sokat teketóriázott: telefonált a rendőrségre. Majd megette az izgalomban fogant, elfőtt és odaégett ebédet és mérgesen lefeküdt aludni. Mire pedig felkelt, már ott volt egy detektív.

A detektív mindenekelőtt kihallgatta a ház asszonyát. Aztán első kérdése az volt, hogy nem gyanakszik-e a személyzetre.

- Ó, dehogy, - felelte a nagyságos asszony, - mind a kettőért tűzbe teszem a kezem. A szakácsné tíz éve van nálunk, azonkívül soha a szobákban nem fordul meg. A szobalány pedig öt évvel ezelőtt került ide, még úgyszólván gyerek gyanánt. Faluról hoztuk, ez az első helye.

De a detektívre ez a nagy bizalom semmi hatással nem volt. Felkérte a ház asszonyát, hogy a két cselédet hozassa be. Azok bejöttek. Mari szakácsné már előre harcra készen és az izgalomtól pirosan, Juli szobalány elfogódottan és szégyenkezve. A detektív előbb a szakácsnéhoz fordult, de még mielőtt egy szót is intézhetett volna hozzá, az szikrázó szemmel nekiesett:

- Én rajtam merészel maga valamit keresni, maga nyavalyás! Én hozzáam egy szót se szóljon, mert nem marad meg a szeme világa, hogy az a keserves, hét fán fűtülő...

A detektív rákiáltott, hogy fogja be a száját, aztán Julihoz fordult:

- Te tudsz valamit arról a karkötőről?

- Dehogy tudok, hiszen már mondtam volna a nagyságos asszonynak.

Pár pillanatig szúrós tekintettel méregette a két háztartási alkalmazottat a detektív, aztán így szólt:

- Rendben van. Mind a kettőnek a holmiját ki fogom kutatni. A nagyságos asszony szíveskedjék velem jönni a cselédszobába.

Mari szakácsné megint kerepelni kezdett:

- Én nem bánom, csak kutasson, de ha az én holmimban rendetlenséget csinál, leszedelem a képéről a bőrt, hogy a fene egye meg a kezét az ilyen embernek...

De a detektív csak nyomta őket kifelé. Közben figyelte mind a kettőt. A szobalány néma maradt. Mikor kijutottak a cselédszobába, ott egyszerre csak megszólalt a kis Juli:

- Én nem engedem a holmimat kikutatni.

Elszántan állott ottan, sápadt volt és a keze láthatóan reszketett. A detektív fölényes arccal nézett a főmérnöknére, aki azt sem tudta, hova legyen a megdöbbenéstől:

- Na, úgy-e.

Félretolta a kis szobalányt és felszakította azt a ládát, amely ott állott a szobalány vaságya tövében. És keresni kezdte benne a karkötőt. A tárgyakat egymás után szedte ki és az ágyra rakta. Takaros, tisztára mosott fehérneműdarabok kerültek ki belőle, aztán egy ligeti bádogtrombita, egy aranypapírból való kotillonjelvény, egy köteg képeslevelezőlap pertlivel átkötve, kiürült parfümös üveg, meg egyéb haszontalan kacat. De a karkötő nem. És azt sem lehetett megérteni, hogy a kis szobalány, aki ott állt sápadtan és felindultan az ágy mellett, miért tiltakozott annyira a kutatás ellen. Ekkor a detektív a láda legfenekén talált valamit: törülközőbe csomagolt tárgyat. A szobalány felnyögött és ösztönszerűen nyult utána, de aztán tehetetlenül leeresztette a kezét. A törülközőből egy üveg sör került elé. Egészen közönséges, világos sör. Kibontatlan.

A nagyságos asszony jobban csodálkozott, mint a detektív.

- Mi ez a sör, Juli? Te titokban iszol?

Juli nem felelt. Szeme homályos volt a könnyektől, de összeharapta fogait és konokul hallgatott.

- Nem hallottad, mit kérdeztem? Te iszol? Mikor dugtad el ezt az üveg sört?

A szakácsné is elcsodálkozott. Mind Julit nézték. De Juli nem felelt.

- Szóval, sört loptál, - szólt a detektív, - úgy. Aki sört lop, az mást is lop. Nagyságos asszony, tessék engem egyedül hagyni ezzel a lánnyal.

- Kérem, - szólt az asszony habozva, - én még mindig nem hihetem...

- Tessék csak egyedül hagyni.

A főmérnökné vállat vont és kiment. A detektív becsukta az ajtót és megállt a lány előtt.

- Szóval, sört loptál.

A kis szobalány felvetette a fejét halálos elszántsággal.

- Nem loptam. Hagyja békén azt a sört.

- Micsoda?

- Tegye le azt a sört, mert ha bántja azt a sört, megfojtom!

A detektív ámulva nézett a lányra, aki csendesen mondta ezt, de egész testében reszketve. A rendőrségi kéz felemelkedett, hogy a renitens leánynak egy hatalmas pofont adjon. De ebben a pillanatban felszakították a cselédszoba ajtaját. A főmérnökné állt a küszöbön. Mellette a férje. Az asszony boldogan kiáltotta:

- Megvan a karkötő!

És hangjában önkénytelen bocsánatkéréssel a szobalány felé fordult:

- Képzeld, Julis, amint kinyitom a zongorát, ott látom a karkötőt. Tegnap, mikor zongoráztam, letettem. Aztán elfelejtettem és rácsuktam a fedelet. Mindenütt kerestük, csak ott nem.

A szobalány azonnal a detektívhez ugrott és kikapta kezéből a sörösüveget. És roppant gyengéden kezdte visszacsavargatni a törülközőbe. Sem asszonyára, sem a detektívre nem nézett. Keze még mindig reszketett.

- Mi az ördögöt pólyálsz azt a sörösüveget, - kérdezte az asszony, - minek neked az a sör? És hol vetted, hiszen mi sohasem iszunk sört, mi?

Juli óvatosan letette a féltett csomagot, a láda fenekére, aztán felegyenesedett, a földre sütötte szemét és halkán felelt:

- Kaptam.

- Sört kaptál? Kitől?

Alig hallhatóan érkezett a válasz:

- Ödöntől.

- Ki az az Ödön? - firtatta a detektív.

- A villanyszerelő, - felelt Juli helyett a nagysága, - nagyon tisztességes fiatalember. Szóval, Ödöntől kaptad? Mikor?

- Húsvétkor vette nekem a ligetben.

- Húsvétkor? Hiszen húsvét csak holnapután lesz.

- Két éve húsvétkor kaptam tőle. Mikor megismerkedtünk. Akkor eltettem emlékebe.

A főmérnök eddig nem szólt semmit. Most kivett a zsebéből egy ötpengőst és odaadta a lánynak:

- Ezt tedd el és pakkold vissza a cókódokat.

Aztán az asszonyhoz fordult:

- Te meg máskor jobban vigyázz a holmidra. Nincs nekem elég dolgom, még ilyen marhaságokkal is elveszitek az időmet. Most megyek a kaszinóba. Na, jöjjön, biztos úr, magát elviszem a főkapitányságig...

A JÓSLAT

I.

Ha valakinek külföldi vendége érkezett és azt körülhordozta Budapesten, az öreg gróf Szentgyörgyi Kristófot úgy mutatta meg neki, mint akár a Halászbástyát, vagy a Jánoshegyi kilátót. Úgy ült az agg gróf a nevezetes bárban, mint valami kiállítási tárgy, minden áldott estéjét ott töltötte. A közönség mindent tudott róla, az ország egyik legnevezetesebb személye volt és a külföldi látogatónak ezt mondta a budapesti ismerős:

- Nézze meg ezt a szmokingos, fehérszakállú öreg urat. Az gróf Szentgyörgyi Kristóf, az országban a negyedik legnagyobb vagyon ura. Hány évesnek gondolná?

- Hatvannak.

- Annyinak látszik. De nyolcvanhat éves. Minden estéjét társaságban tölti, aztán pont éjfélkor beállít ide.

- Legényember?

- Özvegy. Eddig négy feleséget temetett el, de gyermek egyik házasságból sem származott. A társaságban az hírlik, hogy újra meg akar házasodni.

- Gyermeket akar nyolcvanhat éves korában?

- Úgy van. Meg akarja fosztani az örökségtől a hitbizomány várományosát, elholt fivére egyetlen unokáját, akit gyűlöl. Nem is beszél vele.

- Miért gyűlöl?

- Mert ez a Szentgyörgyi Boldizsár, aki egyelőre teljesen vagyontalan, orvosi oklevelet szerzett. Nőgyógyász, még pedig kitűnő. Az öreg zsarnok ezért haragszik rá. Elég jogtalanul, mert hiszen könnyen megakadályozhatta volna, hogy a fiatalember elmenjen lateiner pályára. Csak pénzt kellett volna adnia neki. De nem adott. Saját magára esztelenül költi a pénzt, másnak nem ad semmit. Különös ember. Mi már modern világot élünk, mágnásaink javarésze a közgazdasági életben helyezkedett el. Ő olyan köztük, mint élő anakronizmus, a középkori feudális századokból itt felejtett alak. Érdekes, mindenesetre feltűnően szép férfi.

- És kit akar elvenni?

A budapesti vendéglátó vállalat vont. Erre már nem tudott felelni.

II.

De az előkelő társaság legelzártabb köreiben már tudtak rá felelni. Tudták, hogy az érdekes agg három fiatal hölgy között habozik. Mind a három leány volt még, nagyon szép, nagyon előkelő és szegény. Mind a háromnak olyan családfája volt, amelyben apai, anyai ágon csak történelmi nevek fordultak elő. S mind a három ifjú arisztokrata hölgy családjába oda volt az izgalomtól: akit Szentgyörgyi gróf elvesz, abból Magyarország leggazdagabb asszonya lesz. A különbség több mint hatvan esztendő. Még ha századik évét megéri is a gróf, felesége fiatalon óriási vagyon ura marad, mert öröklí a hitbizományontúli nem kötött vagyonrészt. Ha meg fia lesz, akkor az egész az övé. A három család versengve vetélkedett az agg gróf

kegyéért. De ő nem döntött még, halogatta az elhatározását. Egyszerre három leányt tartott függőben.

Hogy még ne döntsön, arra meg volt a maga oka. Ezt az okot Amstetten grófnénak hívták. Huszonöt éves volt és özvegy, szépsége széles körben nevezetes. Származása azonban nem éppen arisztokratikus. Egy Váci nevű kassai ügyvéd elvette feleségül a házvezetőnőjét, ebből a frigyből származott a szép Mária, aki Amstetten gróf katonatisztnek lett a felesége. Mióta korán özvegyen maradt, Budapesten éledgett, jó társaságban, de szűkös körülmények között. Az öreg Szentgyörgyi szemet vetett rá. Elkezdett neki tűzzel-vassal udvarolni. Az asszonynak hizelgett a híres ember hódolata, aztán meg bele is fáradt a szegénységbe. Elhatározta, hogy hozzámegy az aggastyánhoz. És elhatározta, hogy ezt meg is mondja neki. Mégpedig másnap a Park-klubban. A grafológus-előadáson. Budapestre érkezett ugyanis Blücher, a világhírű zürichi grafológus és magánelőadást tartott a Park-klub felkérésére az előkelő világnak. Az öreg gróf felajánlotta Máriának, hogy elkíséri erre az előadásra.

Az autóban Mária azonnal a tárgyra tért.

- Magának meg kellene házasodnia.

- Meg is fogok, - mondta az öreg egykedvűen, - únom ezt a kivert kutya életet. És fiút is akarok. Okvetlenül akarok fiút. Az a tintanyaló felcser nem eszik a hitbizományból.

- Akkor nincs mit beszélni többé. Magához megyek.

- Tessék? - mondta váratlan csodálkozással az agg.

- Magához megyek. Hiszen tegnap azt mondta, hogy szerelmes belém. És házasodni akar. Nem?

- Na igen, - felelte az öreg kényúr hűvösen és kicsinylő arckifejezéssel, - de szerelem és házasság, az két különböző dolog.

- Nem értem, - hebegte a szégyentől sápadtan Mária, - hát nem így gondolta?

- Egyáltalán nem. Maga nagyon tetszik nekem, de elvenni? Nem, drágám, az eszem ágában sincs. A helyzetét gondtalanná tenni, azt igen. Csak egy szavába kerül.

- Köszönöm, nincsenek gondjaim.

- Ahogy tetszik.

Többet nem szóltak egymáshoz. Mikor megérkeztek, Mária biccentett és más társaságot keresett magának. Megkezdődött az előadás.

III.

Az érdekes előadás után Blücher külön szobában négyszemközt fogadta azokat, akik kíváncsiak voltak az írásukból kihámozható jövőre. Mária azonnal jelentkezett. Jó negyedórát töltött bent a grafológusnál. Mikor kijött, vészesen csillogott a szeme.

Blücher kihirdette, hogy bármilyen kézírást elküldenek neki, postafordultával elküldi az írás elemzését, ötven pengőért. De ezt már Mária nem várta meg. Taxit hozatott és besietett, hogy nyakába vegye a várost. Egy nyilvános telefonautomatánál megállott és kikereste a könyvből a fiatal Szentgyörgyi Boldizsár címét. Tudta, hogy az orvos-gróf az édesanyjával lakik együtt. Felhívta telefonon és közölte az öreg hölgygel, hogy életbevágó ügyben azonnal szeretné felkeresni. Öt perc múlva már ott ült nála.

- Asszonyom, - mondta neki, - mindkettőnk érdekében ezer pengőre van szükségem. Adjon nekem kölcsön ezer pengőt. Ne válaszoljon, kérem, előbb hallgasson meg, miről van szó.

És beszélni kezdett. Mikor befejezte, az öreg asszony így felelt: a fiam nélkül erre nem tudok felelni. A dolog mindenesetre nagyon érdekes. Majd bekéretem a fiamat, a rendelésnek ilyenkor már vége.

Belépett a fiatal orvos. Magas, nyulánk ember volt, igen csinos és ellenállhatatlanul rokonszenves. Mária mégegyszer elmondta, mi járatban van. Az orvos csodálkozva hallgatta és a végén nagyot nevetett.

- Elég fantasztikus gondolat. Talán várjon estig. Addig alaposan megbeszélésem anyámmal, mert ezer pengő nekünk igen nagy pénz. Aztán majd felhívjuk telefonon, jó?

Mária bólintott és felállt. De Boldizsár gróf visszanyomta a székre.

- Azért még ne menjen. Örülök, hogy megismertem. Beszélgessünk egy kicsit.

Mikor Mária egy félóra multán távozott, az orvos így szólt anyjához:

- Mama, nekem nő még életemben nem tetszett így. Adjuk oda a pénzt. Azt sem bánom, ha odavesz.

IV.

Blücher írástudó már másnap három különböző hölgytől megkapta Szentgyörgyi Kristóf kézírását, elemzés és jóslás céljából. Mind a három hölgy egyforma választ kapott. A válaszban többek között ez a mondat is előfordult: „A közeljövőben megházasodik, majd feleségének hamar bekövetkező erőszakos halála után újabb házasságot fog kötni.”

A jóslat híre azonnal elterjedt a társaságban és nagy meghökkenést keltett. Az öreg gróf pár nap múlva elszánta magát és megkérte az egyik menyasszony-jelölt kezét. Az kereken nemet mondott. Ugyanígy kosarat adott másnap a második is. Utána a harmadik is. Gróf Szentgyörgyi Kristóf nem kapott feleséget. Senkisem volt hajlandó hozzámenni.

Most már szívesen adta volna olcsóbban is. Némi habozás után felkereste Máriát.

- Rosszul bántam magával. Nagyon sajnálom és szívesen jóváteszem. Legyen a feleségem.

- Én is nagyon sajnálom, de már menyasszony vagyok. A jövő hónapban esküszöm.

- Ah, ez váratlan. És ki a boldog halandó?

- A maga öccse, gróf Szentgyörgyi Boldizsár.

Az öreg gróf szótlánul felkelt, meghajtotta magát és elment. Életmódját megváltoztatta, visszavonult és egyszerre betegeskedni kezdett. Mint tudjuk, két hónappal ezelőtt halt meg, utód nélkül, a hitbizomány öccsére szállott át. Gróf Szentgyörgyi Boldizsár már be is költözött a pazar ötvenévi kastélyba fiatal feleségével. Azt hallani, hogy kórházat épített. Nyugodtan teheti, mert igen jó üzletet csinált: 1000 pengőért, amit a grafológus kapott, sikerült 34.000 holdat vásárolnia.

KARÁCSONY

Két ember havat lapátol a villa előtt. Este tíz óra van. Karácsony este. Nem is Karácsony este, hanem Jézuska estéje. Karácsony holnap lesz.

A villamosok nem járnak. Szép, tiszta, okos hideg idő van. A hópelyhek lebegve ringatóznak a levegőben. Ahol az utcai lámpa sugárzó fénykörébe érnek, ott fehérségük diadalmasan felragyog a fényben, mint valami bálba belépő hattyúprémes hölgy. Aztán lejebb hullanak száz, ezer imbolygó társukkal és eltűnnek a sötétkék homályban. Hangtalan a késő este, messziről egy autó elhúzó robaja hallatszik, az is lassan belevész a csendbe, mint a hulló hópelyhek. Ebben a csendben csikorog a két lapát. A két ember a gyalogjárót tisztítja a hótól. Az egyik a vici, a másik egy kószáló idegen, aki becsengetett munkáért. A házmester megnézte, aztán a szent estétől ellágyulva, vállat vont.

- Hát nem bánom, kap egy pengőt, ha segít a vicinek.

Így most lapátolnak ketten. Sokáig nem szólnak semmit. A vici oldalt pillantással figyeli az idegent. Kétszer is nekikezd a szónak, de meggondolja. Harmadszor aztán kiböki a kérdést.

- Mondja, hogy jut magának eszébe este kilenckor becsengetni valahova és munkát kérni?

A másik egy darabig nem szól. De aztán felel:

- Éppen ma este el akartam foglalni magam valamivel. Egy darabig lődörögtem, de éppen itt jött rám, ez előtt a villa előtt. Hát becsengettem a házmesterhez.

- Munkanélküli?

- Az.

Megint lapátolnak. A vici tovább figyeli az idegent. Hosszú csend után megint megszólal:

- A pengővel mit csinál?

- Valahol teát fogok inni, aztán megyek a Népszállóba. Jegyem van.

- Van jegye a Népszállóba? Akkor miért jön ki onnan ma este? Hiszen ott biztosan csinálnak valamit ma este.

- Csinálnak. De ma este magam akartam lenni.

Lapátolnak tovább lassú tempóban. Csend. De megint szól a vici:

- Milyen végzettsége van magának?

- Jogi doktor vagyok, - felelt az idegen.

- Az szép, - bólint rá a vici, - nekem csak érettségim van, mert aztán bevonultam.

Egymásra néz a két ember. Megáll kezükben a lapát. Csak úgy ömlene most belőlük a szó, ha hagynák ömleni. De nem akar beszélni egyik se.

Mikor azonban már nem sok van hátra a hóból, a vici mégis csak szól:

- Mondanék valamit. Szólhatnék a házmesternek, hogy hívja be magát, mikor kész vagyunk. Karácsonyfa van náluk. Két gyerek. Én is meg vagyok híva. Rendes, derék ember. Csendőr volt. Ülhetne maga is egy kicsit a karácsonyfa alatt.

Az idegen a fejét rázza.

- Nem. Nagyon kéne a karácsonyfa, de mondom, hogy nekem most egyedül kell lenni. Gondolkozni akarok.

- Miről?

- Régi karácsonyokról. Brassóban voltam kisgyerek, három testvérem volt.

Erre a vici nem szól semmit. Megint csak hallgatnak és dolgoznak. Egyszer csak az idegen lehajlik és felvesz valamit. A vici megáll, odanéz. Az idegen valamit talált a hóban. Egy kicsi, kopottas bőrrerszényt. Mi van benne? Öngyújtó. Pedáns ember veszthette el, aki tokban hordja az öngyújtót. Még pedig nemrég haladhatott erre, a tok nem ázott át. Az idegen próbálja a masinát. Ég. Jó erős lángja van, nemrég tölthették benzinnel.

- No, - szól örvendezve a vici, - maga is kapott Jézuskát.

Az idegen zsebreteszi az öngyújtót. Nemsokára végeznek. A vici szótlanul átadja a kialkudott pengőt, az idegen elveszi.

- Hát akkor jó éjszakát.

- Jó éjszakát.

A vici összenyalábolja a lapátokat és megy befelé. De a villa sarkánál, árnyékos helyen megáll és visszanéz, mert az idegen ott maradt a kapu előtt. Minek maradt ott? Miért nem megy teázni?

Az idegen a villa kökerítésének peremén kikeres magának egy sarkot, a kapuoszlop tövében. Ott szép csinosan lesöpri a havat, tisztást csinál. Leül. Kiveszi az öngyújtót, meggyújtja, leteszi. Pici kis láng az éjszakában.

Ezt a lángot nézi az idegen. Mozdulatlanul néz bele a lángocskába. A vici még vár egy darabig, aztán bemegy a házba.

MALACVÁSÁR

A vevő tájékozatlanul nézegetett körül, mint az olyan utas, aki idegen helyen száll le a vonatról. De már közeledett hozzá egy sapkás ember.

- Schreiber nagyságos úr? - kérdezte, ujjait a sapkához emelve.

- Én vagyok. Körtvélyessy úrtól van maga?

- Igenis. Ott kint van a kocsi. Erre méltóztassék.

A sapkás legény átvette a bőröndöt. Remek gépkocsi várt az állomás előtt. Az utas hátradőlt a sötétkék ülésen és jó darabig nézte a tiszamenti téli tájat, amerre a kocsi elsuhant. Lombtalan fűzek búsongtak fekete gyászosan a fehér alapon, a színtelen égen varjak pontjai keringtek. Ezt nézte Schreiber, de nem odagondolt, hanem a malacokra, az élősúly számvetésére és a visszafelé induló pesti gyors menetidejére.

A kocsi megállott. A vezető leugrott és kitárta az ajtót. A vevő kinézett. Itt valami félreértés lesz. Tudtával harminc kilométerre fekszik a birtok, ők meg alig mentek tíz perce. S ahol megálltak, az valami nagyközség vendéglője volt. Szabolcs vezérvendéglő. Muzsikaszó hallatszott ki belőle.

- Mi ez, kérem? Én nem ide megyek. Mit csináljak reggel nyolckor a vendéglőben?

- Én ezt a parancsot kaptam. Tessék csak kiszállni.

Schreiber kiszállt. Csodálkozva és tanácstalanul ment befelé. Beigazították egy ajtón. Ebből a szobából lármázott ki a zene. Négy szál cigány húzta heves igyekezettel. Az asztal mellett egy elázott tekintetű fiatalember üldögélt és merev mosollyal cigarettázott. Az asztal tetején pedig egy másik fiatalember táncolt. Csizma, lovaglónadrág, vadászkabát. Félkezével elgyönyörködve fogta félrehajtott fejét, másik kezével, annak is magasra tartott mutatóujjával a cigányt dirigálta. Csizmás lábával akkurátusan cifrázta a táncot az asztal tetején. A vevő beléptére a muzsika abbamaradt.

- Isten hozott, édes egy komám. Ide ülj le, mulass velem.

- Bocsánat, de én a malacok miatt jöttem. A délutáni gyorssal vissza kell mennem.

- Ejnye mán, édes egy komám, csak nem utálod a pezsgőmet? Na, ülj le, egy-kettő, igyál. Ez a boldogtalan fiatalember a segédjegyző, igen derék gyerek, csak az italt nem bírja.

- Sajnálom, én nem iszom reggel nyolckor pezsgőt. A malacok miatt jöttem és sietnem kell.

Körtvélyessy földbirtokos odanyúlt a nadrágja hátsó zsebéhez. Revolvert húzott elé.

- Ülj le azonnal, vagy lelőlek.

Schreiber megszeppenve leült. Teli pohár került eléje. A földbirtokos rákiáltott a cigányra.

- Csináld tovább, de úgy, ahogy kell, mert belelövök a bögőbe.

Az egész zenebona azonnal megindult. Sűrű füst ülte meg a szobát, Schreiber féltében megkóstolta a pezsgőt. Érezte, hogy azonnal a fejébe száll. Körtvélyessy megúnta a táncot, leszállt és elfoglalta helyét az asztal mellett.

- Milyen megyébe való vagy, édes egy komám?

- Tolnamegyei.

- A jó Isten áldja meg azt a sváb lelkedet, igyál. Min jár az eszed, mikor mulatunk?

Koccintottak. A néma segédjegyző is koccintott. Schreiber köhögött a pezsgőtől.

- Bocsánatot kérek, de nekem fontos, hogy a malacok...

- Ja persze, a malacok. Várjál csak, felírta nekem az ispán az egészset. Hol az ördögben van az a cédula?

Addig tapogatta magát, míg a cédulát elébolházta valahonnan. Schreiber mohón esett neki a feljegyzéseknek. Szeme felcsillant. Az üzlet pompásnak ígérkezett. Belemerült a számításba, fejben szorozott és összeadott. És inkább ivott, csak hogy ne zavarják. De már érezte, hogy a személyvonaton megtett éjszakai út után tudata homályosodik a pezsgőtől. A mulatás folyt tovább, a segédjegyző elkezdett sírni és egy elholt osztálytársát emlegette, aki Schreiberhez nagyon hasonlított. A zene eszeveszetten harsogott a kis szobában. Később pörköltet hoztak. Majd déltájban rántottát. A segédjegyző el akart menni, de Körtvélyessy kirántotta revolverét. Schreiber már rég megadta magát. Kénytelen-kelletlen ivott. Olykor megnézte az órát és látta, hogy a délutáni gyorsról visszavonhatatlanul lemaradt. De már túlmármoros volt hozzá, hogy fellázadjon. Egyszer azon vette magát észre, hogy a segédjegyző rég eltűnt, helyette két vadonatúj ember ül az asztalnál. Ezek hevesen ittak, mindúntalan összeölelkeztek a föld-birtokossal és könnyezve csókolództak. Majd azon vette észre magát, hogy a gépkocsiban ül, kint már téli sötétség borult a tájra. Mikor valahova megérkeztek, oszlopos, földszintes, fehér épületbe botorkált. Ugyanakkor egy másik kocsiból a cigányok kászolódtak lefelé. Ismét terített asztalnál ült, de most tágas szobában, falra akasztott agancsok és zöld posztón csoportosuló fegyverek között. A zene szólt. Aztán teljesen elvesztette eszméletét.

Almaszagú, kellemesen fűtött vendégszobában ébredt. Feje zúgott és erősen fájt, gyomra émelygett, nyelvét kimarta a szesz és a cigaretta. Körtvélyessy frissen és vidáman ott állt az ágya előtt. Kezében a pohár és üveg.

- Kapd be ezt a papramorgót, édes egy komán, mingyárt nem lesz semmi bajod. Aztán kapd magadra a holmidat, mert reggelizünk.

Homályosan ráismert a tegnap esti ebédlőre. De a törköly elhomályosította a fejét.

- Bocsánat, de most már igazán nézzünk a malacok után. Egy napot már vesztettem.

- Ráérünk, édes egy komám. Mingyárt jön az ispán, megnézzük a malacokat, lemérjük, aztán túl vagyunk rajta. Igyál még egyet. Hej de csudajót mulattunk tegnap, még most is jó kedvem van tőle. Ne okoskodjál, hajítsd le azt a kupicát, olyan ez, mint az orvosság.

Schreiber tükön ült. Mindenáron a malacokat akarta már látni. Hogy a szesz ne ártson annyira, sokkal többet evett a szokottnál. Már délfelé járt az idő, mikor végre a folyton körülöttük csoszogó gazdaasszony jelentette, hogy itt az ispán. Be is jött egy deresfejű, egykedvű paraszti ember. Körtvélyessy nagynehezen felcihelődött. Kimentek a tágas gazdasági udvarra. Sűrű pelyhekben hullott a hó. A tiszta, erős hideg álladóan enyhítette a törkölyös koponyát. Schreiber fellélegzett. Végre több mint huszonnégy órai késéssel ott tartott a célnál. Mikor meglátta a nagyszerűen tartott malacokat és orrát megcsapta szakmájának, az állattenyésztésnek otthonos szaga, még gyomra kellemetlen nyomását és kínzó fejfájását is elfelejtette.

- Nem alkuszom, - mondta sietve, nehogy azok meggondolják, - a háromszáz malacot megvettem. Most már csak le kell mérni.

Körtvélyessy és Schreiber egymás tenyerébe csaptak.

- De mán erre áldomás kell. Mihály, szaladj csak a cigányért, hadd húzza el a mázsáláshoz a kállai kettőst.

Schreiber elhült. Az ispán nyujtotta a törkölyös üveget és a poharakat, amelyeket magával hozott, aztán ellépett. Megint inni kellett.

- Tyű, de örülök ennek a jó vásárnak, - rikkantott Körtvélyessy, - fene kedvem kerekedett tőle. És már illegette derekát, mintha ott az ólak előtt táncra akarna perdülni. Schreiber megrémült. Szeretett volna már a megkötött üzlettel vonaton ülni. Közben a kondások terelték a rengeteg malacot. Most jött a cigány.

- Még mindig alusztok, nyavalyás? A kállai kettőst, szaporán.

A havazásban megszólalt a zene. A malacok közt fejvesztett riadalom támadt. Ahány kondás, annyifelé szaladt és torkaszakadtából kiabált, a pulik sikoltozva ugattak. Körtvélyessy szívből kacagott. Minduntalan elévette bekecse zsebéből a palackokat, a másik zsebből a poharakat. Töltött. Schreiber rimánkodva kiabált a cigányra, hogy hagyja abba. Körtvélyessy ellenkező parancsot adott és revolverrel fenyegetődzött. A malacbotrányt alig tudták rendbehozni. Míg összeterezték a megriadt állatokat és hozzáfoghattak a méréshez, folyton telt az idő. Schreiber kétségbeesve nyúlkaált az órájához.

Végre elvégezték ezt is. Az ebédlőben Schreiber az asztalnál irkált, az ispán mellette állva beszélt bele a számolásba. Körtvélyessy törkölyszó mellett huzatta. A vevő elészede vastag pénztárcáját és kezdte belőle leszámolni a százásokat. Körtvélyessy abbahagyta a nótát.

- Ne adj pénzt ennek a gazembernek, mert a szememet kilopja.

Schreiber odatolta a pénzt a birtokos elé. Az visszatolta.

- A nagynénémmel beszélted meg ezt Pesten, úgy-e? Ő küldött ide, nem? Nahát majd neki fizess.

- Majd a nyugtát és az írásokat...

- Semmi írás, ebből elég volt. Éppen eleget dolgoztam. Most mulatunk.

- Igen, de a kocsi... megy a vonatom...

- Fenét megy a vonatod. A kocsit elküldtem a szomszéd faluba a tanítóért, az nagyszerű nótás ember. Ha megjön, ebédelünk. Ígyál.

A zene megint megindult. Schreiber ügyesen kisurrant és maga után intette az ispánt.

- Borzasztó ez, amit itt látok. Mért nem szedi rendbe a gazdáját?

Az ispán egykedvűen vállatvont.

- Ami az üvé, avval azt csinál, amit akar.

- Hát jó, semmi közöm hozzá. De nekem fogasson be, ha Istent ismer, mert én szököm.

- Sajnálom, nagyságos úr, nincs lovam. Minden igám trágyát hord.

- Az Isten áldja meg, hát gyalog menjek a havazásban harminc kilométert? Találjon ki valamit.

Az ispán tünődött.

- Hacsak számárfogaton nem küldöm be a nagyságos urat.

- Bánom is én, tőlem bikákat is befoghat. Csak már mehessek. De hamar. Mondja, minden birtokos ilyen errefelé, mint a maga gazdája?

- Nem, uram. Jó vér csak ebbe van.

- Úgy. Hát majd titokban intsen, ha kocsi lesz. A csomagomat rakassa fel.

Egy negyedóra múlva Schreiber megszökött. Körtvélyessy azt húzatta, hogy „Kútágas, kútágas.” Abban lelte örömét, hogy ezt az egy szót ötvenszer is megismételtette a cigánnyal. A számárfogat már poroszkált a hópelyhek közt a trágyanyomos országúton. De még utána hallatszott a távoli kútágas.

- Hány holdja van a gazdádnek? - kérdezte az utas a számarakat hajtó öreg bérestől.

- Kétezerkétszáz.

- Az apjának mennyije volt?

- Hatezer.

- Hát a nagyapjának?

- Tizenhatezer.

Aztán csend következett. Csak a varjak károgtak a fehér mező felett. Az öreg béres soká gondolkodott valamin. Aztán kibökte:

- Nincs ennél jobb ember a világon, uram. Mit csináljon, ha úrnak született?